parentaj

DAN KINDLON
MICHAEL THOMPSON

CRESCÂNDU-L PE CAIN

Să ocrotim viaţa emoţională a băieţilor

EDITURA HERALD

Dacă iubeşti un băiat, ai fost un băiat sau îţi pasă de băieţi şi de felul în care aceştia vor deveni bărbaţi, citeşte această carte. Kindlon şi Thompson echilibrează în mod perfect ştiinţa exactă cu istorioare cu tâlc şi introspecţii captivante şi utile reuşind să scrie o carte superbă.

Edward M. Hallowell

*

Cartea scrisă de Dan Kindlon şi Michael Thompson este, de departe, cea mai bună lucrare pe care am citit-o în materie de cărţi adresate părinţilor de băieţi. *Crescându-l pe Cain* oferă dovezi copleşitoare cu privire la modul în care gestionăm în mod eronat nevoile emoţionale ale băieţilor şi în acelaşi timp oferă sfaturi care trebuie luate ad litteram de oricine se află în postura de a influenţa dezvoltarea unui copil.

Colorado Springs Independent

*

Ce-i face, în multe situaţii, pe băieţii noştri atât de agresivi, lipsiţi de consideraţie, brutali şi manipulatori în relaţiile cu sexul opus, consumatori de alcool, droguri şi senzaţii tari, teribilişti şi orbi la conflictul creat în jurul lor? Sunt aceşti copii alţii decât cei pe care i-am iubit şi alintat în pruncia lor? Ce se întâmplă cu fiul ajuns la pubertate? Este la mijloc altceva decât testosteronul? În goana lor către „Marele Imposibil" – idealul masculin al „bărbatului adevărat" – copiii noştri pierd pe drum ceva de neprețuit: capacitatea de a se accepta pe ei înşişi.

Plini de pasiune pentru munca lor şi de empatie, din postura de terapeuţi specialişti în psihologia băieţilor, cei doi autori ne oferă în *Crescându-l pe Cain* un tablou plin de înţelegere şi compasiune al băieţilor în societatea modernă. Această carte ca o scrisoare deschisă atinge cu delicateţe fondul problemei.

Gabriela Deniz

ISBN 978-973-111-407-1

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României
KINDLON, DAN /THOMPSON, MICHAEL
Crescându-l pe Cain / Dan Kindlon, Michael Thompson ; trad.: Laura Frunză. - Bucureşti : Herald, 2013
Bibliogr. Index
ISBN 978-973-111-407-1
I. Frunză, Laura (trad.)
159.9

Dan Kindlon, Ph. D./Michael Thompson, Ph. D.
Raising Cain. Protecting the Emotional Life of Boys
© 1999, 2000 by Dan Kindlon Ph.D and Michel Thompson, Ph. D.
Reading group guide copyright © 2000 by Dan Kindlon, Ph.D., Michael Thompson, Ph.D., and The Random House Publishing Group, a division of Random House, Inc.
Această traducere a fost publicată în urma unui aranjament cu Ballantine Books, parte a The Random House Publishing Group, o divizie a Random House, Inc.

DAN KINDLON, PH. D.
MICHAEL THOMPSON, PH. D.
În colaborare cu Teresa Barker

CRESCÂNDU-L PE CAIN

SĂ OCROTIM VIAŢA EMOŢIONALĂ A BĂIEŢILOR

Traducere din limba engleză:
LAURA FRUNZĂ

EDITURA HERALD
Bucureşti

Coordonatorul colecției:
Otilia Mantelers

Redactor:
Gabriela Deniz

Viziune grafică:
Carmen Lucaci

DTP:
Teodora Vlădescu

Lector:
Sanda Albu

Toate drepturile rezervate. Nici o parte a acestei cărți nu poate fi reprodusă sau transmisă sub nici o formă și prin nici un mijloc, electronic sau mecanic, inclusiv fotocopiere, înregistrare sau prin orice sistem de stocare a informației, fără permisiunea editorului. Ediție în limba română publicată de Editura Herald. Copyright © 2013

Prefață la ediția necartonată

Ediția cartonată a cărții *Crescându-l pe Cain* a fost publicată pe 8 aprilie 1999, cu doar douăsprezece zile înainte de atacul armat de la Liceul Columbine – ceea ce a făcut ca titlul ales de noi să fie mai profetic decât ne-am fi dorit. Ca urmare a tragicului masacru și a sinuciderii celor doi liceeni – care călcau pe urmele altor tragedii similare petrecute în alte orașe – dialogul la nivel național s-a axat pe întrebări chinuitoare despre furia și violența băieților. Cum de s-a putut petrece așa ceva? Ce i-a determinat să o facă? De unde și până unde epidemia asta de violență în școli? Și, așa cum ne-a întrebat un băiat la un consiliu școlar la două zile după împușcături: „Dar părinții de ce n-au știut ce se întâmplă cu cei doi băieți?".

Aceste evenimente au șocat o lume întreagă și, pe alocuri, dialogul moderat de mass-media a căpătat accente isterice. Statisticile la nivel național arătau în mod clar că violența școlară în America nu era la un nivel ridicat și mulți directori de școală din cartiere urbane sărace erau șocați de atenția exagerată acordată unor episoade violente din școlile suburbane, asta după deceniile de vărsare de sânge din propriile lor școli. Cu toate acestea, dincolo de dezbaterea adesea cu iz politic despre cauzele violenței generate de băieți, se tranșau acum chestiuni importante care fuseseră trecute cu vederea anterior.

Tragedia de la liceul Columbine a scos la iveală unele dintre problemele ascunse ale băieților, precum cultura adolescentină a cruzimii față de băieții retrași sau nonconformiști și prețul scump pe care îl plătim cu toții pentru lipsa de educație emoțională atât de des întâlnită la băieți și bărbați, probleme pe care le vom aborda în această carte. Pe măsură ce discuțiile la nivel național evoluau de la analizarea psihicului celor doi atentatori, Dylan Klebold și Eric Harris, la problemele care afectează mulți băieți – rata crescândă a sinuciderilor, consumul excesiv de alcool, abuzul de steroizi, depresia nediagnosticată, eșecurile școlare și numărul ridicat de victime de sex masculin în accidentele de mașină – discursul s-a mutat la niveluri mult mai profunde.

Din postura de psihologi pediatri care au lucrat foarte mult cu băieți, noi sperăm să vă oferim lămuriri cu privire la comportamentul și sentimentele lor, comportament și sentimente pe care alții nu le văd și nu le înțeleg cu ușurință. Experiența noastră cu părinții și reporterii de pe tot cuprinsul țării ne-a făcut să ne simțim atât încurajați, cât și descurajați cu privire la gradul de percepție a vieții emoționale a băieților. Suntem neplăcut surprinși de faptul că mass-media continuă să caute răspunsuri simple, cum ar fi teoria că testosteronul provoacă un comportament violent, care să explice psihologia complexă a băieților. Ne-a întristat să-l auzim pe guvernatorul Jesse Ventura apărând împreună cu noi la o dezbatere televizată și militând pentru reintroducerea pedepsei corporale în școlile din Minnesota, cu afirmația sumbră: „Eu am fost bătut când eram copil și nu mi-a făcut rău. Era doar umilitor". Lovirea sau umilirea băieților nu este alternativa la problemele noastre și nici plasarea băieților în tabere dure de antrenament.

Pe de altă parte, am fost încântați să vedem tot mai mulți tați venind la conferințele noastre despre creșterea băieților; de obicei, mamele sunt cele care vin la cursurile de educație parentală. Am fost emoționați de numărul mare de bărbați care au venit la noi să ne împărtășească poveștile lor de viață sau să ne mulțumească pentru faptul că „le-am dat voie" să își arate afecțiunea față de băieții lor. „Am fost crescut într-o familie predominant masculină unde nu ne atingeam mai deloc", mi-a spus un tată. „Acum am doi băieți, unul de unsprezece și unul de opt ani și ne îmbrățișăm mult. M-ați făcut să simt că fac ceea ce trebuie". Am râs și ne-am simțit mândri când am aflat părerile femeilor, cum a fost cea care ne-a spus: „Am citit toate cărțile de pe piață despre băieți, dar numai asta m-a făcut să îi înțeleg pe fiul și pe soțul meu!"

Ca să fim sinceri, și pentru noi a fost un demers psihologic important să scriem această carte. Ne-am reîntors în copilăriile noastre, la relațiile pe care le-am avut cu frații, cu tații și cu prietenii noștri și am ajuns la o înțelegere profundă a felului în care evenimentele din trecut ne influențează în continuare. A trebuit să ne acceptăm părți din propriul nostru analfabetism emoțional – limitări care au devenit dureros de evidente pe măsură ce

ne chinuiam să gestionăm, ca de la bărbat la bărbat, diferențele creative care au apărut pe parcursul scrierii acestei cărți. Ca urmare a acestei colaborări, acum ne înțelegem mai bine pe noi înșine, ca băieți, ca bărbați, ca soți și ca tați. Sperăm că volumul *Crescându-l pe Cain* îi va ghida pe cititorii noștri, atât femei, cât și bărbați, într-o introspecție similară în sufletele băieților – introspecție care să dezvăluie cum suferă băieții, cum iubesc și, mai presus de toate, cât de des rămân analfabeți din punct de vedere emoțional în goana lor după o caricatură de bărbăție tăcută și puternică.

Dan Kindlon, Ph. D.
Michael Thompson, Ph. D.

Cuvânt înainte

Suntem doi psihologi specializați în tratamentul băieților de mai bine de treizeci și cinci de ani, calculând anii noștri de experiență la un loc. Încă de la începuturile noastre, când făceam practică, ni se trimiteau băieții furioși, băieții care dădeau cu șutul în lucruri și, mai ales, băieții care nu vorbeau. Am jucat biliard și baschet cu pacienții noștri și am spus că facem terapie. Am vorbit cu băieții în timp ce construiam structuri din piese de Lego. Am discutat probleme de familie cu băieții în timp ce aliniam soldăței de plastic pregătindu-i pentru o bătălie importantă. Am ieșit din cabinete pentru a traversa strada la chioșc să cumpărăm gustări nesănătoase și ne-am întors în cabinete să le mâncăm, dezbătând meritele relative ale unor băuturi carbogazoase precum Mountain Dew sau Surge, în eforturile noastre de a stabili o legătură. Am ținut ședințe de terapie în timp ce străbăteam străzile din Cambridge sau în timp ce stăteam în pizzerii, în cantine sau în mașini. Am lăsat băieții să țopăie pe canapelele noastre și să sară pe podea cu bufnituri îngrozitoare. Ne-au sunat colegii de la etajul inferior ca să se plângă de zgomotele care se auzeau în timpul ședințelor noastre de terapie. Ne pare foarte rău. Sigur că da, terapia ar trebui să fie silențioasă. Ar trebui să se desfășoare vorbind, nu sărind. Dar aici facem terapie cu băieți!

Probabil că era inevitabil că vom fi atrași să lucrăm în școli de băieți. Dan și cu mine lucrăm în două școli excelente, unde băieții sunt respectați și bine educați. Cu toate acestea, am văzut băieți care au venit la noi în cabinete furioși, fără tragere de inimă și deseori la ordinul directorului. Am avut antrenori care ne-au adus băieții și i-au lăsat pur și simplu la ușa noastră pentru terapie pentru că era prea incomod pentru ei să rămână să discute cu noi. Alți profesori ne-au adus în cabinet elevi nefericiți și a trebuit să interogăm profesorul cu privire la nefericirea băiatului în timp ce acesta rămânea mut pentru că nu era în stare să-și articuleze durerea proprie în cuvinte. Am văzut băieți șezând furioși și tăcuți cu familiile lor, băieți pe care am fost nevoiți să-i intervievăm în parcarea clădirii pentru că nu voiau să se dea jos din mașină pentru a veni la o ședință de terapie în familie.

Pe scurt, ne-am chinuit mulți ani, în multe feluri și cu succese și cu eșecuri, pentru a-i ajuta pe băieții triști, neliniștiți și furioși să ne povestească despre viețile lor interioare. Am așteptat răbdători acele cinci minute dintr-o ședință de cincizeci de minute când un băiat spune: „Tatăl meu mă critică tot timpul. Am trecut de la 8 la 9 în două trimestre și apoi iar la 8 într-unul și el nu vorbește decât despre trimestrul în care am luat notele mai mici. De ce ar vorbi un tată așa cu copilul lui?" Uneori trebuie să așteptăm săptămâni sau luni întregi acea fereastră scurtă de autodezvăluire emoțională când un băiat ne arată brusc tristețea și consternarea care fuseseră acoperite anterior de tăcere sau furie.

Experiența noastră cu băieții și îngrijorarea noastră cu privire la ei ne-au făcut să scriem această carte. Vrem să ajutăm oamenii care iubesc băieții – părinții, cadrele didactice și mentorii lor – să vadă trăirile interioare ale băieților dincolo de suprafața opacă a vieților lor. Să vadă bucuriile și frustrările lor. Noi vrem ca tu – cititorul nostru – să înțelegi felul în care suferă băieții și cauzele acestei dureri emoționale. Este de o importanță vitală ca părinții și cadrele didactice să nu judece băieții după aparențe, chiar dacă ei insistă uneori, cu furie, să facem asta. Deseori ei ne dezvăluie un set simplu de nevoi: țestoase Ninja, pantofi sport Nike, jocuri video captivante și violente și susținere pentru ambițiile lor sportive. Ba chiar ni se pare că fiecare băiat vrea „să fie ca Mike"*. Dar nu e așa. Băieții vor lucruri diferite și complicate și uneori conflictuale. Unii vor „să fie ca Will" (Shakespeare); alții tânjesc să fie ca Bill (Gates) sau ca Al (Einstein); în timp ce alții poate vor să fie Walt (Whitman). Cum putem răspunde nevoilor acestor băieți extrem de diferiți când viziunea noastră despre trăirile lor interioare este, de cele mai multe ori, așa de superficială?

Dacă e așa cum spune poetul, „copilul este părintele omenirii", atunci este cu atât mai important să scoatem la iveală adevărata natură a băieților noștri – să-i privim cu ochii neacoperiți de vălul de prejudecăți culturale și să-i ascultăm cu mintea și cu inima deschise. Pentru că dacă am învățat ceva după toate astea, atunci acel lucru e că dacă nu îi oferim o alternativă viabilă, tânărul furios de azi va deveni adultul singur și înverșunat de mâine.

---

* Probabil referință la boxerul Mike Tyson (n.trad.).

Scriem această carte împreună pentru că împărtășim același sentiment de urgență cu privire la soarta băieților. Deși avem oarecum studii și arii de expertiză diferite, am descoperit că am ajuns fiecare, separat, la aceeași concluzie despre felul în care cultura noastră îi conduce pe băieți înspre vieți trăite în izolare, rușine și furie. Principiul acestei cărți a fost dat de două întrebări fundamentale: De ce au nevoie băieții pentru a deveni bărbați integri emoțional? Și care este prețul pe care îl plătește o cultură pentru a suprima viața emoțională a băieților în favoarea unor idealuri rigide de bărbăție?

În bună parte din carte, vom vorbi la persoana întâi plural. Dar când vom prezenta anumite studii de caz din experiența noastră personală, vom preciza care dintre noi vorbește și vom relata la persoana întâi singular.

Și pentru a vă prezenta cele două voci ale cărții care vă vor conduce în acest tur ghidat prin viețile interioare ale băieților, am vrea să vă spunem câte ceva despre noi – ce fel de băieți am fost și ce fel de bărbați am devenit.

Michael Thompson

Cunoștințele mele despre băieți – așa cum sunt ele – s-au adunat din experiența de a lucra cu ei în școli și la cabinetul meu particular. După ce am terminat facultatea acum treizeci de ani, am lucrat ca profesor de gimnaziu, apoi am fost consilier școlar și, în cele din urmă, psiholog clinician în partea de sud a orașului Chicago și în Cambridge, Massachusetts. Aceste experiențe profesionale mi-au conturat viziunea asupra naturii băieților, dar capacitatea de înțelegere a băieților pe care o posed este construită, de asemenea, pe experiența mea personală.

Copilăria mea ca băiat pare să mă descalifice să comentez cu privire la experiența comună a băieților pentru că a fost foarte neobișnuită în ceea ce privește ocaziile avute și mediul în care am crescut. Familia mea locuia în Upper East Side în New York; tatăl meu se născuse într-o familie înstărită și deținuse doi ponei pentru jocul de polo pe iarbă în copilăria și adolescența lui. Eu am mers la școli particulare de elită alături de fiii unor oameni

bogați și faimoși. Mergeam în mod regulat cu familia să văd musicaluri pe Broadway și spectacole de operă și să-l ascult pe Leonard Bernstein în concertele pentru tineret de la Carnegie Hall. Dar la urma urmei, eram doar un băiat.

Când eram în clasa a șasea, prietenul meu Tony și cu mine ne aflam în apartamentul lui de la etajul al doisprezecelea dintr-o clădire care dădea spre Park Avenue, înconjurați de colecția de tablouri de Picasso a părinților săi, cea mai mare colecție privată de acest fel din lume. Ne-am gândit noi că ar fi o idee bună să aruncăm ghemotoace de hârtie igienică udă pe fereastră ca să pice pe parbrizele taximetrelor care treceau pe acolo, așa că am adunat niște suluri de hârtie igienică și un vas cu apă și ținteam destul de satisfăcător. Nu ne-a trecut nicio clipă prin cap cât de periculoase și înspăimântătoare pot fi asemenea explozii de hârtie pentru șoferii de taxi și pentru pasagerii lor. Gândul acesta i-a trecut totuși prin cap unui polițist din New York, care a remarcat fereastra noastră, a numărat etajele și i-a cerut portarului clădirii lui Tony să i se permită să urce în apartament. Și în decorul acela ca de muzeu ne-a surprins pe noi polițistul când a intrat în liniște în apartament și ne-a bătut pe umăr. Îmi amintesc în cele mai mici detalii groaza și rușinea simțite în momentul acela.

Am avut un tată ambițios și muncitor, un arhitect și inginer de succes care și-a petrecut toată viața en charrette – o expresie din lumea arhitecturii franceze care înseamnă „să lucrezi intens pentru a respecta un termen limită și să îți iei prânzul de la o rulotă de fast food la birou". Talentat în profesie, tatăl meu a dus însă o viață personală tulbure și inconștientă. La vârsta de nouă ani și-a pierdut atât tatăl, cât și fratele de care era cel mai apropiat și era un munte de suferință nerostită. Toată viața i-a fost vizibil teamă de sentimentele puternice. Nu știa să facă față intimității și, pe măsură ce fratele meu și cu mine creșteam, era din ce în ce mai nedumerit de complexitatea fiilor săi. La treisprezece ani mă simțeam deja mai matur din punct de vedere emoțional decât tatăl meu.

În ciuda acestor lucruri – în ciuda faptului că n-am jucat niciodată baseball cu tatăl meu (de fapt nu cred că el a jucat vreodată în viața lui baseball sau fotbal american) și a faptului că deseori eram bulversați sau înfuriați unul de altul – el a reușit să-mi ofere

niște daruri care m-au ajutat să devin un bărbat iubitor. Să fi fost faptul că era jucăuș? Să fi fost faptul că îi plăcea să prăjească clătitele în forme exotice sau că iubea jocurile de strategie și puzzle-urile? Poate că a fost faptul că el intra în piscină și se juca cu ceilalți copii în timp ce alți tați stăteau și beau sau citeau ziarul.

Mama mea, o persoană de o sensibilitate și o tristețe aparte, căreia îi datorez capacitatea mea de a empatiza, obișnuia să spună: „Trebuia să îi țin pe Michael și pe tatăl lui la distanță unul de altul pentru că se certau mereu". Mi-aș fi dorit să nu fi intervenit să ne gestioneze relația în felul în care a făcut-o. Ea nu ne înțelegea competiția, conflictele și nevoia noastră de a ne repezi unul la gâtul celuilalt. Întotdeauna încercam să ne apropiem unul de altul și asta s-a întâmplat până în ceasul morții lui. Tata nu mai e acum. A murit în timp ce scriam această carte, dar îmi amintesc deseori de remarca lui Geoffrey Wolff în *Ducele decepției*: „Mintea mea nu e niciodată goală de tatăl meu".

Am mai crescut și cu un frate mai mare pe nume Peter, care mi se părea uriaș. Întotdeauna a fost mai solid decât mine și mereu am fost în competiție unul cu altul. Cel mai bine îmi amintesc că mă bătea în majoritatea timpului în copilărie și că, odată, pe când eu aveam paisprezece ani și el șaisprezece, eram atât de furioși unul pe altul, încât chiar voiam și chiar am încercat să ne omorâm reciproc – eu cu o scrumieră enormă din sticlă și el cu o sticlă de scotch plină. Nu voi uita niciodată satisfacția de la șaptesprezece ani când mi-am dat seama că devenisem mai solid decât el. În prezent, Peter e unul dintre cei mai apropiați prieteni ai mei. Ne descărcăm pe terenul de tenis de impulsurile noastre similare cu ale lui Cain și strategia funcționează foarte bine.

Acum că sunt și eu tată, cu o fiică de treisprezece ani și un fiu de opt ani, viața mea pare un număr delicat de echilibristică. Întotdeauna îmi fac griji pentru fiul meu, Will, un băiat care detestă sportul și iubește piesele de Lego și proiectele artistice. El nu face parte, în mod natural, din gașca băieților. Și, în mod constant, frizez ipocrizia când petrec atât de mult timp la serviciu, călătorind prin țară și spunându-le părinților să petreacă mai mult timp cu copiii lor. Sunt dărâmat și uneori un pic speriat de paralelele pe care le remarc uneori între viața mea și slăbiciunea propriului meu tată de a se îngropa în muncă.

Scopul meu în urma scrierii acestei cărți este acela de a-mi folosi experiența ca bărbat, amintirile din copilărie și experiența ca terapeut de băieți și bărbați pentru a-i ajuta pe părinți să-și înțeleagă mai bine fiii. Aș vrea să deschid ușa cabinetului meu să vă dezvălui modul în care băieții ajunși la vârsta adolescenței se confruntă cu tristețea și să vă arăt cum, adeseori, ei își canalizează acea tristețe în disprețul față de ceilalți și în ura față de sine. Și cel mai important, aș vrea să le arăt părinților viața interioară a băieților, pentru ca aceștia dintâi să nu se îndepărteze de fiii lor, răniți și derutați de schimbări pe care nu le înțeleg. Vreau să le arăt părinților cum să folosească un limbaj emoțional cu fiii lor, limbaj care să fie masculin, profund și trainic – și cum să utilizeze un canal de comunicare util băieților în gestionarea jocurilor crude de putere din adolescență.

Dan Kindlon

Îmi petrec cea mai mare parte din viața profesională lucrând ca profesor și cercetător la Facultatea de Medicină de la Harvard și la Școala pentru sănătate publică Harvard, studiind problemele comportamentale ale copiilor și adolescenților, în special cele legate de bătăi și violență. La fel ca un broker la Bursă, privesc cifrele și urmăresc curentele de piață sumbre în materie de violență interpersonală, sinucideri și abuz de substanțe. În spatele acestor cifre sunt copii adevărați, marea majoritate fiind băieți.

Ceea ce nu ne spun statisticile niciodată e ceea ce se petrece în sufletele acestor tineri. Ca urmare a faptului că am lucrat cu elevi, știu că mult prea mulți băieți cad în capcana de a adopta imaginea bărbăției care îndură totul, imagine pe care o văd propagată în mass-media și pe care o adoptă, în mod inflexibil, grupul lor de prieteni. Acești băieți sunt conduși de un spirit de autoapărare psihologică; ei simt că trebuie să fie respectați și vor munci din greu să mențină acea aură de masculinitate care le va aduce la final acel respect. Astfel, mare parte din energia lor e dedicată susținerii acelui perimetru defensiv, văzând pericole acolo unde ele nu există și pregătind lovituri preventive împotriva oricărei intruziuni anticipate în fortăreața lor de singurătate. Aceste ade-

văruri triste ne sunt clare nouă, celor care lucrăm cu băieții, dar de cele mai multe ori, oamenii care au nevoie cel mai tare să îi înțeleagă pe băieți, părinții și cadrele lor didactice, nu le văd. Ei văd numai revolta băieților fără să-i înțeleagă originea în teama de expunere și de vulnerabilitate.

În experiența mea profesională mă simt adesea ispitit să cred că vremurile s-au schimbat. Așa e, s-au schimbat, dar nu suficient. Parcă sunt mai mulți bărbați dispuși să își accepte vulnerabilitatea, să îmbrățișeze rolul de tată dedicat, să adopte o viziune a masculinității care permite forței să stea pe aceeași treaptă cu sensibilitatea. Dar apoi văd băieți în școli sau în cabinetul meu de terapie care își ascund teama în spatele unei false bravuri ce constă în consum exagerat de alcool sau în exploatarea sexului opus. Când mă uit la colegii lor, văd că nu sunt deloc în minoritate. Văd prea mulți băieți care încearcă „să facă față" pe cont propriu, băieți care nu vor să stabilească legături semnificative cu alții pentru că au fost educați să creadă că trebuie să fie puternici și asta înseamnă că nu trebuie să simtă – și pentru că nu au fost învățați să creadă altceva sau să se comporte în alt mod. Și încă mai văd prea mulți bărbați care nu pot fi genul de tați cum și-ar dori să fie. Adeseori, acești bărbați sunt ostili față de fiii lor și critici – în ciuda dorinței lor de a se purta altfel – și îi împing forțat pe băieții lor într-un cerc strâmt de așteptări nerealiste și sentimente înăbușite.

Când încerc să identific unicul element care lipsește din palmaresul emoțional al băieților, de obicei mă opresc la flexibilitate. Adolescența e, prin definiție, o etapă a schimbării rapide și flexibilitatea e cea mai importantă unealtă pentru maturizare. Mulți dintre băieții pe care îi văd sunt așa de orbiți de percepția lor asupra masculinității, încât nu se mai bucură de copilărie și adolescență. Când mă uit în urmă la copilăria mea ca băiat, îmi dau seama de avantajul care mi s-a acordat pentru că am avut flexibilitatea de a mă identifica atât cu tatăl meu, cât și cu mama mea.

Am crescut într-o familie cu trei băieți și mi-am petrecut prima parte a vieții într-o euforie de aventuri specifice băieților, în special afară, jucând baseball sau jocuri de-a războiul. Dar am fost și foarte curios din punct de vedere intelectual și am citit cu pasiune – în special cărți despre războaie sau baseball, dar și

despre oameni de știință, medici și exploratori. Dacă mă uit cu sinceritate la cine sunt eu acum, îmi dau seama că încă îmi păstrez fascinațiile din copilărie. Printre cele douăzeci și mai bine de cărți împrăștiate pe sau pe lângă noptiera mea, trei dintre ele au cuvântul Gettysburg în titlu și încă șase descriu alte bătălii sau războaie.

O parte din interesul meu în istoria războaielor provine din faptul că tatăl meu era veteran de război, din Al Doilea Război Mondial. Ca băiețandru, eram fascinat de armată și îl bombardam pe tata cu întrebări despre câți nemți omorâse sau despre cum era să mergi într-un tanc. Aveam un sentiment de evlavie față de experiențele sale și deseori mă furișam în dormitorul lui ca să mă uit la medaliile cuibărite în cutiile căptușite cu pâslă pe care le ținea într-un sertar, printre șosete. Știam instinctiv că acele panglici erau importante, că erau dovezi ascunse ale bărbăției lui.

Dacă l-ai fi întrebat pe băiețelul de șase ani care eram atunci ce vrea să se facă atunci când va fi mare, răspunsul ar fi fost sigur: „soldat". Dar când mi-a venit rândul să plec în război, în Vietnam, aveam o altă perspectivă asupra lumii. În loc să iau în calcul dacă să mă înrolez în armată sau în marină, eu mă gândeam dacă pot să răspund cu sinceritate la întrebările comisiei de recrutare și totuși să refuz înrolarea din cauza convingerilor mele. Pentru că îmi era imposibil să-l ascult pe tata vorbind despre datoria Americii de a lupta contra comunismului, conversațiile noastre au devenit războinice.

Din poziția mea de psiholog, nu pot decât să speculez acum cu privire la legătura dintre lista mea actuală de lecturi și străduania mea permanentă de a gestiona chestiunile ridicate la fileu de Vietnam sau de tata. În timp ce continuu să mă las absorbit de descrierile soldaților în bătălii, mă tot întreb dacă nu cumva încerc să descifrez atracția misterioasă a războiului – și să recuperez o experiență comună și profundă pe care o aveam cu tata.

Tot tata m-a inițiat și în cealaltă pasiune copilărească a mea – baseball-ul. Comiskey Park și Wrigley Field, stadioanele ligii de baseball pentru băieți din Chicago, îmi păreau mai sfinte decât Biserica la care mergeam în fiecare duminică. La fel ca Michael, am avut și eu un frate mai mare, Tim, pe care încercam să-l copiez.

Anii lui de tinerețe au fost dominați de dragostea față de baseball și, deși mai mic, mai scund și mai puțin talentat, eu eram mereu bucuros să mă țin după el oricât de mult puteam. Acum, la venerabila vârstă de patruzeci și cinci de ani, încă mai joc într-o ligă competitivă de softball și singurul lucru pe care îmi doresc să-l cumpăr din banii de pe avansul la cartea aceasta e o mașinărie care îmi servește mingile de softball pe care s-o pun în curtea mea din spate.

Război și baseball – sunt aproape un clișeu al pasiunilor băiețești. Dar datorită legăturii mele strânse cu mama mea, am avut ocazia să explorez dincolo de limitările modelului clasic masculin. Am multe amintiri fericite în care găteam cu mama sau în care mă învăța să cos (încă îmi mai place să gătesc, dar nici acum nu știu să cos). Însă cel mai important lucru pe care l-am câștigat în urma faptului că am petrecut timp cu mama în aceste activități domestice obișnuite, e faptul că m-am simțit mereu în largul meu în prezența femeilor. Încă de atunci, de la acele ore petrecute în bucătărie, am învățat să vorbesc cu ele și să le ascult.

Flexibilitatea pe care mi-au îngăduit-o aceste două modele de viață diferite mi-a permis la maturitate să mă mișc liber între lumi total diferite. M-a mai ajutat și în postura mea de terapeut pentru adolescenți pentru că m-am trezit că mi-e ușor să ies din pielea mea de adult și să mă transplantez într-o diversitate de identități adolescentine, fie ele populare sau nu, istețe sau cu probleme școlare, cuminți sau scandalagii. Și pentru că această flexibilitate emoțională mi-a fost foarte utilă, încerc să încurajez băieții să se miște liber prin lumea interioară a emoțiilor lor, să fie mai cinstiți cu ei înșiși cu privire la ceea ce simt și de ce simt asta.

Acum sunt tată și am două fete minunate. Când mă gândesc la tipul de băieți și bărbați pe care ele vor ajunge să-l întâlnească, nu mai iau în calcul dezvoltarea emoțională a băieților doar din punct de vedere profesional. Nu vreau ca fetele mele să se atașeze de cineva care se ascunde în spatele unui scut de mânie și respingere. Nu vreau ca ele să iubească un băiat care nu poate fi intim cu ele pentru că nu are încredere în nimeni. Nu vreau ca ele să-și ofere inimile unor bărbați care preferă să-și gestioneze suferința emoțională înecând-o într-un bax de bere.

Vreau ca băieții – și bărbații – din viețile fiicelor mele să fie parteneri emoționali maturi: empatici, comunicativi și răspunzători pentru ceea ce fac. Vreau ca fiicele mele să cunoască bărbați care și-au păstrat exuberanța băiețească, dar nu cu prețul pierderii vieții lor emoționale.

Noi credem că băieții, începând de la o vârstă fragedă, sunt în mod sistematic îndepărtați de viața lor emoțională și ghidați spre tăcere, singurătate și neîncredere. Subiectul principal al acestei cărți este modul în care se întâmplă aceste lucruri. Vrem să subliniem faptul că aceasta nu este o carte împotriva fetelor sau un efort de a promova interesele băieților în detrimentul intereselor fetelor și nici nu este o încercare de „a transforma băieții în fete" prin ajutorul oferit de a se conecta la viețile lor emoționale. Premisa noastră este că ambelor sexe le va fi mai bine pe termen lung dacă băieții sunt mai bine înțeleși și dacă sunt încurajați să își cunoască mai bine emoțiile.

Crescându-l pe Cain e o carte despre băieți și, sperăm noi, una bună. Dacă sunteți în căutarea unui răspuns simplu la întrebarea „Ce îi face pe băieți să fie așa cum sunt?", atunci va trebui să căutați în altă parte. Ceea ce veți găsi în aceste pagini este o perspectivă asupra băieților pe care n-ați mai întâlnit-o până acum. Din postura noastră de terapeuți, vă putem oferi o privire prin fereastra noastră privilegiată către viețile interioare ale băieților, în lupta lor pentru obținerea „marelui imposibil" al masculinității. Ca bărbați, am făcut și noi la rândul nostru (și încă mai facem) acea călătorie inițiatică.

Am început prin a scrie o carte de rețete, cu multe sugestii înșirate cu liniuțe despre cum să deveniți părinți mai buni. La final am descoperit, însă, că cel mai bun sfat pe care îl aveam de oferit era să îi înțelegeți pur și simplu pe băieți așa cum sunt ei cu adevărat – în loc să îi priviți așa cum vi se arată ei sau cum v-ați dori voi să fie. Dorința noastră cea mai profundă e să dăm deoparte vălul pe care băieții și-l trag așa de tenace în jurul lor și să vă oferim o cale de a privi în inimile și în mințile lor. Dacă vom reuși, sperăm că veți vedea mult mai limpede modul în care cultura noastră conspiră pentru a le limita și a le submina viețile emoționale. Sperăm că îi veți înțelege mai bine pe băieți și, mai

presus de orice, sperăm că vă veți bucura de ei mai mult. În munca noastră ca terapeuți, nouă ne-a plăcut să lucrăm cu multe tipuri diferite de băieți. Am fost uimiți de energia lor, impresionați de incoerența lor, mișcați de nedumerirea lor și uneori, pur și simplu dați pe spate de capacitatea lor de a pătrunde dincolo de artificialitatea stereotipurilor legate de sexe și de a ne spune cum e să fii om... și băiat.

CAPITOLUL UNU

DRUMUL PE CARE NU L-AM ALES

Deconectarea băieților de viața lor interioară

Un tânăr e atât de puternic, de furios, de sigur și de pierdut. El are totul dar nu poate folosi nimic din ce are.

Thomas Wolfe, *Of Time and the River*

Luke, de treisprezece ani, se oprește la ușa cabinetului, oscilând între a-și scoate șapca de pe cap și a o lăsa la locul ei; și-o scoate și intră în încăpere – cabinetul psihologului școlar.

– Intră, Luke. Ia loc în fotoliul cel mare.

Fotoliul imens și vechi din piele artificială reușește să-i facă să pară mici până și pe sportivii cel mai bine făcuți de la acest liceu de băieți. Unii băieți se scufundă în fotoliu de parcă speră să se distanțeze de privirea noastră cercetătoare; alții stau țepeni pe margine, arătând clar că nu se simt comod în postura delicată de a privi înăuntrul lor. În munca noastră cu băieții din școli și la cabinetele noastre particulare, vedem tot timpul acest gen de limbaj al trupului. Mai toți băieții își abordează emoțiile cu același grad de stânjeneală, fie scufundându-se în profunzimile lor, fie stând țepeni la granița sentimentelor care amenință să-i copleșească.

Luke e „un copil bun". Cântă la tobă în fanfara școlii și are note bunicele, deși au cam scăzut în ultima vreme. La școală nu face parte din gașca popularilor, dar are prieteni. Nu face

parte nici din gașca sportivilor și, în general, stă departe de ei. Deci ce-l aduce aici? În ultimele luni, Luke a devenit din ce în ce mai sarcastic și mai posac și, mai ales, certăreț cu tatăl lui. Cu câteva seri în urmă, îngrijorați cu privire la notele sale, părinții nu i-au permis să participe la o activitate extrașcolară opțională. Luke a făcut o criză de nervi. A fugit nervos în camera lui. A trântit ușile. A dat cu piciorul în perete până când a făcut o gaură. Mama lui a fost uimită de accesul de violență, iar tatăl lui era vânăt de furie, dar l-au lăsat în pace să se calmeze singur. A doua zi dimineața, tatăl său a plecat devreme la serviciu; Luke avea o durere de cap și a rămas acasă, iar mama lui a sunat la școală să vadă dacă știe cineva ce îl macină pe Luke. Consilierul lui Luke a sugerat o vizită la cabinetul de terapie.

Acum suntem amândoi aici și Luke e atât emoționat cât și furios de ideea de a discuta despre lucrurile astea, dar mai ales despre sentimentele lui. S-a trântit cât mai pe spate și s-a așezat într-o rână. Parcă are un semn cu INTRAREA INTERZISĂ agățat de el.

Notele în scădere și agresivitatea crescută de acasă – mai ales ieșirea aceea violentă – sunt semne clare de îngrijorare pentru toată lumea, numai pentru Luke, nu.

– Sunt bine, spune el sfidător, în timp ce ochii îi fulgeră de furie din cauză că a fost trimis aici.

În timp ce vorbim, îi adresez o serie de întrebări despre viața lui: despre situația de la școală, despre muzică, despre prieteni, despre familie. Răspunsurile îi sunt tăioase, precaute și îmbufnate, punctate de ridicări din umeri și o expresie împietrită pe față care e menită să împiedice conversația să treacă dincolo de granița ei superficială. Luke nu are o explicație pentru comportamentul lui recent și, deși e de acord cu jumătate de gură că i-ar fi de ajutor să vorbească despre sentimentele lui, se sfiește s-o facă.

– Trebuie doar să învăț mai mult, spune el, mutând discuția pe notele lui. N-am nevoie de ajutor. Nu sunt nebun, spune el. Părinții mei sunt ăia cu probleme.

Dar noi ne aflăm aici ca să discutăm despre sentimentele lui Luke. Îmi oferă o evaluare sinceră și superficială a vieții lui de acasă și de la școală: sora lui de 8 ani e o idioată. Fratele lui mai mare e un nesimțit. Tatăl lui, un om de afaceri, nu prea dă pe acasă – pleacă devreme și vine târziu acasă în majoritatea timpului. Mama lui îl tratează ca pe un copil de cinci ani și îl freacă la melodie cu tot felul de întrebări. Și, deși are prieteni și îi plac câțiva profesori, în majoritatea timpului, școala e naspa. Cam atât despre el.

– În legătură cu noaptea trecută. Criza aceea și gaura din peretele din dormitor. Cred că ai fost destul de furios ca să faci asta, nu?

Luke pare prudent, chiar un pic speriat. Ridică din umeri.

– Arăți trist. Te simți trist?

Luke își coboară iute privirea și în ochi i se adună lacrimile. E limpede că suferă, dar suferința e mascată de duritatea din voce.

– Nu știu. Poate, cred.

– Hai să vedem dacă ne putem da seama care sunt motivele pentru care te simți așa de rău.

Fiecare băiat cu probleme are povestea lui, dar poveștile lor au aceeași temă comună – cea a ignorării și a izolării emoționale. În fiecare zi încercăm să ne conectăm cu băieți ca Luke, care sunt lipsiți de experiență în ceea ce privește subtilitățile și exprimarea limbajului emoțional și amenințați de complexitatea emoțiilor lor. Când le cerem să se deschidă în fața noastră, cei mai mulți dintre ei, la fel ca și Luke, reacționează cu același răspuns de tipul „luptă sau fugi" pe care îl are toată lumea în situații amenințătoare. Vedem băieți care, speriați sau întristați de cicăleala familiei, trăiesc acele sentimente doar sub formă de furie crescândă sau dorința iritată ca toată lumea „să-i lase naibii în pace". Rușinați de problemele de la școală

sau răniți de critici, ei fie se exteriorizează prin comportament agresiv, fie se interiorizează de tot.

Lumea unui băiat e plină de contradicții, iar părinții nu știu, de cele mai multe ori, cum să ofere ajutor. O mamă întreabă cum poate oferi sfaturi înțelepte fiului ei de opt ani când sfatul ei de „a folosi cuvinte" în loc de agresivitate fizică îl face ținta abuzurilor și a tachinărilor din partea colegilor. O alta vrea să știe cum poate să comunice cu fiul ei ursuz de unsprezece ani când acesta respinge orice încercare a ei de a face conversație: „totul e o ceartă acum – ne certăm mai mult decât vorbim – și chiar dacă știu că îl deranjează ceva, el nu vrea să vorbească despre sentimentele lui – e la fel ca soțul meu". Un tată întreabă cum ar trebui el să-l ajute pe fiul său adolescent când băiatul „pur și simplu nu ascultă" și are o atitudine vădit ostilă.

Un băiat tânjește după conectare, dar în același timp simte nevoia de a se îndepărta și asta dă naștere unei dualități emoționale. Conflictul acesta dintre nevoia de conectare și dorința de independență își găsește diverse expresii pe măsură ce băiatul crește. Dar, indiferent de vârsta lor, cei mai mulți băieți sunt slab pregătiți pentru provocările de pe drumul spre maturitatea emoțională sănătoasă. Indiferent de rolul jucat de biologie (rol care nu este deloc clar) în felul în care băieții sunt diferiți, din punct de vedere al caracterului, de fete, în modul de exprimare a emoțiilor, acele diferențe sunt amplificate de o cultură care sprijină dezvoltarea emoțională la fete și o descurajează la băieți. Noțiunile stereotipe despre duritatea masculină îi neagă unui băiat emoțiile și îl lipsește de posibilitatea de a-și dezvolta o gamă completă de resurse emoționale. Noi numim acest proces, cel în care un băiat este îndepărtat de lumea lui interioară, *educația emoțională improprie* a băieților. Este o îndepărtare de atașamentul, de înțelegerea și de exprimarea emoțională sănătoasă și îi afectează și pe cei mai mici dintre băieți, care învață repede, de exemplu, că trebuie să-și ascundă sentimentele și să-și înghită temerile. Astfel, băieții rămân să gestioneze conflictele, necazurile și schimbările din viața lor cu un repertoriu limitat de emoții. Imaginați-vă că dacă în cutia voastră de unelte ați avea doar un ciocan, n-ar fi o problemă atât timp cât toate echipamentele funcționează bine sau au nevoie doar de reparații făcute cu ciocanul. Dar pe măsură ce reparațiile devin mai complexe, limitările ciocanului devin destul de evidente.

Alfabetizarea emoțională: educație versus ignoranță

Dacă îi adresezi unui băiat întrebarea „Și cum te-ai simțit după ce ți s-a întâmplat asta?", cel mai des nu va ști cum să răspundă. În schimb, va vorbi despre ce a făcut sau ce planuri are pentru a rezolva problema. Unii băieți nici nu cunosc termenii necesari pentru sentimentele lor – trist, furios sau rușinat, de exemplu. O mare parte din munca noastră cu băieții și bărbații constă în a-i ajuta să își înțeleagă viața emoțională și să-și dezvolte un vocabular de emoții. Începem prin a-i ajuta să-și lămurească ceea ce simt ei și ceea ce simt ceilalți – să le recunoască, să le numească și să învețe de unde vin. Încercăm să îi *alfabetizăm emoțional* – să aibă capacitatea de a citi și de a-și înțelege propriile emoții și pe cele ale altora.

Acest proces seamănă cu cel în care înveți să citești. Mai întâi trebuie să stăpânim literele și sunetele alfabetului, apoi să ne folosim aceste cunoștințe pentru a descifra cuvinte și propoziții. Pe măsură ce începem să înțelegem și să apreciem gânduri din ce în ce mai complexe, devenim capabili să comunicăm mai eficient cu alții. În cele din urmă, cititul ne conectează cu o lume mai largă, dincolo de a noastră, o lume de experiențe și idei.

În același mod, alfabetizarea emoțională implică recunoașterea și percepția emoțiilor noastre, și apoi folosirea acestei capacități pentru a ne înțelege mai bine pe noi înșine și pe ceilalți. Învățăm să apreciem complexitatea emoțională

a vieții și aceasta ne îmbunătățește toate relațiile din viața profesională și personală și ne ajută să întărim legăturile care ne fac viața mai bună.

Prima dată ne alfabetizăm emoțional învățând să identificăm și să numim emoțiile pe care le simțim; apoi, învățăm să recunoaștem conținutul emoțional din voce și din expresiile feței sau din limbajul trupului; în al treilea rând, învățăm să înțelegem situațiile sau reacțiile care produc stări emoționale[1]. Cu aceasta ne referim la faptul că devenim conștienți de legătura dintre pierdere și tristețe, dintre frustrare și furie sau dintre amenințările la adresa mândriei sau a stimei de sine și teamă. În experiența noastră cu familiile, am descoperit că majoritatea fetelor primesc de la o vârstă fragedă multe încurajări să fie conștiente de emoțiile lor – să reflecteze la sentimentele lor, să și le exprime și să răspundă la sentimentele altora. Mulți băieți nu primesc tipul acesta de încurajări și *analfabetismul* lor emoțional se vede de la o vârstă mică, atunci când se poartă cu o nepăsare evidentă față de sentimentele celor de acasă, de la școală sau de la locul de joacă. Mamele sunt deseori șocate de ferocitatea mâniei de care dau dovadă băieții, fiii lor de patru sau cinci ani care le țipă în față, le strigă porecle urâte sau chiar încearcă să le lovească. Una dintre cel mai des întâlnite nemulțumiri e că băieții sunt agresivi și par nepăsători. Am auzit aceeași nemulțumire și de la profesori în vârstă care sunt uimiți de intensitatea furiei băieților și de agitația din clase. Mult prea des, adulții scuză acest comportament punându-l pe seama unei „imaturități" nevinovate, de parcă maturitatea va sosi într-o zi – precum pubertatea – ca să-i transforme viața emoțională a băiatului. Dar nu le facem nicio favoare băieților ignorându-le absența fundamentală a conștienței. Ignoranța emoțională a băieților îi afectează în mod evident pe ceilalți, dar îi costă foarte scump și pe ei înșiși. Lipsindu-i o educație emoțională, un băiat se confruntă cu presiunea adolescenței și cu acea cultură a cruzimii uluitoare

perpetuată în grupurile de egali folosind singura atitudine pe care a învățat-o și a exersat-o – și despre care știe că e acceptabilă din punct de vedere social – răspunsurile tipice „bărbătești" de furie, agresivitate și interiorizare a emoțiilor.

Când am început să lucrăm cu băieții și să vorbim despre ei, o mare parte din sarcina noastră era să convingem părinții și cadrele didactice sceptice să accepte și ei adevărurile pe care noi le aflaserăm în anii de experiență ca terapeuți: că băieții suferă profund ca urmare a educației emoționale distructive pe care societatea noastră le-o impune, că mulți dintre ei sunt în criză și că toți au nevoie de ajutor. Poate din cauza faptului că bărbații se bucură de atât de multă putere și prestigiu în societate, există tendința de a-i vedea pe băieți ca pe simboluri ale succesului viitor și de a diminua importanța problemelor pe care le-ar putea avea în copilărie. Există tendința de a presupune că un băiat e descurcăreț, încrezător și reușește orice, nu că are emoții și nevoi. Oamenii văd deseori la băieți semne de forță acolo unde ele nu există și ignoră adesea dovezi copleșitoare ale suferinței lor.

Audiența noastră nu mai e așa de sceptică acum. Schimbările ar fi mai încurajatoare dacă nu ar veni ca urmare a evenimentelor tragice care le-au provocat într-un timp așa de scurt. Masacrele sau alte acte violente comise de adolescenți tulburați din punct de vedere emoțional au întărit vigilența publicului și au dat naștere unor discuții largi pe tema „problemei băieților" din școlile și comunitățile din America. Statisticile susțin ferm situația. Aproximativ 95 la sută dintre omorurile juvenile sunt comise de băieți. Băieții sunt făptașii în patru din cinci infracțiuni care sfârșesc la tribunalul de minori. Ei sunt vinovați de aproape nouă din zece încălcări ale legilor privind alcoolul și drogurile. Sinuciderea e a treia în topul cauzelor decesului băieților în adolescența mijlocie și târzie (accidentele și omorurile ocupând primul și al doilea loc). Marea majoritate a sinuciderilor „reușite" sunt comise de băieți. În

comparație cu o fată de aceeași vârstă, un băiat în adolescența târzie are de șapte ori mai multe șanse să moară de mâna lui proprie decât din orice altă cauză.

Deși crima e o treabă preponderent masculină, majoritatea băieților nu omoară. Majoritatea băieților, în ciuda sentimentelor de furie și durere, sunt adepți tăcuți ai suferinței de ordin emoțional. Ei tânjesc după dragostea, acceptarea și aprobarea părinților și a egalilor lor. Ei se zbat pentru respectul de sine. Acționează impulsiv, mișcați de emoții pe care nu le pot denumi sau înțelege. Băieții își exersează ignoranța emoțională prin tratarea altor băieți sau a fetelor cu cruzime. Zbuciumul interior se manifestă prin rezultate școlare slabe, depresii, dependență de droguri, relații problematice sau delincvență.

În cadrul unui program de orientare școlară la un gimnaziu, directorul a rugat părinții de fete să își asume un rol activ în descurajarea gâștilor și a competiției sociale între fete. La polul opus, problemele de ordin social ale băieților din gimnaziu au fost concediate cu o fluturare bonomă din mână: „Nu ne facem prea multe griji pentru băieți la vârsta asta pentru că sunt mult mai puternici și mai direcți cu privire la toate", a spus directorul. „Se înfurie, se înghiontesc unul pe altul puțin ca să se descarce și apoi gata. Nu au resentimente".

Și totuși, băieții se confruntă cu aceleași sentimente dureroase de eșec și respingere și temeri că nu se vor integra, la fel ca și fetele. Când nu-și mai pot înăbuși durerea, acționează așa cum simt. La orice vârstă, băieții cărora nu li se dă voie să aibă relații umane profunde și pline de semnificație pierd ocazii importante de maturizare emoțională. Există suficiente motive să fim îngrijorați: un băiat confuz va deveni un adolescent furios, izolat din punct de vedere emoțional și, mai mult ca sigur, un adult singur, cu risc crescut de depresie.

De ce anume au nevoie băieții ca să devină alfabetizați din punct de vedere emoțional? Noi credem că răspunsul

este clar. Băieții au nevoie de un vocabular emoțional care să le amplifice capacitatea de a se exprima în alte moduri decât prin furie sau agresivitate. Ei trebuie să experimenteze empatia atât acasă, cât și la școală și să fie încurajați să o folosească dacă au de gând să-și dezvolte o conștiință. Băieții, la fel ca și fetele, au nevoie să simtă conexiuni emoționale. Pe parcursul întregii vieți, dar mai ales în timpul adolescenței, au nevoie de relații apropiate, încurajatoare, care să-i poată apăra de posibilitatea de a deveni victime ale emoțiilor lor tumultoase și necunoscute. Și cel mai important, un băiat are nevoie de un model masculin al unei vieți emoționale bogate. Are nevoie să învețe alfabetul emoțiilor de la un tată sau de la alți bărbați tot atât cât are nevoie să-l învețe de la mamă sau de la alte femei, pentru că el trebuie să își creeze o viață și un limbaj care să se potrivească unei identități masculine. Un băiat trebuie să vadă și să creadă că emoțiile fac parte în mod natural din viața unui bărbat.

Dan cu Mario, Robbie, Jack și prietenii lor

Stau într-o încăpere mică, dreptunghiulară cu un grup de opt băieți de clasa a șaptea. Specific vârstei lor, sunt foarte diferiți unul de altul. Unul dintre ei, Mario, e mai înalt și mai dezvoltat fizic decât ceilalți, deja la jumătatea drumului spre pubertate. Părul lui drept și negru-tăciune îi atârnă în diverse unghiuri pe frunte. În tinerețea mea, asta ar fi fost considerată o tunsoare nereușită, dar pentru Mario și pentru ceilalți e la modă. Prietenul lui, Jack, pare un bebeluș în comparație cu el. Are un cap plin de păr blond, subțire și moale și ochi albaștri, intenși, care îi dau un aer nemeritat de nevinovăție. Jack are gura mare și e isteț, e clar personalitatea dominantă în grup. Mario mai rivalizează cu el la șefia gâștii, dar cel mai des e al doilea la comandă. Un al treilea băiat, Robbie, ale cărui probleme sunt tema discuției de azi, are un aspect fizic situat undeva

între Jack și Mario. Cu o constituție molatecă, îndesată, el nu arată deloc a sportiv ca ceilalți băieți, dar totuși e mai înalt decât toți cu excepția lui Mario. Părul lui șaten nu e pieptănat niciodată și hainele lui arată de parcă ar fi dormit îmbrăcat cu ele.

Băieții ăștia nu sunt adunați azi în cabinetul meu pentru o ședință de terapie în grup – nu în sensul tradițional, cel puțin. Niciunul nu a fost diagnosticat cu o problemă emoțională anume. Nu sunt neapărat băieți „răi", elevi slabi sau scandalagii. Au note bunicele. De fapt, nu e nimic neobișnuit la niciunul dintre ei. Și tocmai de asta sunt ei aici. Ei reprezintă o selecție de băieți din clasa lor și au fost aleși de către director ca să îmi vorbească despre tachinarea plină de cruzime care a devenit atât de obișnuită în școala lor, că aproape trece neobservată.

Toți fac parte din această dramă. Cel mai des, Jack joacă rolul atacatorului. Dacă poate găsi un defect la cineva, fie el real sau imaginar, el îl va scoate în evidență, îl va transforma într-o poreclă, va bate monedă pe seama lui de fiecare dată și îi va coopta și pe alții în această distracție. Mario e adesea de partea lui, iar combinația dintre fizicul său impozant și umorul tăios al lui Jack îi fac o pereche aproape irezistibilă. Majoritatea băieților din clasă sunt undeva la un mijloc incomod. Uneori sunt țintele; alteori sunt ei atacatorii. Robbie face parte dintre puținii băieți care sunt țintele frecvente ale tachinărilor. Cu o zi în urmă, a izbucnit în plâns și a fugit din clasă în timp ce era tachinat de niște băieți de la ora de matematică pentru că picase la un extemporal fulger.

Încerc să-i implic într-o discuție despre efectele dăunătoare ale tachinării. Întrebările mele inițiale sunt adresate lui James și Ernesto, care sunt prieteni.

– Voi credeți că e întotdeauna în regulă să tachinați pe cineva?

James:

– Sigur, îl tachinez pe Ernesto tot timpul și el mă tachinează pe mine. Dar tot suntem prieteni.

– Pe ce teme vă tachinați?

James:

– Habar n-am. Eu îl tachinez cu privire la pantofi. (Cu toții se uită la pantofii lui Ernesto, vechi, simpli, cu botul pătrat și râd. E limpede că sunt toți familiari cu subiectul. Încurajat de râsetele lor, James își ia avânt în explicații.) Știți, cum că sunt așa de vechi. Pantofii lui sunt făcuți în casă, știți. Tatăl lui i-a făcut. Toată familia lui are pantofi făcuți în casă, chiar și sora lui.

– Ernesto, te deranjează când James te tachinează așa?

Ernesto:

– Pantofii mei *nu* sunt făcuți în casă. Îmi plac pantofii mei.

James:

– Mda, sigur! Parcă-s făcuți din lemn sau ceva de gen.

Ernesto:

– Domnule doctor Kindlon, știți de ce mama lui James îi pune la pachet sandviș cu brânză în fiecare zi? Pentru că are acasă o groază de brânză primită de la ajutoare și de aia i-o pune la pachet. Sora lui primește chestii de la McDonald's în fiecare zi, dar maică-sa ține brânza de la ajutoare doar pentru el.

– Bine, voi ceilalți ce credeți despre asta? E în regulă să vă tachinați așa între prieteni?

Jack:

– Mda, e amuzant. Nimeni nu se supără.

– Și când nu mai e în regulă? Cum vă dați seama că ați rănit sentimentele cuiva? Că ați mers prea departe?

Toți tac și se uită aiurea, în gol. Deși ar fi trebuit să fiu obișnuit cu asta, sunt surprins de lipsa de înțelegere a băieților cu privire la felul în care cuvintele și faptele lor îi afectează pe ceilalți.

– Vă doare vreodată să fiți tachinați?

Unii băieți răspund afirmativ.

– Atunci cum vă puteți da seama că ați rănit pe cineva? Ce ziceți de Robbie? Erați toți cu el în clasă ieri. Ce aveți de spus cu privire la asta?

Iar liniște. Habar nu au. Nu se prefac ca să pară duri sau șmecheri. Ei chiar nu știu cum să-l înțeleagă pe Robbie și nici nu simt că ar trebui. În cele din urmă, un alt băiat, din mijlocul incomod, Randy, îmi oferă un răspuns, care îl distanțează ca fiind cel mai sensibil din punct de vedere emoțional din grup, dar totuși nu e prea încrezător în capacitățile lui intuitive.

– Știi că ai mers prea departe când cineva începe să plângă?

– Sigur, ai dreptate. Dar n-ar fi mai bine dacă am ști cum să ne oprim din tachinat înainte să facem pe cineva să plângă? Chiar trebuie ca cineva să plângă înainte să-ți dai seama că ceea ce spui îl rănește? Cum altfel vă mai puteți da seama că cineva e supărat?

Iar liniște. E foarte greu pentru acești băieți, chiar și pentru cei care au, de obicei, toate răspunsurile. Se foiesc în scaune, încercând în zadar să găsească vreun răspuns care să îi scape de discuția asta. N-are rost. Sunt defecți emoțional.

Dacă un băiat de vârsta asta n-ar ști să descifreze alfabetul sau să citească bine, atunci orice adult din viața lui ar recunoaște că are nevoie de ajutor. Dar analfabetismul emoțional e așa de prezent printre băieți că nimeni nu-l recunoaște până nu se întâmplă ceva drastic. E nevoie de un masacru în curtea școlii, de o gaură în perete, de o arestare pentru șofat în stare de ebrietate sau de o sinucidere pentru ca nevoile emoționale ale unui băiat să atragă atenția cuiva. Pentru adulți, întrebarea ar suna așa: „Chiar trebuie ca băieții să plângă – sau să fugă de acasă, să facă accident, să omoare, să se omoare – ca să bănuim că ceva e în neregulă, că ei suferă?"

Mai e de mirare atunci că așa de mulți băieți par atât de inconștienți sau limitați din punct de vedere emoțional? Cum pot fi așa de ignoranți față de sentimentele altcuiva? Ce li se întâmplă băieților de le este negat accesul la toată gama de sentimente?

Toți băieții se nasc cu potențial emoțional

Una dintre scuzele cel mai des întâlnite la mame când discută despre problemele pe care le au fiii lor este aceasta: „Știu că fiul meu e sensibil, dar..." Deducția este că, desigur, majoritatea băieților nu sunt sensibili și că fiul lor e cumva diferit tocmai pentru că e. Asta ar vrea cultura noastră să ne facă să credem, dar nu este adevărat. Toți băieții au sentimente. De cele mai multe ori sunt tratați de parcă n-ar avea. Chiar ei se poartă de cele mai multe ori de parcă n-ar avea. Dar toți băieții se nasc cu o gamă completă de experiențe emoționale.

Când cercetătorii compară bărbații cu femeile sau băieții cu fetele în ceea ce privește conștiența, înțelegerea și exprimarea lor emoțională, bărbații ies pe locul doi aproape întotdeauna. Dacă atât băieților, cât și fetelor li se dau o serie de fotografii înfățișând diferite expresii ale chipului, în general băieții vor fi mai puțin exacți în identificarea emoțiilor care le sunt arătate. În terapie, una dintre cel mai des întâlnite nemulțumiri din partea femeilor cu privire la bărbați este aceea că bărbații par, de cele mai multe ori, să nu remarce sentimentele rănite sau nevoile emoționale ale celorlalți. Mulți bărbați recunosc cu sinceritate că această generalizare e adevărată: ei chiar preferă să evite oamenii și situațiile emotive. Totuși, asta nu înseamnă că bărbaților le lipsește „echipamentul" necesar pentru exprimarea sau înțelegerea emoțiilor. De fapt, nou-născuții de sex masculin reacționează emoțional, în medie, mai mult decât fetele. De exemplu, studiile indică faptul că bebelușii de sex masculin plâng mai mult decât bebelușii de sex feminin atunci când sunt frustrați sau supărați.

În ciuda acelor începuturi grăitoare, tiparul omniprezent este acesta – cu posibilele excepții legate de furie, în privința cărora rezultatele studiilor sunt neconcludente – că, *pe măsură ce cresc, băieții exprimă din ce în ce mai puțină sensibilitate*. Asta se vede atunci când sunt observați în natură sau când sunt priviți uitându-se la diafilme sau la un film cu potențial de trezire a emoțiilor. Leslie Brody, o personalitate marcantă în chestiunea diferențelor dintre sexe, descrie asta ca pe o „schimbare produsă de maturizare, în care bărbații își arată din ce în ce mai puțin emoțiile pe chip, pe măsură ce îmbătrânesc, pe când la femei e tocmai invers"[2].

Așa că băieții nu își arată prea mult emoțiile. Dar oare înseamnă că le *simt* mai puțin? Există dovezi că s-ar putea chiar să simtă mai mult. Când ritmul cardiac sau reacția pielii – palmele transpirate – sunt măsurate în situații cu potențial emoțional ridicat, nu există un tipar repetat al diferențelor dintre reacțiile băieților și ale fetelor. Studiile care au demonstrat o diferență indică faptul că băieții reacționează mai mult, nu mai puțin. Alte cercetări sugerează faptul că atunci când băieții devin emotivi, se descurcă mult mai prost în a-și gestiona emoțiile. Într-un studiu interesant condus de Richard Fabes și Nancy Eisenberg de la Universitatea din Arizona, cercetătorii le-au pus unor copii (băieți și fete) de grădiniță și de clasa a doua o casetă cu plânsul unui bebeluș și le-au urmărit reacțiile fiziologice și comportamentale[3]. Mai exact, au vrut să observe ce vor face copiii – dacă vor încerca să elimine sunetul enervant închizând difuzorul sau dacă vor încerca să aline bebelușul într-un mod demonstrat anterior de un adult, adică să vorbească cu bebelușul în difuzor.

Rezultatele? Fetele au fost mai puțin afectate de plâns. Au făcut mari eforturi să calmeze bebelușul și nu prea s-au deplasat să închidă difuzorul. Băieții, al căror ritm cardiac arăta că sunt destul de deranjați de plâns, s-au grăbit să oprească sunetul comutând butonul difuzorului. Acești băieți deranjați

de sunet erau, de asemenea, înclinați să se poarte agresiv cu bebelușul – spunându-i să tacă din gură, de exemplu. Băieții al căror ritm cardiac arăta un nivel de stres mai scăzut erau mai înclinați să aline bebelușul. Cercetătorii au tras concluzia că acei copii – în acest caz, băieții – care se stresează mult mai repede din cauza reacțiilor lor emoționale, vor prefera să le evite. Cu alte cuvinte, băieții care au probleme în a-și gestiona propriile emoții, vor ignora în totalitate semnele care indică supărarea altcuiva.

Biologia băieților: nu există răspunsuri simple

În anul 1998, la ceremonia de comemorare ce a urmat unui masacru școlar din Jonesboro, Arkansas, o ziaristă ne-a adresat întrebarea despre relația „natură-cultură", adică dacă violența băieților este de ordin genetic sau este rezultatul educației din familie. Presupunerea ei implicită era că băieții sunt mai înclinați spre violență din cauza biologiei. Cu siguranță, hormonii masculini sunt prezenți: toți băieții îi au. Dar noi credem că intensitatea discuției pe tema anatomiei masculine estompează chestiunea modului în care ne creștem băieții în această cultură, chestiune mult mai importantă și mai urgentă.

Am răspuns la întrebarea ziaristei cu o anecdotă legendară despre un profesor faimos de psihologie care spusese că a studiat relația natură-cultură cu mare atenție, citind toată literatura de specialitate, și că a ajuns, în cele din urmă, la o concluzie: natura câștigă cu un scor de 53% față de 47% pentru cultură. Ziarista a râs, înțelegând atât umorul, cât și adevărul cuprinse în acea afirmație – că e limpede că tot ceea ce facem e influențat într-o bună măsură de ambele. Apoi am întrebat-o noi pe ea de ce se face așa o vânătoare exclusivă și hotărâtă pentru găsirea unui vinovat în biologie. Ea a tăcut și apoi a spus:

– Păi, oamenii caută răspunsuri simple.

Dar comportamentul uman sfidează răspunsurile simple, indiferent că vorbim de agresivitate sau de tandrețe și e clar că orice comportament este influențat de o multitudine de factori, de la biologie la comunitate. Dezbaterea pe tema relației „natură sau cultură" evită complexitatea acestor chestiuni. În loc să o transforme într-o întrecere între cele două, gândirea actuală din științele neurologice subliniază legătura inextricabilă dintre biologie și experiență și, în prezent, toată lumea admite că factorii de mediu pot afecta structura creierului nostru[4]. Un exemplu extrem este cel al victimei unei traume, al cărei organism eliberează hormoni de stres pe o perioadă foarte lungă, ceea ce îi provoacă leziuni fizice unei părți a creierului, care, la rândul lui, îi va afecta comportamentul. Pe de altă parte, funcționarea creierului poate fi optimizată prin diverse experiențe de învățare, precum situarea subiectului într-un mediu bogat în expunerea la litere și sunete. Aceste experiențe îi vor modela creierul – pot fi creați chiar și neuroni noi – și un copil va avea o capacitate de a citi mai mare decât cea cu care „s-a născut". Concluzia este următoarea: ereditatea nu înseamnă destin.

Există, totuși, două diferențe de ordin biologic între băieți și fete, identificate ca având un impact asupra dezvoltării și comportamentului lor[5]. Prima, despre care vom discuta mai pe larg în capitolul al doilea, este aceea că abilitățile verbale ale fetelor se maturizează, în medie, mai repede decât ale băieților: ele vorbesc mai devreme și mai cursiv. Băieții tind să le ajungă din urmă mai târziu, dar în clasele primare, mai ales, superioritatea feminină în acest domeniu este vizibilă atât părinților, cât și cadrelor didactice și cercetătorilor. A doua diferență e că băieții tind să fie mai activi din punct de vedere fizic decât fetele, mișcându-se mai repede și rămânând în mișcare mai mult timp. Așa cum vom vedea, această înclinație spre activitate fizică și consecințele ei modelează fiecare experiență a unui băiat, precum și modul în care ceilalți îl percep.

În afară de acestea, nu există prea multe diferențe de dezvoltare între cele două sexe care să aibă o origine biologică clară. Până și presupusa superioritate a băieților în privința capacităților matematice nu poate fi pusă pe seama biologiei băieților. Multe studii din domeniul diferenței între sexe arată că, în ceea ce privește performanța matematică, fetele au tendința de a se descurca un pic mai bine[6].

În general, oamenii sunt fascinați când se descoperă diferențe între sexe în ceea ce privește funcționarea creierului sau biochimia. Dacă, de exemplu, un cercetător descoperă într-un studiu neuroimagistic că anumite părți din creier se activează ușor diferit la bărbați și la femei atunci când joacă un joc ritmat, atunci aceste descoperiri vor ajunge pe prima pagină a ziarelor, dar când un alt studiu similar nu găsește nicio diferență între sexe, atunci rezultatul nici nu mai e raportat. Nu constituie o știre. Atenția sporită arătată diferențelor dintre sexe ne distorsionează percepția asupra realității. Dacă ar trebui să rezumăm într-o singură idee toată cercetarea de până acum în domeniul diferențelor dintre sexe, atunci aceea ar fi că bărbații și femeile sunt mai degrabă asemănători decât diferiți.

Atunci când cercetările ne dezvăluie anumite aspecte fascinante ale științei referitoare la băieți și la diferențele dintre sexe, cel mai adesea informația este prezentată într-un mod eronat către public sau chiar supra-simplificată, apoi acceptată ca adevăr – oricât de trunchiat – despre băieți.

Testosteronul, de exemplu, a devenit o metonimie pentru masculinitate și o explicație populară pentru toate comportamentele băieților. O mamă ne spune că cei doi fii ai ei „se ciondănesc mai tot timpul", dar simte că e inutil să intervină. „E testosteronul, sigur", spune ea, ridicând din umeri. Referindu-se la niște elevi gălăgioși de la cursul ei de educație fizică, o profesoară spune: „Sunt doar niște băieți înnebuniți de testosteron".

Cu toate astea, reputația testosteronului nu este confirmată și de studii argumentate științific. O verificare recentă a studiilor științifice despre preadolescenți și adolescenți dezvăluie că literatura de specialitate „nu oferă nicio dovadă cu privire la asocierea dintre testosteron și un comportament agresiv"[7]. De exemplu, un studiu realizat în Centrul de Psihiatrie pentru Copii din Bronx, New York, a măsurat nivelurile de testosteron de la cei mai violenți băieți internați în centru[8]. Cercetătorii au descoperit că niciunul dintre băieți nu avea niveluri de testosteron care să depășească limitele normale sau care să fie diferite în mod semnificativ de cele ale unui grup de copii pașnici, de aceeași vârstă și rasă, cu care au fost comparați.

Deși oamenii de știință mai au de cercetat ca să descopere gradul în care testosteronul influențează dezvoltarea creierului dinainte de naștere, știm deja că înainte și după pubertate, cantitatea de testosteron din sânge nu provoacă agresivitate. De exemplu, toți băieții normali suferă de o creștere subită de testosteron în adolescența timpurie, dar nu toți prezintă un comportament agresiv ieșit din comun. Diferențele dintre sexe în ceea ce privește comportamentul agresiv pot fi observate începând cu vârsta de optsprezece luni și în toată copilăria timpurie și, cu toate astea, testosteronul e prezent atât la băieți, *cât și* la fete în cantități aproximativ egale înainte de împlinirea vârstei de zece ani.

Nivelurile de testosteron din sânge nu sunt stabile. Deși un bărbat se poate naște cu un nivel anume de testosteron, acel nivel nu e neapărat bătut în cuie. Nivelurile pot varia pe parcursul unei zile și, cel mai important, variază în funcție de ce i se întâmplă unei persoane. De exemplu, cercetările demonstrează că atunci când un bărbat câștigă un meci de tenis sau un joc de șah, nivelul lui de testosteron se ridică și rămâne crescut o perioadă mai îndelungată. Iar la cel care a pierdut? Nivelul de testosteron scade. Acțiunea tipică a unui hormon

este să se modifice în timp ca efect al mediului – și cu testosteronul e la fel. În multe cazuri în care sunt măsurate nivelurile ridicate ale testosteronului, acestea sunt *efectul* agresiunii și nu cauza lor.

Antropologii oferă și mai multe dovezi care vin să contrazică teoria că testosteronul e cauza agresiunii[9]. Poporul Semoi din Malaezia e una dintre cele mai pașnice societăți cunoscute. Bărbații nu se luptă unul cu altul; soții nu-și bat soțiile; părinții nu-și lovesc copiii. Ba mai mult, până și copiii Semoi se ciondănesc doar foarte rar. Atacul, violul și crima sunt pur și simplu necunoscute. Poporul Semoi cred că agresivitatea e periculoasă și că gândurile agresive sau chiar atitudinea neprietenoasă crește riscul unei persoane de a se îmbolnăvi sau de a avea un accident. Astfel, copiii lor învață de la o vârstă fragedă că non-violența este un mod de viață.

În Statele Unite ale Americii, grupuri culturale distincte precum Frăția Hutteriților, cel mai mare și mai de succes grup creștin din America, sau populația Amish au fost uimitor de pașnice, poate mult mai pașnice decât orice altă societăți similare cunoscute antropologilor. Timp de 350 de ani, niciun Hutterit în comunitatea lui nu a omorât un alt membru al comunității.

Un destin de agresivitate nu se naște, se construiește, cu atât mai mult în societăți ca a noastră în care impulsurile agresive sunt lăsate să se desfășoare. Putem să ne creștem băieții să nu fie violenți dacă alegem asta.

Aproape de casă: instruirea băieților pentru duritate

Deși se bat mult câmpii pe tema noii epoci a „masculului sensibil", imaginile stereotipe ale bărbăției încă mai predomină. Dacă pe vremuri, băieții se identificau cu John Wayne sau James Dean (care acum par demodați, prin comparație), bă-

ieții din ziua de azi văd imagini și mai exagerate ale supereroilor rezistenți, violenți și imposibil de puternici la cinema, la televizor, pe internet sau în jocurile video. Mass-media prezintă ca modele demne de urmat luptători profesioniști de wrestling cu un comportament de om primitiv, jucători de hochei „bătăuși" care la cea mai mică provocare își aruncă crosele și se reped asupra adversarului, sportivi multimilionari care au probleme cu legea, dar care cer „respect" de la fani și de la presă și, nu în ultimul rând, vedetele rock, furioase, consumatoare de droguri și misogine.

Chiar și băieții care nu au voie să se uite la filme violente sau să joace jocuri video violente, dar care se uită la programe sportive la televizor, vor consuma fără doar și poate o cantitate constantă de reclame în care un bărbat nu e bărbat dacă nu e dur, nu conduce o camionetă dură și nu bea multă bere. Acestea nu sunt imagini ale bărbăției care să celebreze introspecția emoțională sau empatia. Deseori suntem invitați în școli să vorbim cu elevii atunci când au loc incidente sau comportamente care trezesc îngrijorarea părinților sau a cadrelor didactice. La una dintre aceste întâlniri, subiectul principal era consumul de alcool care, la sfârșitul unei săptămâni obișnuite, atingea proporții epice printre băieții de liceu. Băieții mi-au vorbit deschis despre mahmureli, despre beții până la leșin, despre bătăi, despre condus în stare de ebrietate și despre sexul fără obligații, dar acest comportament nu părea să-i îngrijoreze. În schimb, vorbeau cu mândrie despre cantitatea de alcool pe care puteau s-o consume.

Cultura noastră se folosește de cele mai impresionante calități pe care le poate avea un băiat – energia lui fizică, îndrăzneala, curiozitatea și orientarea spre acțiune – pe care le distorsionează într-o definiție punitivă și periculoasă a bărbăției.

O dovadă a naturii inadaptate a acestei viziuni asupra bărbăției vine de la Sondajul Național asupra Adolescenților de Sex Masculin, cel mai revelator studiu pe tema atitudinilor

băieților, în care cercetătorii au intervievat un grup mare, reprezentativ de băieți din Statele Unite, cu vârste cuprinse între cincisprezece și nouăsprezece ani[10]. Demarat la începuturile crizei legate de infecția cu HIV, sondajul s-a axat pe comportamentul sexual cu potențial de risc. De exemplu, băieții erau întrebați dacă folosesc prezervative. Ca să afle cât de mult credeau acești băieți în „ideologia bărbăției" – concepția potrivit căreia bărbăția se bazează exclusiv pe forță, rezistență, duritate și dominanță asupra femeilor – cercetătorii i-au întrebat cât de tare sunt de acord cu următoarele afirmații:

- Este esențial ca un bărbat să aibă respectul celorlalți.
- Un bărbat va pierde respectul altora dacă va vorbi despre problemele sale.
- Un tânăr trebuie să fie dur din punct de vedere fizic chiar dacă nu e masiv ca și constituție.
- Un soț nu trebuie să facă treburi domestice.

Sondajul a relevat că dacă băieții erau de acord cu afirmațiile ideologiei bărbăției și dacă aceste afirmații corespundeau cu propria lor viziune asupra vieții, atunci erau mai predispuși să bea bere, să fumeze iarbă, să facă sex neprotejat, să fie suspendați de la școală sau să „păcălească" sau să forțeze pe cineva să facă sex. De fapt, cel mai important factor de risc pentru ca un băiat să ajungă să facă sex neprotejat era încrederea acestuia în acest set de atitudini „hipermasculine" asociate, prin tradiție, bărbaților. Aceste concepții sunt semn de probleme la băieți indiferent că aceștia sunt albi sau negri, bogați sau săraci, din mediul urban sau rural.

Cultura populară e un element distructiv în viețile băieților noștri, dar educarea emoțională improprie a băieților începe mult mai devreme și mult mai aproape de casă. Majoritatea

părinților, a rudelor, a cadrelor didactice și a altor persoane care lucrează sau locuiesc cu băieții îi învață cum să se descurce în lume și cum să se poarte unii cu alții.

Totuși, în procesul acesta de a-i învăța un lucru, cel mai des îi învățăm alt lucru, destul de diferit care, în cele din urmă, lucrează contra potențialului lor emoțional. Stereotipiile tradiționale legate de sexe sunt încorporate în felul în care le răspundem băieților și în felul în care îi învățăm să răspundă unul altuia. Chiar dacă e intenționat sau nu, avem tendința de a descuraja conștiența emoțională a băieților. Oamenii de știință care studiază modul în care părinții modelează răspunsurile emoționale ale copiilor lor au descoperit că părinții au tendința să aibă păreri preconcepute despre diferența dintre sexe chiar la sugari[11] (precum tatăl care ni s-a lăudat că fiul lui n-a plâns la circumcizie). Din cauza asta, părinții le oferă băieților o educație emoțională diferită de cea a fetelor.

Acest lucru este dovedit într-o varietate de contexte[12]. Mamele vorbesc mai mult cu fetele lor despre tristețe și nefericire și cu băieții mai mult despre furie. Și asta se vede. Un studiu care urmărea limbajul copiilor de grădiniță a descoperit că fetele foloseau cuvântul *dragoste* de șase ori mai mult, cuvântul *trist* de două ori mai mult, iar cuvântul *furios* în aceeași cantitate ca și băieții. Știm că mamele care își explică reacțiile emoționale preșcolarilor lor și care nu reacționează negativ la manifestarea evidentă a tristeții, a fricii sau a mâniei vor avea copii care vor manifesta o înțelegere mai profundă a emoțiilor[13]. Cercetările indică faptul că tații par să fie și mai rigizi decât mamele în orientarea fiilor lor pe coordonata tradițională. Chiar și copiii mai mari din aceeași familie își vor imita părinții și vor vorbi mai des despre sentimente cu surorile lor de doi ani decât cu frații lor de doi ani.

Iată cum arată această discriminare în forma ei cea mai banală și mai blândă: Brad are patru ani și pune întrebări despre orice. Mama lui îi răspunde la cele mai multe din ele pentru

că stă cu el mai des decât tatăl și chiar și atunci când toată familia e la un loc, tot ea e cea care îi răspunde mai des dintre cei doi. Ea încearcă să acorde aceeași atenție tuturor întrebărilor, dar ceea ce nu realizează e că, la fel ca oricare alt părinte, îi modelează copilului genul de întrebări pe care le adresează.

– Mami, de ce trebuie să stau în scaunul de mașină dacă tu nu stai? întreabă el. Ea îi răspunde cu un discurs despre siguranță și îi povestește că e ilegal pentru un copil să meargă cu mașina fără scaun special. Datorită răspunsului ei atent, Brad se simte recompensat că a întrebat cum funcționează lucrurile și, prin urmare, e încurajat să mai întrebe și altă dată.

Dar când Brad arată spre un băiețel care plânge în parc și o întreabă pe mama lui de ce, ea îi dă un răspuns mai scurt și mai puțin argumentat.

– Nu știu, Brad, pur și simplu plânge. Haide, să mergem. Nu e politicos să te holbezi.

Adevărul e că poate mama lui Brad nu știa de ce plânge băiețelul și îl învață bune maniere când îi spune să nu se holbeze. Dar răspunsul ei simplu e mai puțin antrenant, conține mai puțină informație și nu îl recompensează pe fiul ei deloc. În mod subtil îl descurajează să se gândească prea mult la motivul pentru care plânge cineva sau la motivul care ar fi declanșat lacrimile acelui copil anume. Felul în care ea a închis repede subiectul poate transmite de asemenea faptul că îi este incomod să vorbească despre asta – un mesaj pe care băieții îl „aud" frecvent de la tații lor atunci când aceștia sunt expeditivi când e vorba de întrebări sau observații despre emoții.

Studiile cu privire la interacțiunile dintre părinți și băieți sau dintre părinți și fete sugerează că atunci când o fată adresează o întrebare despre emoții, mama ei îi va acorda o explicație mai lungă. Sunt toate șansele ca ea să speculeze cu fiica ei despre motivele care au generat emoția, să îi valideze sau să îi amplifice emoția. „Da, draga mea, pare foarte trist. Poate s-a rănit sau și-a pierdut jucăria... Tu ce crezi?". Mesajul pe care

îl primește fiica este că e în regulă să te preocupe sentimentele altcuiva; se pune din nou accent pe grija și empatia ei înnăscută.

Băieții, însă, sunt, în mod constant, victimele acestui tip de deviere emoțională.

Când Jack, de șase ani, și familia lui s-au mutat într-o casă nouă, unul dintre cei trei copii a trebuit să ocupe dormitorul de la primul etaj, separat de celelalte camere de la etajul al doilea. Nu a fost sora lui de opt ani, Kate, sau sora lui de patru ani, Amy, cele care au ocupat dormitorul, ci Jack. Când Jack și-a exprimat teama de a dormi singur la primul etaj, tatăl lui i-a spus: „Ei, hai, ești băiat mare; te descurci. Surorilor tale le e frică să doarmă singure".

Când băieții își exteriorizează niveluri obișnuite de furie sau agresivitate sau devin posaci și tăcuți, comportamentul lor este acceptat ca fiind normal. Dar dacă își exteriorizează niveluri normale de teamă, neliniște sau tristețe – emoții văzute ca fiind preponderent feminine – adulții din jurul lor îi tratează de obicei într-un mod care sugerează că emoțiile nu sunt normale pentru un băiat.

Povestea lui Cain: ar fi putut avea un alt final?

Povestea biblică a lui Cain și Abel, în care Cain, invidios pe fratele său, îl omoară, dăinuie ca o parabolă a rivalității între frați, dar semnifică mai mult decât atât[14]. În povestea lui Cain descoperim o reflexie a vieții emoționale a băieților din ziua de azi – dorința unui băiat de a fi iubit și respectat, precum și înclinația lui de a răspunde la umilire și ocară cu mânie și violență și nu reflectând și comunicând.

Această simplă parabolă din Cartea Genezei începe destul de simplu. Cei doi frați, ambii dornici să-i facă pe plac Domnului, aduc fiecare câte o jertfă, Cain din roadele muncii lui pe ogor și

Abel un miel gras din turma lui. Domnul se arată încântat de jertfa lui Abel, dar nu o bagă în seamă pe cea a lui Cain. Biblia nu explică de ce Dumnezeu a reacționat atât de diferit la darurile aduse de cei doi băieți, dar Cain se simte umilit. În poveste, Cain este clar afectat – „fața i s-a posomorât" – și totuși nu rostește niciun cuvânt pentru a-și exprima sentimentele.

„Pentru ce te-ai întristat și pentru ce s-a posomorât fața ta?" este răspunsul dur al lui Dumnezeu către Cain, conform Scripturii. Cu alte cuvinte: „treci peste asta!". Și apoi îi ține lui Cain o morală aspră în care îi poruncește să facă bine și va fi mântuit. Cain tace, deși cu siguranță suferea din cauza dojenii și fierbea de mânie atunci când l-a atras pe fratele său pe câmp și l-a înjunghiat. Când Dumnezeu, având deja cunoștință de crima lui Cain, îl întreabă pe acesta ce s-a întâmplat cu Abel, Cain răspunde: „Nu știu. Au doară eu sunt păzitorul fratelui meu?". Domnul îl confruntă pe Cain cu minciuna sa și îl izgonește în Ținutul Nod, departe de familia lui și de orice viitor și-ar fi dorit alături de ei. Când este confruntat cu urmările implacabile ale faptelor lui, Cain strigă, plin de remușcare: „Pedeapsa mea este mai mare decât aș putea-o purta!". Deși Domnul îi pune un semn lui Cain pentru a-l proteja de rău în exil, cu familia distrusă și fratele mort, Cain e împovărat pe viață.

În mod izbitor, lipsesc din poveste părinții biologici ai băiatului, Adam și Eva, cu care poate Cain ar fi discutat sau de la care ar fi putut primi sfaturi liniștitoare. Așa cum spune Elie Wiesel în cartea lui, *Portrete biblice*, „oare ei n-ar fi putut discuta cu [cei doi băieți], să le explice calm, dar ferm ce înseamnă viața, în special viața în colectivitate?"

Povestea lui Cain descrie dorința oricărui băiat de a face pe plac – în special de a-i face pe plac tatălui său – și șirul de reacții emoționale prost gestionate care duc la un final tragic. Vedem o reflexie a băieților de azi în dezamăgirea și rușinea lui Cain provocate de respingerea de către tatăl său ceresc, în mânia izbucnită ca urmare a faptului că nu se simțea respectat,

în muțenia lui în ciuda avalanșei de sentimente, în absența empatiei sau a reflectării emoționale și în actul lui impulsiv de mânie.

Pentru noi, povestea lui Cain se transpune în viețile băieților din ziua de azi când îi vedem îndepărtați de propriile lor sentimente și insensibili la sentimentele altora, suferind atât de vizibil consecințele unei vieți emoționale sărăcite.

Înainte să-și omoare fratele, lui Cain i se reamintește: „păcatul bate la ușă și caută să te târască, dar tu biruiește-l", îi spune Dumnezeu. Cât de diferită ar fi fost povestea lui Cain dacă acesta ar fi fost capabil să-și folosească resursele interioare, conștiența emoțională, empatia și curajul moral, de exemplu, ca să gestioneze corect momentul. Dar această educație emoțională îi lipsea lui Cain și încă mai continuă să fie piesa lipsă în viețile celor mai mulți băieți din ziua de azi.

Să ocrotim viața emoțională a băieților

În meseria noastră de terapeuți, am văzut băieți care au suferit pierderi groaznice – moartea unui părinte sau a unui frate, o rană gravă sau o boală mortală – și totuși s-au străduit cu succes să-și recupereze viața și un viitor pentru ei înșiși. Și i-am văzut pe alții clacând sub presiunea unei zile proaste. Diferența dintre băieții care trec peste necazuri și cei care cedează psihic constă în resursele emoționale pe care le folosesc.

Băieții își găsesc deseori un mentor emoțional în persoana unui profesor sau antrenor preferat, dar părinții au o influență unică și puternică asupra modului în care un băiat se vede pe sine însuși și asupra dorinței lui de a se implica în învățarea limbajului și alfabetului emoțional. Părinții pot modela conectarea emoțională și empatia. Ei pot să asculte sentimentele băieților fără să le judece, să le asculte problemele fără să dicteze soluții. Ne-am confruntat cu faptul că fiecare băiat

are o viață interioară, că are inima plină. Orice băiat e sensibil și orice băiat suferă. Asta e o idee înspăimântătoare pentru mulți adulți care, în mod conștient sau inconștient, nu vor să recunoască vulnerabilitatea emoțională a unui băiat. Dar când o vom recunoaște și vom folosi acest lucru pentru a ne dezvolta educația noastră emoțională ca părinți și ca profesori de băieți, atunci îi vom ajuta să facă față umbrelor din viața lor cu o lumină mult mai semnificativă.

Dacă îi învățăm pe fiii noștri să își onoreze și să-și aprecieze viețile emoționale, dacă le putem preda băieților un vocabular emoțional și îi încurajăm să-l folosească, atunci își vor deschide, în sfârșit, inimile.

CAPITOLUL DOI

SPINI PRINTRE TRANDAFIRI

Problemele băieților în educația timpurie

Iubesc toți copiii, cu excepția băieților.
Lewis Carroll

În grupa de grădiniță a doamnei Alvarez, e timpul pentru cercul de lectură și cincisprezece copii – șase băieți și nouă fete – stau pe covor într-un colț intim al sălii, așteptând ca ea să înceapă să le citească.

De o parte a cercului, fetele stau umăr la umăr, unele cu picioarele încrucișate, altele cu mâinile încleștate în poală, unele așteptând în liniște, răbdătoare, iar altele sporovăind vesele în timp ce așteaptă un semn că doamna Alvarez e gata să înceapă. Lângă ele așteaptă și un băiețel, pe nume Daniel, la fel de calm și de relaxat. Daniel citește cel mai bine din clasă: și acasă, și la școală petrece ore întregi cu nasul în cărți. Pentru el, cel mai fericit moment al zilei e cel în care li se citește o poveste. Una dintre fetițele din grădiniță i-a spus odată unui vizitator: „Toate fetele din clasa mea știu să citească, dar băieții nu, numai Daniel știe".

La câțiva pași de Daniel stau patru băieți care sunt exact la polul opus. Justin stă într-o rână pe pieptul lui Will; Will se sprijină de umărul lui Bashir, în timp ce Bashir îl împinge pe Ryan care face tot ce poate ca să nu se răstoarne. În mod surprinzător, tabloul acesta ce pare pe punctul să se dărâme nu se prăbușește de tot; pare înghețat în loc. Băieții sunt tăcuți; vor sta multă vreme așa, într-o poziție parțial verticală,

așteptând ca doamna Alvarez să înceapă să citească. Ei fac tot posibilul să urmeze regulile clasei și educatoarea știe asta. Și totuși, nu poate începe să citească până când Christopher nu vine și el în cerc.

Christopher se juca cu piesele de Tangram când doamna Alvarez a sunat din clopoțel și a anunțat că e timpul pentru cercul de lectură. În timp ce se ducea să pună piesele de Tangram la locul lor, își trecuse degetele prin vârtejurile de cretă de pe tablă, lăsând în urmă o linie verde satisfăcătoare, se ciocnise intenționat de Justin în timp ce Justin se ducea să se așeze în cerc și se oprise să culeagă perele și roșiile de plastic din bucătăria de jucărie. Acum stătea lângă rafturile cu rechizite, răscolind aiurea prin markerele colorate dintr-o cutie, dus pe gânduri.

– Christopher, ai de gând să ni te alături? întreabă doamna Alvarez.

Întrebarea ei îi atrage atenția băiatului. Se uită spre ea, dar nu se mișcă.

– Christopher, te așteptăm, spune ea cu fermitate.

Christopher ezită, apoi lasă jos markerele și începe să traverseze încăperea. Între timp, dominoul de băieți a început să se prăbușească. Justin a căzut peste Will și Will încearcă să-l dea jos de pe el.

– Will, nu-l împinge pe Justin, spune doamna Alvarez.

– Păi, e călare pe mine, se plânge Will.

– Justin, te rog, ridică-te și lasă puțin spațiu între voi. Will, nu e nevoie să-l împingi, se poate da singur la o parte, spune ea. Apoi: Christopher, toată lumea așteaptă lectura. Vrei, te rog, să vii aici?

Christopher face ultimii pași până la cerc și se așază jos, așteptând. Apoi Bashir se hotărăște să se întindă pe spate și numai genunchii și pantofii lui fac acum parte din cerc. Băiatul privește la tavan.

– Bashir, vrei să stai în fund ca toți ceilalți, te rog? Bashir se ridică în șezut. Bun, spune doamna Alvarez, acum suntem gata să citim.

Deși tot procesul de a-i așeza pe băieți în cerc n-a durat decât două-trei minute, e greu să nu te enervezi pe Justin și pe Christopher. Acești copii irosesc o groază din timpul clasei în fiecare zi. Diferența dintre sexe se vede imediat; fetele contribuie și ele la cerc cu energia și exuberanța lor, dar acestea sunt reținute; ele urmează instrucțiunile cu dragă inimă. Băieților le e mult mai greu să stea locului. Ce efecte are agitația asta a băieților asupra fetițelor? Care este impactul ei asupra lui Daniel, care așteaptă răbdător lângă fete, conștient că nu seamănă cu ceilalți băieți? Și ce se întâmplă cu băieții care se ciocnesc și se înghiontesc? Sau cu Christopher, care nu se poate concentra? Ce lecții învață ei în urma faptului că sunt dojeniți la ora de lectură sau în orice moment al zilei când comportamentul lor îi diferențiază de ceilalți? Așa cum își amintește o mamă despre anii de școală primară ai fiului ei: „Am un fiu minunat, dar a petrecut prea mult timp pe banca din fața biroului directorului". Ce se petrece cu băieții ăștia? Acestea sunt întrebările care îi preocupă pe profesori și pe părinți și domină discuțiile despre băieții de școală.

În ultimii ani, discuțiile publice despre egalitatea în școli s-au axat aproape în exclusivitate pe fete și pe modul în care au fost ele defavorizate într-un sistem care preferă băieții. Oricât de îndreptățită este îngrijorarea pentru fete, pe noi ne deranjează dialogul atunci când ajunge în punctul de a opune băieții și fetele, în dorința de a avea egalitate. Ipoteza necontestată e că în timp ce fetele suferă la școală, băieții nu suferă. Cu toate astea, statisticile și propria noastră experiență ca psihologi școlari și terapeuți de băieți și bărbați contrazic această afirmație.

De la grădiniță și până în clasa a șasea, un băiat petrece mai mult de o mie de ore pe an la școală, iar experiențele și

atitudinea cadrelor didactice și a altor adulți pe care îi întâlnește acolo sunt profund modelatoare. Un băiat obișnuit duce o luptă specială pentru a face față așteptărilor legate de dezvoltare și rezultate școlare ale unei programe de școală primară care pune accentul pe citit, scris și abilități verbale – abilități cognitive care, în mod normal, se dezvoltă mai târziu la băieți decât la fete. Unii băieți o iau înaintea altora pe acea traiectorie de dezvoltare și unele fete rămân în urmă, dar atunci când comparăm o fată obișnuită cu un băiat obișnuit, băiatul va apărea ca fiind dezavantajat din punct de vedere al dezvoltării în acest mediu școlar timpuriu.

Ciclul primar e, în mare, un mediu feminin, populat în principiu, de cadre didactice și figuri autoritare de sex feminin care par să aibă ceva contra băieților și contra nivelului ridicat de agitație și a nivelului scăzut de autocontrol al impulsurilor, specifice băieților. Așa cum remarca nefericit un băiețel de clasa întâi după prima lui zi de școală: „N-ai voie să faci nimic!". Problema nu era, desigur, că nu poate face chiar nimic, ci că orice îi plăcea să facă – să alerge, să arunce, să se lupte, să se cațere – era interzis în sala de clasă. În decorul acesta, experiența unui băiat cu școala e că se simte ca un spin printre trandafiri; el este o prezență diferită, ineficientă și uneori criticată, și el o știe.

Am fost să discutăm cu o învățătoare de clasa a treia pe care o credeam foarte eficientă cu băieții. Aceștia păreau să o placă și voiam să știm cum îi vede ea pe băieții din clasa ei. Când am menționat faptul că școala e un mediu feminin, a reacționat oarecum defensiv:

– Școala nu e un mediu feminin. E doar un mediu uman, un loc civilizat, a spus ea. Doar că fetelor le e mai ușor să se adapteze.

Oricât și-ar dori ea să creadă că mediul școlar e doar un loc în care instrucțiunile și așteptările le oferă ambelor sexe

aceleași șanse de reușită, adevărul e că dacă fetele se adaptează mai ușor, atunci înseamnă că, într-un mod subtil, așteptările reflectă abilitățile și sensibilitățile fetelor.

Acesta este motivul pentru care David Trower, directorul școlii de băieți Allen Stevenson din New York spune: „Dacă băieții au nevoie de protecția unui mediu unisex, atunci cel mai tare au nevoie de ea în școala primară din cauza diferențelor de dezvoltare".

Nu sugerăm în niciun caz că băieții sunt buni și școlile sunt rele sau că învățătorilor nu le pasă de băieți. Ba din contră, cele mai multe informații pe care le avem despre dificultățile băieților în școală sunt confirmate de multe cadre didactice preocupate și creative, despre care știm că se luptă cu provocarea de a lucra cu băieții în mediul școlar. Mai știm și faptul că sunt băieți ale căror talente sau temperamente îi ridică la rangul de excepții, dar dacă avem de gând să discutăm despre modurile în care experiențele de viață ale băieților le complică sau le compromit dezvoltarea emoțională, atunci trebuie să vorbim și despre rănile ascunse pe care școala primară le produce atâtor băieți.

Studiile care urmăresc dezvoltarea copiilor în timpul anilor de școală sugerează că, până în clasa a treia, un copil își va fi stabilit un tipar de învățare ce îi va modela traiectoria întregului său parcurs școlar[1].

Noi remarcăm asta în mod evident la băieți: primii doi ani de școală sunt un moment critic de pătrundere în acel univers al cunoașterii, însă imaturitatea relativă a băieților și senzația de inadaptare pe care o resimt atât de des îi orientează spre eșec. Mulți băieți care sunt descurajați în demersul școlar la o vârstă fragedă nu își mai regăsesc niciodată motivația de a deveni elevi strălucitori. Până și la cei care perseverează și obțin succese mai târziu în viață, cicatricele emoționale lăsate de acei ani tulburi nu se șterg.

Karl absenta frecvent la piesele școlare și la alte activități organizate de școala primară a celor doi fii ai săi. Era un consultant de succes la o corporație și nu reușea să plece de la birou la timp ca să ajungă la activitățile de seară și cu siguranță nu se putea desprinde de serviciu pentru a ajunge la piesele de teatru sau la recitalurile corului care se desfășurau în miezul zilei. Făcea tot ce putea ca să evite ședințele cu părinți și copii în ciuda eforturilor cadrelor didactice de a le pune la ore care să se potrivească cu programul lui.

Karl voia să fie un tată bun, un părinte responsabil, dar se simțea incomod și nu avea răbdare la aceste activități școlare. Pe măsură ce soția lui a început să insiste să participe, el s-a supus, însă ostilitatea lui față de cadrele didactice transforma aceste ședințe în momente inconfortabile pentru toată lumea. În cele din urmă, soția lui i-a spus să nu se mai deranjeze. Dar ranchiuna lui creștea.

După un schimb de replici mai agresiv cu soția, Karl și-a amintit că aceasta l-a acuzat, furioasă, că nu se preocupă de educația copiilor săi. Reacția pe care a avut-o l-a surprins și pe el. Primele lui gânduri nu se îndreptaseră spre serviciul lui sau spre birou sau spre termenele limită – nici măcar spre copii, ci se îndreptaseră spre propriile lui sentimente de rușine, de ranchiună și de furie, sentimente care mocniseră în el mai mult de patruzeci de ani.

– Intru într-o școală și simt cum mi se contractă pieptul, a explicat el mai târziu. E un loc în care se întâmplă lucruri rele. Am dus-o rău în școală când eram copil din cauza unor chestii pe care nu le puteam controla. Ceea ce am învățat la școală e că, în anumite aspecte care contează pentru oameni, eu nu eram suficient de bun. În ceea ce mă privește, toate desenele alea ale copiilor atârnate pe perete nu schimbă faptul că școala e un loc unde copiii suferă și mă înfurie că trebuie să pretind altceva, că trebuie să stau acolo și să fac conversație cu învățătoarele care fac parte din problemă – niște oameni

cu nasul pe sus, înguști la minte și inflexibili care cred că au dreptul să stea și să-i judece pe copii și să mă judece pe mine ca părinte, când eu știu că n-au niciun drept. Totul e o mare farsă.

Nu contează că băieții lui Karl erau elevi foarte buni și aveau profesori talentați și plini de entuziasm. Nici timpul, nici succesul nu diminuaseră rănile și furia acumulate în acei ani. Când Karl intra într-o școală, nu mai avea patruzeci și opt de ani, ci avea din nou opt ani.

Fie că e vorba de oameni cu un succes enorm în viață, fie că e vorba de persoane care trăiesc de pe o zi pe alta, aceste povești sunt similare pentru nenumărați bărbați care au trecut prin școală ca printr-un purgatoriu dureros de testare a rezistenței.

Acesta este chinul pe care îl vedem la băieții care, deseori chiar înainte de a ajunge în clasa a treia, și-au dezinvestit deja energia de la acumularea de cunoștințe, și-au scos școala din minte și au catalogat-o ca fiind un loc unde nu pot face nimic cum trebuie. Alții reușesc să învețe, dar simt aceeași alienare a spiritului. Își oferă școlii timpul lor și trec clasa cu brio, dar nu simt nicio plăcere în a învăța și, la fel ca ceilalți, își irosesc potențialul enorm al celor mai buni ani pentru învățare din viață.

Cu mai mult de două mii de ani în urmă, înțeleptul evreu Hillel spunea că „o persoană care se teme prea mult că se va face de rușine nu poate învăța". În zilele noastre, mulți băieți sunt ținuți într-un regim constant de rușine și angoasă pe durata ciclului primar, în care învață doar cum să se rușineze de ei înșiși și să urască locul care le trezește aceste sentimente. Înstrăinați emoțional de viața lor școlară, aceștia sunt băieți care au deja necazuri chiar înainte să fi învățat cum se ortografiază cuvântul.

Michael cu Alan: perspectiva unui băiat asupra școlii și a profesorilor

Mama lui Alan m-a sunat să-mi spună că fiul ei de clasa a șasea are un an greu la școală. Acesta se înfuriase pe mai mulți profesori și, în ciuda unui IQ ridicat, notele lui Alan scăzuseră la cel mai jos nivel pentru el – de la note de nouă și zece, acum lua note de opt și nouă. Ba mai mult, menționase de mai multe ori pe parcursul anului că „urăște" școala – o versiune mai accentuată a nemulțumirii pe care o exprimase ocazional încă de la grădiniță. Un administrator școlar îl recomandase pe Alan pentru testare psihologică și poate pentru terapie, pentru că părea, uneori, extrem de retras și de furios. Administratorul îi spusese mamei lui Alan că era îngrijorat că băiatul ar putea fi deprimat, iar aceasta m-a rugat să ofer o opinie independentă cu privire la situația fiului ei. Pentru că familia lui Alan locuia departe de Boston, nu puteam să fiu terapeutul lui, însă puteam să îi verific dosarul și să vorbesc cu Alan ca să aflu perspectiva lui.

Am aflat ulterior că Alan fusese reticent la sugestia de a sta de vorbă cu mine, însă în ziua când ne-am întâlnit nu a dat niciun semn de așa ceva. Acest băiat de doisprezece ani, cu un zâmbet minunat, cu pistrui și trupul zvelt de sportiv era un exemplu articulat al elevului normal. Era politicos și comunicativ, dar, de la început, se poticnea când îi adresam întrebări legate de școală. Deoarece profesorii fuseseră punctul central al furiei lui în ultima vreme, am început de acolo. L-am întrebat care profesori îi plac și care nu.

Își amintea de învățătoarea lui din clasa a patra.

– Era pur și simplu drăguță și avea simțul umorului și nu țipa mereu și chestii din astea.

Nu-i plăcuse profesoara de științe sociale din anul anterior, îmi spusese. Părea mereu furioasă, îmi mărturisise, și „se înfuria mereu pe mine pe tot felul de mărunțișuri".

– Cum ar fi?

– O grămadă de chestii. Ca de exemplu că am venit la oră fără creion. Sau nu... știu... aveam niște caietele pe care trebuia să notăm impresii dintr-o excursie. Ne-am dus la un muzeu și eram la o fântână afară și carnețelul mi-a picat înăuntru. Chestii din astea.

– Așa se purta și cu ceilalți copii din clasă?

– Păi, era mai dură cu băieții pentru că ei fac chestii, cred. Nu cred că m-a plăcut vreodată. Nu ne-am înțeles prea grozav.

Își mai amintise și de alți profesori despre care credea că nu-l plăcuseră. Învățătoarea lui din clasa a doua îi venea clar în minte. Acela a fost anul în care lui Alan i s-a descoperit o ușoară problemă de învățare legată de scrierea corectă. Această învățătoare l-a descurajat pe Alan să mai scrie poezie până când nu-și rezolva problema cu ortografia, mi-a spus el.

– Când ai avut un cadru didactic care chiar te-a plăcut, cum ți-ai dat seama de asta?

– Păi, nu se înfurie repede pe mine. Și... e plăcut să fii în preajma lui. E ca domnul Clarkson... el ne bagă în seamă și știe multe chestii pe care vrei să le înveți și tu.

Discutăm despre „chestiile" pe care Alan vrea să le învețe, despre profesorii lui preferați și despre calitățile pe care le apreciază la ei. Nu mai sunt multe de adăugat. Pentru a afla ce se ascunde mai la interior, nu-l mai întreb pe Alan despre ce simte cu privire la el însuși și îl întreb, în schimb, ce părere are despre profesori și băieți în general.

– Le e greu băieților să aibă numai cadre didactice de sex feminin?

– Păi, sunt destul de obișnuiți cu asta, spune el despre băieți.

– Le e mai ușor băieților să aibă cadre didactice de sex masculin?

– Mda. Ei ne înțeleg mai mult, aș spune. Înțeleg ce vrem noi să spunem.

– Ce anume nu pricep femeile cu privire la băieți?

– Că nu le place ca cineva să se înfurie pe ei.

Alan are dreptate la modul cel mai simplu – băieților nu le place să se țipe la ei și totuși acest lucru li se întâmplă în mare parte din viața lor.

Îmi amintesc de o bibliotecară care mi s-a plâns odată: „Adulții se simt îndreptățiți să țipe la băieți pentru că aceștia sunt așa de «răi» tot timpul".

Ipoteza este că țipatul ajută, mai ales când băieților li se comunică nemulțumirea, și că băieții nu sunt așa de afectați de asta ca fetele. Experiența mea, însă, nu e aceeași. De obicei, băieții nu arată că suferă din cauza țipatului pentru că băieții nu au voie să arate asta. Dar îi doare.

Îl întreb pe Alan ce aspecte ale școlii îi aduc cele mai multe satisfacții. Nu mă surprinde să aflu că e vorba de sport.

– Știu că e o întrebare prostească, dar de ce sportul îți aduce mai multe satisfacții decât orice altceva faci?

– Pentru că e distractiv. E ceva la care poți deveni mai bun dacă tragi tare... nu știu. Poți să fii cel mai bun la ceva – de exemplu, dacă îți place mult hocheiul, atunci faci asta. Dacă îți place mult fotbalul, atunci faci asta. Abia aștept ora de sport. E ca o recreație mare și organizată în care ai voie *să faci* chestii.

– Dar înveți lucruri bune la școală, nu?

– Mda, dar e mai bine să alergi decât să stai. Toată dimineața am ore de stat jos și apoi am ore de artă și științe la care stau în picioare când ieșim afară.

Mai vorbește despre materiile care îi plac – nu multe – și cele care nu îi plac și e limpede că, în ciuda efortului de a planifica în mod eficient orarul lui Alan, diferența dintre o materie bună și una proastă constă, în viziunea lui Alan, în cantitatea de libertate pe care aceasta o permite, de a se ridica și de a se mișca.

În această descriere plictisită a vieții lui școlare, Alan a demonstrat natura problemei pe care atât de mulți băieți o au acolo. În esență, ei stau jos toată dimineața și trebuie să aibă grijă de carnețele și să nu le scape în apă. Și dacă nu se pot mișca, ei se simt prinși în capcană și nu mai sunt atenți la nimic din ce mai poate avea de oferit profesorul.

În experiența mea anterioară în lucrul cu copiii din partea de sud a orașului Chicago, am văzut mulți băieți de clasa a doua a căror educație fusese deja atât de traumatizantă că o terminaseră de tot cu școala – și o cam terminaseră și cu viața pentru că bandele erau deja gata să-i înșface. Și totuși, când școala nu e așa, nu e „încărcată" cu tensiune în modul în care le sunt încărcate viețile de acasă și cartierele în care trăiesc, atunci aceasta devine un loc „neutru" unde copiii își pot trăi propriul succes. Dacă un copil va fi capabil să se agațe de școală ca de un loc în care își găsește sprijin și în care poate reuși, atunci școala va deveni un colac de salvare.

Aspectul cel mai interesant la Alan e că i se aplică același principiu, chiar dacă provine dintr-o familie educată și înstărită. Dacă școala devine un mediu „încărcat" negativ, atunci va ajunge s-o antipatizeze ca pe un loc unde realizările sale proprii nu contează așa de mult. În majoritatea timpului, experiența școlară a unui băiat e că se simte ca un spin între trandafiri; el e o prezență diferită, ineficientă și uneori criticată, și el o știe. Alan e acum în acel punct și e în pericolul de a-și îndepărta sufletul cu totul de școală.

De ce sunt băieții diferiți: când calitățile devin defecte

Jane, o profesoară de clasa a cincea, medita asupra diferențelor pe care le observase la felul în care băieții și fetele lucrau la ora ei de traforaj. La fiecare început de an școlar,

prima temă era la alegere: puteau lucra la un model de pod sau la unul de catapultă. În mod obișnuit, fetele alegeau să construiască podul și se apucau să lucreze în echipă, foarte armonios, ascultându-și una alteia ideile, desenând schițe vagi și apoi traforând împreună pentru a construi podul cu atenție. Băieții, spunea ea, alegeau de obicei catapulta, dar la început nu cooperau deloc între ei. În schimb, fiecare băiat încerca să-și impună propria idee pentru a construi o catapultă care să arunce o piatră; nu își împărtășeau ideile și nu se ascultau între ei. Se trânteau pe jos, pe scaune sau pe mese; se aruncau asupra materialelor și scheunau de fiecare dată când se înțepau în creioane sau îi ustura pielea de la un elastic prea întins care sărea. În grabă, construiau de obicei o catapultă care nu funcționa, dar ei nu păreau dezamăgiți de rezultat. Pe măsură ce experimentau eșecul și le rezultau catapulte din ce în ce mai bune, grupul începea să se coalizeze, fiecare băiat învățând din greșelile celorlalți și, în cele din urmă, băieții cooperau pentru a produce cea mai bună catapultă.

Ar fi simplu să criticăm băieții pentru eșecul previzibil al catapultelor grăbite și greșite din primele încercări, ar fi ușor să-i facem de râs comparând stilul lor dezordonat de lucru cu maniera calmă și eficientă în care lucrau fetele. Dar această profesoară a văzut ceva diferit. În afară de planificarea și construcția bine executată a fetelor, a recunoscut la băieți o energie capabilă să-și asume riscuri și un entuziasm care aduceau un plus de valoare clasei.

Majoritatea cadrelor didactice – precum doamna Alvarez din clasa ei de grădiniță – năzuiesc să facă din școală un loc în care băieții și fetele să crească la fel, să devină persoane responsabile și empatice, precum și elevi entuziaști. Dar știm cu toții că există zile în care până și educatoare grijulii ca doamna Alvarez, care crede cu tărie în potențialul fiecărui băiat din clasa ei, și-ar dori ca băieții să nu mai fie așa de diferiți sau ca părinții de băieți să-i crească diferit; sunt zile în

care părinții de fete și-ar dori același lucru; și zile în care părinții care au și fete și băieți își spun unul altuia: „Știi, *chiar sunt diferiți!*"

Faptul că băieții sunt diferiți nu e neapărat un lucru rău, dar această diferență e o provocare pentru cadrele didactice, pentru cultura școlară și pentru băieții înșiși.

În general, băieții sunt o specie activă și deseori impulsivă. Energia lor e contagioasă, mai ales de la un băiat la altul, și acea energie fizică se poate traduce printr-un fel de îndrăzneală psihologică. Ei își asumă des riscuri, părând aparent indiferenți la durerea cauzată de o căzătură sau la suferința provocată de o dojană. Indiferent că alegerile lor se vor dovedi curajoase sau nesăbuite, băieții vor sări adesea în mijlocul acțiunii înainte să se mai gândească la consecințe.

Băieții sunt direcți; ei acționează și vorbesc în termeni simpli. Faptul că limbajul li se dezvoltă mai greu este vizibil în umorul lor uneori grosolan și nesofisticat sau în preferința lor pentru acțiune versus negociere – de exemplu să înșface toată cutia de carioci în loc să negocieze cu ceilalți să le folosească pe rând. Imaturitatea emoțională a băieților le permite să se dea în spectacol fără jenă, mergând țanțoș, lăudându-se și vociferând ca să atragă atenția. Ei nu sunt preocupați să le facă pe plac celorlalți. Când băiețelul din poveste a strigat că împăratul e dezbrăcat, a vorbit cu toată naivitatea specifică băieților.

Nevoia băieților de a se simți competenți și puternici îi face să-și exprime un simț al justiției și al dreptății, al binelui împotriva răului, bazat pe putere și orientat spre acțiune. Spiderman, Batman, țestoasele Ninja – personaje eroice de acțiune care domină imaginarul băieților pentru că ei își doresc atât de mult să fie văzuți ca având proporții epice – să fie mari în loc să fie mici, să dețină putere în lume în loc să fie în rolul copilului lipsit de putere și să fie arbitrul care decide binele de rău în loc să fie un negociator sau un observator.

Atât băieții, cât și fetele aduc în viața școlară energie, curiozitate și dorința de a concura cu ceilalți, dar aceste daruri vin împachetate în tiparele genului, tipare vizibil diferite, așa cum ne spun adesea cadrele didactice și părinții. Câte fete jucăușe și pline de imaginație își vor folosi energia pentru a crea pistoale din rămurele sau din pâine prăjită? Câți băieți jucăuși și plini de imaginație își vor folosi energia pentru a se preface că sunt niște cai frumoși, sălbatici care aleargă pe câmpii?

Trăsăturile unui băiat obișnuit sunt împachetate în activitate sporită, impulsivitate și mișcare – puterea băieților – și valoarea acestor trăsături depinde de profesor, de băiat și de moment. Aceste calități le folosesc de minune băieților la locul de joacă, unde există spațiu și respect pentru acțiuni îndrăznețe și pentru impulsivitate. În clasă, însă, alături de fete – care sunt în mod normal mai organizate, mai cooperante și eleve mai strălucite – aceste „calități băiețești" se transformă repede în defecte. Chiar și printre cei care nu sunt considerați băieți-problemă, mulți profesori identifică tiparul normal de activități, atitudini și comportamente ca pe ceva ce trebuie depășit pentru ca un băiat să reușească la școală.

Diferențele între sexe: în aceeași clasă, dar la lumi distanță

În cazul băieților, există două distincții de dezvoltare care le definesc capacitatea de a-și asuma sarcinile din școala primară și care ne ajută să înțelegem de ce, în general, au rezultate mai slabe decât fetele. În primul rând, băieții se maturizează mai încet decât fetele. În al doilea rând, băieții sunt mai activi și își dezvoltă controlul impulsurilor mai încet decât fetele. Acest ritm de dezvoltare pare să țină, în cea mai mare parte, de biologie și este influențat de părinți și de cadrele

didactice, în sensul că ei le pot oferi sau nu sprijin să se dezvolte. Orientarea științifică actuală cu privire la relația natură-cultură subliniază legătura inextricabilă dintre biologie și experiență[2]. Ușurința de a arunca o minge sau de a se cățăra poate veni la un băiat în momentul în care este pregătit, dar abilitatea și interesul său vor crește atunci când, acasă, va fi încurajat să-și urmeze pasiunile. Ușurința cu care o fată citește și vorbește pare, de asemenea, să se datoreze unui avantaj neurologic timpuriu, amplificat atunci când este încurajată să citească. Aceste influențe – unele biologice, altele culturale – se combină pentru a alimenta progresul în dezvoltare al unui copil. Cultura și natura nu pot fi separate.

Faptul că fetele se maturizează mai devreme decât băieții înseamnă că ele ating deseori anumite praguri cognitive la vârste mult mai fragede[3]. În general, ele învață mai devreme denumirile lucrurilor, cum ar fi culorile, și cum să numere până la zece. Din cauza asta, fetele sunt mai pregătite în clasa întâi, atunci când învățătorii fac primele încercări serioase de a-i învăța să citească. Faptul că mulți băieți încep în urma fetelor cu aceste abilități de pre-citire înseamnă că sunt mai multe șanse ca ei să fie diagnosticați, în mod eronat, ca având dificultăți de învățare în clasele întâi și a doua.

În ceea ce privește nivelul de activitate – și prin asta ne referim la activitatea motrică, adică mișcarea corpului în timp ce aleargă sau merg – nu există prea multe studii care să identifice diferențe între sexe până la grădiniță. Ca s-o spunem un pic altfel, diferențele dintre sexe în ceea ce privește nivelul de activitate la fete și la băieți devin mai pronunțate pe măsură ce copiii se apropie de vârsta școlară. Studii recente au sugerat că principalele diferențe dintre băieți și fete se remarcă în interacțiunea socială. Băieții se comportă destul de diferit într-un grup față de atunci când sunt singuri și sunt stimulați de provocările reprezentate de ceilalți băieți. La fel ca la majoritatea diferențelor dintre sexe, întâlnim și în cazul acesta

excepții: prin urmare, există fete care sunt mai active decât cei mai mulți băieți, dar până la vârsta școlară, un băiat obișnuit dintr-o clasă va fi mai activ decât trei sferturi dintre colegele sale și cei mai activi copii din clasă vor fi, cel mai probabil, băieții[4]. Și până și fetele mai active nu par să-și arate energia atât de spontan precum o fac băieții.

Când examinăm extremele activității – hiperactivitatea, de exemplu – diferențele dintre sexe devin și mai pregnante[5]. Majoritatea cercetătorilor au descoperit că băieții sunt diagnosticați cu deficit de atenție și hiperactivitate (ADHD) de două până la patru ori mai mult decât fetele. De exemplu, într-un studiu pe 8258 de copii din Tennessee, cu vârste între trei și zece ani, toți elevi în șaisprezece școli dintr-un district omogen, aproape 4% dintre băieți au fost diagnosticați cu varianta hiperactiv-impulsivă de ADD, pe când doar 1% din fete au fost diagnosticate cu acest deficit. Deci în fiecare clasă de minim douăzeci și cinci de elevi, există probabilitatea să avem și un băiat hiperactiv.

Imaginea de elev problemă a băieților iese în evidență oricui petrece ceva timp în școlile primare. Așa cum comenta, într-o zi, o fetiță de clasa a doua, cu regret: „De ce copiii răi sunt întotdeauna băieți?". Propria noastră experiență se regăsește în studiile care indică faptul că un băiat are de patru ori mai multe șanse decât o fată să fie trimis la psihologul școlii.

Unii cercetători au sugerat că preponderența băieților printre cei cu deficit de învățare (între 60 și 80 la sută dintre deficitele de învățare apar la băieți) ar dispărea dacă băieții de opt ani ar fi puși în clase cu fetele de șase ani, pentru că deficitele de învățare sunt diagnosticate pe baza evaluării capacității de citire la o anumită vârstă și a comparației cu potențialul intelectual (rezultatele la testele de IQ) la aceeași vârstă. Decenii întregi, Ethical Culture School din New York a înscris la grădiniță fete de cinci ani și băieți de șase ani, din cauza decalajului de dezvoltare dintre băieți și fete. În cele

din urmă școala și-a modificat regulamentul din cauza protestelor acelei minorități de părinți care aveau băieți de cinci ani gata pentru școală, dar încă mai crede în înțelepciunea care a stat la baza acelei politici. În Statele Unite, unele dintre școlile cu sistem Waldorf, cu o programă bazată pe artele creative, folosesc o „introducere ilustrată" în citire în clasele întâi și a doua, în locul exercițiilor tradiționale, repetitive, pe care le întâlnim în majoritatea școlilor. Un administrator la o școală unde programa adoptă o abordare similară cu privire la lectura timpurie, mai puțin bazată pe performanță, ne-a spus odată: „Dacă începi să le predai cititul prea devreme, o să ți se pară că toți băieții au deficit de citire".

Pe scurt, vârsta fragedă la care le predăm cititul le favorizează pe fete și îi pune în dezavantaj pe băieți. Prin urmare, băieții, în medie, nu se simt la fel de capabili sau de valoroși ca fetele în ceea ce privește activitățile de învățare în școala primară. În terapia cu băieții, îi auzim deseori cum se descriu ca pe niște ratați sau niște învinși, chiar și atunci când se dezvoltă într-un ritm normal pentru băieții de vârsta lor. Băieții care se confruntă cu deficite reale de învățare vor întâlni obstacole și mai mari în drumul lor spre succesul școlar și strădania lor demoralizatoare ca elevi va ajunge să definească întreaga lor viață de băieți.

Dan și Joe: un dosar de necazuri previzibile

La telefon, mama lui Joe îmi spune că ea și soțul ei sunt îngrijorați cu privire la Joe. A tot avut probleme la școală și nu pare prea fericit. În ultima vreme s-a tot plâns dimineața de dureri de stomac și i-a implorat să îl lase să stea acasă. Joe are doar șase ani. Este aprilie și se apropie de finalul clasei întâi. O să mă văd cu el peste o oră. Am dosarul lui deschis în fața mea și îl citesc în timp ce-mi iau prânzul. Mapa de carton conține câteva rapoarte întocmite de educatoarea de la grupa pregătitoare și de învățătoarea din clasa întâi, precum și câteva pagini de rapoarte din grădiniță. Mai conține și chestionarele completate pe care mi le-au expediat părinții lui. Acestea conțin informații despre istoricul lui medical, informații pe care le voi include în raportul meu cu evaluarea neuropsihologică pe care sunt pe punctul de a o efectua. Mă trezesc că scriu în minte raportul, în timp ce citesc informația.

Joe s-a născut printr-o cezariană efectuată la termen. Cântărea la naștere 3374 g. Scorul APGAR după cinci minute a fost 9. Istoricul medical se remarcă prin infecții frecvente ale urechilor, care au avut nevoie de tratament profilactic cu antibiotice în perioada șase și optsprezece luni *de viață.*

Chestionarele mă mai informează cu privire la dezvoltarea timpurie a lui Joe și cu privire la comportamentul lui de acasă și de la școală. Conțin o cantitate mare de informație. Când trebuie să dau un diagnostic îmi vine întotdeauna în minte comparația cu un puzzle. Piesele vin din surse diferite – părinți, cadre didactice, medici – și importanța exactă a fiecărei piese nu e cu totul clară. Uneori problemele unui băiat sunt destul de evidente: imaginea de ansamblu e clară încă dinainte de a începe și vezi cu ușurință cum se potrivesc piesele. Dar în cazul lui Joe, la fel ca la mulți alți băieți, nu suntem siguri care e imaginea de ansamblu.

Mama lui Joe ne aduce la cunoștință că au existat anumite privințe în care dezvoltarea lui a fost mai greoaie. Deși a mers repede, Joe nu a vorbit până la doi ani, iar acest lucru mi se spune că a fost foarte frustrant pentru el. La grădiniță s-a despărțit greu de mama lui.

Când citesc comentariile învățătoarelor, îmi dau seama că îl simpatizează pe Joe. Cunosc școala unde merge băiețe-

lul și, de-a lungul anilor, am fost impresionat în mod constant de personalul didactic. Din acest motiv, sunt în mod special atent la ce au ei de spus. Am stabilit să o sun diseară acasă pe învățătoarea din clasa întâi a lui Joe. Impresiile unei învățătoare bune sunt de neprețuit pentru stabilirea unui diagnostic.

Conform rapoartelor învățătoarei, Joe are dificultăți în a lucra singur și atenția lui asupra unei sarcini e descrisă ca fiind „variabilă". Abilitățile matematice se dezvoltă mai rapid decât cele de citire. Din februarie, Joe a frecventat un curs de arta literelor, unde a început să asimileze informații fundamentale despre modul în care literele și sunetele merg împreună. Munca aceasta nu e ușoară pentru Joe, dar a făcut progrese, mai ales în ultima vreme. Din punct de vedere social, are tendința de a sta retras sau de a interacționa cu un grup mic de prieteni.

Deși nu l-am văzut încă pe Joe, mă trezesc că am pentru el o prognoză nu prea roz. Știu că pesimismul mi se datorează, în parte, interacțiunii dintre mine și Aiden, un băiat de cincisprezece ani care a plecat din biroul meu cu jumătate de oră în urmă. Acesta era un băiat redus la zero de anii de școală. Măcar atât mi-a spus.

Aiden se considera „prost". „Nu pot să învăț", îmi spusese, deși notele lui arătau total altceva. Aiden nu era prost deloc, doar că rămăsese un pic în urma colegilor în fiecare an și acum, ca un maratonist obosit, se oprise la marginea drumului. Nu mă puteam abține să nu mă gândesc că, într-o zi, Joe va arăta și el așa – că în câțiva ani, Joe va avea cincisprezece ani și va sta în biroul meu, cu un dosar la fel de gros ca cel al lui Aiden.

Aiden fusese evaluat la fiecare trei ani, încă de când avea șase ani, și dosarul lui conținea teancuri întregi de rapoarte, rezultate la testele IQ și rezultate la testele de citire și înțelegere a textului. Eu adăugam conștiincios și mai multe hârtii la dosar. Face parte din meseria mea. Părinții, cadrele didactice și directorii de educație specială vor cu toții să știe „rezultate-

le" – de parcă acestea le-ar putea oferi o perspectivă magică asupra problemelor lui Joe, de parcă ar fi ca rezultatele pe care le primește cineva în urma unei biopsii.

Dispoziția mea mohorâtă mai e alimentată și de o conversație pe care am avut-o acum câteva săptămâni cu un coleg. Discutam despre cât de ocupați suntem și câte rapoarte avem de întocmit. Îl întrebasem cât de multe detalii punea la secțiunea „Antecedente și istoric medical" din rapoartele sale. Pentru copiii cu dosare groase, putea dura foarte mult să citești informația și s-o rezumi. Am aflat că abordarea lui era foarte similară cu a mea; nu îmi oferea nicio scurtătură. Dar apoi a spus ceva comic care conținea prea mult adevăr ca să mă mai facă să râd:

– Probabil n-ar trebui să irosim atât de mult timp pentru că toate rapoartele spun, în mare, același lucru: „puștiul are probleme cu cititul în clasa întâi; începe să urască școala; stima lui de sine se duce dracului; iar în adolescență e supărat pe lume sau ia droguri.

Asta e ceea ce vedem.

Tânărul Joe va intra pe ușa mea peste câteva minute, așa că încerc să las la o parte pesimismul. Vreau să fiu în stare să-l evaluez fără să fiu influențat de viziunea mea apocaliptică. La fel ca și colegul meu, și eu am citit sute de dosare groase de acest gen și prea multe dintre ele sunt la fel. Acesta e mesajul pe care încerc eu să-l transmit la ședințele cu părinții și cu profesorii, asta încerc eu să subliniez printre zecile de pagini de rezultate la teste, interpretări și recomandări:

Cel mai important lucru de reținut, principiul după care trebuie să vă ghidați, este să încercați să îi păstrați intact respectul de sine fiului dumneavoastră cât este la școală. Acesta este adevăratul risc pentru succesul și sănătatea lui mentală. Odată ce iese din școală, lumea va fi cu totul alta. Va găsi o nișă unde faptul că nu poate ortografia bine sau faptul că n-a știut să citească până la opt ani nu va mai conta. Dar dacă începe să

se urască singur pentru că nu e bun la învățătură, atunci va cădea într-o groapă din care se va chinui tot restul vieții să *iasă afară.*

Animalele sălbatice și prinți de drept: arhetipuri băiețești distructive

„Avem prea multe așteptări de la băieți – și totuși nu avem destule", spunea o învățătoare de clasa a doua, meditând asupra modului în care perspectiva noastră culturală asupra băieților le distorsionează acestora mesajele pe care le primesc de la părinți și cadre didactice. Pe de o parte, ne așteptăm de la ei să facă lucruri pe care nu sunt suficient de dezvoltați să le facă și să fie „bărbăței" duri când ei sunt doar niște băieței care au nevoie de îmbrățișări de la revedere și de afecțiune. Pe de o parte, atunci când se poartă într-o manieră nemiloasă și nechibzuită, spunem «eh, băieții sunt băieți». Îi lăsăm să scape fără să le atragem atenția asupra unor chestiuni legate de respect și considerație față de alții".

Cadrele didactice și părinții sunt cei îndreptățiți să îi ajute pe băieți să atingă succesul la școală, să-i ajute să evite găurile negre ale eșecului sau să-i ajute să iasă din ele, dar asta numai dacă văd băieți la ananghie. Mult prea des, însă, ei reacționează la acțiunile băieților pornind de la ipotezele inconștiente pe care le au cu privire la cum sunt băieții. Vom numi aceste proiectări inconștiente asupra băieților *arhetipuri* pentru a le distinge de stereotipurile mult mai ușor de recunoscut din cultura populară. Imaginile arhetipale ale băieților ne limitează nouă capacitatea de a-i înțelege. Cu toate acestea, aceste viziuni aparțin unor oameni inteligenți și de bună credință, unor părinți și cadre didactice care lucrează cu băieții. Două dintre cel mai des întâlnite imagini pe care le vedem sunt acestea: cea în care băiatul este văzut ca un animal sălbatic – scăpat de sub control și incapabil să se poarte responsabil sau să gândească rezonabil - sau cea în care băiatul este văzut ca un prințișor care nu trebuie să se ridice la aceleași standarde morale ca noi ceilalți. În secolul al IV-lea î.e.n., Platon spunea despre băieți că „dintre toate animalele sălbatice, ei sunt cel mai greu de îmblânzit" și viziunea lui asupra băieților a rămas populară până în ziua de azi. Necazul cu această viziune în filozofia de gestiune a unei clase de elevi este că dacă profesorii adoptă ipoteza aceasta încetățenită că energia și activitatea unui băiat sunt „sălbatice" și amenințătoare, atunci ne vom simți îndreptățiți să răspundem cu acțiuni dure, corecții și dojeni mai mult decât este necesar sau vom deveni groaznic de autoritari și decișI să-i „modelăm cu biciul". Cel mai des întâlnit răspuns al unui băiat la autoritate este să nu se lase controlat – să înfrunte sau să sfideze.

Când îi vedem pe băieți ca pe niște prinți de drept, când presupunem că sexul sau talentul unui băiat îi dă dreptul la un viitor de conducere, succes și putere, atunci îl scutim de la munca de a învăța să trăiască și să lucreze înțelept cu alții, îl protejăm de consecințele unui comportament inadecvat și îl tragem mai puțin la răspundere din punct de vedere moral pentru faptele și comportamentul față de ceilalți.

Când răspunsurile noastre sunt distorsionate de aceste idei arhetipale și de altele asemenea, băieții suferă consecințele. Dacă mediul școlar sau cadrele didactice reacționează la un băiat în moduri care sugerează că le e teamă de el, că se simt incomod sau stânjeniți în prezența lui, atunci acesta va presupune că e înfricoșător și cumva nepotrivit, chiar nedemn de iubire. Dacă îl scutim de așteptările rezonabile ale copilăriei pentru că este un bărbat în devenire și nu trebuie deranjat, atunci lecțiile de empatie și moralitate sunt înlocuite cu un crez de atotputernicie, golit de orice responsabilitate. Băieții care se simt temuți, priviți cu neîncredere sau adulați în mod nejustificat la școală suferă un fel de izolare emoțio-

nală care le intensifică propriile frici, sentimentele de nevrednicie sau așteptările arogante la respectul celorlalți.

Este ușor să uităm cât de puternice pot fi așteptările noastre. Studii efectuate în anii '60 de psihologul Robert Rosenthal și de colegii săi de la Harvard demonstrează în mod convingător cum se întâmplă asta într-o sală de clasă. În acest studiu, profesorilor li s-a spus că, în urma unor testări psihologice sofisticate, anumiți elevi erau „promițători" și vor avea o evoluție intelectuală remarcabilă în acel an școlar. Ceea ce nu li s-a spus profesorilor a fost faptul că testele erau false și că elevii fuseseră aleși la întâmplare. În ciuda acestui fapt, „promițătorii" chiar au avut o evoluție intelectuală sporită față de colegii lor „ne-promițători". Atunci când profesorii au fost pregătiți să vadă potențialul elevilor, le-au comunicat acestora așteptările lor ridicate și încrederea în capacitățile lor. Elevii care erau „promițători" s-au ridicat la înălțimea așteptărilor lor.

Din nefericire, imaginile noastre stereotipe și arhetipale despre băieți ni-i înfățișează rareori într-o lumină bună. În schimb, acestea ne obstrucționează felul în care îi vedem pe băieți și îi împiedică pe profesori și pe alți adulți să recunoască viața interioară a unui băiat și să-i răspundă într-un mod care contează. Asta se întâmplă în fiecare aspect al vieții unui băiat, până la un anumit punct, dar este, în mod special, distrugător în mediul școlar, deoarece foarte mult din experiența școlară a unui băiat este modelată de calitatea relației pe care o are cu profesorii și învățătorii.

Când activitatea unui băiat este prost interpretată și prost gestionată

Apelul de urgență a venit după vreo trei săptămâni de la începerea anului școlar la o școală particulară mixtă, cu clasele I-IV dintr-o suburbie din Boston. „Ajutor! Acesta este unul dintre cei mai răi elevi de clasa a patra pe care l-am văzut vreodată!", mi-a spus directoarea școlii, disperată. Mi-a înșirat o listă de probleme. Era o școală mică, avea doar câte o clasă pe fiecare an școlar și, din discuțiile noastre ulterioare cu învățătorii, am aflat că, din cauza unor serii de plecări și sosiri de elevi noi, școala rămăsese cu o clasă a patra preponderent masculină: erau doisprezece băieți și șase fete în clasă. Atmosfera clasei era mai conflictuală decât fusese vreodată și era destul de dificil să mai menții controlul. O învățătoare mi-a spus: „Nu e *plăcut* deloc".

În mod evident, aceasta era cea mai rea clasă a patra pe care o avuseseră vreodată învățătoarele din școala asta, dar era chiar o clasă *rea* sau era doar ca toate celelalte? Pe măsură ce exploram plângerile și îngrijorările, a devenit limpede că „cea mai rea" însemna doar că erau prea mulți băieți. Nimic extrem – nu erau amenințări sau intimidare, nici bătăi cu pumnii sau vandalism –, ci doar un nivel obișnuit de energie de băiat de zece ani care se exprimă printr-o activitate mai mare decât energia unor fete de zece ani. Și ăsta era miezul problemei. Preponderența băieților în clasă introdusese un nou standard, care le făcuse pe învățătoare să se simtă incomod. Elevii percepeau acel disconfort și îl reflectau, la rândul lor, în felul în care se comportau unii cu alții, creând un climat de tensiune și nervi în clasă.

Școlile au nevoie, într-adevăr, să mențină ordinea, iar băieții pot fi dificili. Asta poate fi o problemă și orice cadru didactic trebuie să adopte o poziție în raport cu genul de deranj și haos asociat de obicei cu prezența băieților. Un profesor trebuie să gestioneze activitatea fizică și deranjul fără să-l interpreteze întotdeauna ca fiind răuvoitor sau animalic, pentru că băieții sunt activi ca să-și exteriorizeze emoțiile – mai ales când sentimentele le depășesc limbajul sau nu au alte opțiuni.

Dezastrul din sala de muzică atinge coarda sensibilă a agresivității

La o școală mică, particulară, din Northeast, unde învață și băieți, și fete, am lucrat cu administratorii și învățătoarele în primul an după ce școala, anterior doar școală de fete, a fost deschisă și băieților.

În mod normal, în timpul orei libere de la prânz, fetele mâncau apoi stăteau la palavre în cantina spațioasă. Cu primul val de băieți intrat în școală, a devenit evident că stilul băieților era să ia prânzul în zece minute și apoi să fugă repede afară. Asta a funcționat bine în lunile de toamnă când vremea și personalul de la cantină permiteau ieșirea afară, sub supraveghere. Când a venit iarna, băieții și personalul supraveghetor au preluat sala de sport, dar când personalul s-a plâns că avea de lucru suplimentar în pauza de prânz, sala de sport a fost închisă.

Câteva zile mai târziu, câțiva băieți s-au fugărit prin clădire și au distrus câteva instrumente din sala de muzică.

Înainte să vorbesc cu băieții și să aflu informații despre cât de mari au fost pagubele, am auzit două relatări diferite asupra incidentului. Una era de la cadrele profesorale care, ca să fim sinceri, nu erau prea încântați de prezența băieților în școala lor. Cealaltă relatare a venit de la învățătoarele care susțineau mediul mixt.

Prima versiune, spusă și re-spusă de profesorii nemulțumiți insista că băieții au vandalizat intenționat sala de muzică și au făcut pagube de 2000 de dolari, constând în instrumente stricate.

A doua versiune susținea că, după un prânz scurt, dar energizant, băieții s-au apucat, spontan, să joace leapșa, au luat proasta decizie să alerge prin sala de muzică și au dat, din greșeală, peste trei instrumente. Învățătoarele care au povestit această variantă au început prin a spune că, după părerea lor, conducerea școlii a greșit de la început prin faptul că a închis sala de sport și a eliminat orice spațiu în care băieții – sau oricine altcineva – să-și consume energia excesivă acumulată după o dimineață de stat jos la ore.

După ce am discutat cu băieții, am aflat că a doua variantă era cea corectă. Era limpede că purtarea băieților era inacceptabilă și au fost trași la răspundere, dar nu era un act de agresivitate intenționată. Nici nu era ceva anormal, antisocial sau încărcat de substraturi psihologice violente. Dar era ușor de înțeles cum, în mintea celor care erau predispuși să vadă în prezența băieților în școală ceva negativ, imaginea băieților era cea de vandali distrugători (arhetipul animalului sălbatic). Fiecare zi de școală este plină de neînțelegeri similare, deși mai puțin dramatice, cu privire la motivațiile băieților.

Agitația emoțională pe care o simte un băiat – rușinea, furia, tristețea – și dificultatea pe care o are în a-și exprima acele sentimente pot contribui la creșterea activității și a impulsivității. Un băiat bine-crescut de clasa a treia a fost dojenit de învățătoarea lui pentru că s-a cățărat pe un gard dintr-o zonă exterioară de joacă la câteva minute după ce echipa lui a pierdut un meci de kickball. Mai târziu, când învățătoarea l-a luat deoparte să discute consecințele gestului său, băiat a recunoscut, jenat, că a fost pe punctul de a izbucni în lacrimi și ca să evite să-l apuce plânsul în fața colegilor săi, a trebuit să alerge la gard și să se cațere pe el.

Un prieten de-al meu, de patruzeci și trei de ani, își amintea că atunci când era mic, avea obsesia de a număra literele din cuvinte și de a le ordona în grupuri. Profesorii, familia și prietenii lui considerau că se poartă ciudat, dar îl lăsau în pace. El n-a recunoscut niciodată față de ei că se cufunda în această diversiune pentru a-și înăbuși lacrimile în fața colegilor de școală atunci când era supărat. Iată un băiat cu un talent uimitor la cuvinte, care alege să se ascundă, la propriu, în

spatele lor, în loc să le folosească pentru a-și exprima disconfortul emoțional și nevoia de consolare.

Când activitatea băieților este prost interpretată ca fiind agresivitate sau intenție, un băiat este pedepsit de două ori: o dată pentru actul „intenționat" și o dată pentru ratarea ocaziei de a reflecta asupra dimensiunii emoționale a momentului. În munca noastră cu școlile, noi ne asumăm deseori un rol „sub acoperire" – acela de a-i ajuta pe învățători și pe băieți să găsească un canal de comunicare liber de interferențele neînțelegerilor.

Michael cu John și Norman: negativismul ca protecție

În munca mea de consilier școlar, încerc deseori să *nu mă văd* cu un băiat care are probleme în mediul școlar. Prefer să lucrez prin profesorii și părinții lui, să-i ajut să înțeleagă problemele fără să-l catalogheze pe băiat ca un „pacient" sau „o problemă". Întâlnirea mea cu un băiat l-ar putea alarma sau l-ar putea face să se simtă prost, indiferent cât de amabil aș fi. Acest efect se numește „etichetare" și psihiatrii au fost dintotdeauna conștienți de impactul unei ședințe de diagnosticare cu un copil. Poate că efectul e mai scăzut în ziua de azi pentru că atât de mulți copii sunt consultați și testați, dar pentru un copil e mereu un pic șocant să i se spună că trebuie să meargă la psiholog.

O învățătoare de clasa a doua a discutat cu mine pe la începutul anului școlar, simțind deja necazuri viitoare cu un băiat din clasă. John era groaznic de negativist cu privire la școală. La prima conversație avută cu învățătoarea, el și-a expus clar punctul de vedere:

– Nu vreau să merg la școală. Nimeni nu se joacă cu mine. Nimeni nu mă place, a spus el.

Băiatul avea un set întreg de mecanisme de apărare similare cu ale adulților, care erau un pic derutante pentru învățătoare pentru că erau așa de conflictuale și de precoce: sarcasm, ironie, încercarea de a reduce lucrurile la nimic sau de a le ignora cu o ridicare din umeri. Când John l-a făcut pe un alt băiat din clasă idiot, învățătoarea l-a luat pe coridor pentru a discuta cu el în particular.

– Chiar *e* un idiot, s-a răstit John la ea, sfidător. Crezi că dacă avea vreun pic de creier mai venea aici în fiecare zi?

Dar chiar în timp ce John se repezea la ea cu acele cuvinte mânioase, învățătoarea își dădea seama că el e înspăimântat de faptul că stătea acolo pe coridor și avea această confruntare cu ea.

Revizuind istoricul lui John împreună cu învățătoarea lui, am descoperit că abilitățile de citire ale lui John erau foarte slabe. Fusese singurul care nu știa deloc să citească la începutul clasei întâi și încă mai era cel mai slab cititor din toată clasa lui a doua. Fără îndoială, viața lui la școală devenise un șir de traume pentru el, în care își simțea stima de sine atacată zilnic.

Situația lui John necesita un schimb de strategii. Nu părea să aibă un deficit de învățare, dar ritmul lui lent de dezvoltare urma să îl țină mereu în urma celorlalți. Și într-adevăr, pentru că John era destul de apropiat de grup, învățătoarea nu dorise să-l scoată în evidență lăudându-i prea evident sau prea specific eforturile. Când John se simțea prost cu privire la citit, se simțea prost cu privire la el însuși și își exporta acele sentimente negative în comentarii critice și comportament sfidător. Împreună cu învățătoarea am decis că ea trebuie să-i dea de știre lui John că îi înțelege sentimentele și că trebuie să-i recunoască eforturile zilnice și să i le evalueze pozitiv. A făcut asta și curând mi-a mărturisit că atunci când îl lăuda pe John pentru eforturile sale la citit, acesta zâmbea mai mult și zeflemeaua lui negativă dispărea. Și am dispărut și eu din po-

ziția de consilier. John nu avea nevoie să aibă o întrevedere cu un psiholog pentru că asta i-ar fi complicat și mai tare sentimentele deja tulburi.

Abilitățile de citire ale lui John s-au dezvoltat mai lent, în timp, însă comportamentul lui s-a îmbunătățit repede și simțitor. El putea face față faptului că citea mai greu, dar nu putea face față imaginii de ratat pe care o avea despre sine. Când învățătoarea l-a ajutat să se simtă competent și competitiv – stăpân pe sine – John a dezvoltat o atitudine mai deschisă. Mai încrezător în potențialul lui de a reuși, el nu se mai simțea redus sau amenințat de succesele colegilor săi de clasă.

Norman e un alt băiat cu privire la care am fost consultat, dar pe care nu l-am întâlnit niciodată. Norman, un elev de clasa a doua, era mereu negativist și gălăgios. Dacă cineva spunea că a fost plecat la mare în vacanță, Norman striga: „Marea e naspa". Învățătoarele lui urau să înceapă anul școlar cu el în clasă. Ele îl vedeau ca pe un băiețel supărăcios, egocentrist și nesăbuit, care se aștepta să domine mediul din jur și pe oricine din el. E foarte greu să înțelegi un comportament ca al lui Norman, însă le-am sugerat învățătoarelor ca, în loc să-i răspundă ca și cum ar fi un personaj negativ, să îl ajute să își „exteriorizeze" acel negativism – să îl definească ca pe ceva separat de el – și să-l încurajeze să se ridice contra lui și să-l învingă.

Aceasta este o tehnică de terapie narativă clasică, în care, în loc să localizezi problema în interiorul băiatului, o scoți în afara lui și stai la umărul lui, aliat cu el în lupta împotriva acelei probleme. De exemplu, când Norman se purta în modul acela negativ, am încurajat-o pe învățătoare să-i spună: „Văd că dispoziția proastă a pus stăpânire pe tine azi". Sau să-i spună atunci când are o zi bună: „Cum ai reușit să împiedici proasta dispoziție să-ți strice ziua de școală azi? Cred că ai păcălit-o. Cum ai reușit?"

Vorbim aici de un băiat care voia să se simtă bine în pielea lui și în viața lui, dar se simțea neputincios în fața sentimentelor sale negative. Această abordare l-a ajutat să se vadă pe sine însuși ca luptând cu un inamic. Oricărui băiat îi place să se lupte cu un inamic; fiecare băiat trebuie să simtă că are aliați. Învățătoarea lui Norman a reușit să scape din capcana de a deveni inamica lui sau de a-l cataloga drept prințișorul care îi va strica toate orele timp de un an. Acest gen de negativism este, în special, o caracteristică a băieților; în comparație cu fetele, mult mai mulți băieți au această atitudine la școală. Pentru o învățătoare, este o adevărată provocare să răspundă la negativismul unui băiat cu finețe și abilitate.

În ciuda faptului că, în clasele primare, băieții sunt mai activi și mai impulsivi decât fetele și că se pare că ar fi și o justificare biologică în asta, ar trebui să ținem minte că activitatea și impulsivitatea sunt declanșate și de alte forțe. Cred că ne amintim cu toții un moment când am fost foarte neliniștiți – când am așteptat rezultatele unor analize medicale, când am tocit podeaua unui spital în timp ce o persoană dragă trecea printr-o operație, când am stat în fața unui public numeros sau când ne-am întâlnit pentru prima oară cu o persoană foarte importantă – și ne amintim cum această neliniște s-a tradus prin fâțâială sau mers încoace și încolo sau vorbit fără să gândim înainte. Sau gândiți-vă la un bebeluș care dă din mâini și din picioare când plânge; la vârste fragede există o legătură directă între centrele emoțiilor și centrul de control pentru mișcare al creierului, cortexul motor –, iar mișcările unui sugar sunt o fereastră directă spre starea lui emoțională[6].

Principii similare sunt la lucru în fiecare om. Știm că lejeritatea în exprimare îmbunătățește controlul impulsurilor. La fel face și înțelegerea emoțională sau capacitatea de a fi conștient de propriile emoții sau de motivele pentru care te simți așa. Când aceste cunoștințe lipsesc, emoțiile tind să fie exprimate prin mișcare sau acțiune.

Această lipsă de ușurință în exprimarea verbală, datorată dezvoltării, combinată cu legea nescrisă care interzice vorbitul despre sentimente, canalizează energia emoțională a băieților spre acțiune. Când băieții sunt încântați sau fericiți, devin gălăgioși sau agitați: strigă, țopăie, aleargă, se împing și se înghiontesc, se consumă mișcându-se. Dar când emoțiile sunt dureroase, o simplă alergătură nu e suficientă. Activitatea fizică poate elibera o parte din stres, dar nu-i elimină sursa și, din acest motiv, activitatea fizică – fie că se manifestă prin alergatul câtorva ture de pistă sau prin datul cu pumnul în perete până se face o gaură – nu e de ajuns. Ea va descărca energia din jurul sentimentului, dar nu și sentimentul însuși. Lasă aburul să iasă, dar nu stinge focul de sub oala asta sub presiune emoțională.

Când școala nu se potrivește băiatului, când expresiile sale normale de energie și acțiune se întâlnesc cu un răspuns negativ din partea cadrelor didactice și a colegilor, atunci în el mocnesc sentimentele eșecului – sentimente de tristețe, rușine și mânie - care sunt greu detectabile sub un exterior obraznic. Incapabili să își elimine din presiunea emoțională prin limbaj, băieții se vor exterioriza prin agresivitate fizică și verbală care îi va feri de ceilalți din punct de vedere emoțional, filtrând sau retezând legăturile emoționale cu oamenii sau împrejurările pe care ei le găsesc dureroase. Și cu cât mai urât se poartă un băiat, cu atât mai mult va avea parte de reacții negative de la cadrele didactice sau de la alți adulți.

Medicamentele la băieți: o chestie de cultură și filozofie

Timp de mulți ani, băieții care erau extrem de ușor distrași sau extrem de activi erau aspru judecați. Părinții și cadrele didactice îi etichetau ca fiind dificili, leneși sau săraci cu

duhul. Cu avantajele aduse de diagnosticarea deficitului de atenție (ADD) și al deficitului de atenție și hiperactivitate (ADHD), există în prezent o înțelegere oarecum mai tolerantă a băieților care se străduiesc să fie atenți sau să stea locului și care au dificultăți în a pricepe tot ceea ce restul pricepe cu mai mare ușurință.

De-a lungul anilor, noi am lucrat cu mulți, mulți băieți care suferă de ADD sau de ADHD și ale căror vieți au fost transformate de tratamentul cu Ritalin sau alte medicamente. Cu toate acestea, având în vedere faptul că numărul băieților care iau Ritalin (medicamentul cel mai des prescris în tratamentul ADD-ului) a depășit un milion în Statele Unite – triplându-se din 1990 până în 1995 – am început să vedem o versiune și mai fanatică a viziunii străvechi cum că un băiat e cineva care are nevoie să fie „reparat". În spiritul acesta de „reparație" al vremurilor noastre, ADD/ADHD este diagnosticul *de facto* pentru orice băiat care nu se poate concentra și cu acest diagnostic vine și dorința – și chiar nerăbdarea, din partea unor adulți – de a le da medicamente băieților, nu doar pentru a-i face „bine" din punct de vedere medical, ci pentru a-i face băieți mai buni. Ei vor un băiat care ia zece în loc de nouă, un băiat care se poate concentra pe seriozitatea de a-și construi viitorul și nu pe jocurile superficiale de la amiază. Ei vor un băiat care ascultă întotdeauna când i se spune să facă ceva, un băiat pe care te poți baza că o să țină minte în loc să uite.

Mulți părinți grijulii, cu îndoieli sincere că fiul lor ar putea avea ADD, ne întreabă: „Cum ne putem da seama?". La urma urmei, lista simptomelor pentru ADD și ADHD este identică cu lista de nemulțumiri pe care majoritatea părinților le au cu privire la băieții lor, dacă nu tot timpul, măcar o parte din timp: „se fâțâie sau se foiește pe scaun, pierde lucruri, nu pare să asculte atunci când i se vorbește direct, întrerupe sau se bagă peste alții, are greutăți în a se juca în liniște"[8]. Nu există un răspuns simplu la această întrebare și nici măcar nu

e întrebarea potrivită. Problemele de atenție nu se arată, în general, în același mod în care se arată o boală obișnuită. ADD nu e ca varicela; întrebarea nu e „are sau nu boala?". Există multe grade de severitate a bolii și mulți alți factori ca personalitatea băiatului, capacitățile intelectuale și mediul înconjurător care vor influența ADD-ul și cât de problematic va fi acesta pentru el. Doi băieți pot avea același „grad" de ADD, dar să fie afectați de acesta în mod diferit.

Toți băieții se încadrează undeva într-un spectru larg de distragere, impulsivitate și hiperactivitate. Faptul că sunt mai neliniștiți fizic și mai impulsivi decât fetele îi fac pe băieți „să pară" mai des că au ADHD decât fetele.

Asta vă lasă pe dumneavoastră cu întrebarea, care băiat e pur și simplu „băiat" și care are ADHD? În munca noastră cu școlile și familiile am ajuns la concluzia că ADD/ADHD le-a adus oamenilor o nouă ocazie de a ignora viața interioară a unui băiat, de a ocoli problemele mai complexe ale vieții emoționale ale unui băiat, problemele din educația dată de părinți și din stilurile de predare, în favoarea unui medicament care oferă promisiunea unei îmbunătățiri rapide.

Părinții pot cădea în capcana asta la fel de ușor ca profesorii sau învățătorii, la fel ca părinții lui Evan, un băiat de opt ani, care credeau despre copilul lor că e „impulsiv" pentru că uneori nu se gândea cu atenție când făcea o mișcare la șah. Și nu există mulți băieți de opt ani care ar putea măcar să stea liniștiți o partidă întreagă de șah. Mai edificator e exemplul unei mame care mi-a spus că fiul ei a aruncat o veioză în ea și ea a considerat că probabil are ADD. Când am întrebat-o ce a făcut cu privire la incidentul cu veioza, a devenit clar că n-a făcut absolut nimic și, mai mult, s-a dovedit că rareori îi impunea fiului ei limite clare în ceea ce privește comportamentul. Va fi greu de spus dacă are ADD sau nu până când ea nu va fi un părinte mai responsabil.

Părinții unui băiat de șaisprezece ani pe nume Mark, care făcea terapie, au cerut o diagnosticare de ADD pentru că notele lui scăzuseră și aveau îndoieli cu privire la „capacitățile lui de a se organiza". Acest băiat era un elev eminent foarte motivat. Mark învăța din greu, uneori până seara târziu. El mai voia să fie bun la sport și, de obicei, avea antrenamente în fiecare zi după ore și un meci sau o întâlnire la sfârșit de săptămână. Mai era și un bun chitarist și tocmai înființase o trupă rock împreună cu niște prieteni. După cum vă puteți imagina, Mark nu dormea prea mult. Când părinții au făcut solicitarea pentru evaluarea ADD, am simțit că singurul răspuns de bun simț era să le sugerăm că vom lua în considerare opțiunea după ce vor reuși să demonstreze că fiul lor doarme minim opt ore pe noapte.

În ultimul rând, există băieți cu alte afecțiuni psihologice care sunt diagnosticate greșit ca fiind ADD. Am văzut cazuri în care un părinte sau un cadru didactic vrea să testăm de ADD un băiat pentru că are dificultăți în a se concentra și descoperim alți factori care vor afecta cu siguranță atenția unui băiat la ora de matematică: am avut un băiat al cărui prieten foarte bun a fost diagnosticat cu HIV, un băiat al cărui tată a murit de cancer transmis genetic și un băiat nou venit la o școală unde era tachinat cu răutate. Aceste cazuri sunt relativ extreme, dar ele demonstrează că atunci când ne gândim la ADD și la comportamentul normal al unui băiat, prima întrebare care se pune este: „Care sunt așteptările rezonabile de la un băiat de vârsta lui și există niște explicații plauzibile, nemedicale, pentru purtarea lui?". Explicațiile plauzibile ar putea fi legate de familie și educația primită sau de neintregrarea lui la școală prin nepotrivirea cu învățătorii, cultura școlară sau cu așteptările generale ale sistemului.

Mitch Williams, un fost jucător profesionist de baseball din liga profesionistă, care avea porecla „Sălbaticul", i-a povestit odată unui gazetar sportiv că atunci când era copil, părinților săi li s-a spus că era hiperactiv, că avea ADD. Gazetarul l-a întrebat: „Și te-au băgat pe medicamente?", „Nu", a răspuns Williams, „tata a cumpărat o fermă". Tatăl lui Williams

avea o perspectivă care a lucrat în favoarea fiului său: i-a oferit acestuia un mediu în care nivelul lui de activitate nu prezenta o problemă.

Noi nu insinuăm că toți părinții de băieți activi ar trebui să se mute la țară, ci doar că e important să ne gândim la un băiat și la mediul lui ca la un tot unitar. Până și băieții foarte activi se descurcă foarte bine la o școală unde există o toleranță ridicată față de mișcare. Pe de altă parte, am văzut băieți distrași, cu ADD, care se descurcă foarte prost într-o clasă „deschisă" din cauza problemelor lor de organizare și atenție. Acești copii au tendința de a necesita multă structură și se descurcă mai bine când știu tot timpul ce se așteaptă exact de la ei. Am văzut băieți al căror comportament s-a îmbunătățit brusc atunci când au fost mutați într-o clasă a cărei învățătoare îi simpatiza și nu credea că sunt răi în mod intenționat. Am cunoscut băieți care au devenit „normali" peste noapte când au fost mutați dintr-o școală cu un mediu foarte solicitant, unde trebuiau să facă teme două sau trei ore pe seară, la o școală cu cerințe mai moderate.

Nu vrem în niciun caz să spunem că nu credem că există o afecțiune medicală care îi împiedică pe unii copii să stea locului și să fie atenți într-un mediu foarte puțin stimulat. Descoperirea Ritalinului și a altor medicamente care se prescriu pentru ADD a fost salvatoare pentru copii și pentru familiile lor, dar în cazuri mai puțin clare – care reprezintă majoritatea – experiența noastră ne-a dovedit că mare parte din ceea ce este diagnosticat ca fiind acum ADD n-ar fi fost diagnosticat ca fiind ADD în urmă cu cincisprezece sau douăzeci de ani și că mare parte din așa-zisele simptome sunt, de fapt, comportamente normale pentru un băiat. Noi credem că e foarte important să ne oprim și să ne gândim la băiat și la mediul în care se desfășoară, înainte să tragem repede concluzia că are ADD.

Provocarea va fi, apoi, să găsim combinația potrivită de program și mediu școlar, de sprijin parental, de structură și de medicație pentru băieții cu forme clasice de ADD sau de

ADHD. Și asta e provocarea pentru toți băieții: să le găsim combinația ideală de sprijin, empatie, structură potrivită și așteptări care să funcționeze la băieți, mai ales la băieții care sunt, în mod semnificativ, mai ușor de distras decât colegele lor, băieți a căror dorință de spațiu și mișcare se potrivește cel mai puțin în mediul școlar.

Băieții vor coopera cu școlile care cooperează cu băieții

Atunci când nivelurile de activitate și tiparele de dezvoltare normale ale băieților sunt integrate în structura școlii, în programă, în clase și în stilurile de predare, un strat întreg de „probleme băiețești" dispare din problemă. Când un băiat simte că locul lui e la școală și nu simte că e diferit, atunci povara lui de rușine, nepotrivire și mânie cade de pe el și el este liber să învețe.

Orice școală – fie ea mixtă sau doar școală de băieți – poate face asta bine sau o poate face prost.

Dacă privim școlile ca pe niște laboratoare ce oferă educație și strategii pentru implicarea băieților în provocări și șanse de învățare potrivite pentru nivelul lor de dezvoltare, iată ce descoperim:

Băieții se implică în procesul de învățare, în practicarea sporturilor sau în activități suplimentare atunci când cultura școlară le sprijină implicarea. De exemplu, la o școală de băieți, aceștia își asumă toate rolurile – de artist, de actor, de atlet, de redactor, de bucătar, de suporter și de violoncelist – experimentând roluri care se alocă, de obicei, fetelor, într-un mediu mixt.

Băieții pot atinge un nivel înalt de autocontrol și disciplină într-un mediu care le permite să fie liberi și activi din punct de vedere fizic. Directorul unei școli de băieți cunoscută pen-

tru standardele ei înalte de comportament a observat că alergatul, luptatul în joacă și alte exprimări benigne de ordin fizic ale energiei băieților sunt lucruri obișnuite acolo în timpul pauzelor dintre ore sau dintre alte activități statice. Nu toți băieții se luptă când au timp liber, dar orice băiat este ajutat de faptul că acest administrator consideră o gamă largă de comportamente masculine ca fiind normale și sănătoase și le creează un mediu în care băieții se simt acceptați.

Băieții beneficiază de prezența unor cadre didactice și simboluri de autoritate de sex masculin pe post de modele de urmat în ceea ce privește succesul școlar, devotamentul profesional, moralitatea, precum și succesul sportiv și alfabetizarea emoțională. Prezența bărbaților poate avea un efect uimitor de calmant asupra băieților. Când băieții simt că sunt acceptați sută la sută – când simt că gradul lor de dezvoltare și comportamentul lor sunt normale și că și alții le percep la fel – atunci se implică mult mai profund în experiența învățării.

Acestea sunt calitățile care fac din școlile de băieți – cu personalul lor masculin și programa specializată pe băieți – medii de învățare foarte eficiente pentru băieți. Dar în orice școală poate fi creat un mediu mai prietenos pentru băieți dacă personalul didactic vrea să facă asta. Învățătorii și directorii din școlile mixte și din cele numai de fete sau numai de băieți ne împărtășesc poveștile lor de succes, care subliniază faptul că uneori e nevoie de mici detalii ca să transformi școala pentru băieți și că, făcând asta, transformi și experiența și comportamentul băieților.

O școală de băieți le servește elevilor gustarea de la ora zece, constând în lapte și fursecuri cu ciocolată, afară, chiar și la începutul iernii. Scuza oficială e că locul e situat central în campus. Însă spațiul larg, deschis, minimalizează efectele ciocnirilor și împingerilor inevitabile din grupul mare de băieți.

Educatoarea de la o grădiniță mixtă ne-a împărtășit soluția ei simplă la „problema imposibil de gestionat a băieților"

care submina, în mod obișnuit, primele două ore din ziua ei de școală, până la pauza de la ora unsprezece. Într-o zi, după prezența de dimineață, a scos copiii afară pentru o pauză, înainte să-i aducă în clasă pentru ore. Eliberarea energiei fizice a făcut să fie mult mai ușor pentru băieți să se așeze pentru a lucra după aceea și, de fapt, toți copiii au fost încântați de alergarea matinală.

Alte învățătoare au povestit că au rearanjat zonele de joacă din clasele lor ca să permită o gamă mai largă de activități băiețești, cu mai multe spații deschise sau au folosit pupitre puse în drum pe post de limitatoare naturale de viteză, ca să reducă din alergat fără să-i cicălească pe copii.

O învățătoare de clasa a treia spune că îi trimite pe copiii agitați (băieți sau fete) să facă diverse drumuri prin clădire pentru ea și că îi pune pe elevii care au nevoie de apropierea ei fizică la pupitre mai apropiate de ea.

O educatoare de grădiniță ne-a spus că folosește îmbrățișări ca să-i întâmpine pe elevii ei în fiecare zi și a remarcat efectul calmant, de transformare, pe care acest simplu gest îl are până și asupra celor mai problematici și deranjanți băieți din clasă. „Totul e să îi comunici copilului ce e important", ne-a explicat ea. „Copiii simt ceea ce crezi despre ei ca ființe umane. Dacă se simt respectați, dacă simt că îi placi și îți pasă de ei, atunci îți va fi foarte ușor cu băieții. Acești băieți reci și furioși ți se topesc în palme, pentru că nevoile lor fundamentale sunt să fie iubiți, ocrotiți și respectați. Băieții au aceleași nevoi umane ca și fetele".

Cum să facem față provocării energiei băieților și potențialului acestora

Istoria e plină de oameni măreți despre care se spune că nu s-au integrat la școală. În cartea sa, *The Life and Death of Mahatma Gandhi*, Robert Payne a scris că Gandhi era „deseori

turbulent" ca elev și că mai târziu a descris școala ca fiind „cei mai nefericiți ani din viața mea" și își amintea că „nu a fost niciodată un elev mai mult decât mediocru[;] ...că nu avea nicio înclinație pentru lecții și rareori își aprecia profesorii[;] ... nu avea niciun har pentru învățare și poate s-ar fi descurcat mai bine dacă n-ar fi mers la școală deloc".

Cum putem să „cerem mai mult" sau „mai puțin" de la băieți, la școală, în moduri care să le respecte personalitatea și potențialul fiecăruia de a crește și de a deveni, în felul lui propriu, un bărbat de treabă, grijuliu și de succes? Aceasta este dilema pe care o are fiecare școală, nodul pe care trebuie să-l dezlege în fiecare zi. Nu poate fi dezlegat cu un simplu argument moral care conchide că băieții sunt „mai răi" decât fetele și nici cu ideea că băieții sunt sălbatici și trebuie civilizați cu forța.

La patinoarul din cartierul nostru sunt bineveniți patinatori de toate vârstele, indiferent că sunt avansați sau începători, așa că sâmbăta seara vedem o mulțime destul de interesantă. Leapșa pe gheață – una dintre activitățile preferate ale băieților pe gheață – e interzisă. Această regulă e foarte bună, chiar grozavă, pentru că dacă patinatorii ar juca leapșa în mod liber, ar țâșni încoace și încolo și uneori ar patina împotriva cursului ordonat al patinatorilor, din care mulți sunt mai puțin experimentați și alunecă într-o singură direcție în jurul ringului. Sau ar putea să-i deranjeze pe patinatorii artistici care ocupă mijlocul ringului ca să exerseze sau să-și execute mișcările grațioase.

Pentru a întări interdicția lepșei pe gheață, niște monitori – echivalentul pe patine al polițiștilor – patrulează ringul aglomerat ca să prevină comportamentul nepotrivit și să elimine zurbagiii din ring. Dar băieții adoră să joace leapșa pe gheață și interdicția nu face decât să adauge la plăcerea de a o juca așa de bine, încât să evite să fie prinși. Uneori, se mai alătură și câte o fată jocului, dar cel mai des băieții sunt cei

care țâșnesc pe furiș prin masa de patinatori care alunecă relaxați, delectându-se cu jocul acesta complicat de opriri, porniri și evadări ingenioase. Și totuși, în cele din urmă, unii dintre ei sunt încolțiți de monitori și escortați afară din ring ca să ia o pauză. Evident că se întorc, odihniți și deloc descurajați, ca să-și reia jocul lor ilegal de viteză și talent.

Într-o clasă de școală ar putea fi dificil să permiți o asemenea „sfidare cu motiv", dar energia puternică pe care o demonstrează îți redă credința în viață. Dacă n-ai avea așa ceva, i-ai duce dorul. Lumea asta ar avea de pierdut dacă toți ar patina în exact același mod în jurul ringului și singura excepție permisă ar fi piruetele grațioase și talentate din centrul patinoarului. Pe gheață, în școli și în viața noastră, se simte nevoia unor momente de anarhie, a unui sprint al spiritului, și nu numai pentru băieți, ci pentru noi toți.

CAPITOLUL TREI

PREȚUL MARE AL DISCIPLINEI AUTORITARE

Diferența dintre abuzul grosolan și cel rafinat e aceeași dintre a fi umplut de vânătăi cu o bâtă și a fi rănit cu o săgeată otrăvită.

Samuel Johnson

Dormitorul lui Matt conținea acum doar trei piese de mobilier esențiale pentru un băiat de treisprezece ani: pat, birou și scaun. Dispăruseră posterele lui preferate de pe perete, combina muzicală, jocurile electronice, teancul de reviste și benzi desenate, tabla de darts și coșul pentru mini-baschet care fusese agățat de ușa dulapului. Dispăruseră și privilegiile pe care el le luase de bune cu o lună în urmă: timp petrecut cu prietenii după școală, programul de seară de la televizor, timpul liber petrecut la calculator și apelurile telefonice. Matt e la închisoare, prizonier în propria casă.

Comunicarea dintre el și familia lui e, de asemenea, redusă la esențial:

– Ți-ai făcut temele?

– Nu.

– Când ai de gând să ți le faci?

– O să le fac. Nu-ți fă griji. Lasă-mă naibii în pace.

Disperați, membrii familiei veniseră la consiliere – mama, tatăl, Matt și sora lui mai mare, Mary.

– Am făcut tot ce am putut și lucrurile s-au tot înrăutățit, spune mama lui, cu vocea încordată de griji și epuizare. Privește spre Matt care stă cu brațele încrucișate strâns la piept și cu privirea ori drept înainte, ori în podea. Din moment ce

toate eforturile lor de a-l disciplina au dat greș, s-au decis să încerce terapia de familie, în speranța unei îmbunătățiri a situației. Dar Matt nu are chef de așa ceva. Nimeni nu va obține nicio informație, nicio reacție de la el. E adus aici cu forța și ușile masive către viața lui emoțională vor rămâne închise până când chinul lui se va termina.

Tatăl lui vorbește furios:

– M-am săturat de toate menajamentele astea. Nu ne-au dus nicăieri. Notele lui au luat-o la vale; acasă, e un puști lipsit de respect și încăpățânat; și acum am aflat că mai și chiulește de la școală. Și băieții ăia cu care umblă sunt toți în bucluc sau poate iau și droguri.

Matt se uită urât la tatăl lui. Îl atinge faptul că i-a menționat prietenii.

– Nu știi nimic despre prietenii mei, spune el, printre dinții încleștați.

– Știu destule cât să văd că nu te ajută deloc, se răstește tatăl lui.

– Nu știi nimic despre mine, spune Matt, ridicând tonul. Nu ești niciodată acasă. Măcar mama mai știe câte ceva. Tu nu faci altceva decât să-mi iei lucrurile. Crezi că mă poți răni, dar nu-mi pasă. Poți să iei ce vrei. De ce nu iei și patul? O să dorm pe jos.

Mary sare în apărarea tatălui ei.

– Matt, cum poți vorbi așa? Tata te iubește. Cum poți fi așa răutăcios?

– Vai, domnișoara cea perfectă. Tu nici măcar n-ai prieteni. Nu te sună nimeni. Nu-ți faci decât temele toată ziua. Ești o tocilară. Ești exact ca tata.

Părinții lui Matt au căzut într-o capcană comună: ei încearcă să-i controleze comportamentul folosindu-se de putere și constrângere și toate astea nu fac decât să producă o contrareacție mânioasă și mai mult comportament „rebel".

Numai mama lui Matt stă departe de conflict în această ședință. Deși uneori se vede că e furioasă și frustrată, în majoritatea timpului e doar tristă.

– Situația asta ne face așa de nefericiți, spune ea. El e nefericit și la fel suntem și noi. Dar nu voi renunța la el. Sunt sigură că se simte un ratat și tot ce facem noi îl face să se simtă și mai ratat. Uneori... în acele momente rare când mai stă de vorbă cu mine, văd cât de rău se simte.

Începe să plângă și Mary o consolează.

Matt se ridică de pe scaun și începe să se plimbe prin încăpere. Se vede clar că dacă nu se mișcă, o să înceapă și el să plângă.

– Aveți idee cum mă simt eu să fiu singurul ratat din familia asta? spune el. Iisuse, toată lumea de aici e așa perfectă. Niciunul dintre *voi* n-ați avut vreodată probleme cu școala!

În sfârșit, o breșă. Acum toată lumea poate vedea tristețea de sub furia lui Matt. Toată lumea poate vedea cât se disprețuiește pe sine însuși și cât îl doare asta. Este evident că simpla pedepsire a lui Matt nu îl va aduce înapoi la familia lui și nici nu-i va construi respectul de sine. Matt e un băiat în pericol și va avea nevoie de supraveghere destul de strânsă și de limite pentru a-l ține departe de droguri și alte necazuri. Părinții lui Matt vor trebui să muncească din greu ca să se desprindă de tiparul acesta de jocuri de putere în încercarea lor de a controla comportamentul lui Matt. Soluția pentru acest băiat nu este să înăsprești pedepsele.

Disciplinarea aspră – și prin asta ne referim atât la pedepse fizice sub formă de pălmuire sau bătaie, cât și la intimidarea verbală care include criticarea, jignirea, învinuirea și amenințarea – nu sunt soluții pentru niciun copil. Niciodată. Și totuși, băieții sunt țintele disciplinării aspre mai mult decât fetele. Mulți părinți recunosc că folosesc un stil disciplinar mai sever

cu fiii decât cu fiicele lor. Așa cum am văzut în capitolul al doilea, cadrele didactice care se simt depășite de băieții din clasă mai des decât de fete vor reacționa, în consecință, mult mai dur cu ei. Părinții și cadrele didactice vor disciplina fetele fără tragere de inimă, transmițând un sentiment de regret și, uneori, exprimându-și îngrijorarea că o fată „sensibilă" va fi „afectată prea tare" de pedeapsă.

Se presupune că disciplinarea aspră ne ajută să facem dintr-un băiat, un bărbat: are nevoie de un tratament dur ca să-l modelezi cu biciul. Ipoteza este că băieții nu pricep sugestiile subtile și că sunt mai rezistenți la abuz. Această separare a sexelor reflectă credința noastră populară că băieții sunt făcuți „din alt material" decât fetele. Când vine vorba de capacitatea lor de a suporta suferința și mânia, ipoteza asta nu e adevărată. Dacă ești excesiv de tăios, de nedrept sau abuziv din punct de vedere fizic și psihic cu un copil – băiat sau fată – acesta va dezvolta modalități de apărare puternice și furioase împotriva tratamentului de acest gen, sau va deveni traumatizat. Bărbații care au fost loviți, făcuți de rușine și umiliți în copilărie se răzbună, la maturitate, pe toată lumea.

Băieții – țintele unei culturi punitive

Tribul de indieni Pawnee din America obișnuia să-i pregătească pe băieți pentru rolul de războinic trezindu-i devreme dimineața și aruncându-i în zăpadă. În zilele noastre, în loc de năpârci, folosim disciplinarea aspră, așteptările rigide și amenințarea cu respingerea, ca să-i „întărim" pe băieți.

Le impunem o „tiranie a durității" băieților și bărbaților. În afară de celelalte semnificații culturale, a fi băiat mai înseamnă și că ai cele mai mari șanse a de fi interpretat greșit ca fiind amenințător și neascultător și că ai mai multe șanse decât fata din vecini de a fi pedepsit sau tratat cu asprime. Toată viața

lui, un băiat, indiferent de natura boacănei, are mai multe șanse de a primi un tratament mai aspru și mai impulsiv decât o fată și, uneori, chiar mai aspru decât ar părea cazul.

Când un bărbat și o femeie sunt condamnați pentru aceeași infracțiune, sentința mai dură îi este dată bărbatului. Statisticile Ministerului Justiției arată că un bărbat condamnat pentru crimă are de douăzeci de ori mai multe șanse să primească pedeapsa cu moartea decât o femeie condamnată pentru crimă. În general, pedepsele cu închisoarea sunt mai lungi pentru bărbați decât pentru femei, chiar și atunci când împrejurările în care s-a săvârșit infracțiunea sunt similare.[1]

Judecătorii îi închid pe băieți în școlile de corecție mai des decât le închid pe fete, chiar și atunci când infracțiunea e aceeași. De exemplu, în infracțiunile legate de droguri, cele care, de obicei, sunt pedepsite cu închisoarea, băieții au de 1,5 ori mai multe șanse să ajungă după gratii, comparativ cu fetele[2].

Este interesant că în studiile cu privire la inegalitatea dintre pedepsele aplicate fetelor și băieților în școlile publice se vede clar discriminarea pe bază de sex, deși descoperirile sunt mai degrabă formulate în contextul mai familiar al discriminării rasiale. Într-un studiu recent efectuat pe administratorii școlilor publice, școli care cuprind mai mult de 25 de milioane de copii din Statele Unite, cercetătorii au descoperit că băieții afro-americani au mai multe șanse să primească la școală pedepse corporale – disciplinare fizică aspră, dar că în toate grupurile etnice, băieții sunt cei care au mai multe șanse să fie disciplinați în acest mod, comparativ cu fetele. Băieții afro-americani au de 3,1 ori mai multe șanse să fie loviți comparativ cu fetele afro-americane. Și pentru fiecare fată albă lovită, sunt șase băieți albi loviți. Un asiatic are de opt ori mai multe șanse să fie bătut decât o fată de aceeași rasă[3].

Cercetătorii au mai remarcat și că „ne imaginăm greșit atunci când credem că pedeapsa corporală se rezumă la o palmă ușoară la fund". Conform National Center for the Study

...f Corporal Punishment and Alternatives in Schools, pedeapsa ...orporală este legală în o treime din state și asta include: poc...irea, pălmuirea, răsucirea brațelor copiilor, lovitul lor cu capul ...e pupitre, înghesuirea elevilor la dulapuri sau pereți, lovitul ...u piciorul și scuturarea. Printre instrumentele folosite pen...ru a aplica pedeapsa corporală găsim bastoane, bețe, bare, ...rânghii, lopeți de lemn, furtunuri din cauciuc, fâșii și curele ...e piele, ace cu gămălie, bâte de baseball din plastic, săgeți, ...cărți și clipboard-uri.

Acest tratament aspru al băieților are loc și în familii, unde ...tudiile arată că băieții sunt disciplinați cu pedeapsa corporală mai des decât fetele și, mai mult, au parte de pedepse mai ...rele decât fetele. În anii '50 – în zilele portretului de familie ...omanțat a lui Norman Rockwell – studiile arată că 99% dintre ...ărinți foloseau pedeapsa corporală, iar în 1985, cifra încă se ...ai situa peste 90%. Deși unele studii privind discriminarea ...ntre sexe arată o diferență mică între frecvența loviturilor la ...ete și la băieți – băieții sunt loviți de 13,3 ori pe an, pe când ...etele de 11,5 ori – alte cercetări sugerează o diferență mai ...are. Rapoartele retrospective ale studenților de facultate ...rată că între 75 și 90 la sută din ei își amintesc că au fost pălmuiți la fund în copilărie. Un studiu recent pe mai mult de ...eisprezece mii de locuitori din Ontario, Canada, a dezvăluit ...ă băieții au cu 50% mai multe șanse să fie abuzați fizic decât ...etele. Tații, în special, erau mai înclinați să lovească un fiu ...dolescent decât o fiică adolescentă[4].

În ciuda protestelor din ce în ce mai mari împotriva pe...epselor corporale și a unui oarecare declin în folosirea lor, ...ulți adulți încă mai continuă să-și pălmuiască la fund copiii, ...ă-i lovească sau să folosească un limbaj amenințător sau ...buziv ca mod de a-și exercita controlul sau de a le cere copiilor să-i asculte – în special băieților.

Însă pedeapsa corporală e doar jumătate din tablou. Și ...uvintele aspre sau amenințătoare lasă urme pe un copil, iar

băieții au parte de o groază. Până și părinții care nici nu s-ar gândi să lovească un copil recunosc că, la nervi sau la frustrare, spun lucruri sau impun penalizări care sunt menite să aibă același efect. Și toate acestea chiar au același efect: pălmuirea, lovirea, plesnirea și smucirea - prin care unii adulți îi arată unui băiat cine e șeful - dor la fel de mult ca sarcasmul, criticarea dură, înjosirea și alte intimidări verbale sau penalizări aspre pe care mulți părinți le folosesc pentru a disciplina sau îndrepta un băiat.

Într-un studiu cu privire la interacțiunile familiale efectuat pe vizitatorii dintr-un centru comercial, cercetătorii au observat că cea mai des întâlnită formă de disciplină folosită de părinți și de alți îngrijitori adulți este agresivitatea verbală[5]. Din nou, băieții erau mai aspru disciplinați decât fetele. Părinții și cadrele didactice justifică folosirea disciplinării aspre pe un băiat într-un mod foarte simplu: îi atrage atenția. Transmite mesajul de dezaprobare în termeni simpli și clari. Și definește cine-i șeful în relația respectivă.

Acolo unde vedem disciplinare aspră sau abuz în viețile băieților, vedem și băieți care se confruntă cu rușinea, ura de sine și mânia. Mulți băieți aleg să se închidă emoțional de la o vârstă fragedă și de a rămâne așa, incapabili să înțeleagă sau să-și exprime sentimentele atunci când intră în relații adulte de căsătorie, familie sau muncă. Rușinați, triști și furioși, băieții nu trec peste asta pur și simplu odată cu trecerea timpului. Noi știm asta pentru că luptăm cu bărbații furioși, anxioși sau deprimați în care se vor transforma acești băieți.

La ședințele de consiliere familială cu băieți și cu părinții lor, precum și în medii școlare unde suntem deseori chemați să ne dăm cu părerea pe cazurile disciplinare, vedem acest tipar de disciplinare și comunicare aspră inutilă cu băieții și comportamentul negativist sau conflictual pe care aceștia îl afișează deseori ca răspuns. Când ne uităm mai îndeaproape la problemele școlii sau ale familiei cu băieții sau la probleme-

le emoționale ale băieților, găsim aproape întotdeauna disciplină excesivă sau prost aplicată ca factor de perpetuare a conflictului.

Băieții ca ținte ale disciplinării aspre

Psihanaliza clasică – genul acela de terapie pe canapea pe care îl vedem portretizat în filme și animații – ar trebui să vă ghideze într-o explorare a celor mai ascunse și profunde conflicte, impulsuri, dorințe și mânie înăbușită din sufletele voastre. Acesta poate fi un mod de a afla multe lucruri despre voi. Dar dacă chiar vreți un tur al celor mai negre impulsuri ale voastre, atunci faceți copii; și asta vă va pune în legătură cu cele mai incontrolabile și regretabile impulsuri ale voastre. Dacă ați avut vreodată o zi proastă la muncă, dacă a trebuit să suportați sâcâielile un șef dominator sau ale unui fost soț nerezonabil, dacă ați avut un drum lung și obositor până acasă și apoi ați dat nas în nas cu aroganța nepăsătoare a fiului vostru, atunci poate vă amintiți furia de proporții epice care v-a cuprins din cauza unui lucru „minor". Mai toți am trecut prin asta.

Cercetările arată că pedeapsa mai aspră, cu accent pe putere, e deseori declanșată de boacăne de ordin fizic făcute de copil – distrugerea unor obiecte sau lipsa autocontrolului în cazuri gen alergat în stradă sau lovitul unui frate, spre deosebire de alte comportamente nedorite, cum ar fi smiorcăitul sau limbajul nepotrivit. Pentru că băieții au tendința de a se angaja mai mult în acest tip de comportament activ și intens decât fetele și pentru că au tendința de a se maturiza mai încet, ei mai au și tendința de a deține mai puțin autocontrol decât fetele de vârstă similară. Nepăsarea unui băiat față de așteptări, de reguli și de cereri de obedientă îi înnebunește deseori până și pe cei mai bine-intenționați părinți.

Într-un studiu efectuat pe părinți de copii de la patru până la zece ani, s-a descoperit că pedeapsa fizică era cel mai des

folosită ca răspuns la „greșeli provocate de agitația excesivă", cum ar fi alergatul în stradă sau spargerea unui lucru de valoare. Când acest grup de părinți „normali" a fost comparat cu un grup de părinți care erau sub tratament pentru că aveau un istoric de abuz fizic asupra copiilor lor, s-a descoperit că, în aceste situații de agitație excesivă, părinții normali erau la fel de abuzivi ca ceilalți atunci când venea vorba de aplicarea pedepselor aspre asupra copiilor lor[6].

Michael cu Nick: identificarea problemei la un copil-problemă

Nick fusese la detenție de mai multe ori decât oricare alt băiat din clasa lui de la școala mixtă, mare, la care mergea. Când directorul școlii mi-a explicat problemele sale, era evident că devenise exasperat de comportamentul lui Nick:

– E în clasa a noua, dar se poartă ca un copil de clasa a șaptea. Am avut atâtea plângeri de cât de enervant se poartă cu fetele, că am crezut, o vreme, că e un caz de hărțuire sexuală constantă, dar adevărul e că Nick e doar incredibil de sâcâitor cu toată lumea. E scund și fetele îl tachinează o groază cu privire la înălțimea lui. El nu știe cum să reacționeze și răspunde cu remarci despre corpurile lor. Ba mai mult, a încălcat cele mai multe reguli minore decât oricare alt băiat din școală. A trebuit să-i interzicem să mai vină cu autobuzul școlar timp de trei săptămâni. Săptămâna trecută a vărsat apă pe cărțile și caietele altui băiat. L-am suspendat de la școală o zi. Am vorbit de nenumărate ori cu el și mereu spune că-i pare rău și că n-o să mai greșească, dar, peste o săptămână, o face din nou.

– De ce vrei să-l trimiți la psiholog? am răspuns eu. Nu sunt sigur că aș putea face ceva. Ce pot eu să fac ce n-ai făcut tu deja? Dacă chiar e imatur, va trebui să așteptăm să crească. Cum se descurcă cu școala?

– E cam amețit și delăsător ca elev, dar e foarte deștept. Notele lui sunt bunicele. Vreau doar să știu dacă se mai petrece și altceva cu el. Eu nu primesc niciun răspuns când vorbesc cu el.

Deși Nick venise să mă vadă la solicitarea directorului, nu a chiulit de la prima ședință și nici n-a avut nevoie să-i reamintesc de cinci ori să vină, așa cum se întâmplă cu mulți băieți. A venit în biroul meu și s-a așezat cu respect, cu o expresie deschisă pe chip și dorința de a face pe plac.

– De ce te-a trimis directorul la mine?

– Habar n-am. Cre' că din cauza chestiei de săptămâna trecută... aia cu apa.

– Despre ce a fost vorba atunci?

– Păi, ne-am bătut cu apă zilele trecute și i-am muiat cărțile unui tip. Ăla s-a dus fuga la diriginte și dirigintele s-a ofuscat din cale-afară.

– Chiar a fost o bătaie cu apă – adică și celălalt băiat te-a udat?

– Nu, m-a făcut... adică mi-a zis ceva și m-a scos din sărite și aveam o sticlă de apă din aia cu supapă și am împroșcat apa spre el, dar... mă rog, s-a dus peste tot pe lucrurile lui. N-a fost mare scofală. S-ar fi uscat totul dacă ar fi așteptat puțin.

– Directorul mi-a spus că ai fost suspendat din cauza asta.

– Mda.

– Cum au reacționat părinții tăi?

– Mama n-a făcut cine știe ce scandal, nu ca după faza cu autobuzul, dar tata a fost destul de furios.

– Ce s-a întâmplat cu autobuzul?

– Păi, a trebuit să mă aducă cu mașina la școală și apoi să mă ia după-amiaza și a fost destul de nervoasă.

– N-a fost prima dată când i-a sunat directorul, nu-i așa?

– Școala asta face din țânțar armăsar.

– Ei bine, povestește-mi despre viața ta. Ce mai fac părinții tăi, vreo schimbare majoră în viața ta în ultima vreme? Mă întreb dacă nu cumva ești furios cu privire la ceva. Urăști școala asta? Ai vrea să scapi de aici?

În cele din urmă aflu povestea lui Nick. Tatăl lui a început să călătorească în interes de serviciu în ultimele optsprezece luni; mama lui, care înainte lucra doar cu jumătate de normă, a acceptat un serviciu solicitant, cu normă întreagă, așa că nu mai e acasă după-amieza, când Nick vine de la școală. Deși părinții lui Nick s-au întrebat cum îl vor afecta pe el aceste schimbări, s-au mai gândit și că poate îi vor plăcea; în fond, era în clasa a noua și părea să vrea mai multă libertate. Când au discutat despre asta, părea în regulă cu ideea de a fi „cu cheia de gât". Chiar glumise că vor mânca o grămadă de mâncare comandată. Când era plecat, tatăl lui Nick încerca să țină legătura cu el pe email.

În același timp, problemele se adunaseră. Nick nu-și termina la timp proiectele pentru acasă. Într-o săptămână se dusese de trei ori acasă la diverși prieteni fără să-și anunțe părinții, chiar dacă mama lui subliniase faptul că trebuie să o sune la serviciu înainte să plece din casă. Fiecare zi aducea cu ea un nou conflict și mama lui Nick își pierduse răbdarea și umorul ce o caracterizau. Țipa la el mai mult decât o făcuse oricând în toată viața lui. Credea că tatăl lui trebuia să aibă mai multă influență asupra băiatului și îi comunicase asta soțului ei, atât în particular, cât și de față cu Nick.

L-am întrebat pe Nick dacă e îngrijorat cu privire la căsnicia părinților săi.

– Nu... nu prea. Adică mama pare mai supărată pe tata decât înainte.

– Din cauza călătoriilor?

– Probabil.

– Ești îngrijorat că s-ar putea să divorțeze?

Nick se holbează la mine de parcă aș fi deschis un sertar în care n-ar fi trebuit să mă uit.

– Nu.. nu știu... poate puțin.

– Ești îngrijorat că e parțial vina ta, pentru că te-ai băgat în atâtea belele anul ăsta?

Tăcere.

– Nu m-am gândit la asta chiar așa, dar...

– Ți-e dor de tatăl tău? Ți-e dor s-o vezi pe mama ta după-amiezile?

– Păi, nu mai e la fel ca înainte.

Și astfel dau glas unorîntrebări care țin de psihologi – genul acela de întrebări pe care cadrele didactice le-ar putea adresa, dar nu o fac, sau atunci când le adresează, băieții nu răspund sau răspund într-o manieră care îi descurajează pe adulți să mai întrebe și altceva. S-a dat vina pe imaturitate pentru poziția de ghimpe în coaste a lui Nick, dar ca să-l cataloghezi drept imatur și să-l expediezi ca nesimțit ar însemna să ignori probleme mult mai importante pe care Nick și cei din jurul lui le au. Dacă o fată ar fi fost cea mai sâcâitoare din clasa a noua, toată lumea ar fi vrut să afle ce-i în capul ei. Dacă un băiat e cel mai iritant copil din clasa a noua, mulți oameni spun pur și simplu: „Doamne, ce puști enervant. Are nevoie de niște disciplină". Multor adulți le lipsește curiozitatea de a descoperi motivațiile băieților și rareori se gândesc de două ori înainte să-i condamne.

Activitatea băieților atinge puncte sensibile la școală și acasă

Aceeași energie nedomolită și același nivel de activitate care îi aduc deseori pe băieți la cuțite cu mediul școlar provoacă tensiuni similare și acasă. Un copil mic gonește în stradă,

un băiețel lovește alt copil sau aleargă nebunește prin casă și distruge lucruri, un adolescent ignoră regulile casei sau sfi dează așteptările părinților săi. Din momentul în care un băia este suficient de mare ca să meargă singur, mulți părinți vă în creșterea lui un efort continuu de a stabili a cui voință va mai presus.

Ca o glumă, o cercetătoare din domeniul primatelor, car își petrece zilele alături de maimuțe, ne-a povestit că atun când se întoarce acasă la cei trei fii activi ai ei, uneori nu-și m dă seama dacă e acasă sau la laborator.

Un tată cu patru băieți mici își amintește o anume exp rientă cu baia de seară a copiilor săi – un haos total. În timp c băieții de trei și cinci ani chițăiau și țipau în cadă, făcând valu în cadă și în jurul căzii, băieții de șapte și nouă ani se fugăreau plesnindu-se unul pe altul peste fundul gol cu prosoapel Când el și soția lui au inspirat adânc și s-au pregătit să ia c asalt balamucul, el i-a șoptit:

– Uită-te bine acum pentru că într-o bună zi o să-ți fie d de asta.

Dar prea mulți părinți nu apreciază această exuberan pe care o găsesc enervantă, insensibilă sau nepoliticoasă Așa cum mi-a spus un tată:

– Sunt sătul să văd copii răsfățați și lipsiți de respect. Tr buie să le arăți că tu ești șeful.

Sau altul:

– Palma la fund a căpătat o reputație proastă, dar cr că trebuie să-i arăți fiului tău că tu deții ultima armă.

Scrisoarea disperată a unei mame către o rubrică de s turi descria dilema disciplinei: „Sunt la capătul puterilor. S mama singură a doi băieți gemeni de 15 ani. Mă scot din mi Nu se descurcă așa cum ar trebui la școală și nu mă ajută ac l-am cicălit și am țipat la ei până am răgușit. I-aș da la șco militară dacă mi-aș permite”[7].

Fie ca o încercare de a-și proteja sănătatea mintală, fie că ei simt că așa e corect, unii părinți folosesc disciplinarea ca un ciocan care le bagă în cap cu forța copiilor mesajul puterii: cine o deține și cine nu, cine e mare și cine e mic, cine plătește ușa garajului pe care mingile de baseball au umplut-o de semne și cine provoacă pagubele.

S-a tot spus că violența este produsul unei minți epuizate și noi credem că asta e valabil atât pentru părinți, cât și pentru copii. Așa cum a fost cazul lui Nick, băieții devin epuizați emoțional dacă nu și-au dezvoltat lejeritatea de expresie care le permite să-și împărtășească sentimentele și să elibereze o parte din teama și izolarea pe care le simt. Ei nu „vorbesc despre asta” pentru că nu știu cum s-o facă. În schimb, își ventilează frustrările în acțiuni care nu fac altceva decât să înfurie părintele sau profesorul.

Nu e de mirare atunci că cercetările indică faptul că practicile disciplinare aspre cresc semnificativ atunci când părinții se simt stresați de la început. De exemplu, studii efectuate pe familiile din timpul Marii Crize Economice au relevat că greutățile financiare i-au afectat mai puternic pe tați și drept urmare aceștia au aplicat copiilor o disciplinare mai aspră – de exemplu îi biciuiau sau îi băteau – lucru care a fost asociat, în paranteză fie spus, și cu purtarea furioasă și răzbunătoare a copiilor[8]. Stresul de a avea puține resurse îi făcea pe bărbați iritabili și se descărcau pe copii. Copiii, la rândul lor, deveneau și ei furioși și asta se vedea în propriile lor izbucniri nervoase. Grijile financiare, medicale sau de altă natură dintr-o familie continuă să fie surse majore de stres emoțional pentru părinții din ziua de azi. Aproape întotdeauna când părinții de la terapie ne împărtășesc episoadele lor de răspunsuri parentale proaste, stresul e un factor important. Când părinții își duc și ei propria povară, au mai des tendința de a se descărca pe copii.

Toți devenim obosiți, copleșiți sau furioși uneori și asta se găsește de multe ori în miezul comportamentului imperfect al băieților și în miezul reacției imperfecte a părinților.

Lecții despre frică, mânie și conștiință slabă

– Nu vreau să fiu o „mamă care-și bate copiii", ne-a spu s
mama unui băiat de patru ani, dar uneori parcă ăsta e sing u
rul mod în care îi pot atrage atenția și îl pot face să priceap ă
că vorbesc serios.

Mi-a descris un incident tipic în timp ce mergeau cu mașin a
spre casă, de la grădiniță, cu băiatul așezat pe locul pasagerului ,
lângă ea.

– Din nu știu ce motive, vorbea foarte tare. L-am rugat s ă
tacă, dar el a continuat și mai rău. În scurt timp țipa din to ți
rărunchii. Am strigat la el să tacă, dar el mă ignora. Mă scote a
din minți. În cele din urmă m-am aplecat și l-am pălmuit. A
tăcut instantaneu.

Nu e nicio îndoială că o palmă poate să oprească imedia t
un copil. Dacă îi dai unui băiețel o palmă la fund, de obicei v a
înceta să se mai poarte urât, dar acest remediu rapid e ineficie nt
pe termen lung.

Faptul că un adult se folosește de forță pentru a constrân-
ge sau a pedepsi ignoră componenta emoțională ce stă l a
baza atitudinilor și acțiunilor băiatului. Nu reușește să facă o
legătură care abia așteaptă să fie făcută. În loc să îi învățăm
un comportament moral responsabil, atunci când folosim
disciplinarea aspră, sărim peste acel „moment de învățare"
– fereastra spre șansa de a-i ajuta pe băieți să reflecteze asupra
acțiunilor lor și să tragă învățăminte din asta. Este limpede că
experiența unui băiat cu disciplinarea este decisivă în mode-
larea conștiinței lui, fie în bine sau în rău.

Atunci când adulții folosesc aceste metode de con
strângere axate pe putere, chiar și la băieții mici întrezărim
posibilitatea ca disciplinarea de tipul acesta să ricoșeze: băia-
tul va răspunde cu un contraatac agresiv ca să se răzbune. Un
părinte poate simți că incidentul s-a terminat când băiatul a

încetat cu purtarea ofensatoare, dar dacă băiatul se simte agresat sau umilit pe nedrept, atunci conflictul rămâne viu pentru el până când își potolește sentimentele. Asta poate dura ore, zile sau chiar mai mult. Intensitatea disciplinării aspre va avea efecte în timp și va deveni ca o bătălie a armelor în care fiecare dintre adversari va lucra să-și dezvolte cele mai puternice arme.

Copilul va încălca în continuare regulile și valorile părinților și se va obișnui, pur și simplu, cu asprimea și asta înlătură scopul principal al disciplinării – acela de a ghida copilul spre un comportament mai responsabil.

În loc să creeze mediul potrivit pentru a-i dezvolta copilului autocontrolul, disciplinarea aspră subliniază ideea că disciplinarea vine din forțe exterioare – de la părinți, de la directorii de școală, de la polițiști, de la tribunale. În loc să învețe un băiat să ia decizii bune, îl împiedică să asimileze valorile și să învețe lecții despre empatie, respect și motivație – lecții care îl conduc spre un comportament moral și responsabil și spre recunoașterea propriilor sentimente. Acele verigi pierdute slăbesc lanțul conștiinței unui băiat pe măsură ce acesta înaintează în viață.

Oamenii de știință care studiază modul în care învățăm și reținem descriu două feluri de învățare implicate în dezvoltarea conștiinței – învățarea semantică și învățarea episodică[9].

Învățarea semantică este acea învățare bazată pe reguli pe care o preluăm dintr-o experiență sau din resurse informative precum un curs, o explicație sau un set de reguli. Învățarea semantică este foarte mult promovată în mediul școlar.

Învățarea episodică este bazată pe simțuri – avem tendința de a ține minte o experiență în funcție de sunet, atingere, gust, miros, textură sau imagine vizuală. Dacă petreci o după-amiază tihnită făcând fursecuri cu un copil, acesta își va aminti mai degrabă felul în care căldura de la cuptor aburea geamul bucătăriei sau textura, mirosul și gustul fursecurilor decât rețeta sau procesul de coacere.

Tot în felul acesta sunt procesate și amintirile unei traume emoționale. Victimele abuzului fizic sau sexual sau supraviețuitorii unor dezastre își amintesc deseori foarte detaliat elementele senzoriale ale evenimentelor din jurul traumei – imaginile vizuale și mirosurile, texturile, luminile și sunetele asociate cu acele evenimente.

Un bărbat de treizeci și șase de ani își amintește un incident din copilăria timpurie, când el și fratele lui mai mare au fost bătuți cu cureaua de bunicul lor.

– Nu-mi amintesc cu ce am greșit, spune el, dar trebuie să fi fost ceva destul de grav. Bunicul și-a scos cureaua și a venit după noi. Am încercat să fugim, dar el ne-a încolțit în camera mea. Încă-l mai văd pe fratele meu încercând să se târască sub pat ca să scape de el. Parcă s-ar fi întâmplat ieri. Nu cred că ne-a bătut de prea multe ori și, sincer să fiu, nu-mi amintesc nici măcar dacă mă durea prea mult. Nu-mi amintesc decât că eram groaznic de speriat.

Un părinte are enorm de multă putere în ochii unui copil. Încă din amintirile lor de început, noi îi depășim în dimensiune și isteține; noi suntem uriași, incredibil de competenți și noi le conducem lumea. Imaginați-vă că trebuie să vă confruntați cu un om de trei metri, furios și veți vedea cum percepe un copil diferența de înălțime. Poate că noi reușim să explodăm într-o tiradă mânioasă care să dureze treizeci de secunde și apoi să ne întoarcem, calmi, să răspundem la telefon, dar pentru un copil, mai ales pentru unul mic, mânia se împrăștie într-un univers de timp și spațiu. În afară de faptul că se simte minuscul în fața mărimii și puterii noastre intrinsece, un copil mai este dezavantajat și de faptul că îi lipsește perspectiva și experiența de viață pentru a înțelege ce se află în spatele comportamentului unui adult. Copiii se sperie ușor de adulți și pentru multă, multă vreme cred ceea ce le spun adulții, chiar și atunci când aceștia spun lucruri irațională sau distructive la nervi. Copilul vostru nu știe neapărat că sunteți la capătul puterilor după o zi proastă, el vede doar că vă deranjează (uneori în mod inocent).

Metodele aspre de disciplinare lasă urme profunde în memoria episodică din cauza intensității lor ridicate, așa că, deși un copil își poate aminti că a fost pedepsit pentru ceva ce a făcut sau spus, ce va ține minte cel mai bine va fi locul în care era, cât de teamă i-a fost și cum arăta fața părintelui său, schimonosită de furie sau dezgust. Va fi atunci cu atât mai puțin capabil să-și internalizeze lecția primită, mai ales când e o regulă generală cum ar fi că „e important să fii drăguț cu alti oameni și să nu-i lovești".

Dacă plesnești un băiat de patru ani ca să tacă, îl vei speria și îl vei umili până la lacrimi sau tăcere, dar oricare ar fi câștigul pe moment pentru cel ce aplică disciplinarea, pentru băiat lecția aceasta de umilință și mânie va dăinui.

Dan cu Chuck: niciodată destul de bun, nici la patruzeci de ani

Chuck stă în același scaun pe care îl ocupă întotdeauna, cel maro cu șezutul din trestie și spătarul drept din lemn – cel mai puțin confortabil scaun din cabinetul meu.

Îmi povestește despre trecutul lui:

– Nu știu. Cred că viața mea seamănă cu a multora. Tata lucra tot timpul când eram mic și, în timp, a devenit un afacerist de succes. A început cu un mic atelier auto, cu o singură stație. Acum are un lanț, dar acolo se fac mai mult schimburi de ulei. Cred că are zece ateliere acum. De fapt, tocmai a deschis unul nou în Worcester. Muncește foarte mult. Are o grămadă de bani, dar nu pare să vrea s-o lase mai moale. Mama e convinsă că o să facă un atac de cord.

– Te-ai gândit vreodată să lucrezi cu el?

– Vrei să zici *pentru* el. Da, sigur că m-am gândit. Sora mea și cu mine obișnuiam să lucrăm în atelierul lui tot timpul. Eu măturam, găseam piese pentru mecanici, chestii din astea. Din când în când, vreunul dintre băieți mă lăsa să scurg uleiul dintr-un motor. Era destul de tare pentru un puști. Tipii ăia erau foarte murdari tot timpul. Și dacă stăteai prin preajma lor, te umpleai de ulei sau de mizerie în vreo cincisprezece secunde. Era paradisul oricărui băiat. Sora mea îndosaria chestii sau răspundea la telefon. Ea încă mai lucrează pentru el, se ocupă de achiziții, de contabilitate, de tot. Se pricepe la asta.

– Ea cum de a reușit și tu nu?

– Ea se înțelege mai bine cu el. Eu parcă mereu dădeam greș și țipa la mine, uneori de față cu tipii care lucrau pentru el. Cred că nu voia ca ei să creadă că sunt prea răsfățat. Și îmi dau seama acum cât de greu trebuie să-i fi fost să își construiască o afacere. A crescut sărac și a riscat totul ca să-și înființeze atelierul. Parcă era într-un război și trebuia să fie mereu cu ochii în patru. De parcă dacă greșea cu ceva, vreun rival l-ar fi ucis. Poate avea dreptate. Nu știu. Probabil în mintea lui credea că mă pregătește să îi preiau afacerea – că trebuia să am aceeași mentalitate ca a lui. Dar, Doamne, eram doar un copil.

– Îți amintești vreun incident anume când a țipat la tine la atelier?

– Sigur, de parcă ar fi fost ieri. Era vara de după terminarea primei clase de liceu și mă lăsase să-l ajut la inventar. Pe atunci avea deja două sau trei ateliere și erau multe chestii cărora trebuia să le țină evidența. Și cred că era mereu îngrijorat că face prea mult inventarul sau că nu-l face suficient. Dar, în fine, inventarierea e o chestie foarte plictisitoare. Pui și simplu stai acolo și numeri câte bidoane de ulei de motor 10W40 și câte de 10W30 sunt. Și apoi numărai becuri sau alte chestii. Cred că îmi era greu să mă concentrez, pierdeam contul stant șirul și trebuia s-o iau de la capăt. Ce bine că nu m-am hotărât să mă fac controlor de trafic aerian. În fine, făcuse-

cam toată ziua treaba asta cu număratul și mă tot strecuram în spatele atelierului să fumez cu unul dintre angajații lui. Tipul avea vreo nouăsprezece ani și avea motocicleta parcată acolo. Obișnuiam să-i pun vreo mie de întrebări despre motor și despre cum funcționau toate. Nu-mi doream nimic mai mult pe lume decât să am și eu o motocicletă ca aia. În fine, tata a venit să mă verifice și m-a găsit acolo. Nu știu dacă m-a văzut fumând, probabil că da. Îmi verificase listele de inventar și, după spusele lui, cele pe care le verificase erau greșite. Așa că a început să-mi țină o teorie despre cum piesele de schimb înseamnă bani și că, în loc de becuri, puteam să-mi imaginez că sunt bancnote de cinci dolari în lăzile alea. S-a inflamat destul de tare. Poate că îi mergea prost în afaceri. Nu știu. Apoi mi-a zis ceva de gen: „Crezi că ești mare, dar să-ți spun eu ceva. Ce crezi că se va alege de tine dacă nu știi să faci ceva atât de simplu ca socotitul? Acum dă-i drumul înapoi înăuntru și ia-o de la capăt – și fă-o ca lumea de data asta". Apoi m-a plesnit peste fund cu clipboardul.

Cu cât vorbim mai mult, cu atât aflu că acesta n-a fost un incident izolat.

– Dacă luam note de nouă, voiau note de zece. Dacă luam note de zece, căutau altceva de care să se ia. Deci ce îmi amintesc eu? Îmi amintesc că eram îngrijorat tot timpul. Știi, cu privire la ce vor face când îmi vor vedea carnetul de note. Țin minte că încercam să descopăr moduri de a ascunde sau de a minți cu privire la chestiile pe care le făcusem. În gimnaziu, profesorii trimiteau acasă informări cu notele sau bilete de detenție pe care părinții trebuiau să le semneze. Tata avea o semnătură care nu era prea greu de imitat, așa că am lucrat la ea până am reușit s-o fac destul de bine. Mi-am luat-o serios odată pentru asta, dar am și scăpat cu falsurile de foarte multe ori. Petreceam mult timp ascunzându-mă. În majoritatea timpului eram speriat, dar îmi amintesc că mă străduiam și să mă îndrept. De obicei făceam un jurământ în septembrie, știi

tu, de genul „anul ăsta o să fie diferit – o să iau note bune și o să intru în grațiile profesorilor și o să urmez regulile casei". Dura, de obicei, cam o lună maxim și apoi se întâmpla ceva. Nu-mi predam tema sau pocneam vreun puști în pauză și apoi reîncepea scandalul și spuneam „La dracu', nu merită. Nu pot eu să le fac pe toate bine, n-am cum să mă descurc și cu școala și să le fac și pe plac alor mei". Poate până la Crăciun mai făceam o încercare, dar nu mergea niciodată bine. Uneori, la biserică, deveneam foarte credincios și făceam un pact cu Dumnezeu și promiteam să mă port frumos; apoi dădeam iar cu bâta în baltă și mă gândeam că nu mai contează, că mă duc în iad oricum. Îmi mai amintesc și cât de bine era să nu fiu acasă. Dacă dormeam acasă pe la prieteni, nu trebuia să-mi fac griji că mama sau tata vor țipa la mine dintr-un motiv sau altul. Dar și asta mă băga în bucluc. Am început să beau la o vârstă mai fragedă decât majoritatea puștilor din clasa mea și asta era ca un soi de vacanță – o eliberare – până când am fost prins. Tata a mai sărit calul și alte dăți, dar prima dată când m-a prins cu băutura, m-a pus să smulg toată iedera otrăvitoare din fundul curții. Mi-a luat aproape o săptămână. Când am terminat, eram plin de iritații. L-am urât pentru asta, dar simțeam că o merit. Eram mult prea pornit. Făceam tot felul de chestii. Uneori făceam ceva prostesc – cum ar fi să mă îmbăt; alteori, ceva răutăcios – cum ar fi să-l tachinez pe fratele meu mai mic sau pe un tocilar de la școală. Poate ar fi trebuit să știu mai bine, dar uite că n-am știut.

Chuck își petrecuse toată copilăria și adolescența ca obiect al abuzului verbal, al umilințelor și uneori al loviturilor. Tatăl lui n-a ratat niciodată ocazia să-i scoată în evidență eșecurile. Poate că au mai fost și ceva laude pe undeva, dar Chuck nu prea și le amintește. În anumite privințe, chiar a sfârșit prin a avea mentalitatea de viața-ca-un-câmp-de-luptă a tatălui său, dar dușmanii lui nu erau rivalii în afaceri sau furnizorii necinstiți. Chuck era cu ochii în patru după semne că nu e la fel

de bun ca toată lumea și vedea peste tot dovezi ale acestui fapt, tocmai pentru că se biciuise singur să ajungă așa. Vedea că sora lui era bună la diverse lucruri și că el era, în general, inutil. Așa cum se întâmplă deseori cu oamenii care sunt nemulțumiți de ei înșiși, Chuck vedea defecte în aproape oricine și orice în jurul lui.

Ceea ce pierd băieții: empatie, conștiință și conectare

Paul era un director de corporație foarte inteligent, educat la școli înalte și cu o carieră de succes, cu o soție la fel de împlinită și cu trei copii talentați – un băiat de doisprezece ani și două fete mai mici. Erau o familie de oameni cu rezultate deosebite, vizibile, cunoscuți și respectați în comunitatea lor înstărită. În majoritatea timpului, Paul se înțelegea bine cu fiul său – un băiat isteț, atent și dornic să placă –, dar uneori, când băiatul devenea insolent într-un anume fel, Paul îl pălmuia cu toată puterea peste față. Acest gest avea un impact devastator asupra amândurora. Paul, șocat de propria lui izbucnire violentă și cuprins de remușcări, se ducea, de obicei, în camera fiului său, la câteva minute după incident, ca să-și ceară scuze. Fiul său – jignit, înspăimântat și furios – nu voia să-l asculte; neiertător, refuza zile întregi să vorbească cu Paul, ascunzându-se în spatele unui zid de tăcere și purtându-se rece și ursuz în prezența tatălui său.

La terapie, Paul evita să vorbească despre propria lui copilărie și despre metodele de disciplinare ale părinților săi, spunând, simplu, că n-a fost bătut prea mult și că până și atunci când s-a întâmplat „n-a avut cine știe ce efect asupra lui". Dar ce mi-a povestit el, în timp, despre copilăria lui îmi dezvăluia un tablou total diferit.

Paul a crescut în anii '50, fiind băiatul mijlociu dintr-o familie cu cinci băieți, o familie care părea obișnuită în majoritatea

privințelor. Tatăl lui era un reprezentant de vânzări conștiincios la o fabrică de vopsele. Mama lui era o casnică tradițională, devotată, o sarcină deloc ușoară când ai cinci fii și o fiică. Paul mi-a mărturisit că amândoi părinții erau foarte religioși și frecventau, cu dedicare, biserica și că mai erau și foarte „severi" cu disciplinarea copiilor. În această familie, disciplinarea era împărțită pe sexe. Mama o pălmuia pe fiică atunci când aceasta se purta urât sau era lipsită de respect. Când băieții erau obraznici, tatăl îi bătea cu cureaua. Aceste acțiuni de disciplinare se petreceau atât în public, cât și în intimitatea casei și Paul își amintea un anume episod din timpul unui moment gălăgios dintr-o excursie cu mașina, când tatăl lor a tras pe dreapta și le-a ordonat băieților să coboare din mașină pentru o bătaie cu cureaua. Paul și cu frații lui – toți, cu excepția celui mai mic, un copil de cinci ani – au coborât din camioneta prăfuită ca să-și aștepte pedeapsa. Cel mai mic a refuzat să coopereze și s-a târât frenetic prin duba ticsită a camionetei în timp ce tatăl lui venea după el, cu cureaua în mână. În cele din urmă, după multe eforturi, tatăl a încolțit băiatul care se zvârcolea, l-a bătut bine în mașină, apoi a coborât și a făcut același lucru cu frații care așteptau răbdători. Unul câte unul, bătuți la marginea șoselei, s-au urcat la loc în mașină și când familia a plecat, în cele din urmă, mai departe, nu se mai auzea niciun zgomot, cu excepția plânsetelor micuțului din spate.

Rememorând acel incident la terapie, Paul a râs în timp ce povestea de parcă se uita la un serial de comedie, dar nu a vrut să reflecteze deloc asupra disciplinării aspre pe care o îndurase și o văzuse când era mic.

Paul nu era tipul de bărbat violent pe care suntem obișnuiți să-l vedem în statisticile despre infracțiuni sau în articole de ziar, dar adevărul era că se apropia tot mai tare de a le îngroșa rândurile, cu fiecare acces de violență. Avea tot antrenamentul pentru asta: o copilărie de educație severă de la părinți, disciplinare aspră. În ciuda efortului susținut de a uita ac

element din trecutul său, propriul lui temperament fusese antrenat de acesta. Oricât de jignitoare le considera, acele lecții de disciplinare aspră pe care le învățase pe propria piele de la tatăl său acum le aplica și el fiului său.

Alți bărbați ne împărtășesc povești similare despre cum au crescut sub domnia disciplinării aspre, deseori aplicată de tată, dar de multe ori și de mamă care se lupta, la rândul ei, cu furia sau cu depresia.

– Nu eram bătut pentru notele mici, dar oricând se înfuriau mama sau tata pe mine, mă băteau la fund sau mă plesneau peste față, mi-a spus un inginer de cincizeci de ani. Tata mă bătea cu mâna sau uneori cu o curea sau cu un papuc de casă. Cureaua mă durea mai mult, dar papucul mă ustura și sunetul acela... încă mai aud *plesnitura* aia răsunătoare. Mama își folosea tot mâna, dar ea mă mai rănea și cu vorbele care dureau la fel de mult.

Îmi amintesc că odată, când aveam nouă ani, am țipat la ea: „Mereu îmi spui doar ce fac rău! De ce nu poți să mă lauzi și tu o dată pentru lucrurile pe care le fac bine?". Eu nu mi-am pălmuit la fund copiii niciodată – am jurat că nu mă voi coborî la așa ceva –, dar știu că felul în care am crescut m-a făcut să-mi pierd imediat răbdarea cu ei. Mă răstesc la ei când aș putea, la fel de ușor, să le spun ceva mai puțin dur. Oricând fac asta, simt că retrăiesc furia pe care o simțeau părinții mei la adresa mea. Parcă îi simt pe ei acolo, lângă mine, furioși și lipsiți de judecată.

Unul dintre cele mai complete studii cu privire la viețile bărbaților care au devenit infractori violenți relevă faptul că mulți dintre ei fuseseră crescuți într-un mediu de disciplinare aspră și lipsită de consistență. Vocile delincvenților mustesc de furie împotriva acestui tratament rău primit de la părinți. Arnold Goldstein, în cartea sa, *Delinquents on Delinquency*, o colecție de interviuri cu tineri infractori, citează un tânăr care spune: „Părinții cred că ajută un copil dacă îl lovesc și nu fac

decât să-l facă și mai rău[;] ...furia rămâne în el[;]... și durerea devine mai mare decât poate suporta"[10].

Cercetările arată că asta e valabil și pentru copiii „normali". Într-un studiu reprezentativ pentru toate cercetările în domeniu, s-a descoperit că elevii de grădiniță care erau pălmuiți la fund acasă erau mai agresivi din punct de vedere fizic la școală. Erau mult mai înclinați să fie agresori. Fie că erau loviți de tații sau de mamele lor, fie că bătaia venea în contextul unui abuz fizic sau era relativ blândă și rară, aceasta se reflecta în propriul comportament al băieților față de ceilalți[11].

Desigur, nu toți băieții care cresc sub pumnul de fier al unui părinte își îndreaptă umilința spre mânie și mânia spre violență. Mulți dintre ei își îndreaptă umilința și mânia în interior, de unde le încețoșează percepția asupra vieții și le întunecă experiența unor relații diferite, mai iubitoare. Tristețea le penetrează fiecare aspect al vieții lor și le mânjește potențialul emoțional pentru cele mai banale plăceri sau bucurii.

Disciplinarea: ce e bine de făcut
Sean: un băiat care are nevoie de limite

Sean, de nouă ani, și-a făcut deja un renume devenind un zurbagiu cu experiență, mai întâi la școală și mai recent în comunitate. E un băiat fermecător, deștept și comunicativ, dar un pic cam sălbatic. Tot recent se băgase în bucluc la el în cartier, angajându-se într-un act minor de vandalism cu un pre-delincvent local pe nume Bobby. Nouă ne-a fost trimis atunci când cadrele didactice și părinți și-au dat seama că asta nu era doar o etapă: tiparul de comportament perturbator devenea din ce în ce mai intens. Sean era un băiat care fusese grav bolnav când era sugar și ai cărui părinți, mai ales mama, erau așa de bucuroși că e încă în viață, încât le era foarte greu să îi ceară și altceva.

La una din ședințele de terapie, Sean mi-a împărtășit faptul că, deși nu era nemulțumit de felul în care stăteau lucrurile, de fapt nu-l simpatiza pe Bobby prea tare și simțea că lucrurile se îndreaptă spre un deznodământ negativ, dar că nu-și putea da seama cum să se desprindă din acea relație și rutină. Știa că are nevoie de ajutor. A stat acolo gânditor un moment, apoi m-a rugat s-o chem pe mama lui pentru că voia să vorbească cu ea. Când a intrat mama lui, a rugat-o să stea jos, a privit-o drept în ochi și i-a spus:

– Dacă o să continui să mă lași să fac tot ce vreau eu, o să ajung exact ca Bobby.

Disciplinarea pozitivă stăpânește un băiat și energia lui, oferindu-i un sentiment de siguranță fizică și emoțională de care are nevoie pentru a învăța lecțiile mai valoroase despre autocontrol și comportament moral. Disciplinarea pozitivă este consecventă; ea oferă așteptări clare și bine argumentate și îndrumarea fermă și compătimitoare a adulților care demonstrează aceleași standarde și același comportament în interacțiunile lor zilnice cu un copil și cu alți oameni. Disciplinarea pozitivă implică un copil, încurajează contactul și nu izolarea, îl atrage în discuție în loc să-l trimită de acolo. Îl implică pe băiat ca pe un consultant. Asta se poate întâmpla cu întrebări directe, cum ar fi: „Ce anume nu înțelegi din această regulă sau cu ce nu ești de acord?" sau „De ce anume ai nevoie pentru a-ți schimba acest comportament?" Un părinte poate lua, pur și simplu, în calcul personalitatea sau temperamentul individual al copilului său – verificând realitatea – pentru a-i croi un răspuns disciplinar care să i se potrivească cel mai bine.

În procesul nostru de a ne consulta cu un băiat, noi demonstrăm respect pentru experiența și pentru sentimentele lui. Prin dialog, un băiat poate fi făcut să priceapă conținutul moral al lucrului ce se așteaptă de la el. Noi îl ajutăm să învețe să se uite în interior, să-și identifice emoțiile și să și le exprime

într-un mod care să ducă la îmbunătățirea relațiilor cu cei din jur și nu la înstrăinare. Prin conversații care nu pedepsesc, noi ajungem să îi cunoaștem mai bine și să ne întărim relația cu ei.

Există o replică veche dintr-un program de comedie care spune ceva de genul: „Dacă ești așa deștept, de ce nu ești bogat?". Parafrazând, am putea spune: dacă disciplinarea pozitivă funcționează, de ce nu o practicăm cu toții? Pentru că implică multă muncă. Durează mult timp și e nevoie de mult efort pentru a petrece o oră cu fiul tău, în loc să țipi la el și apoi să te duci în treaba ta, fie că e muncă sau privitul unei reluări a lui Seinfeld de la televizor. Deseori părinții nu urmează angajamentele pe care și le-au luat la terapie de a-și schimba obiceiurile parentale care nu funcționează. Familiaritatea vechilor obiceiuri – chiar și a celor ineficiente – împiedică schimbarea. Nimeni nu e perfect; toți facem greșeli, fie că sunt în acțiunile noastre, în cuvinte sau în presupuneri. Atunci când stilul nostru de disciplinare încurajează înțelegerea reciprocă, asta îi ajută pe băieți să fie băieți mai buni prin faptul că ne conduc pe noi spre moduri mai bune de a-i educa.

CAPITOLUL PATRU

CULTURA CRUZIMII

Cruzimea și frica merg mână în mână.
Honoré de Balzac

Aproape fiecare bărbat are amintiri din copilărie despre camaraderie și o poveste despre cum s-a maturizat el. Poate e despre un prieten sau despre gașca lui de prieteni și despre vremurile grozave petrecute împreună – pedalând pe bicicletă, aruncând la coș, mergând la film sau, pur și simplu, ieșind împreună. Sau poate că povestea lui nu e despre prieteni, ci despre o întâmplare, un moment atât de viu în amintirea lor precum era în ziua în care s-a petrecut cu mulți ani în urmă. Acestea sunt poveștile pe care bărbaților le place să le spună.

Mai există și alte povești despre cum s-au maturizat, pe care bărbații nu sunt prea încântați să le spună sau nu le spun deloc, nici măcar ani mai târziu, pentru că durerea emoțională a experienței rămâne la fel de tulburătoare ca în ziua în care s-a petrecut, când aveau zece, doisprezece sau paisprezece ani. Acestea sunt povești despre cruzimea băieților – despre dominație, umilire, teamă și trădare – pe care majoritatea femeilor nu le aud niciodată și pe care majoritatea bărbaților sau băieților nu pot sau nu vor să le împărtășească nici măcar unii cu alții.

Începând cu vârsta de zece ani, pe măsură ce un băiat se apropie de pubertate, dezvoltarea cognitivă normală îl face să devină mai conștient de el însuși și de locul lui în grup și ridică ștacheta pentru multe competiții diverse care îi consumă pe băieți: cine e cel mai puternic, cine e cel mai atrăgător pentru

fete, cine ia notele cele mai bune, cine joacă cel mai bine ba s-chet, cine e mai bogat și are cele mai bune lucruri și cine î și demonstrează superioritatea în războiul de gherilă al tach i-nării. Nerăbdarea unui băiat de a deveni autonom, faptul că acum are parte de mai puțină supraveghere din partea prof e-sorilor și dorința lui de a se desprinde de influența părinților îi fac pe acesta un nou-venit benevol în cultura tovărășiei. În n același timp, grupul solicită conformare și îl ridiculizează pe n-tru orice eșec de a se conforma. Fie că e vorba de programel e TV pe care le urmărește, de cărțile pe care le citește, de panto fi pe care îi poartă, de culoarea șosetelor, de lungimea berm u-delor, de tunsoare, de felul în care îi sună râsul, de lungime a pasului, *orice* spune sau face diferit un băiat poate și va fi folosit împotriva lui. Schimbările de ordin fizic prin care trec la vârsta asta, în înălțime, musculatură, voce și păr facial, de exemplu, nu fac decât să adauge la stângăcia unui băiat. Aproape toți băieții își ascund suferința pentru că dacă ar recunoaște-o, ar însemna să pară slabi. Și toți caută să dea lovituri preventive – să distragă atenția de la ei asupra altora. În acest război psihologic, niciun băiat nu e cu adevărat pro-tejat și nu există „învingători" adevărați.

Pe măsură ce se îndreaptă spre această vârstă incertă, băieții sunt disperați după modele de urmat și, în majoritatea cazurilor, imaginea dominatoare a bărbăției e una care de-monstrează forță și stoicism. Între ei, băieții se angajează într-un război psihologic continuu. Băieții mai mari îi tachi nează pe cei mai mici – pentru că îi domină prin mărimea br –, iar băieții mai mici îi imită, creând un mediu care îi asmut pe cei puternici împotriva celor slabi, pe cei populari împotri va celor nepopulari, pe cei bogați împotriva celor săraci și „haita" conformistă de băieți împotriva băiatului care nu se conformează cu așteptările lor.

Directoarea unui internat de pe Coasta de Est ne-a scris pentru a ne împărtăși îngrijorarea ei cu privire la tachinare

răutăcioasă care devenise extrem de virulentă printre băieții de la școală, mergând dincolo de insultele des întâlnite și de poreclire până la „farse" psihologice mult mai subtile care arătau un curent tulburător de cruzime emoțională.

Un incident se petrecuse într-o după-amiază în camera comună a unui cămin, când un băiat de unsprezece ani, însoțit de niște prieteni cu chipurile grave, s-a prefăcut a fi înnebunit de durere și în șoc emoțional pentru că îi murise tatăl. Un alt băiat s-a apropiat de el ca să-l consoleze, crezând cu sinceritate că băiatul se afla într-o situație tragică. După ce l-a păcălit pe băiatul grijuliu timp de câteva minute, celălalt a mărturisit minciuna – părinții lui erau bine mersi – și cu gluma dată pe față, el și cu prietenii săi au râs pe cinste. Băiatul milos a devenit ținta hazului și s-a simțit fraier și furios din cauza farsei făcute. Și și-a învățat lecția: data viitoare nu-și va mai oferi prea repede compasiunea.

Alte incidente tulburătoare pe care mi le-a descris se puteau petrece în orice școală sau cartier din America unde se adună adolescenții:

De ziua unui băiat nepopular, un grup de băieți i-au cântat „mulți ani trăiască", dar s-au prefăcut că i-au uitat numele. Când a devenit clar că acesta era jenat, s-au scuzat și i-au adus tortul – un bloc de gheață acoperit cu glazură.

În vestiarul sălii de sport, câțiva băieți au urinat pe lucrurile altor băieți sau pe sticlele de șampon. Au mai fost incidente de „răsucit de sfârcuri", dureroase și umilitoare pentru victime. Băieții își arătau fundul unul altuia sau își dezgoleau fundul și se frecau de băieții care erau țintele hărțuirii. Băieții lăsau prezervative folosite sau gunoaie pe hainele altor băieți, în dulapurile acestora.

Nici victimele, nici prietenii acestora nu raportează aceste incidente, în mare pentru că ei știu că aceste acțiuni sunt atât de intime și atât de evident de dureroase că orice profesor sau părinte le-ar dezaproba și ar fi penalizări de plătit; reper-

cusiunile ar putea fi mai rele decât incidentul original. Exteriorizarea suferinței ar mai însemna și recunoașterea înfrângerii și n-ar face altceva decât să-l facă pe băiat și mai vulnerabil la noi valuri de batjocură și atac. Fiecare băiat știe asta. De ce ar sta un băiat o zi întreagă de cursuri fără să meargă la toaletă când ar fi așa de ușor să se ducă în vestiarul băieților ca să se ușureze? Pentru că, așa cum mi-a povestit un elev, un șir deschis de pisoare e o invitație la umilire.

Nu e nevoie decât de un ghiont în spate și un băiat dezechilibrat sfârșește cu pantalonii uzi și cu batjocura tuturor asupra lui. Și nu numai agresorul îl va tachina; o vor face și alți băieți care văd sau aud despre incident. Îl vor sâcâi cu șoaptele și chicotele până când altcineva, mai umilit, va fi împins în față.

Am fost consilieri la o școală unde membrii echipei de lacrosse obișnuiau să ia doi băieți mai mici, de clasa a noua, și să-i ducă pe un teren unde îi forțau să se bată între ei. Dacă se opuneau, băieții mai mari îi amenințau că îi vor bate oricum. Și uite așa, acești băieți mai mici se băteau și băieții mai mari filmau și distribuiau filmulețele prin școală.

În ciuda aparențelor colegiale, toți băieții trăiesc cu teamă în această cultură a cruzimii. Ei aderă la codul ei și sunt loiali doctrinei ei, chiar dacă mulți simt, poate, că nu se potrivesc aici, dar o fac pentru că o văd ca pe un test inevitabil al bărbăției lor.

Cu fiecare lecție de dominare, teamă și trădare, un băiat este îndepărtat de încredere, de empatie și de relaționare. Asta pierd băieții în cultura cruzimii. Ceea ce învață, în schimb, este să-și apere emoțiile și capătă acea precauție cu care mulți bărbați își abordează relațiile tot restul vieții.

Aceasta este o cultură care nu oferă nicio siguranță. Unii băieți sunt mai des ținte decât alții, unii conduc mai des atacurile, dar toți băieții știu că sunt vulnerabili. Cum mi-a mărturisit odată un băiat popular și sigur pe sine: „Toată lumea crede

că ți-e ușor când ești în vârf, dar când ești în vârf trebuie să-ți faci griji totul timpul că ai putea face o greșeală sau că altul ți-ar putea-o lua înainte. Nu e nevoie decât de o greșeală și de o zi proastă și tot felul de oameni așteaptă să te pună la pământ". Pentru un băiat care nu e așa de sus în ierarhia hărțuirii, viața îi poate deveni cumplită – fizic și psihic – atunci când capriciul haitei se întoarce împotriva lui sau, mai rău, întoarce un băiat umilit împotriva lui însuși, situație care rezultă în probleme emoționale grave, sinucidere sau violență. Băieții care sunt constant sub presiunea de a-și exercita puterea cu riscul de a fi etichetați drept molâi sunt mai înclinați să-și îndrepte cruzimea spre alții, fără să recunoască sau să le pese de impactul emoțional. Băieții sunt răutăcioși în parte pentru că le e teamă și așa se apără ei contra acelei frici.

Colin, un elev perspicace de clasa a unsprezecea, reflectează asupra experienței lui din clasa a șaptea:

– Ajungi să ai obiceiul să le spui oamenilor chestii și ajungi în punctul ăla în care nici nu te mai gândești la ce spui – cum ar fi „Ești un retardat" – și apoi se întâmplă așa de des, devine din ce în ce mai rău și apoi e doar un alt cuvânt cum ar fi „și" sau „eu" și nu te mai gândești la el ca la un cuvânt care poate răni pe cineva. Nu cred că ajungi să-i vezi consecințele. Când îi tragi cumva un pumn în față, îi vezi ochiul vânăt, dar după ce tu și încă treizeci de alți copii îi spui cuiva de zece ori pe zi că e un ratat, nu-l vezi pe ăla că are stima de sine scăzută sau că suferă din cauza asta. Poate vezi dacă plânge sau ceva, dar atunci e ca și cum ai turna gaz pe foc: toată lumea îi sare în cap că plânge.

Noi suntem realiști. Știm că sunt influențe puternice cele care modelează cultura cruzimii și o perpetuează. Dacă luăm în calcul faptul că perioada pubertății și adolescența timpurie este, pentru toți copiii, un moment de schimbare radicală, de autodefinire și de nesiguranță emoțională, până la un anumit grad e inevitabil ca băieții să nu devină rivali, prieteni sau duș-

mani[2]. Dar așa cum tachinarea nepăsătoare a unui băiat poate provoca o suferință de durată unui alt băiat, așa și schimbarea poate fi adusă de doar câțiva băieți care să ia decizia de a refuza să tachineze și ei, la rândul lor, sau de a lua apărarea unui băiat atacat. Dacă această cultură a cruzimii se alimentează cu teama de vulnerabilitate a băieților, atunci provocarea este să le înlocuim teama cu o înțelegere mai profundă a propriei lor strădanii emoționale și, făcând asta, să le diminuăm nevoia de cruzime și toleranța față de ea.

Michael cu elevi de clasa a șaptea: să înveți să vorbești... dar nu prea mult

Directoarea unei școli gimnaziale suburbane m-a rugat să mă întâlnesc cu două grupe de băieți de clasa a șaptea, timp de o oră. Mi-a spus că există multă tachinare între băieți și speră că această conversație va fi mai eficientă fără prezența fetelor.

Întâlnirea are loc într-o sală de clasă întunecoasă, după amiaza. Toți băieții – vreo patruzeci – stau la pupitre, cu rucsacii plini cu manuale pe podea lângă ei. E o imagine impresionantă să-i vezi pe acești băieți cu fețele lor proaspete și deschise. Arată așa de frumoși, de maturi și totuși nu sunt.

Băieții se aranjează pe grupuri imediat ce intră în sală, alții stau mai retrași și alții sprijină peretele. Există întotdeauna un grup central, foarte strâns, care transmite un sentiment de putere și popularitate. „O să auzi de *noi*", îmi spune poziția lor. Nu vă pot explica exact teoria subliminală a împărțirii puterii într-o școală, dar o recunosc imediat când o văd. După câteva secunde, devine clar care băieți vor fi în centrul atenției, care vor concura pentru timpul meu, care vor domina conversația și care vor sta pe margine.

Încep prin a-i întreba de ce se tachinează unii pe alții. Pentru ei, întrebarea pare tâmpită. Pentru că e distractiv, spune unul, toată lumea știe asta. Gluma e chiar acolo, comportamentul idiot e evident; cineva *trebuie* să-l scoată în evidență. Apoi îi întreb care a fost cel mai dureros moment – din punct de vedere emoțional – pe care l-au trăit la școală. Se lasă o tăcere stânjenitoare, în timp ce băieții se uită unii la alții în sală și se foiesc în scaune. Un băiat începe să-mi descrie un accident la sport, dar îi reamintesc că vorbim despre sentimente rănite. Cineva povestește că a scăpat o eprubetă cu o soluție urât mirositoare în laboratorul de științe și toată lumea a început să-l tachineze că e neîndemânatic. Alt băiat spune că a fost ținta batjocurii pentru că purta aparat dentar.

Apoi Steven, unul din băieții care stă singur, sprijinit de perete, începe să vorbească despre cum e chinuit, în mod regulat, în autobuz, cum i se iau cărțile din rucsac și i se împrăștie caietele și cum toți copiii râd de el când se duce să le culeagă. Tonul vocii lui sugerează că durerea aceasta e recentă și profundă. Stânjeneala din sală e palpabilă. Torționarii lui sunt de față și el le spune „secretul" unui „străin".

Și totuși, ceea ce îi neliniștește pe băieți e emoția din vocea lui Steven. El și-a dat jos masca; chestia asta e reală. Băieții încep să se foiască sau să chicotească; unii dintre ei își dau coate. Se aud mici zgomote din spatele clasei. Îmi dau seama că Steven știe că încalcă codul tăcerii, dar nu-i pasă; mi-a atras atenția și are de gând să-și spună povestea.

În mine se dă o luptă: pe de o parte, în calitatea mea de psiholog, vreau să încurajez această dezvăluire, însă, pe de alta, Steven tocmai s-a deschis pentru o nouă rundă de tachinări. Nu vede semnele. Dacă o să continue așa, expunându-și punctele vulnerabile, grupul se va alia împotriva lui. Vreau să-l ajut pe Steven să-și spună adevărul fără să devină victimă, „Piggy" al grupului, cum e băiatul vulnerabil din cartea Împăratul muștelor a lui William Golding.

„Piggy" este țapul ispășitor clasic din literatura care înfățișează cruzimea băieților, este personajul supraponderal din Împăratul mușchilor. În acest roman, niște elevi de școală, cu vârste între șase și treisprezece ani, naufragiați pe o insulă, se luptă să păstreze civilizația și democrația, dar eșuează, în cele din urmă, cedând impulsurilor pline de cruzime de a se umili și pedepsi unii pe alții. Până și cel mai corect conducător al băieților e, la un moment dat, atras în frenezia găștii de a-l tachina pe Piggy, imaginea dolofană și cu ochelari a vulnerabilității și vocea rațiunii. În cele din urmă, pe măsură ce gloata de băieți devine tot mai agitată într-o răscoală violentă cu privire la împărțirea sarcinilor, Piggy le cere să analizeze lucrurile cu calm și este ucis.

În multe școli, această carte face parte din programa de lectură pentru clasele a șaptea și a opta. Pentru fete, ea este o operă puternică de ficțiune despre potențialul uman pentru cruzime. Pentru băieți, povestea e reală: este la fel de apropiată de ei ca holul aglomerat dintre clase sau ca vestiarul dinaintea unei ore de sport. Le redă în detaliu propria lor lume, care e doar puțin mai civilizată. Este un loc în care a fost fiecare bărbat. Un băiat trăiește povestea aceea, conștient în fiecare zi de faptul că grupul s-ar putea întoarce împotriva lui într-o secundă, că fiecare moment are potențial „Piggy" și că, dacă devine o țintă, e aproape imposibil pentru cineva – chiar și pentru un prieten – să înfrunte mulțimea alături de el. Cu excepția celor mai violente comunități, majoritatea băieților nu se confruntă cu anihilarea fizică așa cum se confruntă cu marginalizarea – să fie făcuți să se simtă fără valoare sau aproape inexistenți – care poate fi istovitoare emoțional.

Îl opresc pe Steven și îi mulțumesc pentru contribuție. Începe să mai vorbească și în alte două ocazii, dar când îi văd pe ceilalți băieți că devin batjocoritori, îl opresc. Îl voi căuta după aceea, fie direct, fie prin directoarea școlii, și voi găsi timp să discut cu el în particular.

Năzuind spre bărbăție: în căutarea marelui imposibil

Este normal ca un copil să caute respectul sau aprecierea tovarășilor săi. Prietenia oferă afecțiune, intimitate și o alianță demnă de încredere. Fie că e de la un singur prieten, fie că e de la un grup întreg, poți primi ajutor practic, susținere, companie și întărirea propriei valori. Ceea ce numai un grup poate oferi este acel sentiment de includere după care tânjesc toți copiii.

Pentru băieții aflați pe culmea adolescenței, această dorință de a se integra este suprasolicitată de nevoia crescândă, specifică bărbaților, de a se consacra ca masculi de succes. În ținuturile estice din Papua Noua Guinee, indienii Fox denumesc maturitatea bărbaților „marele imposibil"[3]. Ce nume potrivit pentru maturitatea care, în atât de multe culturi, este recunoscută doar după un ritual de trecere care testează caracterul unui băiat prin prisma focului așteptărilor culturale. În acest mod de gândire este de la sine înțeleasă ideea că pentru a fi un bărbat adevărat trebuie să dețiii ceva mai mult decât o anatomie specific masculină și că un băiat trebuie să facă față unor provocări de performanță care îi vor aduce statutul de bărbat. Când bărbăția este definită ca o realizare, atunci maturitatea devine un „premiu care trebuie câștigat sau smuls prin luptă" și „o stare precară sau artificială", așa cum notează David Gilmore în cartea sa, *Manhood in the Making*.

Și totuși, identitatea masculină bazată pe performanță este aproape imposibil de obținut într-un mod care să dureze. „Ești atât de bun pe cât ai fost în ultimul meci", se spune în baseball. Băieții înțeleg acest mesaj la un nivel personal. În lumea băieților, nu poți niciodată, dar niciodată, să fii mulțumit cu performanța ta, ci trebuie să-ți demonstrezi bărbăția iar și iar. Goana asta nesfârșită după integrare, după statutul

de cel mai grozav, îi asmute, în cele din urmă, pe băieți unul contra celuilalt – și, de asemenea, contra bărbaților din viețile lor. În acest mediu masculin, competitiv din punct de vedere psihologic, o parte din demonstrarea bărbăției ține de umilirea celorlalți.

Un băiat trăiește într-o lume îngust definită de bărbăție în dezvoltare, în care tot ceea ce face sau gândește este judecat în funcție de forța sau slăbiciunea pe care o reprezintă aceste fapte sau gânduri: ești puternic și valoros sau slab și lipsit de valoare. De asemenea, el trebuie să fie dispus să se bată. Dacă nu te-ai bătut niciodată și nici nu intenționezi s-o faci, atunci trebuie să te prefaci că poți și că vrei. Un băiat respectat e acela care poate să „se descurce singur", așa cum mi-a spus un tânăr de cincisprezece ani, non-violent, care mi-a explicat că asta înseamnă să măsori în minte alt băiat și să evaluezi dacă îl poți bate dacă se pune problema.

O dezbatere des întâlnită în multe familii este cum să sfătuiești un băiat care e hărțuit de agresori. Mamele adoptă poziția „violența nu rezolvă nimic"; tații n-au nicio remușcare în a le spune fiilor lor de zece ani să-l „pocnească" pe nesimțit, recunoscând că un pumn nu-l va scăpa de agresor –, dar că nu asta e ideea. Dacă pleci de lângă agresor dai dovadă de slăbiciune și sentimentul durabil al lașității e o pedeapsă mai mare decât orice lovitură.

Băieții nu simt doar presiunea de a părea masculini, ci simt și că atunci când fac asta, ei trebuie neapărat să nu pară feminini – poate chiar să pară antifeminini – și astfel atacă în mod deliberat și conștient acele trăsături, la alții și la ei înșiși, care ar putea cumva să fie definite drept feminine. Aici se includ tandrețea, empatia, compasiunea și orice demonstrație de vulnerabilitate emoțională. Indiferent că aceste presiuni produc un luptător de stradă sau nu, ele impun un standard de bărbăție pe care toți băieții îl acceptă și îl folosesc ca să se judece unii pe alții.

Howard, un profesor dintr-o familie de profesori, mi-a împărtășit o întâmplare din propria lui adolescență, când părinții l-au trimis într-o tabără în Vermont, faimoasă pentru tradițiile ei masculine. În fiecare vineri seara se desfășura o ceremonie „amerindiană" în jurul focului de tabără. Toți băieții mai mari, care trecuseră testul, se costumau în „războinici" și mărșăluiau spre focul de tabără într-un singur șir. Toți băieții mai mici erau „gospodine"* care mărșăluiau la coada șirului cu pături pe cap. Un băiat rămânea gospodină până când trecea „testul" care consta și în intonarea unui cântec „indian" foarte complicat, plin de cuvinte necunoscute.

Din cauza nervozității lui, Howard nu putea învăța cuvintele cântecului. Cu toate astea, în fiecare vineri seara, se ridica și încerca să-l cânte în fața grupului, în fața tuturor „războinicilor" și de fiecare dată când încerca, eșua. Pe toată durata acelei veri, în fiecare vineri seara, trebuia să poarte din nou pătura și să fie o „gospodină".

Cel mai umilitor lucru care i se poate întâmpla unui băiat e să fie etichetat fată – „gospodină" în cazul ăsta. Iar faptul că „onoarea" bărbăției îi era negată din cauză că nu putea memora cuvintele unui cântec de tabără, adăuga o insultă și mai mare la suferința lui Howard. Într-o viață remarcabilă prin bogăția experienței și a realizărilor, Howard încă mai poartă cu el această amintire ca pe una dintre cele mai răutăcioase și mai umilitoare experiențe din toată viața lui.

Vulnerabilitățile: cum bărbăția și sexualitatea generează comportamentul defensiv

La începutul preadolescenței, băieții se simt mai vulnerabili cu privire la dimensiune, forță, performanță și dezvoltarea

* În original, *squaw*, termen care denotă o femeie de origine amerindiană (n. trad.).

sexualității. E normal atunci ca acele caracteristici să fie și ținta celor mai frecvente și răutăcioase ironii.

Sexualitatea domină umorul și conversațiile adolescenților și, în special, penisurile sunt o sursă de extraordinară fascinație, precum și de tensiune fizică și emoțională. Când un băiat își dă seama că se dezvoltă sexual, prin ejaculările nocturne și descoperirea plăcerilor masturbării, nu face decât să devină și mai confuz cu privire la schimbările fizice prin care trece. În orice moment poate avea o erecție și asta îl face să se îngrijoreze de o posibilă și bruscă stânjeneală. În funcție de loc și de companie, un răspuns sexual spontan poate fi interpretat ca un semn de homosexualitate. Iar băieții de unsprezece, doisprezece și treisprezece ani se tem de homosexualitate de parcă s-ar teme de ciumă. Ei nu înțeleg de unde vine, ceea ce o face cu atât mai înspăimântătoare, dar știu că nu e „grozav" să fii așa. Homosexualii sunt masculi, dar nu sunt *masculini*.

Cantitatea de tachinare dintre preadolescenți cu privire la posibile înclinații homosexuale este cutremurătoare. „Homo" sau „poponar" e o insultă constantă, indiferent că „greșeala" unui băiat constă în frizura lui, în accent, în haine, într-o notă bună sau o aruncare proastă la baseball. Repetiția nu contribuie deloc la reducerea puterii ei de a răni. Insulta e cu atât mai arzătoare, cu cât teama de homosexualitate e atât de profundă.

Deși nu e ieșit din comun ca un băiat să se masturbeze ca activitate socială, probabil nu veți auzi niciodată vreun bărbat sau vreun băiat s-o recunoască. Pentru cei mai mulți băieți care o fac – în „cluburi de frecat" – masturbarea în compania mai multor prieteni, precum și practicarea altor tipuri de joacă sexuală nu e neapărat un semn de homosexualitate. Dacă un băiat simte jenă sau rușine că se masturbează de față cu prietenii, asta se întâmplă, de obicei, când sunt implicați doar doi sau trei băieți și apare teama că asta poate însemna că este sau va deveni homosexual.

Deci un băiat se confruntă nu numai cu disconfortul fizic și emoțional asociat cu un răspuns sexual normal, ci și cu ceea ce înseamnă pentru alții și pentru el însuși acele răspunsuri și sentimente. Băieții se tem de homosexualitate pentru că aceasta sfidează normele tradiționale de bărbăție și îi expun la un atac înfiorător din partea găștii.

Teama de homosexualitate impune un tabu pe atingeri, lucru care îi izolează pe băieți, din punct de vedere fizic, de confortul atingerii și care sexualizează orice atingere care le apare în cale. Mai ales în adolescență, băieții simt că sunt prea mari ca să își mai îmbrățișeze sau să-și sărute părinții, dar adevărul e că încă mai au nevoie de acel element consolator pe care îl oferă atingerea non-sexuală. Unul dintre motivele pentru care masturbarea e așa o preocupare pentru adolescenți poate ține și de faptul că această izolare fizică face din adolescență o perioadă de însingurare profundă. Pentru un băiat a cărui orientare sexuală se va dovedi a fi homosexuală, această perioadă e una de negare și teamă disperată, înrăutățită de panica homofobă generală care traversează cultura mai largă a băieților[4]. Pentru un băiat heterosexual este umilitor să fie numit „poponar"; și atunci cât de cumplit poate fi dacă un băiat chiar are, în secret, acele gânduri? Autorul Michelangelo Signorile, în cartea sa, *Queer in America*, își amintește că, în adolescență, se proteja împotriva intuiției sale că ar fi homosexual aderând la o bandă care obișnuia să caute și să bată băieții suspectați că ar fi homosexuali[5]. Uciderea lui Matthew Shepard în 1998, un student homosexual din Wyoming, pare o dovadă brutală a puterii pe care o are homofobia.

Tom, un elev nou la o școală – un băiat care mai avea și un păr blond, lung și trăsături feminine – a săltat nivelul de frică al băieților din clasa a noua. Unul dintre ei, un băiat pe nume Greg, a fost acuzat că e atras de Tom. Torționarii lui Greg au scris cu cretă pe un trotuar din fața școlii numele celor doi, încadrate de o inimă, și îi șopteau „poponar" de fiecare dată

când treceau pe lângă el pe coridoare. Într-o zi i-au pus lui Greg în dulap un pachet de unt – untul fiind lubrifiantul preferat pentru contact sexual anal, în viziunea lor – și din acel moment încolo, obișnuiau să treacă pe lângă el și să șoptească „unt". Conducătorii acestei hărțuiri erau băieți care experimentau și ei sexual, angajându-se în activități de grup de masturbare reciprocă. Faptul că îl hărțuiau pe Greg era un efort de a se proteja pe ei înșiși împotriva propriei lor panici homosexuale și simplul fapt că au observat că noul elev era atrăgător – ce sugera asta despre *ei*?

Mărimea contează: mai mare e mai bine

Mărimea și sporturile sunt teme dominante în psihologia masculină. Bărbații sunt impresionați de jucătorii de fotbal american, de baschetbaliștii înalți și de boxerii bine făcuți. Mărimea și puterea pe care ne-o transmit ne fascinează. Dimensiunea penisului e mult mai importantă pentru bărbați ca măsură a virilității decât pentru orice diferență în funcționarea sexuală. Printre bărbați, mărimea, sub toate aspectele ei, denotă putere într-un mod primitiv, iar în cultura băieților, numai dimensiunea în sine îți aduce o grămadă de respect.

– Până la șase ani, mă băteam des la școală, spune un puști din sudul Bostonului, care se amuză amintindu-și că era sac de box pentru băieții mai mari decât el. Când am făcut șapte ani, m-am mărit brusc și toată lumea m-a lăsat în pace. Toți cei care mă cunoșteau, mă respectau.

Bărbații își amintesc astfel de episoade de brutalitate între băieți, fie că provin din partea aristocrată a orașului, fie din cea săracă. Nigel ne descrie zilele petrecute la un internat englezesc, în clasa a șasea, unde, fiind cel mai scund băiat de acolo, era mereu agresat de un elev din clasa a opta. Într-o zi, l-a pocnit încercând să riposteze. Un profesor a intervenit și a

propus o soluție tradițională: un meci formal, cu mănuși de box, la finalul zilei. După ore, toți băieții s-au îndreptat spre terenurile de sport, acolo unde Nigel și cu adversarul său, mult mai mare, au primit mănuși de box. S-au luptat, dar n-a fost nicio întrecere. Băiatul mai mare l-a snopit în bătaie pe cel mic.

Cu toate astea, contractul social nescris se asigura că Nigel este apreciat pentru demonstrația publică de curaj și că adversarul său nu trebuia să-l mai hărțuiască pe Nigel și, într-adevăr, nici n-a mai făcut-o. Curajul său i-a câștigat drum liber și asta l-a ajutat. Dar ce și-a dorit el cu adevărat în ziua aia era să-l bată pe agresor și a eșuat. Ani mai târziu, Nigel încă-și mai amintește în detaliu cât de încolțit s-a simțit de situație, de dimensiunea băiatului mai mare și de inevitabilitatea înfrângerii sale.

Mărimea fizică e o chestiune de importanță emoțională atât în moduri sexuale, cât și non-sexuale. Băieții își percep unul altuia diferențele și de aici și vulnerabilitatea. Superioritatea fizică se folosește de mărime ca de un determinat pentru respect; băieții mai solizi sunt, de obicei, mai respectați. Băieții sunt total conștienți de statura lor fizică și de locul pe care îl au în ierarhie. Băieții mai mici de statură sunt făcuți să se simtă *mici*, acumulând sentimente de nepotrivire mai puternice decât orice neajuns fizic. Mulți băieți mici învață să compenseze prin rezultate excelente și mulți bărbați scunzi se poartă în moduri care sugerează că a trebuit, din fragedă pruncie, să-și dezvolte o serie de protecții psihologice contra durerii de a fi mic, precum și multe mecanisme de compensare care să-i facă să se simtă mari.

Dan și Bobby: când pierzi lupta de a te ridica la înălțime

Bobby era cel mai scund copil din clasa sa de școală primară. Nu avea înclinații sportive și nici nu era interesat de vreun

sport, ci își ocupa timpul cu pasiuni mai solitare precum cărțile și jocurile video. Părinții lui Bobby au remarcat că nu are prieteni, dar credeau că, în cele din urmă, se va integra singur, iar pentru că notele lui erau bune, nu păreau să aibă de ce să se îngrijoreze.

Când Bobby a împlinit doisprezece ani, a intrat la gimnaziu. Din moment ce restul băieților erau deja în mijlocul celei de-a doua etape de dezvoltare fizică și se înălțau într-un ritm amețitor, înălțimea lui Bobby și imaturitatea lui fizică ieșeau în evidență mai mult decât oricând. În mod inevitabil, rechinii au început să-i dea târcoale. Cea mai frecventă formă de tachinare era poreclirea – „Spânul" și „Subțirel" fiind printre cele mai dese. Bobby îmi povestește acum că aproape în fiecare zi apărea o poreclă nouă și că, la vârsta de douăzeci și cinci de ani, încă și le mai amintește pe toate.

Bobby a îndurat tachinarea zilnică. N-a fost bătut și nimeni nu i-a furat banii de buzunar și în unele zile era ignorat pentru că băieții aveau altă țintă. Dar tachinarea neîncetată și-a produs efectele, mai ales că Bobby nu avea prieteni, nu avea niciun semn de la cineva că face și el parte din grup.

În cele din urmă, Bobby a început să se maturizeze. S-a înălțat de la 1m și 37cm la 1 m și 70cm și nu mai era singurul băiat de la duș fără păr pubian. Dar în clasa a noua a dezvoltat un caz destul de grav de acnee și poreclele s-au schimbat: „Crater", „Clearasil"* și de la băieții mai puțin isteți, inevitabilul „Față de pizza". Până în clasa a zecea, torționarii lui și-au pierdut interesul în a-l tachina. Bobby tot nu era binevenit în cercurile lor, dar cel puțin tachinarea încetase. Pentru restul perioadei de liceu a fost lăsat în pace.

În prezent, prăpastia socială dintre Bobby și bărbații de aceeași vârstă e prea mare ca să mai poată fi ignorată de părinții lui. Bobby nu manifestă niciun interes să iasă în oraș cu fetele – sau, mai exact, îi e groază de asta – și încă nu are pe nimeni pe care să-l numească bun prieten și încă mai poartă cu el o cicatrice din toți acei ani de tachinări. La fel ca o fată care se crede grasă atunci când nu e și se înfometează în mod sistematic, Bobby e obsedat de orice defect perceput în aspectul lui fizic. În continuare își verifică fața de coșuri în oglindă. Dacă vede ceva ce s-ar putea dezvolta într-un coș, are o abordare aproape ritualică în a-și sparge pielea și a aplica iar și iar tratamente farmaceutice peste locul afectat. De cele mai multe ori, defectele acestea pot fi văzute doar de Bobby, dar acest auto-tratament a început să-l desfigureze. Deși înălțimea lui e normală, poartă pantofi sau cizme cu cele mai înalte tocuri pe care le găsește. Înspăimântat că o fată ar putea face glume pe seama dimensiunii penisului său, Bobby evită cu asiduitate orice situații cu potențial sexual.

Bobby crede că îi aude pe oameni vorbind despre aspectul lui fizic. Acest ultim simptom are, poate, cel mai mare impact asupra vieții lui. Nu are încredere în aproape nimeni și crede că oamenii au toți ceva cu el. Din cauza asta, îi e foarte greu să-și găsească un loc de muncă și eșecurile sale în acest domeniu n-au făcut altceva decât să-i erodeze și mai tare stima de sine. Starea lui Bobby s-a înrăutățit în ultimii ani și îmi fac griji cu privire la viitorul lui.

Cazul lui Bobby e unul extrem. Nimeni n-a intuit că e atât de fragil sau atât de disperat de rușinat de înălțimea lui – un fapt genetic asupra căruia nu avea niciun control, dar, fără îndoială, cultura cruzimii și-a pus amprenta asupra lui, înrăutățindu-i problemele mai mult decât era cazul. Din fericire, pentru cei mai mulți băieți, pagubele sunt mai puțin grave, dar toți băieții sunt vulnerabili în acest ritual de trecere brutal, în care tortura constantă cu tachinarea răutăcioasă poate provoca răni de durată și îi poate distorsiona unui băiat percepția cu privire la el însuși și la lumea din jurul lui.

* Clearasil este o marcă de produse pentru prevenirea și tratarea acneei (n. trad.).

Sportul: o influență bună sau rea în viața fiecărui băiat

Fiecare băiat, indiferent dacă îi plac activitățile sportive sau dacă e bun la ele, are o relație cu sportul. Deseori participarea la sporturi este obligatorie, cum ar fi la orele de educație fizică, astfel că toți colegii tăi îți cunosc bine îndemânarea atletică sau lipsa ei. Toamna, în orașele din nord-vest, un băiat de nouă sau zece ani e definit de faptul că joacă sau nu fotbal. În alte regiuni, poate fi vorba de fotbalul american. Pentru cei mai mulți, practicarea sporturilor e o bucurie, poate cea mai mare din viața lor. Pentru alții, e, în cel mai bun caz, o binecuvântare amestecată. Cultura sportivă care îi înconjoară pe băieți are tot atât de mult potențial să le rănească stima de sine, cât are să o promoveze, pentru că recompensează băieții talentați sau ceva mai sus de mediocri, pe socoteala celor care pot avea alte talente mai puțin apreciate de ceilalți colegi.

Viitorul director al unei școli particulare ne-a spus:

– Preiau un antrenor de fotbal american care câștigă cu 50% mai mult decât oricare alt profesor din școală și un program de fotbal care costă de cinci ori mai mult decât oricare alt sport și doar un sfert din băieții din școală îl practică.

Tocmai alocarea aceasta disproporționată de resurse, atenție și energie mentală către sporturi poate reprezenta o tiranie în viețile băieților care nu sunt sportivi.

În școli, prestigiul asociat cu excelența sportivă creează „un sistem de caste", în care cruzimea băieților asupra băieților poate fi exersată fără sancțiuni din partea adulților. În forma ei cea mai blândă, asta înseamnă că băieții care nu sunt sportivi se simt neapreciați. În forma ei cea mai gravă, înseamnă că băieții mai mari și mai puternici îi fac pe cei mai mici să sufere. Băieții ne-sportivi nu numai că suferă din punct de vedere social, ci mai privesc și de pe margine cum vedetele sportive câștigă inimile celor mai populare fete din școală.

Mike – un bărbat scund, elegant și chipeș, afacerist de succes – l-a forțat timp de ani de zile pe fiul său, Rick, de treisprezece ani, tot mic de statură, să alerge în fiecare dimineață și l-a obligat să se înscrie la diverse sporturi, după orele de școală, în ciuda lipsei de interes evidente a lui Rick.

– Uite ce e, ne-a explicat Mike, îl instruiesc. Îl pregătesc pentru viață. Dacă va excela la sport, va avea respectul tuturor și va primi o bursă la o universitate bună. Fără asta, va fi doar „puștiul scund" și-l vor mânca de viu. Știu cum e. Am trecut prin asta. Și nu vreau ca fiul meu să treacă prin ce-am trecut eu.

Rick și-a lăsat deoparte orice pasiune și a continuat să practice sporturi organizate așa cum i-a dictat tatăl său, dar ranchiuna față de acesta a crescut și până la gimnaziu a devenit un băiat puternic, rapid și furios, cu un temperament exploziv. Cu toate astea, Mike a rămas decis ca fiul său să rămână activ la sporturi și să continue să „câștige".

Dan și Connor: obișnuita și importanta viață interioară a unui băiat

Connor nu arată neapărat ca un băiat de care s-ar lua alții. Nu e gras, nu arată neobișnuit și nici nu e prea scund. Are fața rotundă, părul roșcat și e un băiat de treisprezece ani, de clasa a șaptea, ale cărui haine și aspect fizic ar trebui să îl ajute să se integreze ușor. Connor face parte dintr-o familie din clasa de mijloc – tatăl lui e reprezentant de vânzări și mama lui lucrează cu jumătate de normă la o farmacie. Dar în suburbia înstărită a orașului Boston unde locuiesc, atunci când vin cu mașina lor Geo la școală și trebuie s-o parcheze între un Mercedes și un BMW, e clar că se situează într-o categorie bănească diferită de vecinii lor. Connor e unul dintre cei mai buni jucători de baschet din clasa lui și asta ar trebui să-i ofere ceva protecție împotriva tachinării, dar n-o face.

Câțiva dintre profesorii lui Connor m-au abordat, conștienți fiind de un val constant de ironii la adresa lui Connor în ultimele câteva săptămâni. Când îl prind, în cele din urmă, pe Connor în biroul meu, am doar douăzeci de minute la dispoziție. Școala are program scurt azi din cauza unei ședințe privind consumul de droguri, programată pentru ultima oră, și, înainte să se sune de intrare, reușesc să scot de la el că e obișnuit să fie tachinat.

– Nu e mare scofală, spune el.

Îmi imaginez că probabil chiar s-a obișnuit cu asta și că nu e într-un „pericol" real așa cum îl vedem noi din postura de psihiatri, psihologi și asistenți sociali. Nu e ca și cum face pe el, fură din magazine sau fumează iarbă, ci doar învață cum să se păzească tot timpul de atacurile colegilor, închizându-se emoțional și învățând că nu poate avea încredere în nimeni. Pentru lucrurile astea, nu există niciun cod în manualele noastre de diagnostice.

În timp ce privesc capul roșcat al lui Connor pierzându-se în mulțime pe coridor, îmi amintesc brusc de cineva la care nu m-am mai gândit de multă vreme – Mick, un fost coleg de școală, care era tachinat în mod necruțător. Eram membru tolerat al unei găști populare și mi se permitea să stau la masa lor de prânz și o perioadă lungă de timp, într-o primăvară, l-au torturat pur și simplu pe Mick – un alt băiat de la masă, un prieten, unul de-al lor – în fiecare zi, în pauza de prânz. Mick era un tip reținut, de fapt foarte de treabă, foarte sensibil, cu păr foarte roșu și sârmos. Asta era suficient să-l facă țintă. Șefii găștii își făcuseră o misiune din a-i găsi porecle jignitoare în fiecare zi – „Brillo"* și „Cască" erau două din ele – făcând mișto de părul lui, desigur. Toți credeau că e distractiv. Uneori începeau să intoneze: „Nu-l lăsați pe Mick să mănânce!" și parcă era o chemare la luptă. Îi suflau muci peste sandviș sau îi furau, pur și simplu, mâncarea. Într-o zi au furat o albină din

* Brillo este o marcă de burete sârmos de vase (n. trad.).

laboratorul de biologie și i-au pus-o în sandvișul cu ton. Nu participam la tachinare, dar, privind retrospectiv acum, nu-mi vine să cred că am stat acolo și n-am intervenit în niciun fel.

Genul acesta de cruzime devenise o parte normală din lumea noastră, astfel că aproape nici nu ne gândeam să o punem la îndoială. Nu știu dacă Mick a mai fost vreodată la fel după asta. N-a devenit violent și nici n-a înnebunit. Sigur, trebuie să-l fi durut – mă doare pe mine acum când mă gândesc. Și cu siguranță l-a întărit.

Dar voiam să aflu mai multe despre ce se petrecea cu Connor și ca să fac rost de mai multe informații, m-am dus la informatorii mei de clasa a șaptea, niște băieți pe care îi vedeam zilnic la prânz de la începutul anului școlar. Tatăl lui Adam murise anul trecut, chiar la începutul școlii, și îl ajutam să vorbească despre sentimentele lui. Leon e un băiat afro-american acceptat la școala asta particulară de la o școală publică cu o programă specializată din oraș. L-am căutat pentru că e singurul elev de culoare din clasa lui și eu sunt unul dintre moderatorii „clubului" pentru elevii de culoare din școală; îl ajut să gestioneze transferul școlar, situație grea pentru orice elev. Nici Leon, nici Adam nu au probleme serioase la școală, dar faptul că primesc această atenție specială din partea mea îi ajută să se simtă mai în siguranță. Un dram de prevedere te poate duce departe. Iau deseori prânzul cu Adam și Leon și azi îi scot la hamburgeri. Vorbim despre ce se mai petrece cu ei, apoi îi întreb despre Connor.

– Ce se petrece la voi în clasă cu Connor? De ce îl tachinează copiii?

– Te întâlnești cu el?, întreabă Adam.

– Hei, știi că nu-ți pot divulga informația asta. Unii dintre profesori cred că e tachinat foarte rău.

– Nu cred că e tachinat chiar așa mult, spune Adam. Nu mai mult decât alții.

Leon are altă părere.

– Tu vorbești serios? E cu mine la sport și îl torturează ăștia în fiecare zi. Îl poreclesc Red Ranger*.

– De ce?

– A, da, spune Adam. Țin minte că avea un caiet cu Power Ranger la mate și toată lumea a început să facă mișto de el că se uită la un serial pentru bebeluși. Acum toată lumea îl strigă Jason sau Zordon. [Jason e Red Ranger și Zordon e conducătorul Power Rangers.] Connor se enervează așa de tare.

Acum pricep. Pentru băieții de clasa a șaptea, serialul Power Rangers e de domeniul trecutului. Connor a comis păcatul de a părea copilăros. În același mod în care un copil de opt ani ar face mișto de frații mai mici pentru că le place Barney, dinozaurul violet, tot astfel și copiii de clasa a șaptea trebuie să se dezică de orice pasiune rămasă pentru Power Rangers. Bănuiala mea e că nici lui Connor nu-i place Power Rangers, dar că părinții lui n-au vrut să irosească banii aruncând un caiet în perfectă stare. Mai cred și că acesta și-a „pierdut" caietul destul de repede. Unul din motivele pentru care probabil că îl doare așa de tare tachinarea e pentru că e nedreaptă. Știe că trebuie să fie la modă ca să se integreze. Sunt de acord cu el, dar mai știu și că puțini băieți de vârsta lui sunt scutiți de asta, iar faptul că e nou venit la școală îl face o țintă și mai evidentă.

Adam recunoaște că s-a alăturat și el și îmi mai spune și motivul pentru care *el* însuși e tachinat – numele de familie. Hohner – boner**. Pricepi? Amuzant, nu? spune el.

Leon s-a ținut departe de asta. Din cauza culorii pielii și el e țința unui tip indirect de cruzime – comentarii ignorante, chiar și la ore, despre afro-americani, pe care, de obicei, le

* Personaj dintr-un film cu supereroi, Power Rangers, îmbrăcat în uniformă roșie (n. trad.).

** Am păstrat termenul original pentru a menține rima. Boner poate însemna și gafă sau greșeală, dar și penis în erecție (n. trad.).

suportă în tăcere. Mă trezesc că mă întreb dacă pe Adam și pe Leon nu i-ar deranja să mai aibă niște companie la prânz și dacă și Connor ar fi de acord să vină. Mă hotărăsc că grupul e destul de mic și dacă sunt eu acolo, băieții nu vor fi tentați să se repeadă unul la altul.

Băieții m-au ajutat. Măcar acum știu ce se petrece cu Connor. Această problemă prea familiară e probabil una dintre cele mai mari cu care se confruntă băieți de gimnaziu și administratorii școlilor, cei cărora le pasă suficient cât să vrea să ajute. Mai e și una dintre situațiile cel mai greu de schimbat. Nu există niciun punct evident al atacurilor și ținta e mereu în mișcare.

Noi, terapeuții, căutăm indicii la fel cum o fac detectivii, citind printre rândurile poveștilor spuse de băieți, descâlcind evenimente, intervievând participanți și observatori din viața unui băiat și examinându-i sentimentele în căutarea unei explicații și nu a unui alibi.

Pentru adulți e tentant să adopte calea cea mai ușoară, să accepte negarea, ședința la care s-a chiulit, răspunsurile vagi, asigurarea că totul „e bine, cred", când noi știm că nu e așa, să reducem problemele unui băiat la „dureri de creștere" și să o lăsăm așa. Însă trebuie să îi căutăm în mod activ pe toți Connor-ii din lume; trebuie să ne alocăm timp și să facem efortul de a afla ce simt și să le urmărim necazul până la sursă. Aceasta e o muncă de teren pentru părinți, profesori și consilieri și nu există nicio scurtătură.

Puterea unui băiat de a supraviețui în cultura cruzimii se bazează pe resursele sale emoționale – pe capacitatea lui de a recunoaște și de a înțelege sentimentele proprii și pe cele ale altora. Băieții întăriți de conștiența emoțională și de empatie sunt mai puțin înclinați să facă rău altora și sunt mai rezistenți atunci când presiunea cruzimii se abate asupra lor.

Prietenie și trădare în cultura cruzimii

Lefty, Swifty, Red Rose, Popsy și încă vreo doisprezece alți băieți erau preadolescenți când au legat o prietenie strânsă în 1937. Șaizeci de ani mai târziu s-au trezit că sunt celebrități despre care se scrie în editorialul din *New York Times*, dar nu pentru că ar fi avut cine știe ce realizări în război, în muncă sau în familie, ci pentru asta: încă mai erau prieteni apropiați[6].

Doi dintre acești septuagenari au povestit reporterului cum a început prietenia lor la vârsta de patru ani, când un băiat l-a dărâmat pe celălalt jos de pe bicicletă. Unul dintre bărbați își amintește:

– Mamele noastre ne-au dus sus și ne-au zis: „Voi o să fiți prieteni" - și noi am luat asta literal.

Altul a adăugat:

– Nu există nimic din ce n-am face unul pentru altul. Suntem prieteni. E atât de simplu și atât de complicat!

Chiar este complicat să menții o prietenie timp de șase decenii, dar faptul că acest grup de prieteni rămăsese strâns era și mai impresionant – demn să ajungă la ziar, chiar – pentru că toți erau bărbați și nu e niciun secret că bărbații consideră prietenia apropiată, personală un lucru ambiguu. Acesta este prețul plătit pentru distrugerea încrederii; pentru mulți băieți, povestea prieteniei din copilărie poate avea un final dezamăgitor și uluitor. Capacitatea de a întreține o prietenie mai loială și mai profundă crește alături de capacitatea de a îndura mai multe tachinări, cruzime mai mare și excludere. Aceste teme paralele sunt prezente în viețile băieților de la vârsta de șapte ani și chiar mai devreme în medii mai dure. Mizele devin mult mai mari în preadolescență, pe măsură ce protecția părinților și a altor adulți scade.

Prietenia adevărată înseamnă să fii în stare să fii tu însuți, să îți lași garda jos și să ai încredere că prietenul tău nu se va

folosi de avantajul de a ști ceva despre tine și de a folosi acea informație în detrimentul tău. Băieții pot fi sfâșiați între dorința de a fi expresivi în prietenie și așteptările stereotipe că bărbații trebuie să fie hotărâți și convingători sau puternici și tăcuți. Împărtășirea unor secrete cu un prieten nu se potrivește cu imaginile astea și totuși nevoia de exprimare emoțională e mare la toți copiii. Ba mai mult, pe măsură ce un băiat începe să se îndepărteze din ce în ce mai mult de părinții lui și își dezvoltă o viață separată de ei, un prieten devine mult mai important pe post de confident. Un băiat care se bucură de o relație apropiată cu unul sau cu amândoi părinții, în mod normal le mai împărtășește diferite informații pe care, însă, le împărtășește diferit unui prieten adevărat.

Până și băieții care vor să fie prieteni trebuie să se lupte împotriva influenței corupătoare a culturii cruzimii, care îi cere unui băiat să-și declare loialitatea față de grup mai presus de loialitatea față de un prieten și să fie dispus s-o dovedească și în care prietenii care își trădează prietenii sunt o temă des întâlnită. Trădarea poate fi evidentă și dramatică: să nu incluzi un prieten într-o activitate planificată, să-l pierzi „din greșeală intenționat" în timpul unei ieșiri, ca o farsă sau să dezvălui lucruri pe care ți le-a spus în confidență. Mai poate fi și pasivă, de exemplu să nu-l aperi în fața batjocurii grupului. Pentru cel trădat, pierderea încrederii în acel moment e profundă. Trădătorul învață aceeași lecție, dar în alt mod: știe că poate fi următorul. Ambii rămân la final mai puțin încrezători și vor fi mereu precauți să-și mai expună vulnerabilitatea în cadrul relațiilor. Deoarece încrederea în prieteniile din copilărie oferă un model pentru toate relațiile viitoare, sacrificarea ei în fața culturii cruzimii din adolescență are repercusiuni cu atât mai triste.

La patruzeci și doi de ani, Gary își amintește de punctul de cotitură din propria lui adolescență când a întors pentru prima dată spatele prieteniei cu un băiat nepopular pentru că

era „prea riscant" și, ulterior, s-a trezit obiectul aceluiași abandon din partea unui prieten de încredere.

– Când eram în clasa a cincea, cel mai bun prieten al meu era un băiat pe nume Peter. Ne petreceam fiecare zi, după școală, învățând sau discutând, fie acasă la el, fie la mine, iar la sfârșit de săptămână jucam jocuri de vânătoare și urmărire în pădurile apropiate. Era cel mai apropiat tovarăș pe care îl avusesem vreodată. Peter era cel mai scund băiat din clasă. Era un sportiv destul de bun, dar în clasa a șasea ceilalți băieți au început să-l tachineze cu privire la înălțimea lui. La început, Peter i-a ignorat. I-am luat apărarea de câteva ori, dar după o vreme am început să par maică-sa sau cam așa ceva. Apoi într-o zi, la vestiar, un grup de băieți l-au încercuit și au început să îl pleznească cu prosoapele în organele genitale și să râdă de el. Peter își ținea mâinile în față și tot încerca să-și pună pantalonii pe el. Îmi amintesc momentul exact când ni s-au întâlnit privirile. Nu-mi cerea, propriu-zis, ajutor, dar verifica să vadă ce am de gând să fac. Ceea ce am făcut a fost să mă îmbrac și să ies din vestiar. N-am vorbit niciodată despre asta, dar acela a fost sfârșitul prieteniei noastre. Ca să fiu sincer, Peter devenise o problemă pentru mine și nu aveam curajul să gestionez asta.

Gary și-a făcut un nou „prieten bun", Lee, care era un sportiv bun, un elev eminent, un adevărat conducător. Purtau aceeași mărime la haine și uneori își împrumutau unul altuia cravatele și chiar jachetele, ceea ce era un semn important de prietenie și solidaritate. În clasa a șaptea, Gary se pregătea pentru Bar Mitzvah, o ceremonie ritualică evreiască prin care un băiat demonstrează că e pregătit să accepte responsabilitățile religioase ale unui adult. Identitatea lui evreiască nu fusese niciodată un subiect de discuție până atunci, mi-a spus el, dar în anul acela, la școala mică, predominant ne-evreiască, la care mergea, acest lucru a devenit un subiect de ridiculizare.

– Când au început „glumele cu evrei", n-am știut dacă să-i ignor sau să ripostez, spune Gary. Îmi amintesc că mă uitam înspre Lee după ajutor, dar el râdea cu nervozitate împreună cu ceilalți copii. Când am avut Bar Mitzvah în anul acela, am invitat vreo șase băieți din clasa mea, unii despre care credeam că îmi sunt prieteni. N-a venit niciunul – nici măcar Lee. Când l-am confruntat cu asta ulterior, a recunoscut că ceilalți băieți discutaseră despre asta și hotărâseră că nu voiau să meargă la sinagogă pentru că trebuiau să poarte „căciulița de jidan". Probabil că și el crezuse la fel. Asta a însemnat pentru mine să devin bărbat când am avut Bar Mitzvah: să-mi dau seama că sunt pe cont propriu. Nu am mai avut niciodată un prieten bun.

Liniștea

Prin toate aceste pierderi – ale prieteniei, ale încrederii și ale stimei de sine – și prin închiderea emoțională necesară pentru a atinge Marele Imposibil al bărbăției, cultura cruzimii impune asupra băieților un cod al tăcerii, cerându-le să sufere fără să vorbească despre asta și să fie martori tăcuți ai actelor de cruzime față de alții. Puterea acestui cod e atât de mare și e o parte atât de integrantă din identitatea masculină, încât băieții o acceptă fără să o conteste. Păstrează tăcerea dintr-o varietate de motive. Le e teamă să nu fie iar victimizați. Nu vor să fie responsabili pentru acțiunile disciplinare luate împotriva celorlalți băieți. Nu vor să fie exilați din grupul de prieteni. Și-au învățat bine lecțiile. Tăcerea e un simbol al puterii și al bărbăției, pe când vorbitul despre asta, nu.

Băieții au motivele lor pentru a tăcea; profesorii și părinții le au și ei pe ale lor.

Timp de câteva luni în clasa a șaptea, Brian a devenit o țintă și inițial s-a confruntat de unul singur cu această suferință. Tratamentul lui includea tachinări cu privire la înălțime, la păr

și la hainele lui; era izolat din cadrul grupului în timpul pauzei de prânz; i se furau manualele și rechizitele, i se puneau piedici în timp ce se întorcea la locul său din clasă; era împins „din greșeală" de ceilalți băieți la coadă. Cu cât era Brian mai încăpățânat să-i ignore, cu atât mai intens era acest curent de tachinare. Într-o zi, pe terenul de joacă, gașca de băieți i-au smuls lui Brian din mână mingea lui preferată de „hackey-sack"*, din piele, cusută manual, și au început un joc de leapșă cu ea, câștigând în cele din urmă atenția celorlalți copii de pe teren. Pe măsură ce cursa devenea tot mai frenetică, unul dintre băieții batjocoritori a trântit mingea pe jos și a călcat-o în picioare. Ceilalți agresori au participat și ei, astfel că în câteva secunde, mingea a fost redusă la o masă mică și sfâșiată în noroi. Umilit și furios, Brian l-a înșfăcat pe unul dintre agresori de tricou și acesta s-a rupt. Din acest motiv, supraveghetorul terenului l-a trimis la director și povestea a ieșit la iveală pe parcursul discuției.

Când dirigintele lui Brian a fost contactat cu privire la problemele băiatului, acest bărbat genial a spus că nu a observat nimic neobișnuit în clasă, dar consilierul școlar a confirmat ulterior că băieții îl tachinau pe Brian „cu privire la orice" – de la alegerile lui de lectură până la comentariile din discuțiile de la ore.

În experiența noastră, am descoperit că majoritatea profesorilor care nu adoptă nicio poziție față de acest gen de hărțuire ori cred că e normală pentru băieți, ori văd cruzimea, dar se simt neputincioși în a o opri. Nu au fost instruiți să conducă astfel de intervenții emoționale și școala nu le-a trecut asta în fișa postului. Mai știm și profesori care, purtând încă urma propriilor cicatrice din școala primară și gimnazială, nu

* Jocul de footbag (denumit și hackey-sack după producătorul de mingi pentru footbag) se joacă cu o minge mică, ușoară care este plimbată într-un cerc de doi sau mai mulți jucători, fără ca aceasta să atingă pământul. În timpul jocului nu ai voie să atingi minea cu mâna (n. trad.).

vor să se opună băieților care își exercită puterea și tachinează, de teamă de a nu fi văzuți ca profesori nașpa. Sau nu vor să se identifice sau să empatizeze prea tare cu puștiul nașpa pentru că și ei au fost nașpa în propria lor copilărie și nu se pot întoarce în acel loc dureros, chiar și cu autoritatea și perspectiva unui adult.

Aceleași bariere emoționale îi împiedică și pe mulți părinți să răspundă în mod mai activ la cruzimea din viața unui băiat. Deseori mamele nu sunt sigure dacă ar trebui să vorbească despre problemă sau s-o lase baltă, așa cum pare să prefere și băiatul. Un tată poate alege să ignore problema pentru că știe prea bine din propria copilărie care sunt consecințele atunci când încerci să faci ceva cu privire la asta. În cazurile în care un tată își tratează propriul fiu cu cruzime, motivul e că tatăl nu și-a depășit propriile probleme cu cruzimea socială din viața lui. Este umilit că are un fiu nașpa, așa că se dezice de el. Pentru că tatăl unui băiat se află în poziția unică de a fi sursa de susținere în timpul acestei treceri dureroase, această trădare e o moștenire cu atât mai tristă pentru cultura cruzimii.

Băieții nu caută să fie salvați de către adulții din viețile lor, dar ei văd lipsa de răspuns a acestora ca pe un semn că cultura cruzimii operează „în afara legii" și că șefii acesteia nu vor fi trași la răspundere. Părinții și cadrele didactice sunt cei care trebuie să creeze un climat care comunică în mod limpede un cod moral în care cruzimea nu este nici tolerată, nici ignorată. Într-un mediu școlar sau casnic care promovează conștiența emoțională și responsabilitatea personală, în care adulții dau acelor valori o voce, tăcerea băieților va fi întreruptă și, odată cu ea, și puterea tăcută pe care cultura cruzimii o are în viețile lor.

CAPITOLUL CINCI

TAŢI ŞI FII

O moştenire de dorinţă şi distanţă

Şi tot aşa, trecem de la o zi la alta, bărci împinse de curent, împinse fără încetare tot mai înapoi, în trecut...

F. Scott Fitzgerald, *Marele Gatsby*

Există puţine lucruri care îl pot emoţiona pe un bărbat atât de tare încât să-i dea lacrimile. Poate vorbi despre o căsnicie eşuată, despre copii cu probleme, despre dezamăgiri în carieră, despre decizii dezastruoase în afaceri şi despre suferinţă fizică şi să nu verse o lacrimă. Atunci când un bărbat în toată firea plânge la terapie, aproape întotdeauna va fi din cauza tatălui său. Omul acela poate fi detestat sau admirat, viu sau mort. Povestea poate fi despre absenţa tatălui, despre prezenţa lui dureroasă sau despre limitările în spirit şi sentimente ale acelui om. Cuvântul *iubire* apare rareori în poveştile pe care le spun aceşti bărbaţi, dar despre asta sunt toate. Taţii şi fiii sunt toţi personaje într-o piesă despre dragostea neîmpărtăşită – o poveste spusă cu dor, cu mânie, cu tristeţe şi cu ruşine.

Un abis emoţional îi desparte pe cei mai mulţi fii de taţii lor şi asta le dăunează în mod special băieţilor din cauza rolului central pe care imaginea tatălui o joacă în felul în care învaţă să se vadă pe sine însuşi un băiat.

Pentru mult prea mulţi fii, această ruptură emoţională dintre ei şi tatăl lor rămâne pe viaţă o sursă de tristeţe, de

furie, de amărăciune sau de ruşine. Distanţa emoţională îi împiedică pe mulţi bărbaţi buni să fie taţi mai buni, dar nu scade din dorinţa unui fiu de a stabili o legătură. Oricât de imposibil ar fi un tată, la nivelul cel mai profund al fiinţei lui, un băiat vrea să-l iubească şi vrea să fie cunoscut şi iubit de acesta.

În autobiografia lui, *Always the Young Stranger*, poetul american Carl Sandburg povestea un moment în care distanţa emoţională dintre el şi tatăl lui a umplut tot universul minţii lui de băieţel.

> Îmi amintesc că mergeam într-o dimineaţă de Crăciun de mână cu tata. Citisem în cărţi despre stele şi, în dimineaţa asta, mă tot uitasem din când în când în sus la cerul senin, plin de stele. Mi-am ridicat faţa spre tata şi i-am spus, arătând cu mâna liberă: „Ştii, unele din stelele acelea sunt la milioane de mile distanţă". Şi tata, fără să se uite în jos spre mine, a pufnit, de parcă eram un individ mic şi amuzant şi a spus: „Hai să nu ne deranjăm cu asta acum..." Timp de câteva străzi niciunul n-a mai spus nimic şi am simţit că, deşi îl ţineam de mână, între noi erau milioane de mile de pustietate.

În ciuda anilor-lumină emoţionali dintre el şi tatăl lui, poetul şi-a exprimat nevoia dăinuitoare pentru dragostea tatălui său ca fiind „un dor moale şi blând".

Suntem martorii acestui dor pe care fiii îl au de a fi iubiţi şi respectaţi de taţii lor, la orice vârstă. Bărbaţii ne spun că vor să facă „o treabă bună" cu creşterea fiilor lor, o treabă mai bună decât au făcut-o proprii lor taţi, dar ne mai spun şi că fiii lor „nu ascultă niciodată", că „nu înţeleg", că îi supără, îi dezamăgesc sau mai rău. Băieţii îşi descriu taţii în cuvinte la fel de dezamăgitoare, ca pe nişte bărbaţi care nu ascultă, nu înţeleg şi cer respect fără să-l ofere. Mamele ne spun deseori că ele caută moduri de a-şi aduce soţii şi fiii împreună, dar sunt puse cel mai des în rolul de arbitru sau de soră medicală, potolind crize de

furie sau alinând sentimentele rănite. Multe femei sunt furioase pe soții lor că nu se implică mai mult în viețile fiilor lor.

Andrea descrie fisura tot mai mare dintre soțul ei, Ron, și fiul lor, David, repetând sentimentele pe care ni le împărtășesc atât de multe mame. Așa cum făcuse și propriul său tată, Ron muncise până seara târziu la birou când David era mic. Andrea muncise până seara târziu acasă cu fiul lor. Aranjamentul acesta funcționase bine până în anul în care David a făcut nouă ani și a început să-și dorească să petreacă mai mult timp cu tatăl lui. David a început să solicite din ce în ce mai insistent atenția tatălui său și Ron se simțea presat pe nedrept să fie un tată „bun". El respingea orice sugestie a lui David de activități de week-end, cum ar fi mersul la film sau la bowling.

– David pare aproape disperat să fie prieten cu tatăl său, dar tot ce face îl calcă pe Ron pe nervi, povestește Andrea. David încearcă să-i spună despre un joc video despre care e încântat și Ron se plânge că vorbește prea tare. Singura dată când Ron chiar e atent la David e atunci când se uită în carnetul de note și chiar și atunci nu face altceva decât să-i țină teorie că poate lua note mai bune. E mereu pe capul lui David cu privire la ceva și ambii par să ignore sentimentele celuilalt. De exemplu, Ron țipă la David că nu duce gunoiul și în clipa următoare, David îl roagă să meargă la un film împreună. Mi-e teamă că dacă nu se vor schimba lucrurile, când va mai crește puțin, David se va decide să-și urască tatăl și nu vor mai avea niciodată ocazia să aibă o relație apropiată și afectuoasă.

Este limpede faptul că băieții cu cele mai multe resurse emoționale și cei mai rezistenți emoțional sunt cei ai căror tați fac parte din țesătura emoțională a familiei, cei ai căror tați le pasă de ei și le arată asta în mod constant și afectuos. Din nefericire, doar o mică parte din tați beneficiază de o astfel de relație cu fiii lor.

Din punct de vedere istoric, faptul că, în cultura noastră, tot ce ține de munca la o relație a fost distribuit femeilor i-a

făcut pe bărbați să vadă emoțiile ca pe o „limbă străină" inferioară și, prin urmare, majoritatea bărbaților sunt conștienți de și înțeleg propriile lor sentimente și pe cele ale altora numai în măsură redusă. Dacă nu au învățat asta de la propriii lor tați, li se pare greu să gândească în termeni „de iubire" sau să-și exprime dragostea pe care o simt pentru un fiu. În schimb, au tendința de a apela la ce au fost învățați să facă și ei cu alți bărbați – adică să concureze, să controleze și să critice. Când un fiu adolescent începe să conteste autoritatea tatălui, acesta este răspunsul obișnuit al unui tată – chiar și în relațiile care au fost relativ puternice în anii anteriori și asta limitează relația unui tată cu fiul său și creează obstacole în a-și înțelege consecințele emoționale ale propriei copilării.

Cei mai mulți bărbați sunt împovărați de sentimente nerezolvate cu privire la propriul tată, indiferent cât de îndepărtați de el sunt, prin distanță sau prin moarte și, astfel, tiparul de dorință și dezamăgire e transmis de la tată la fiu, ca o moștenire tristă.

Fiii sub influență

Mark Twain a remarcat odată că în jurul vârstei de doisprezece ani, un băiat își alege un bărbat pe care îl admiră și îl imită tot restul vieții. Deși nu o știe întotdeauna sau face tot posibilul s-o evite, acel bărbat e, de obicei, tatăl lui și, indiferent cât de departe de tatăl lui își orientează un fiu viața, în cele din urmă ajunge tot față în față cu „babacul" lui.

Într-un interviu radiofonic, Buddy Guy, unul dintre cei mai mari chitariști de blues în viață, a povestit despre fiul căruia i-a dat viață, dar pe care nu l-a crescut. Când băiatul a ajuns la vârsta maturității, Buddy l-a căutat, sperând să devină mai apropiați unul de altul. Fiul lui devenise și el chitarist, dar era atât de plin de amărăciune cu privire la absența lui Buddy, încât nu voia să aibă nimic de-a face cu el sau cu stilul său de

muzică, el având propriii săi idoli rock, mai contemporani, în special pe artistul cunoscut anterior ca Prince. Când tânărul a căutat, în mod anonim, un profesor care să-l ajute în strădania lui de a-și imita idolul, i s-a spus că dacă vrea să cânte ca Prince, trebuie să înțeleagă cum să cânte la chitară ca Jimi Hendrix, muzicianul pe care Prince căutase să-l imite. Și ca să-l înțeleagă pe Jimi Hendrix, îi mai spusese profesorul, trebuie să învețe despre cea mai mare influență muzicală a lui *Hendrix*: chitaristul Buddy Guy.

Multor bărbați li se pare că au devenit ca tații lor chiar dacă nu asta au intenționat. Abandonat de propriul tată, un funcționar public și jucător de noroc pe mize mici, pe când avea doar șase ani, Jack și-a orientat în mod hotărât cursul vieții în direcția opusă. În liceu a avut zece pe linie, a câștigat o bursă la facultate, a făcut medicina și devenit medic la camera de gardă, angajatul unui centru medical de renume. Dorința sa de a reuși îl consuma cu totul: nu avea timp să-și facă prieteni și nu se simțea comod la reuniunile sociale.

În cele din urmă, Jack s-a căsătorit și, cu doi fii mici, a descoperit că preferă haosul controlat al camerei de gardă decât haosul familial de acasă. Măcar munca îi oferea satisfacții. Avea respectul colegilor și mulțumirea de a ști că salvează vieți. Talentul lui era recompensat cu un salariu substanțial cu șase cifre. Acasă se simțea criticat și presat de soția lui să petreacă mai mult timp cu băieții săi. O promovare i-a adus și mai multe ore de lucru care îi consumau sfârșiturile de săptămână și, în curând, avea programul așa de plin că își vedea doar rar soția și copiii și atunci doar în trecere. Jack depășise moștenirea eșecului financiar al tatălui său prin faptul că se descurcase bine în viață și oferise o situație materială bună familiei sale, dar când propriul lui fiu a împlinit șase ani, Jack a călcat pe urmele tatălui său în timp ce ieșea din casă în fiecare zi, îndreptându-se spre o evadare din familie, una mai lucrativă și mai acceptabilă din punct de vedere social.

Tati, tu contezi?

În iulie 1998, într-un articol intitulat „Dragă tati: tu chiar contezi?" s-a făcut observația că, deși poți umple un vagon de marfă cu cercetările care s-au făcut cu privire la importanța relației dintre mamă și copil, aceleași cercetări pe tema importanței tatălui încap, probabil, în portbagajul unei mașini[1]. Dar situația aceasta este în schimbare, alimentată de dispozițiile federale de a cerceta absența crescută a taților ca fiind „singura și cea mai mare problemă socială" din Statele Unite din ziua de azi. Deoarece mai mult de o treime dintre copii locuiesc separat de tații lor și jumătate dintre ei suferă din cauza absenței tatălui la un moment dat în copilărie, a apărut un nou val de interes și activitate în cercetările cu privire la tați.

Două dintre cele mai importante evenimente care reflectă acest val de cercetări cu privire la tați sunt conferința din octombrie 1996 cu privire la implicarea tatălui, sponsorizată de Institutul Național de Sănătate și publicarea, în mai 1998, a unei ediții speciale a jurnalului *Demography*, dedicat noii cercetări cu privire la tați și dovezilor copleșitoare că, pentru copii, este benefică prezența unui tată și mai ales a unuia implicat[2]: copiii tind să fie mai isteți, să fie mai sănătoși din punct de vedere psihologic, să se descurce mai bine la școală și să obțină apoi locuri de muncă mai bune. Când și-au prezentat descoperirile, unii dintre acești cercetători s-au îndepărtat de limbajul normal și arid al științei și au folosit cuvinte precum *remarcabil* și *uimitor* pentru a descrie influența puternică pe care, potrivit rezultatelor, tații o au asupra dezvoltării copiilor lor.

Într-unul dintre cele mai mari astfel de proiecte, Greg Duncan de la Universitatea Northwestern, alături de colegi de la Universitatea din Michigan, a studiat un grup de mai mult de o mie de familii biparentale din Statele Unite pe parcursul a douăzeci și șapte de ani, examinând multe aspecte ale vieții de familie care erau considerate ca având influență în stabili-

rea ocupațiilor și veniturilor viitoare ale copiilor lor, inclusiv ocupațiile, veniturile, nivelurile de educație și coeficienții intelectuali ai părinților. Cercetătorii s-au mai uitat și la factorii considerați mai puțin influenți, cum ar fi dacă tatăl ajută la treaba din casă, dacă își folosește timpul liber pentru a merge în baruri sau a se uita la televizor, cât de des lua cina împreună toată familia, dacă se ducea la biserică și dacă tatăl mergea la ședințele cu părinții de la școală. Ceea ce au descoperit i-a surprins pe toți. Dintre zecile de factori pe care i-au luat în considerare, prezența tatălui la ședințele cu părinții de la școală era cel mai influent factor ce se reflecta în venitul copilului la vârsta de douăzeci și șapte de ani[3].

Într-unul din studiile publicate în *Demography*, cercetătorii de la Universitatea din Carolina de Nord și Universitatea de Stat din Pennsylvania au analizat 584 de copii din familiile care rămăseseră împreună pe parcursul a unsprezece ani de studiu, parte din Studiul Național asupra Copiilor. Acești copii aveau vârste cuprinse între șapte și unsprezece ani la începutul studiului și între șaptesprezece și douăzeci și doi de ani la finalul acestuia.

Cercetătorii erau interesați să afle efectele apropierii și ale implicării mamei și tatălui asupra bunăstării psihologice și educaționale a copiilor lor pe măsură ce aceștia se apropiau de maturitatea timpurie. Copiii ai căror tați erau apropiați de ei din punct de vedere emoțional, cât și implicați în viața lor aveau rezultate școlare mai bune și erau mai puțin predispuși să comită acte delincvente, precum vandalismul sau vânzarea de droguri. Aceste influențe nu au fost remarcate în ceea ce privește implicarea mamelor, dar nu pentru că mamele nu sunt importante, ci pentru că mamele nu diferă așa de mult în ceea ce privește nivelul lor de implicare, astfel că atunci când un tată se implică, e un mare plus.

Poate că cele mai impresionante descoperiri cu privire la chestiunea educației emoționale și a empatiei sunt cele rezultate dintr-un studiu de douăzeci și șase de ani care a urmărit un grup de băieți și de fete de la momentul în care aveau cinci ani până la vârsta de treizeci și unu de ani. Cercetătorii au examinat rolurile maternale și paternale ale fiecărui părinte, uitându-se la câteva atribute ale statutului de părinte, inclusiv la cât de mult încerca mama să își împiedice copiii să se poarte agresiv, la cât de mulțumită era de rolul ei din familie și la cât de implicat era tatăl în creșterea copiilor. Deși aceste caracteristici materne erau legate de un nivel mai mare de empatie la treizeci și unu de ani, cel mai influent factor – mai important decât toți factorii maternali la un loc – era implicarea tatălui în creșterea copiilor[5].

Cercetările mai arată și că tații, atunci când se implică, au tendința de a-și dedica mai mult din timpul și efortul lor băieților, mai ales pe perioada adolescenței[6]. Tații pot fi de o importanță vitală în dezvoltarea emoțională a băieților – mai ales în zonele în care băieții rămân în urma fetelor, cum ar fi la capacitatea lor pentru empatie – și îi pot proteja împotriva problemelor care îi afectează, în mod disproporționat, pe băieți, cum ar fi delincvența.

Deși în ziua de azi tații din familiile biparentale tind să fie un pic mai implicați în creșterea copilului față de cum erau cu douăzeci de ani în urmă (cu o creștere de aproximativ 15%), implicarea lor nu se traduce întotdeauna prin genul de legătură emoțională pe care o vor băieții[7]. Noi am descoperit că băieții se simt păcăliți, nu numai în ce privește timpul, dar și în ce privește afecțiunea, și această pierdere rămâne cu ei până la maturitate. Acest lucru este ilustrat în rezultatele unui studiu efectuat pe bărbați realizați profesional. În acest studiu, trei sute de directori și manageri de nivel mediu au fost întrebați care este unicul lucru pe care l-ar schimba la relația lor din copilărie cu tatăl lor. Răspunsul pe care l-au dat cei mai mulți bărbați a fost că își doresc să fi fost mai apropiați de tații lor și ca tații lor să-și fi exprimat mai mult emoțiile și sentimentele[8].

La începuturi: mandatul pierdut al paternității

În anii '50, când eram copii, imaginea tatălui care aștepta nașterea unui copil era motiv de glumă. În scheciurile de comedie de la TV sau în benzile desenate, acesta era portretizat plimbându-se încoace și încolo pe coridorul din fața sălii de nașteri, fumând țigară după țigară și așteptând ca asistenta dominatoare să-și bage capul pe ușă și să declare: „E băiat!". Tatăl era, în mod clar, un spectator la intrarea în lume a copilului său.

Această imagine reflecta realitatea. Pe măsură ce copilul creștea, tatăl rămânea un spectator în majoritatea timpului. Creșterea copilului era treaba mamei. Tata era bun doar pentru un joc ocazional de pase sau pentru o excursie la pescuit, dar cel mai important rol – care era clar definit și acceptat – era acela de a pune pâine pe masă și de a instaura disciplina.

În ziua de azi, așteptările de la proaspătul tată s-au schimbat. Deseori, bărbatul merge și el la cursuri prenatale cu soția lui – unele spitale chiar solicită asta – și se presupune că va fi prezent în sala de nașteri ca susținător, s-o țină de mână pe soția lui și s-o ajute să respire între contracții. În ziua de azi, un tată este martorul durerilor nașterii și mâinile lui sunt, de cele mai multe ori, primele care îl cuprind pe nou-născut.

Dar acest parteneriat intim deseori se termină abrupt când bebelușul vine acasă și bărbatul se confruntă cu intensitatea nevoilor sugarului și cu propria lui lipsă de experiență în materie de îngrijire. În cele mai multe cazuri, mama își asumă rolul expertului în îngrijire, fie că alege asta, fie că e de la sine înțeles că trebuie s-o facă.

Până și un bărbat care ajută cu drag la schimbarea scutecelor și la hrănirile de la ora două noaptea tot apelează la presupusa competență a soției sale atunci când un băiat este bolnav sau supărat, ratând astfel șansa de a forma o legătură

mai strânsă cu fiul său. Aceste „sarcini" de îngrijire stabilesc o relație de afecțiune și pot fi moduri importante prin care un tată începe să-și cultive o prezență puternică și iubitoare în viața fiului său. Fără acea implicare, bărbații preiau cu ușurință rolul „tatălui necalificat" de acasă, retrăgându-se tot mai mult în muncă și în datoria lui de a pune pâine pe masă. Asta nu face altceva decât să perpetueze lipsa lor de experiență în cadrul relațiilor familiale și să intensifice propriile lor păreri negative – și uneori și pe ale altora – cu privire la valoarea contribuției lor.

– Eram acolo când s-a născut Ben și chiar am simțit că am ajutat-o pe Sandy la naștere. Toată lumea a crezut că e minunat, își amintește Mark, de patruzeci și nouă de ani. Dar când am ajuns acasă, habar n-aveam ce să fac. Sandy era obosită, dar părea să știe de ce are nevoie Ben, când are nevoie și cum s-o facă. Nu-mi mai vedeam rostul. Chiar și atunci când îl hrăneam sau îi făceam baie sau când mă jucam cu el, simțeam că sunt urmărit, că sunt sub supraveghere. Dacă plângea, Sandy venea mereu să-l aline și dacă făceam ceva diferit, avea ceva de comentat. Am început să-mi caut alte moduri de a-mi ocupa timpul. Era mai simplu să spăl rufele. Măcar acolo nu se plângea nimeni.

Multe femei cu care am stat de vorbă recunosc că au simțit că nu pot avea încredere totală în soții lor în ceea ce privește îngrijirea sugarilor. Soțul unei femei și-a lăsat sugarul de trei luni singur pe masa de înfășat ca să se ducă să răspundă la telefon. Bebelușul s-a rostogolit, dar, din fericire, a suferit doar câteva vânătăi minore.

Cei mai mulți bărbați nu sunt instruiți să aibă grijă de sugarii lor și nici nu sunt dornici să se facă de râs, așa că atunci când ar putea, prin contact fizic afectuos, să-și sudeze o legătură emoțională timpurie cu fiii lor, ei încep să dea înapoi sau sunt împinși la o parte. E păcat, pentru că până și în rolul stereotip de tată care își joacă copilul pe genunchi sau îl aruncă

în aer, tații pot avea o influență distinctă și semnificativă asupra dezvoltării unui copil. Studiile indică faptul că o contribuție pe care mulți tați o au este aceea de partener de joacă, în special în stilul de joacă activ și stimulant pe care îl au deseori cu fiii lor. Acest tip de joacă activă este foarte stimulator pentru copil și este considerat ca fiind important atât în dezvoltarea cognitivă, cât și în cea emoțională. Când o mamă își „protejează" fiul corectându-l tot timpul pe tată pentru ca stilul lui să se potrivească cu al ei, ea îi scade acestuia calitatea sinceră și valoroasă de tată.

Copilăria mijlocie: să fii un tată suficient de bun

În copilăria mijlocie, felul în care un tată se poartă în timpul unui joc sau al unor activități comune îl învață pe fiu cum să-și gestioneze emoțiile. Strategiile de rezolvare a unei probleme pe care băieții le folosesc când sunt adolescenți sau adulți sunt rezultatul direct al lecțiilor învățate de la tații lor când se jucau pe teren sau în camerele de joacă din casă. De exemplu, cercetările arată că băieții care sunt agresivi și au un comportament antisocial – adică nu împart cu ceilalți – au tați care au tendința de a se angaja în schimburi furioase cu ei, de exemplu să țipe și ei la un fiu care țipă la ei.

Un băiat observă cum tatăl său rezolvă conflictele, cum cooperează și cum lucrează ca un partener în căsnicie și în familie, în comunitate și la serviciu. În toate zonele din viața lui, acțiunile unui tată vorbesc mai clar decât cuvintele și un băiat le ascultă cu atenție pe amândouă. Dacă un tată poate fi cinstit din punct de vedere emoțional, sincer, grijuliu și flexibil în răspunsuri, atunci și fiul lui îl va respecta, pe când un bărbat care își idealizează punctele forte și reușitele se distanțează de realitatea în care trăiește fiul lui – o lume cu emoții și experiențe mult mai variate.

De exemplu, un tată și un fiu joacă tenis. Ce face tatăl când lovește prost? Înjură și se bosumflă sau îi arată fiului său cum să accepte un eșec cu demnitate? Când lucrează cot la cot la un proiect sau la o treabă și fiul scapă o unealtă sau face o greșeală, tatăl lui o ignoră, o transformă într-un moment „de învățare" sau adoptă o poziție punitivă? Când se luptă cu fiul său de opt ani, chiar trebuie ca tatăl să-i arate fiului că el e mai puternic? Tonul lui este agresiv sau jucăuș? Ce face un tată când fiul lui de șase ani e trist sau furios? Îi răspunde folosind cuvinte mânioase, se preface că nu observă sau discută cu fiul lui încercând să afle care e substratul problemei?

În încercarea lor de a păstra pacea și ordinea, părinții uită deseori că scopul jocului e să zguduie lucrurile un pic. Când un băiat se luptă, joacă baschet sau se angajează în alte activități ludice, emoțiile ies cu siguranță la suprafață. Poate cădea și se poate lovi, poate arunca cu succes sau poate rata o lovitură, poate trăi disperarea sau încântarea temporară. Această dezordine recreativă pare să îi ofere creierului în dezvoltare o ocazie de a exersa soluționarea problemelor, gândirea analitică și exprimarea emoțională într-un decor prietenos – pe scurt, să se joace cu sentimentele. Un tată activ și jucăuș își poate ajuta fiul să exploreze un peisaj emoțional larg, inclusiv arătându-i cum să accepte frustrarea, cum să câștige și să piardă cu grație și cum să-și controleze temperamentul.

Psihologul Erik Erikson a descris simplu băieții aflați în copilăria mijlocie ca fiind „consecvenți, productivi și mândri" [9]. Maturizarea e o sarcină provocatoare și băieții au nevoie să se simtă mândri și încrezători că se vor descurca. În anii lor de început, când sunt învățăcei în atât de multe lucruri, părerea tatălui lor despre ei are o greutate enormă. Indiferent că un băiat joacă fotbal, cântă în fanfară sau construiește o navă în miniatură în fața tatălui său, el este extrem de sensibil la reacția acestuia.

Raul ne povestește că și-a dus fiul de șase ani, nepriceput la sporturi, într-o excursie la schi și că ulterior l-a întrebat pe

acesta ce i-a plăcut cel mai mult din toată experiența. Băiatul a răspuns: „să mă uit la tine cum mă privești schiind!". Ceea ce a contat cu adevărat pentru băiat nu a fost cât de bine sau de prost a schiat, ci ceea ce a crezut tatăl lui despre el. Asta se întâmplă cu majoritatea băieților în copilăria mijlocie: opinia lor despre propria lor competență depinde de ceea ce cred ei că crede tatăl lor despre ei.

Un băiat vrea să-și respecte și să-și admire tatăl; are nevoie să simtă că tatăl lui e capabil pentru că asta îl ajută să simtă că și el va crește să fie competent. Un băiat vrea un tată care crede că el e fantastic – unul care știe că el e încă mic și nu poate face totul bine, dar care îl iubește oricum.

Lecția despre sinceritatea emoțională pe care un tată o predă fiului prin felul în care răspunde la propriile sale defecte și eșecuri e mai important decât să fie, efectiv, un expert în orice încercare. După vârsta de opt sau nouă ani, un băiat poate vedea dincolo de măștile emoționale – fie ele conștiente sau nu – pe care le afișează tatăl lui. Un bărbat care se poartă de parcă e mai priceput la anumite lucruri decât este în realitate sau unul care nu-și recunoaște propriile greșeli îi arată fiului său un model greșit de bărbăție.

În ciuda temerilor unor tați că vor crea un „plângăcios" dacă sunt afectuoși cu un fiu emotiv, un tată care își acceptă și își ajută un fiu aflat la necaz îl va ajuta pe acesta să crească mai puternic din punct de vedere emoțional. Aceștia sunt tații care știu că, așa cum a scris Mark Twain, „curajul este rezistența la frică, stăpânirea fricii – nu absența fricii". Aceștia sunt tații care îi vor ajuta, cu blândețe, pe fiii lor cu sarcinile dificile care fac parte din maturizare, în loc să încerce să-i întărească sau să-i înăsprească pentru a se potrivi într-o lume dură. În lucrul nostru cu băieții, am aflat că cei care sunt cei mai înclinați să cedeze nervos când lucrurile îi depășesc, sunt cei care au fost crescuți cu ideea că a-ți recunoaște vulnerabilitatea, chiar față de tine însuți, e să recunoști că ești slab.

Michael și cu Will: să respecți copilul dintr-un băiat

Când fiul meu Will avea șase ani, ne aflam împreună în mașină și conduceam prin Green Mountains în Vermont ca s-o vizităm pe sora lui, aflată în tabără. Pe drum ne-a prins o furtună foarte scurtă, dar foarte puternică, cu multe fulgere, tunete și șuvoaie de ploaie care îmi îngreunau eforturile de a vedea drumul sau de a rămâne pe șosea. Deși m-am concentrat cu atenție pe drumurile lăturalnice de țară și am încetinit ca să fim în siguranță, m-am uitat de câteva ori în oglinda retrovizoare ca să văd ce face Will pe bancheta din spate. Era clar că e înspăimântat, dar și eu eram cu adrenalina la maxim.

După ce am trecut de furtună, l-am întrebat pe Will cum se simte. Creierul meu mi-a prezentat câteva moduri stereotipe de a chestiona un băiat cu privire la temerile lui, ca de exemplu „Nu ți-a fost teamă, nu, amice?" – o invitație adresată unui băiat de a-și nega sentimentele. În schimb, l-am întrebat: „A fost cam înspăimântător, nu, Will?" și el a răspuns: „Nu, tati, a fost *foarte* înspăimântător".

Dacă îi adresezi unui băiat o astfel de întrebare îi dai voie să-și exprime vulnerabilitatea emoțională.

Tații și fiii lor adolescenți: realități separate

Pentru majoritatea băieților, adolescența e o perioadă de suișuri și coborâșuri emoționale pe măsură ce se luptă să-și controleze – sau să pară că-și controlează – viețile. Efortul de a-și ține slăbiciunile ascunse îl face pe băiat să fie în defensivă oriunde s-ar duce – inclusiv acasă și mai ales cu tatăl lui. Un adolescent încă mai are nevoie de tatăl său din punct de vedere emoțional, dar nu vrea s-o recunoască. Pentru el, tati

este un memento incomod al dependenței lui, al faptului că, în anumite feluri, e încă un băiețel și al faptului că tânjește în mod constant și inacceptabil după dragostea, atenția și aprobarea tatălui său, sentimente care sunt contrare loialității crescânde a unui băiat față de grupul său de prieteni. Această tensiune creează o fisură între tați și fii, adâncind prăpastia de neînțelegeri dintre ei.

Observațiile adolescenților de sex masculin despre viața cu tații lor au confirmat ceea ce arată și studiile, că sursele importante de conflict sunt: concurența, critica și lipsa de înțelegere. Băieții dintr-un studiu au raportat că au solicitat opinia sau sfatul tatălui lor cu privire la anumite chestiuni practice, dar că au simțit că tatăl lor nu a răspuns la fel și nu au arătat niciun interes pentru opiniile *lor*. Uneori, parcă tații și fiii lor adolescenți nu împart aceeași realitate.

Într-un studiu despre experiența familială, numit deseori „studiul pagerelor", membrii unei familii purtau pagere și erau apelați de cercetători în momente aleatorii după care notau într-un jurnal ce făceau și ce simțeau în acel moment. Relatările diferite ale membrilor familiei cu privire la același moment sau eveniment au oferit dovezi izbitoare cu privire la prăpastia dintre experiențele taților și ale fiilor. În acest studiu, în aproximativ 50% din timp, un tată și un fiu au raportat experiențe complet diferite cu privire la același moment petrecut împreună[10].

Discrepanța poate fi atribuită faptului că tații simțeau mereu că ei controlează conversația. De exemplu, un tată care lucra prin jurul casei când a fost apelat ar putea spune că petrecea timp plăcut cu fiul lui și că îl învăța pe acesta cum să facă ceva. Pe de altă parte, fiul lui ar descrie acel moment ca fiind plictisitor sau ca unul în care tatăl „țipa la mine". Adolescenții au apreciat mai mult momentele în care controlul situației era împărțit, ca de exemplu când puteau ei să-i învețe pe tații lor ceva și aceștia erau dispuși să învețe.

Același studiu a relevat că majoritatea adolescenților simțeau că tații lor îi cunoșteau acum mai puțin decât înainte și că majoritatea taților nu erau conștienți de sentimentul de înstrăinare al copiilor lor. Cercetătorii Reed Larson și Mayse Richards au tras concluzia că tații par să fie „veriga slabă" în viața emoțională a familiei. Ei au remarcat faptul că tații aveau, în general, trei tipuri de relații cu fiii lor: cea de conducător sau de profesor, cea de susținător sau de ajutor și cea de educator sever. Tații șovăiau în a ceda conducerea și controlul adolescenților și, în general, foloseau o gamă mai redusă de strategii pentru a controla comportamentul copiilor lor, în comparație cu mamele.

Atât mamele, cât și tații se pot simți ofensați când un fiu începe să le conteste autoritatea și ambii pot fi răniți de comportamentul negativ sau conflictual al acestuia. Cu toate astea, cel mai des mamele sunt cele care încearcă să repare podul către fiii lor sau să găsească un mod de a construi un alt pod. Majoritatea taților reacționează cu mânie și cu dorința de a-și recăpăta controlul.

În general, tații nu aduc același nivel de antagonism în relația lor cu fiicele. Cercetările descriu o diferență clară în felul în care tații interacționează cu fiii și cu fiicele de la o vârstă fragedă. În mod obișnuit, tații au tendința de a-și trata bebelușii fetițe cu mai multă blândețe și de a le vorbi mai blând. Pe măsură ce copiii cresc, tații se angajează în joacă energică și zgomotoasă cu fiii lor, dar le arată mai puțină afecțiune fizică, îi corectează mai des și se joacă mai competitiv cu ei. Cu fiecare an care trece, atitudinea tipică a unui tată devine mai protectoare față de fiica lui și mai competitivă față de fiul lui.

Nu e de mirare atunci că fiii adolescenți nu vorbesc cu tații lor despre problemele lor emoționale. De fapt, un studiu extins a demonstrat că, dintre toți oamenii din viața unui băiat – inclusiv părinții, surorile și frații și prietenii – băieții i-au identificat pe tați ca pe *ultimii oameni* în care ar avea încredere

să-și mărturisească adevăratele sentimente[11]. Și pe bună dreptate: multe din lucrurile pe care le discută adolescenții sunt trase de păr sau nerealiste. Unui tată îi e greu să ia exagerările unui adolescent drept ceea ce sunt ele – un experiment în gândire sau o calibrare necesară a unei identități în devenire. Când un tată aude prostii, el vede un prost. Îi este teamă de o prăbușire a caracterului sau a inteligenței sau de o atitudine nesăbuită cu privire la viitor și se grăbește să-și îndrepte fiul pe calea cea bună.

Când tata nu știe mai bine: competiția, critica și retragerea

Unul dintre cei mai iubiți tați de la începuturile televiziunii era un personaj pe nume Jim Anderson, interpretat de Robert Young, în serialul *Tata știe mai bine*. Acum ne amuzăm pe seama acelor seriale vechi din cauza portretului idealizat al vieții de familie pe care îl prezentau, dar, în realitate, popularitatea serialului *Tata știe mai bine* reflecta dorința noastră de a avea o figură paternă care să-și poarte rolurile de tată care pune pâinea pe masă și de tată-arbitru onest al gâlcevilor familiale ca pe un pulover comod preferat. În viața reală, însă, lipsa de experiență a unui tată în domeniul emoțiilor îl pune în dezavantaj pe măsură ce fiul lui intră în adolescență. Sub presiunea crescândă a unui alt mascul din gospodărie, tații vulnerabili apelează la răspunsurile defensive la care au apelat mereu pentru a menține scenariul că „tata știe mai bine": control, competiție și critică.

Controlul

Cea mai mare parte din munca noastră cu tații de băieți adolescenți constă în efortul nostru de a-i învăța să nu mai reacționeze exagerat de impulsiv la comportamentul normal al fiilor lor. Când un băiat de treisprezece sau paisprezece ani vine acasă și spune că e inutil să studieze matematica pentru

că vrea să devină campion profesionist de skateboarding, tatăl vede în fața ochilor săi un viitor distrus pentru fiul său: își va rata șansa de a face o facultate bună, de a avea o slujbă bună, de a avea succes în lumea adulților; îi va face pe părinții lui să dea prost în fața celorlalți. Tatăl simte că trebuie să facă ceva imediat, cum ar fi să-i țină o teorie fiului său cu privire la calitățile pe care trebuie să le aibă un bărbat ca să aibă, cu adevărat, succes în viață.

Dacă, în schimb, un tată poate învăța să își asculte fiul, să pună întrebări și să arate un interes real, își va da singur seama că skateboardingul e doar o fantezie de moment, însă îi va confirma fiului său entuziasmul și va deschide calea spre comunicare. Dar dacă tații și fiii nu au nicio cale de a vorbi despre ceva cu puternică rezonanță emoțională, atunci relația tipică tată-fiu de la vârsta asta devine un aranjament practic: tații împlinesc nevoile materiale ale fiilor lor și, în schimb, se așteaptă la ascultare și respect. Un adolescent care se chinuiește să-și stabilească identitatea și să fie mai independent are nevoie să fie luat în serios. Dacă nu se întâmplă asta, se va izola. Un tată poate câștiga bătălia pentru controlul asupra vieții fiului său pentru o perioadă de timp, dar va face asta cu prețul scump al relației lor.

Dan cu Jackson: când sportul nu mai e distractiv

– Puștiul ăsta are talent; cred că are cel mai bun balans din toată echipa, mi-a spus antrenorul de golf al lui Jackson, dar parcă se împușcă singur în picior când e pe teren. Parcă nu vrea să câștige.

Profesorii lui mi-au spus același lucru la o întâlnire cu ei:

– Jackson nu rămâne corigent, dar nu pare să depună niciun efort.

Jackson era un elev de clasa a zecea, înalt și slab, cu păr negru și ochi albaștri, strălucitori, care nu păreau să se odih-

nească o secundă. Când vorbea, Jackson se uita încontinuu prin încăpere, uneori făcând contact vizual pentru o secundă. Dar nu era ca ceilalți băieți care voiau doar să scape din cabinetul meu cât de repede pot, ci părea ușurat să se afle acolo și să aibă ocazia de a vorbi. Indiferent ce era lucrul de care fugea Jackson, părea să fie ceva din interiorul lui.

După doar câteva minute de conversație, Jackson a început să vorbească despre tatăl lui:

– Când eram mai mic, mă forța foarte mult să joc golf. Credea că asta mă va ajuta să primesc o bursă la facultate sau că măcar îi voi mulțumi cândva când voi fi profesionist. Am încercat să-mi placă, dar el a furat toată distracția.

– El joacă bine?

– Cred că juca destul de bine la un moment dat. Acum îl bat de obicei. Dar când eram mic, simțeam că nu se gândește decât la asta.

– Ce-a făcut el ca să fure distracția din jocul de golf?

– Pentru el era vorba mereu de victorie, victorie, victorie. Antrenament, antrenament, antrenament. Nu aveam de ales.

– Dar acum joci bine golf, nu?

– Probabil că da, nu știu. Dar nu-mi mai place așa de mult să joc. Aș prefera să joc baseball, deși el probabil m-ar omorî dacă ar ști.

Când Jackson a împlinit treisprezece ani, începuse să-și exprime părerile despre golf și despre alte chestiuni și asta dusese la certuri aprinse între el și tatăl său, discuții care, uneori, amenințau să erupă în violență fizică.

Părinții lui Jackson se despărțiseră recent și, în acordul de separare, au stabilit ca Jackson să petreacă două sfârșituri de săptămână, alternative, cu tatăl lui. N-a trecut mult timp până când Jackson a început să se opună.

– Nu vreau să mă duc acolo. Nu pot să-mi văd prietenii și tot ce am voie să fac e să-mi pierd timpul cu el și cu surorile

mele. Și e așa un nenorocit tot timpul. Nu recunoaște niciodată că ceva e din vina lui, mi-a spus Jackson. Parcă purtăm mereu aceeași conversație. El crede că doar pentru că plătește totul, eu trebuie să stau cu el și să-i spun că-l iubesc. Nu merge chiar așa. Țipă la mine dacă-i spun că nu vreau să petrec sfârșitul de săptămână cu el. De parcă asta chiar o să mă facă să mă duc. Îmi tot spune să-i arăt respect. Dar de fapt nu-l respect. Îmi tot spune că o să se schimbe, dar durează doar o zi și apoi face din nou aceleași lucruri.

Problema lui Jackson cu tatăl lui era mai gravă și nu putea fi rezolvată în ședințe de patruzeci de minute pe săptămână în acel an școlar. Am continuat să-l văd și să discut cu el, dar a început să meargă și la consiliere de familie și chiar a avut niște ședințe împreună cu tatăl său. Însă majoritatea conversațiilor se centrau în jurul acelorași subiecte. Tatăl lui Jackson vedea ședințele ca pe un mod de a-l obliga pe Jackson să petreacă timp cu el și nu ca pe un mod de a lucra la relația lor. Nu era întotdeauna ușor să te înțelegi cu Jackson – la urma urmei, era un adolescent furios – dar tatăl lui era incapabil să vadă și alt punct de vedere în afară de al său și asta îi făcea fiul să se îndepărteze de el. Prin faptul că nu asculta ce avea de spus Jackson, tatăl lui îi denigra acestuia gândurile, sentimentele și dorințele. Putea foarte bine să-i spună lui Jackson că nu există. Prin urmare, ca să simtă că deține controlul asupra propriei vieți, Jackson trebuia să i se opună tatălui său, ceea ce însemna să nu se ridice la înălțimea potențialului său pe terenul de golf.

Competiția

Bărbații concurează între ei pentru dominare, poziție și putere, de cele mai multe ori doar de distracție. În adolescență, competiția dintre un băiat și tatăl lui atinge paroxismul, cu rezultate volatile previzibile.

Există un conflict inevitabil între încrederea și puterea din ce în ce mai mari ale adolescentului și postura din ce în ce mai defensivă a tatălui. Tații de băieți adolescenți sunt extrem de vulnerabili. De obicei pe la patruzeci de ani, bărbații încep să vadă și să simtă efectele îmbătrânirii, nu numai fizice, dar și în munca lor și în ceea ce fac în timpul liber. E o realizare sumbră că tinerețea lor a trecut și deseori apare negare și mânie cu privire la această pierdere.

În același timp, fiii lor trec cu toate forțele prin pubertate, crescând rapid în înălțime, în greutate și în masă musculară. Sunt plini de bucurie cu privire la noile lor aptitudini. Fiecare salt înainte al fiului accentuează neconcordanța fizică din ce în ce mai mare dintre el și tatăl său. Într-o relație definită de distanța emoțională, aceste dezvoltări nu sunt discutate prea mult și cu siguranță nu sunt aplaudate, dar ele sunt, totuși, pietre de hotar în creșterea emoțională a unui băiat. Majoritatea bărbaților își amintesc cu precizie momentul când și-au dat seama pentru prima dată că îl pot „doborî" pe tatăl lor.

Tom, care are aproape cincizeci de ani, își amintește:

– A fost ultima oară când ne-am luptat în joacă. Eu aveam șaisprezece ani și fratele meu paisprezece. Ne luptam destul de tare și tata începuse să și-o ia destul de serios. În cele din urmă, a reușit să ne pună pe amândoi la podea. Apoi a pus capăt jocului. Am aflat a doua zi că avea două coaste rupte.

Dave, la douăzeci și ceva de ani, își amintește un moment similar definitoriu pentru el:

– Aveam aproape șaptesprezece ani. Tata și cu mine ne certam pe motiv că nu merit să iau mașina sâmbătă. Mă bătea o groază la cap cu privire la atitudinea mea și cât de irresponsabil sunt și că n-ar trebui să-mi dea mașina dacă mă port așa. Era o grămadă de rahat pentru că eram un puști de treabă. N-a trecut mult până mi-am pierdut cumpătul. Am început să țip și eu la el. Îi băgasem degetul aproape în ochi și cred că asta a fost prea mult pentru el pentru că i-a sărit țandăra. M-a

trântit de peretele din bucătărie și eu l-am împins așa de tare că a căzut pe jos, apoi am ieșit tunând și fulgerând din casă. După aceea, ne-am evitat unul pe altul. După vreo două luni a suferit un infarct ușor. Am știut atunci – și mi-am dat seama că și el știa – că niciodată nu-mi va mai fi teamă de el în același mod.

Rick, de patruzeci de ani, își amintește:

– Cred că eram prin clasa a noua. Mă luptam cu tata în sufragerie. Aveam aproximativ aceeași înălțime, deși cred că el mă depășea puțin în greutate. Eram pe podea. Aveam brațele încinse în jurul lui și mă chinuiam să nu-l las să se ridice. Apoi el s-a eliberat cu un braț și a început să mă lovească cu pumnul. Mă lovea doar în braț, însă mă pocnea cât de tare putea. Eram destul de buimac. Era clar că ceva era diferit. Întotdeauna fusese distractiv să ne luptăm. De obicei râdeam în timp ce o făceam. Dar acum era supărat. Apoi mi-am imaginat că nu mai era ușor pentru el. Nu mă mai putea domina din punct de vedere fizic. Țin minte că m-am simțit prost cu privire la asta. Nu cred că ne-am mai luptat după aceea.

Tații au nevoie să sărbătorească reușitele fiilor lor, să îi onoreze pentru ceea ce sunt. Dacă un tată nu va evita să-l facă pe fiu mandatarul său – forțându-l să reușească într-un anume sport sau întreprindere pentru ca tatăl să poată pretinde apoi, indirect, că victoria e a lui – va exista foarte puțin spațiu pentru ca relația lor să se dezvolte.

Un prieten trecut de patruzeci de ani îmi povestește despre echipa amatoare de softball din orașul său, constituită în majoritate din tați și fii. Sunt patru bărbați trecuți de cincizeci de ani și cei șapte fii ai lor, toți la vârsta adolescenței. Adulții jucau împreună de mai mult de douăzeci de ani. Mulți dintre băieți jucau baseball împreună în echipe din Liga Mică a comunității, uneori antrenați de câte un tată sau de altul și, mai târziu, în echipa liceului. Baseball-ul și softaball-ul aveau un loc central în viețile lor. Acest interes împărtășit le dădea, parțial, acestor tați și fii ocazia de a se scoate unul pe altul în evidență.

Sezonul lor începe în aprilie când mulți dintre fii sunt plecați la școală. La început sunt tații cei care duc tot greul, împovărați de abilitățile lor din ce în ce mai slabe și de rănile cronice. Pe măsură ce zilele lui mai se transformă în iunie, fiii talentați la sport se întorc și încep să joace alături de tații lor, înlocuindu-i uneori în echipă.

O femeie care s-ar uita la meci n-ar vedea dragostea dintre acești bărbați pentru că e ceva specific bărbătesc. Nu e exprimată prin îmbrățișări și deseori nici prin cuvinte. Dar este palpabilă. Poate fi văzută în bucuria tăcută a unui tată la golul dat de fiul lui. Este evidentă în încercarea unui fiu de a-și ajuta tatăl să se lupte cu procesul de îmbătrânire. Un fiu s-a chinuit timp de două sezoane să-l facă pe tatăl lui să-și pună ochelari ca să vadă mingea când era la primire. Altul a conceput un program de control al greutății pentru tatăl lui, în afara sezonului.

Echipa aceasta a câștigat campionatul orășenesc anul trecut și în sezonul acesta poți auzi dragostea dintre acești bărbați în povestirile despre triumful glorios obținut de tați și fii împreună.

Critica

Dacă un tată simte că trebuie să-și domine sau să-și controleze fiul, se va folosi de orice putere are la îndemână. Uneori e vorba de restricțiile punitive legate de utilizarea mașinii, a telefonului, a banilor de buzunar sau a timpului liber al băiatului. Chiar și atunci când un fiu descoperă că e mai puternic din punct de vedere fizic, tot continuă să-și vadă tatăl ca fiind dominator din punct de vedere emoțional. Și arma psihologică fundamentală a unui tată este critica, pentru că majoritatea fiilor rămân foarte sensibili la remarcile umilitoare ale tatălor lor, chiar și după ce au ajuns la maturitate.

Poveștile de război de pe frontul tată-fiu ajung la noi de la diferiți supraviețuitori: fii deprimați și furioși, bărbați încă

înverșunați cu privire la încăpățânarea tatălor lor de a-i domina în adolescență și femei care tresar amintindu-și de tații și de frații lor sau de soții și de fiii lor angajați într-un duel emoțional inechitabil.

Louis, un elev de clasa a zecea, îmi spune verde în față că-și urăște tatăl.

– E total pe dinafară, spune băiatul. Nu poate vorbi despre nimic cu mine. Descoperă ceva greșit în orice fac și când nu mă jignește, vorbește doar despre el însuși, de parcă ar trebui să mă intereseze chestiile alea care n-au nicio legătură cu mine. În majoritatea timpului nu vrea să asculte ce am eu de spus, dar e și mai rău când o face, pentru că atunci se ia de mine. Orice discuție se transformă în ceartă și n-ai cum să câștigi.

Reacția lui Louis este să-și evite tatăl cât de mult posibil. Când a venit momentul să-și găsească o slujbă după orele de școală, și-a ales una la care să lucreze ore de seară ca să iasă din casă trei nopți pe săptămână. În cele din urmă, Louis își va clădi o carieră și o viață a lui proprie; peisajul vieții sale se va schimba, dar abisul emoțional dintre el și tatăl lui nu dă semne că se va micșora.

Joan avea un tată muncitor și responsabil care avea două slujbe ca să-și întrețină soția și cei patru copii. Cu ea era respectuos, uneori chiar drăguț, dar nu prea știa să stea de vorbă și când o făcea, nu făcea altceva decât să-l critice pe fratele ei:

– Tatăl meu vorbea rareori cu noi, dar îl critica pe fratele meu pentru orice – pentru părul lui, pentru haine, pentru privirea de pe chip. Fratele meu era așa de creativ, de deștept și avea un simț deosebit al umorului. Din punctul meu de vedere și al surorilor mele, el nu putea greși cu nimic. Nu mi-a trecut niciodată prin cap cât de dureros trebuie să fi fost pentru fratele meu acest lucru până nu am născut și eu un fiu. Acum văd cât de mult se bucură fiul meu când soțul meu se comportă afectuos cu el, chiar și în moduri minore, și văd cât de tare îl doare când tatăl lui își pierde cumpătul și îl critică. Sunt tristă

pentru fratele meu. Relația dintre el și tata nu s-a schimbat niciodată și după ce fratele meu a plecat de acasă, l-a evitat cam tot restul vieții. Tata a murit anul trecut și fratele meu e la a treia soție, cu patru copii lăsați în urmă la fostele neveste, copii cu care nu are nicio relație. Îmi iubesc fratele, dar viața lui e o harababură. Nu pot spune că-l învinovățesc exact pe tata pentru asta, dar – în calitate de mamă a unui băiat acum – nu mă pot abține să nu cred că există o legătură.

Consecințele laudei nerostite sau ale criticii slobode sunt profunde și durabile. Bine trecuți de vârsta mijlocie, mulți bărbați își amintesc în detaliu anumite sentimente de durere, de mânie sau de nedumerire. Un pacient de cincizeci și doi de ani îmi povestește despre ziua în care a absolvit ca șef de promoție la o universitate respectată. Le-a spus părinților săi că vrea să-și direcționeze competența și entuziasmul spre sala de clasă: voia să fie profesor. Singura reacție a tatălui său a fost una de panică furioasă:

– Vrei să spui că după toate astea vrei să fii profesor? De ce nu-ți poți lua o slujbă de *bărbat adevărat*?

Un prieten dintr-o familie religioasă își amintește de adolescența lui și de zilele pline de gâlceavă dintre el și tatăl său:

– Nu-mi doream decât să-l aud spunând, doar o singură dată, ceea ce a spus Dumnezeu despre Iisus în ziua botezului Său: „Acesta este Fiul meu preaiubit, întru Care am binevoit".

Tații trebuie să le comunice mai des fiilor lor plini de defecte mesajul simplu că sunt iubiți și prețuiți.

Tați și fii: cum să acoperi abisul emoțional

Cu siguranță am văzut relații în care tatăl și fiul se înțeleg bine, în care tensiunea inevitabilă dintre tată și fiu a dus la apariția unei legături strânse. Uneori o criză familială – boala

sau moartea mamei, de exemplu – îi apropie pe cei doi. Dar de cele mai multe ori se formează o legătură emoțională prin lucrurile pe care le fac împreună și prin atitudinea receptivă – pur și simplu petrec timp împreună, se ascultă unul pe altul și își vorbesc reciproc cu respect.

O relație puternică dintre un tată și un fiu poate părea și suna total diferit de relația dintre o mamă și un fiu. Mai exact, s-ar putea să nu existe acea explorare și împărtășire a sentimentelor sau acel nivel de contact fizic pe care îl asociem deseori cu apropierea emoțională de o femeie. Între bărbați, discuția se axează pe acțiune și nu pe meditație. Exprimarea fizică a afecțiunii poate veni prin faptul că împart același spațiu – stau unul lângă altul ca să asambleze o machetă sau stau la capetele diferite ale unui teren pentru un joc de pase și arcul descris de minge trasează legătura de afecțiune care este evident prezentă acolo.

Un tată spune că el și cu fiul lui de treisprezece ani se bucură de cele mai intime momente atunci când repară ceva împreună. Își amintește cu drag cum l-a ajutat, într-o zi, pe fiul lui cu o ajustare la patinele cu rotile. A fixat garnitura dintr-o singură mișcare și fiul său l-a bătut pe spate și i-a spus cu empatie:

– Ești cel mai *tare*!

Un alt tată ne-a spus că el și fiul lui, acum adolescent, au jucat șah împreună de când băiatul era mic. Când se așază la acest joc, în mare silențios și plăcut din punct de vedere competitiv, dispare toată tensiunea zilei sau ecoul unei neînțelegeri recente. Șahul le oferă un spațiu sigur și confortabil în care cei doi să fie împreună și să se bucure unul de compania celuilalt.

Oare sunt aceste relații mai puțin „emoționale" pentru că nu includ prea multe discuții directe despre dragoste sau conflict? Nu neapărat. Noi credem că, în general, e bine să nu lăsăm sentimentele importante nerostite și că vorbele sunt cel mai clar și direct mod de a face asta. Dar chiar există o

scală a calității unei relații care să necesite să vorbești despre anumite lucruri? Noi știm că discuția este singurul mod prin care îți poți exprima dragostea și poți rezolva conflictele, dar, în realitate, există momente când cuvintele pot încurca.

Până și cele mai obișnuite activități pot aduce împreună un tată și un fiu, în moduri care să le permită să-și împărtășească sentimentele. Un bărbat îl însoțește pe micul său fiu în „plimbări după gângănii", căutând, în aparență, insecte pentru studiu; de obicei se întorc acasă cu mâna goală, dar fericiți. Altă pereche tată și fiu se duce la tuns împreună o dată pe lună, în timp ce alt tată îl duce pe fiul său la băcănia din vecini în fiecare sâmbătă dimineața pentru a cumpăra mezeluri și pâine de secară pentru sandvișurile de la sfârșit de săptămână. Acestea și alte ritualuri simple pot constitui fundația pe care să se clădească o relație puternică tată-fiu. Mulți tați și fii au reînceput să facă împreună lucruri pe care nu le mai făcuseră de ani de zile și au redescoperit un sentiment de camaraderie pierdut pe drum. Oricât de simplist ar putea suna, am descoperit că și o banală activitate ritualică făcută împreună poate crește șansele ca o relație tată-fiu să supraviețuiască apelor furtunoase ale adolescenței.

Tiparele de izolare emoțională se pot schimba. Tații le pot schimba. Un bărbat care vrea o relație mai mult decât satisfăcătoare cu fiul lui poate începe să și-o construiască în moduri simple, dar semnificative: o poveste de noapte bună, un joc de pase, un compliment, un zâmbet. Numai dorința de a încerca reprezintă, în sine, începutul unui nou tipar care poate înlocui dezamăgirea provocată de distanța emoțională cu o moștenire a dragostei.

CAPITOLUL ŞASE

MAME ŞI FII

O poveste despre conectare şi schimbare

În dragostea unei mame față de fiul ei există o tandrețe răbdătoare care trece dincolo de orice alte forme de afecțiune ale inimii.

Washington Irving

O mamă și fiul ei de doi ani sunt în plimbarea lor zilnică prin parc. Ea stă liniștită și citește. El se uită în jur, căutând curios lucruri pe care să le exploreze. Își adună curajul și se aventurează la câțiva pași de ea – investigând iarba, rămurelele, gângăniile și pietrele din jurul lui – apoi se întoarce la mama lui. Își trece brațele pe după gâtul ei, i se cațără în spate și apoi pornește din nou. De fiecare dată când pleacă de lângă ea, se aventurează un pic mai departe, descriind o orbită ceva mai largă de explorare. Ea îl ține sub supraveghere și când crede că s-a îndepărtat suficient, îl cheamă înapoi și îi iese în cale la jumătatea drumului.

Acesta este tiparul fundamental al relației dintre un băiat și mama lui. El este exploratorul; ea este „baza a patra"*. Atât din punct de vedere emoțional, cât și fizic, pe durata întregii copilării, în timp ce un băiat explorează, el poartă cu sine siguranța și familiaritatea mamei lui. Pe măsură ce creș-

* În original, *home base*, termen din baseball care desemnează locul de început al jocului precum și ultima bază pe care trebuie s-o atingă un jucător ca să marcheze (n. trad.).

te, un băiat trebuie să fie în stare să-și părăsească mama fără s-o piardă complet și să se întoarcă la ea fără să se piardă pe sine însuși. Sarcina iubitoare a unei mame este paralelă: ea trebuie să încerce să înțeleagă și să răspundă la ce are nevoie fiul ei în diferite etape ale vieții. Când o relație are acest echilibru, o descriem ca fiind *sincronă*.

A fi mama oricărui copil se reduce până la urmă la acest balans delicat între apropiere și distanțare, dar între mame și fiii lor există multe moduri în care această sincronizare poate fi întreruptă. Dacă mama nu recunoaște, în comportamentele și atitudinile lui schimbate față de ea, etapele necesare ale evoluției fiului său, ea nu va reuși să îi ofere ceea ce el are nevoie sau va continua să îi ofere ceva de care acesta nu mai are nevoie sau nu-și mai dorește. Pentru multe femei, este o provocare în plus să fie mame de băieți, deoarece simt că nu îi înțeleg pe aceștia pentru că nu au experimentat niciodată lumea din perspectiva unui băiat sau pentru că au anumite așteptări despre băieți, construite în relațiile lor cu tații sau frații lor, care le alterează felul în care își văd fiii.

E normal să privim relația dintre o mamă și un fiu ca pe ceva finit, ca pe o consecință inevitabilă a maturizării unui băiat. Cu siguranță, vine un moment în viață când un băiat trebuie să-și mute atașamentul principal de la mamă la tată și să se identifice pe sine însuși ca pe un bărbat în devenire. Cu toate acestea, nu există un prag – nici la patru, nici la nouă, nici la treisprezece ani, când un băiat trebuie „să renunțe" la mama lui sau când o mamă trebuie „să renunțe" la fiul ei. O relație mamă-fiu sincronă se transformă singură – și îi transformă și pe ei – pe tot parcursul copilăriei lui. Noi credem că un băiat care este desprins de mama lui este în pericol. Și totuși, mulți băieți încep să se poarte de parcă tot ce a reprezentat cândva mama – intimitate, căldură, dragoste, afecțiune – este acum interzis și că apropierea pe care au avut-o este acum pierdută pe vecie. Multe femei se împotrivesc acestui lucru. Vedem

multe mame care vor să păstreze apropierea, dar nu știu cum s-o facă. Femeile care își iubesc fiii se tem să nu-i piardă și totuși se simt obligate de mesajele culturale să „taie cordonul ombilical". O mamă căreia îi pasă de fiul ei și vrea să facă tot ce-i mai bun pentru el, va cădea ușor pradă îngrijorării că dacă îl ține prea aproape, îl va transforma în băiatul mamei sau, mai rău, într-un fătălău.

Din partea lui, băiatul vine cu nevoia de a se simți competent și bărbat. El caută la mama lui iubire și acceptare, dar se va distanța de ea atunci când va simți nevoia de a fi autonom sau de a-și confirma „bărbăția". Așa ceva este natural și previzibil, dar un băiat nu-și pierde niciodată nevoia de a fi înțeles și iubit de mama lui. Fluctuația aceasta dintre independență și nevoie profundă poate nedumeri multe mame. Pentru că sarcina unui băiat de a crește și de a se schimba este destul de diferită de sarcina mamei de a-l îndruma și de a-l îngriji, relația lor se joacă pe două fronturi diferite: al lui și al ei, și cele două nu se întrepătrund întotdeauna.

Când o mamă şi cu fiul ei sunt ieşiţi din sincron

Băieții se plâng deseori: „mama nu pricepe nimic". Ei nici n-au nevoie ca ea s-o facă, de fapt; ea e părinte și există anumite lucruri pe care părinții pur și simplu nu le „pricep". Dar băieții devin frustrați de relația lor cu mama când simt că aceasta înțelege greșit mai des decât e cazul sau că mamele lor – fie că sunt îngrozite, fie naive – reacționează exagerat la lucruri care sunt normale pentru băieți de vârsta lor.

Sam și cu mama lui fuseseră foarte apropiați. Când fratele mai mare al lui Sam era plecat cu tatăl lui să joace baseball în Liga Mică, ea îl lua pe Sam, încă mic, în studioul ei de sculptură și îi dădea grămada lui de lut cu care să se joace. Seara, când tatăl și cu fiul mai mare se uitau în cărțile de istorie des-

pre Războiul Civil, Sam și cu mama lui se ghemuiau pe canapea și ea îi citea poeziile pe care le adorase când era mică.

După ce Sam a împlinit doisprezece ani, a început să se îndepărteze de mama lui. Aproape peste noapte a început să se plângă că poezia e pentru „bebeluși" și că lucratul în lut e „plictisitor". A început să îi evite îmbrățișările și în majoritatea serilor, după cină, se retrăgea repede în intimitatea camerei sale. Mama lui a încercat să nu se simtă rănită, reamintindu-și că la vârsta asta Sam are nevoie de spațiu în care să se dezvolte, dar îi venea greu să accepte retragerea lui emoțională, așa că de fiecare dată când el se îndepărta, ea mai făcea un pas înainte ca să acopere distanța.

Ca parte din rutina lor dragă de mers la culcare, ea începuse să-i bată la ușă seara, ca să stea de vorbă. În timp ce ea stătea pe marginea patului, încercând să facă conversație, el nu făcea niciun efort să-și ascundă nerăbdarea. Când ea a încercat să-i explice că pur și simplu ducea dorul conversațiilor lor, el i-a spus doar atât: „Mamă, trebuie să mă întorc la învățat. Vrei, te rog, să pleci?".

- Când am început în cele din urmă să-mi încui ușa, a fost picătura care a umplut paharul pentru ea, spune el.

În următoarea săptămână, de fiecare dată când ea bătea la ușă, el îi striga să-l lase în pace. Apoi, într-o zi, furioasă și frustrată, mama lui a bătut cu pumnul în ușă, strigând:

– Deschide! Sunt mama ta, la dracu!

O mamă poate trăi primele mișcări spre independență ale fiului ei ca pe o respingere, dar nu asta sunt. Efortul intens al mamei lui Sam de a-l ține lângă ea l-a făcut pe acesta să vrea și mai mult să se îndepărteze și, în cele din urmă, le-a afectat relația. Treizeci de ani mai târziu, Sam încă își amintește frecușurile acelei perioade.

Când mamele ne spun cât de greu poate fi să te adaptezi în permanență, să-ți schimbi perspectiva sau răspunsurile ca

să te potrivești cu noul loc al fiului tău pe curba de dezvoltare, auzim deseori o versiune a „poveștii puloverului" în care o mamă se simte atât de conectată cu copilul ei, încât atunci când scade temperatura și îi e frig ei, se duce să-i aducă lui un pulover. Dar vine un moment când o mamă trebuie să-i permită fiului ei să-și ia propriile decizii – să facă greșeli, chiar dacă asta înseamnă buze vinețiie și dinți clănțănitori.

Schimbări în dezvoltare și așteptările de rigoare

„Copilul, în primii cinci ani decisivi din viața lui, o simte pe mama lui ca pe o putere omniprezentă, protectoare și hrănitoare", scria filozoful/psihologul Erich Fromm. „Mama e hrană; ea e dragoste; e căldură; e pământ. Să fii iubit de ea înseamnă să fii viu, să fii acasă". Când o mamă se comportă cu grijă și cu atenție față de nevoile sugarului ei, acesta va forma o legătură interioară cu ea – ceea ce psihologii numesc „un atașament sigur" – care îi va oferi o fundație solidă de încredere și dragoste pe care acesta să-și construiască alte relații[1].

De la acest început de absolută apropiere, anumite puncte de cotitură în dezvoltarea unui băiat declanșează schimbări în relația mamă-fiu. Principalele etape de tranziție sunt: trecerea de la perioada de sugar la cea de copil mic, când un băiat devine mobil și poate explora lumea înconjurătoare; când merge la grădiniță și intră într-o nouă lume de îngrijitori adulți care îi vor influența viața; pubertatea, când devine interesat de fete și când influența grupului de prieteni pune la încercare influența mamei; și după ce termină liceul și, în cele mai multe cazuri, se mută de acasă. În fiecare etapă, mama trebuie să-și potrivească legătura cu fiul ei, oferindu-i atât stabilitate, cât și libertate emoțională pentru a-i permite să crească. Un băiat are nevoie să simtă că mama sa are încredere în capacitatea lui de a gestiona noile experiențe.

Povestea clasică pentru copii „The Runaway Bunny", de Margaret Wise Brown, celebrează tocmai acest dans de separare și conectare. Un iepuraș o tachinează vesel pe mama lui cu amenințarea că va fugi departe de ea și ea nu-l va găsi niciodată. Îi spune că se va transforma în altceva, complet diferit – un munte, o floare, o navă cu pânze, o pasăre, un păstrăv. De fiecare dată, mama îi răspunde fanteziilor sale cu propria ei imagine de prezență reconfortantă. Dacă el va deveni un munte, ea îl va vizita pe post de cățărător. Dacă el se face păstrăv, ea va fi un pescar. Dacă el devine „o brânduș în-tr-o grădină ascunsă", ea va deveni un grădinar. „Dacă te faci pasăre și zbori de lângă mine", îi spune ea, „eu mă fac copac ca să ai unde să te întorci".

„The Runaway Bunny" e o poveste destul de amețitoare pentru un băiețel de trei ani care e fascinat de imaginea unei aventuri, pe fundalul siguranței oferite de dragostea și prezența constantă a mamei. Deși un băiat nu depășește niciodată nevoia de a avea o mamă care să fie acea bază a patra, așteptările lui de la ea se schimbă odată cu vârsta și maturizarea. Pentru un băiat de cincisprezece ani, imaginea mamei omniprezente din „The Runaway Bunny" e cea a „mamei sufocante" din coșmarurile oricărui băiat.

Michael cu mama lui Jason: păr albastru și fermitate

Jason a fost fiul de vis al mamei sale. A fost un bebeluș vesel și un copil mic activ și curios. Până la vârsta de trei ani, mama lui, Anne, îi considera demonstrațiile de independență amuzante și acceptabile; dacă era sfidător sau făcea o criză cu privire la ceva, de obicei ea reușea să-i distragă atenția sau să-l păcălească să asculte.

Jason avea zece ani când tatăl lui a început să călătorească mult în interes de serviciu și era plecat des, uneori chiar și

săptămâni la rând. Jason a sărit în ajutor, preluând mai multe responsabilități în gospodărie. Era cooperant. Dacă mama lui îi spunea să fie acasă la ora șase ca să ia cina, atunci venea acasă. Dacă îi spunea că trebuie să exerseze la clarinet înainte să se joace pe calculator, atunci asta făcea.

La paisprezece ani, fiul ei de vis a început să se schimbe. O provoca pe Anne din orice. Și-a lăsat responsabilitățile la o parte; ea simțea că trebuie să-l cicălească mereu cu privire la teme și la exersatul la clarinet. Jason a început s-o sfideze: dacă ea îi spunea să fie acasă la șase, el venea la șapte; dacă-i spunea la șapte, el venea la șapte și jumătate. Apoi mai erau ciondănelile minore, dar constante, cu privire la lungimea părului său.

Credea că a câștigat bătălia până în ziua în care el a intrat în casă cu părul vopsit în albastru intens. Ea i-a ordonat să scape de albastru, ceea ce a și făcut, înlocuindu-l cu negru-smoală. Apoi, când a venit acasă de la muncă într-o seară, negrul dispăruse, odată cu tot părul lui Jason. Se răsese în cap. În acel moment, Anne a venit la mine la terapie. Confruntările ei cu Jason deveniseră atât de dureroase și încrederea ei în propriile decizii atât de zdruncinată, încât începuse să se întrebe dacă e o mamă bună sau nu. Ca multe mame de băieți adolescenți, se întreba dacă Jason o plăcea sau dacă acestuia îi păsa de ceva din ce spunea ea.

– Nu știu ce s-a întâmplat cu el, mi-a spus ea. Abia mai vorbește cu mine și parcă tot ce spune sau face e menit să mă calce pe mine pe nervi. Ne certăm tot timpul. Nu știu ce să fac.

Anne s-a gândit că poate absența prelungită a soțului ei ar putea fi motivul ascuns pentru schimbarea de comportament a fiului său, dar știa că și alte cupluri trec prin experiențe similare de rebeliune a fiilor lor adolescenți. Apoi s-a gândit că poate are prea mult de învățat la școală, dar profesorii i-au spus că Jason se descurcă bine.

– Asta mă lasă pe mine ca singura sursă a problemei, mi-a spus Anne. Și îmi pare rău, dar nu accept ideea că e cumva din vina mea. Nu sunt o mamă rea.

Într-adevăr nu era, dar era speriată și din ce în ce mai lipsită de puterea de a-i influența comportamentul lui Jason. Își pierduse perspectiva – și flexibilitatea.

De fiecare dată când Jason încerca să-și exercite independența abia înmugurită, Anne devenea și mai severă de teamă că pierde controlul. La un nivel mai profund, se temea că pierde legătura pe care ei doi au avut-o.

O parte din problema lui Anne era că nu recunoștea că cererea de autonomie a unui adolescent este normală. Adolescenților le place să „testeze limitele", să vadă ce le merge și ce nu, să vadă dacă o pot scoate din minți pe mama lor. E ca o reluare a acelei perioade „teribilul doi ani"*. La o ședință de grup cu mai mulți adolescenți băieți, unul dintre ei a făcut o remarcă oribilă sexistă și misogină. M-am luat foarte tare de el –, dar el m-a dezarmat.

– Hei, uite ce e – sunt adolescent, a spus el. *Am dreptul* să spun chestii provocatoare.

Când autoritatea unei mame este contestată, ea trebuie să facă două lucruri în același timp: să recunoască și să sprijine dependența continuă a unui băiat fără să-i scoată ochii cu asta și să accepte accesele mici de independență fără să reacționeze de parcă acestea ar fi amenințătoare sau înspăimântătoare.

Îți poți da seama cât de fragil este un băiat după cât de feroce se luptă pentru autonomie. Cu cât mai încrezător e acesta în puterea lui, cu atât mai ușor îi este să-și recunoască dependența. Anne s-a luptat cu Jason timp de doi ani, în parte pentru că s-a opus tranziției; cu soțul ei plecat, ea simțea că trebuie să fie mai tenace ca oricând în a-și menține autoritatea. Jason simțea că trebuie să adopte poziții din ce în ce mai ferme pentru a se afirma pe sine însuși. Și astfel a fost

* În original „the terrible twos", termen folosit pentru a descrie vârsta de doi ani a copiilor când crizele de tantrum sunt cele mai frecvente și cei mici par să fie incontrolabili și cu dispoziție schimbătoare (n. trad.).

nevoie să se lupte între ei. Ultimii doi ani de liceu au fost relativ pașnici, până în clasa a douăsprezecea când Jason, într-un gest final, și-a vopsit din nou părul în albastru intens cu o săptămână înainte de absolvire. Anne râde când îmi descrie cum ieșea el în evidență la ceremonia de absolvire. Pentru că devenise din nou încrezătoare în dragostea dintre ei, ea s-a putut bucura de sfidarea lui nevinovată a autorității.

Indiferent cât de mult vă potriviți voi și cu fiii voștri în materie de temperament, de interese sau de viziune asupra vieții, nu poți presupune niciodată că vă veți pune de acord cu ei atunci când problema reală e obținerea autonomiei – dreptul de a-și lua propriile decizii – și nevoia de a se depărta de istoricul de dependență și de cel mai important martor al ei: mama lui.

Mamele ca profesori de înțelegere emoțională

O mamă are o putere psihologică enormă. Legătura emoțională dintre un bărbat și mama sa e posibil să fie cea mai adânc înrădăcinată legătură din viața lui. Pentru mulți băieți, mama e singura persoană în care pot avea încredere. Dacă un băiat nu are o astfel de relație cu ea, poate suferi o pierde devastatoare.

Andrew a venit într-o după amiază la o ședință de consiliere de familie împreună cu părinții lui. Din momentul în care a intrat în cameră, adolescentul vivace de paisprezece ani s-a mișcat încontinuu prin încăpere, deschizând și închizând sertare și uși, învârtindu-se cu scaunul și răsfoind foile de pe birou. Mama lui l-a rugat să stea jos și el s-a așezat, dar apoi a început s-o lovească cu talpa peste picior. Asta a enervat-o, dar în loc să-l certe, ea i-a luat pur și simplu talpa în mână, ținând-o nemișcată în timp ce continua să vorbească. În câteva momente, Andrew s-a liniștit. Gestul afectuos al mamei sale l-a calmat și l-a făcut să fie atent atunci când a venit rândul lui să vorbească.

Când am rugat doi băieți de clasa a noua, despre care știam că au o relație bună cu mamele lor, să ne descrie acea relație, așa cum ne așteptam de la doi băieți de vârsta lor, niciunul dintre ei n-a folosit cuvântul *dragoste*. Dar amândoi au descris un nivel de confort pe care îl simțeau cu mamele lor și unul a reușit să pună în cuvinte ce simțea: „Păi, cam are dreptate cu privire la tot". Prin asta s-a referit la faptul că, de obicei, îl înțelege. Pentru o mamă, a găsi răspunsul „corect" înseamnă de cele mai multe ori să se chinuiască să-și separe propriile considerații emoționale de cele ale fiului ei.

Dan cu mama lui Doug: echilibrând temerile și nevoile

Dawn a venit să mă vadă la câteva luni după ce s-a despărțit de Rick. Mi-a povestit că decizia de a se despărți și de a începe procedurile de divorț venise după ani de răceală și neimplicare crescândă din partea lui Rick. Ceea ce nu știam atunci era că acesta era începutul unei bătălii lungi pentru Dawn, la finalul căreia va trebui să ia una dintre cele mai dificile decizii din viața ei: să îl lase pe fiul ei să plece.

La început, Dawn și cu mine am vorbit despre cum ar putea să se desprindă emoțional de fostul ei soț. Deși comportamentul lui fusese cel care o împinsese pe Dawn să ia decizia divorțului – descoperise că el avusese mai multe aventuri în ultimii ani – el nu se împotrivise divorțului și păruse ușurat că ajunseseră în punctul de a divorța. În ciuda acestui fapt, el nu voia să-i dea drumul – ea mi-a descris acest lucru ca pe sentimentul că o deține în vreun fel, că ar trebui să poată să îi controleze fiecare mișcare. Făcea chestii cum ar fi să o sune și să țipe la ea că solicitările ei de pensie alimentară erau nedrepte. Asta o înfuria pe Dawn, dar ura faptul că el încă mai putea s-o aducă în stadiul acela și voia să învețe cum să înceteze să

se mai înnebunească singură cu privire la stilul de viață, considerat de ea, frivol, pe care îl ducea fostul ei soț – ieșea cu femei cu zece sau douăzeci de ani mai tinere și, din ce auzise ea, se purta stânjenitor ca un bărbat aflat într-o criză devastatoare a vârstei mijlocii. Voia să înceteze să se mai simtă vinovată, întrebându-se dacă lucrurile ar fi mers mai bine dacă ar fi făcut ea ceva diferit. Dar cel mai mult vorbea despre fiul ei, Doug, de treisprezece ani, care se descurca prost la școală și care era furios și confuz cu privire la divorțul apropiat. De fapt, uneori îmi era greu s-o opresc să mai vorbească despre Doug și să vorbească despre ea însăși și despre propriile ei probleme – dacă să se întoarcă să lucreze ca asistentă medicală, dacă era pregătită să iasă din nou la întâlniri, cum să gestioneze avansurile primite de la prietenii soțului ei și despre relația cu mama ei care o învinovățea pentru divorț și încă mai menținea o relație apropiată cu Rick.

– Îmi fac griji pentru Doug, mi-a spus Dawn într-o zi. Uneori văd accese din temperamentul lui Rick la el sau îl aud spunând ceva sexist, care știu că vine direct din gura lui Rick, și mi se face teamă. Nu vreau ca el să se uite la Rick și să creadă că așa trebuie să se poarte un bărbat. Mi-aș dori să-l pot proteja ca să nu ajungă ca tatăl lui.

– Cum mai stă treaba cu problema custodiei? Rick mai continuă să se lupte ca Doug să rămână cu el?

– Au stabilit o nouă înfățișare, dar avocatul meu spune că nu are nicio șansă. De fapt, mi-a zis că și avocatul lui Rick încearcă să-l convingă s-o lase baltă – că nu face decât să arunce banii pe fereastră.

– Mi se pare că va încerca să stea legat de voi în orice mod poate.

– E groaznic. Dar nu voi ceda. Cred că e mai mult decât suficient faptul că îl ia pe Doug la sfârșit de săptămână, de două ori pe lună. Nu vreau să-l îndepărtez pe Doug de tatăl lui, dar mă înnebunește gândul că e acolo. Din câte îmi dau

seama, apartamentul lui Rick e un fel de caricatură de conac Playboy și nu pot decât să-mi imaginez la ce este expus Doug. Și știu că Rick îi spune lui Doug minciuni groaznice despre mine și se așteaptă de la el să fie spionul lui, întrebându-l dacă ies cu cineva, dacă mă sună bărbații acasă, chestii din astea. Mi-aș dori să vadă și el cât de rău e să-l pună pe Doug la mijloc așa.

Dawn se confrunta cu perspectiva dureroasă cu care se confruntă mulți părinți divorțați: să fie obligată prin lege să-și trimită fiul să locuiască cu cineva despre care ea credea că este o influență negativă. E ca și cum i-ai spune mamei unui copil de patru ani că trebuie să-l trimită pe o stradă aglomerată să se joace.

Dar, în fond, Rick era tatăl lui și Doug trebuia să ajungă, într-o zi, să vadă singur ce fel de om era tatăl său. Asta urma să o afle când era pregătit, dar acum Dawn știa că Doug are nevoie să aibă o relație cât mai bună cu tatăl lui și, deși știa asta, își dorea foarte mult să-l protejeze pe Doug de bărbatul a cărui latură negativă o vedea atât de limpede.

Pe parcursul următorilor ani, Dawn și-a reconstruit încet, încet viața. S-a reîntors la serviciu cu jumătate de normă, a început o relație serioasă cu Bob, un bărbat pe care îl cunoscuse la biserică, și a ajuns la un soi de înțelegere cu mama ei. Rick o deranjase mai puțin. Aproape se recăsătorise la un moment dat și încetase s-o mai hărțuiască pe Dawn atât de mult, dar acum o luase de la capăt; se întorsese la vechile trucuri – apelurile telefonice hărțuitoare, minciunile, eforturile dușmănoase de a-l îndepărta pe Doug de ea. Într-o zi a reușit.

– Doug vrea să se mute cu Rick.

– De ce?

Dawn și-a șters lacrimile.

– Nu știu. Cred că Rick i-a spus lucruri groaznice despre mine. Sau crede că ar fi grozav să locuiască undeva unde nu trebuie să urmeze nicio regulă. Mi-e din ce în ce mai greu să-l fac să se concentreze pe școală sau să-și facă treburile în gospodărie.

– Chiar crezi că Doug va pleca?

– Of... mi-e așa de... greu. Cred că *trebuie* să plece, înțelegi? Rick e singurul tată pe care îl are. Doug vrea să creadă în el. Uneori cred că mă agăț prea tare de fiul meu. E posibil să creadă că depind de el prea mult, că îmi pasă de el așa de mult, că i-a fost teamă să mă rănească mutându-se.

Primul impuls al lui Dawn a fost să-l rețină pe Doug cu orice preț. Voia să creadă că poate să-l rețină și să-l ajute să își gestioneze durerea pe care o simțea atât de clar. Dar mai vedea și cealaltă față a monedei. Doug avea aproape șaisprezece ani și nu era departe de momentul când trebuia să plece la facultate; relația lor tot trebuia să se schimbe la un moment dat în viitor. El putea rămâne în centrul inimii ei, dar nu putea – și nu trebuia – să rămână în centrul vieții ei de zi cu zi. Și el mai trebuia să-și înțeleagă tatăl. În ciuda faptului că Rick fusese un soț oribil, ea știa că relația lui Doug cu tatăl lui nu era așa de rea așa cum fusese a ei cu el și că ar fi o greșeală s-o submineze. Și îi era din ce în ce mai greu să îl asculte pe Doug reproducând filozofia hedonistă și sexistă a tatălui său, așa că atunci când el a rugat-o, ea l-a lăsat să plece.

– I-am spus că îmi va fi dor de el, dar că e liber să plece. M-am mai gândit și că trebuie să-i spun că nu există nimic din ce ar putea face el care să mă facă să nu-l mai iubesc. Știu că trebuie să aibă un punct stabil în viață și acela sunt eu.

A fost plecat doar patru luni.

– Prima oară când m-am gândit că poate vrea să se mute înapoi a fost când am văzut cât de greu îi era să mai plece după ce venea să mă viziteze, mi-a spus Dawn. Uneori când vorbea cu mine, vedeam cum îi tremură buza de jos. Îi era foarte greu, dar trebuia să vadă la prima mână stilul de viață al tatălui său ca să vadă cât de lipsit de conținut e. Știam că tatăl lui nu i-a impus nicio limită și când notele au început să scadă dramatic, a început și Doug să vadă încotro se îndrepta. Am fost surprinsă că i-a luat doar patru luni. Sincer, chiar n-am avut speranța că va fi atât de rațional.

Un an și ceva mai târziu am fost la nunta lui Dawn și a lui Bob. Unul dintre primele lucruri pe care l-a făcut Dawn a fost să mă ia deoparte și să-mi spună:

– Uită-te la el, sunt așa de mândră.

Nu vorbea despre noul ei soț, Bob, ci a arătat înspre Doug. Mi-am dat seama că nu-l mai văzusem de ceva vreme. Era deja mare acum. Mergea la facultate și începuse, în sfârșit, să se ridice la înălțimea abilităților lui. Nu mai avea pe chip expresia aceea mânioasă și tulburată cu care mi-l aminteam. Zâmbea și stătea drept.

După ceremonie, Doug s-a ridicat și a ținut un discurs pentru mire și mireasă. Nu-mi amintesc ce a spus, dar ce îmi amintesc e că după ce a vorbit, s-a aplecat și i-a dat mamei sale un sărut. Pentru mamă și fiu, fusese o călătorie dificilă, dar fermă și acum aveau destule lucruri pentru care să se bucure.

Mame și fii la cuțite: când așteptările devin obstacole

Mama unui băiat se confruntă cu două obstacole legate de sexe care îi pot întrerupe sincronul relației cu fiul ei: dacă n-a crescut cu frați, poate simți că nu știe prea multe despre cum sunt băieții. Sau dacă a avut parte de experiențe dificile cu băieții sau bărbații, acest lucru îi poate afecta viziunea asupra fiului ei. Cât de tare reușește o mamă să-și vadă fiul așa cum e și să acopere prăpastia dintre sexe are o legătură foarte mare cu cât de tare va reuși ea să-l citească, să se adapteze la și, mai ales, să se bucure de fiul ei.

Tom, de șase ani, avea dificultăți de învățare și greutăți în a-și controla comportamentul impulsiv. Mama lui, Alice, era extrem de îngrijorată cu privire la el și foarte neliniștită, dar în același timp avea o viziune fatalistă asupra viitorului lui, de parcă băiețelul era deja condamnat.

Copilăria lui Alice fusese marcată pe veci de moartea fratelui ei. Acesta se droga foarte mult și murise când motocicleta lui se izbise de un copac în timpul unei plimbări nocturne de amuzament. Fratele ei avusese, când era mic, dificultăți de învățare și probleme de comportament similare cu ale lui Tom, iar Alice își petrecuse copilăria făcându-și griji pentru el. Acum ea simțea aceeași frică teribilă pentru propriul ei fiu, amplificată de sentimentul că Tom se îndrepta spre același final tragic și că ea nu putea face nimic să-l împiedice.

După ce și-a identificat sursa ascunsă a temerilor și a reușit să-și separe experiența trăită cu fratele ei de realitățile vieții fiului său, Alice a reușit să vadă mai bine nevoile fiului său și să răspundă într-un mod mai direct și mai semnificativ. A angajat un meditator specializat pentru dificultățile de învățare ca să lucreze cu Tom și a rămas atentă la nevoile lui, pe măsură ce anul școlar progresa. În felul acesta, ea a reușit să evite genul acela de negare – care o orbea emoțional – pe care familia ei o avusese față de comportamentul extrem de riscant al fratelui și astfel și-a protejat cel mai bine fiul: a răspuns la nevoile lui în loc să reacționeze la temerile ei.

Atitudinea unei mame față de bărbați îi transmite și fiului un mesaj despre sentimentele ei față de el. Dacă o femeie este dezamăgită de soțul ei sau de fostul ei soț și îi comunică asta fiului său, nu numai că îi subminează relația fiului ei cu singurul tată pe care îl are, dar, implicit, îl critică și pe el.

O mamă căreia i-a plăcut să aibă frați în preajmă în copilărie se poate simți în largul ei să trăiască din nou cu energia băieților în familie și mesajul pe care ea îl transmite fiului ei e că activitatea lui este înțeleasă și el e demn de iubire. Dacă, în schimb, fratele ei a chinuit-o, ea se poate simți furioasă sau defensivă cu privire la nepăsarea fiului său față de sentimentele altora.

Fiecare mamă de băiat se confruntă cu sarcina de a încerca să înțeleagă aspectele vieții și gândirii unui băiat fără ca

ea să le trăiască: de ce nu pot băieții să stea locului? De ce mușcă din felia de pâine și o fac să semene cu o armă sau cu un pumnal? De ce nu se gândesc mai des la consecințele acțiunilor lor înainte să le facă? De ce nu povestesc mai multe despre viețile lor?

Furia, agitația, tăcerea și asumarea unor riscuri mari sunt caracteristici ale băieților pe care femeile trebuie să le înțeleagă. Fran era disperată cu privire la crizele furioase ale fiului ei de cinci ani. Îi scotea toate hainele din sertare și arunca jucăriile peste tot prin cameră. Oricând făcea fiul ei o criză, ea țipa la el și îi ordona să se ducă în colțul unei camere de oaspeți aflată într-un colț îndepărtat al casei, la etaj. În ultima vreme însă, aceste pedepse par să se întoarcă împotriva ei: el îi nesocotește în mod flagrant ordinul de a sta la colț și se întoarce mai beligerant decât înainte. Voia să știe ce e în neregulă cu el de e așa de feroce, de nesăbuit și de neascultător?

Fran era îngrozită de propriul ei fiu și nu-și dădea seama de asta. Credea că are „un sălbatic" pe mână și avea tendința de a folosi metode puternic disciplinare împotriva cărora băiatul se lupta și mai tare ca să mențină legătura pe care avea nevoie să o aibă cu ea. Fran avea doar un băiețel de cinci ani, care avea nevoie de limite. Ea credea că e un monstru. Nu petrecuse niciodată timp prin preajma băieților și avea nevoie să-și amintească faptul că el avea doar cinci ani. Dar pentru că acest copil de cinci ani era băiețel, ea nu-și putea da seama ce e în neregulă cu el.

Oricare ar fi temerile sau așteptările unei mame cu privire la viața ei alături de băieți, indiferent că și le verbalizează sau doar le gândesc, acestea sunt totuși transmise cumva și ele vor afecta ceea ce un fiu simte despre el însuși, precum și calitatea relației mamă-fiu.

Rhonda, mamă a doi fii buni, la vârsta studenției, își amintește cât de diferiți erau fiii ei când erau copii și cum îi răspundea mai cu dragă inimă și mai relaxată fiului ei mai mare,

Jonathan, care îi semăna mai mult – era mai vorbăreț și mai comunicativ.

– Venea acasă și povestea tot ce i se întâmplase de la un capăt la altul al zilei – despre toți cei pe care i-a văzut, tot ce i s-a întâmplat.

Mark, fiul ei mai mic, era mai tăcut, părea să înțeleagă limitele unui comportament adecvat și, de obicei, vorbea foarte puțin despre ziua lui la școală sau despre prietenii lui. Era mult mai discret și mai gânditor, asemenea tatălui său. După două luni de la începerea facultății, s-a despărțit de iubita lui din liceu, dar nu le-a spus părinților despre asta. Rhonda a aflat doar când s-a întâlnit întâmplător la supermarket cu mama fetei. Rhonda l-a sunat pe Mark să-l întrebe de ce nu i-a dat chiar el vestea. Mark i-a spus că îi pare rău, dar că nu s-a gândit că e așa mare scofală. I-a spus că i-ar fi zis în cele din urmă și a încercat s-o potolească spunându-i:

– Promit că o să te sun dacă fug și mă însor la vreun sfârșit de săptămână.

Rhonda s-a simțit rănită de eșecul lui Mark de a-i comunica vestea despărțirii și a încercat să-l facă să se simtă vinovat o perioadă de timp după aceea.

Mark nu ascunsese informația într-un efort de a-i răni sentimentele mamei sale și totuși tăcerea lui chiar asta făcuse. Când răspunsul ei nemulțumit i-a sugerat lui Mark că făcuse ceva greșit, că îi înșelase așteptările, el n-a putut înțelege asta și s-a simțit criticat pe nedrept. Când Rhonda i-a judecat acțiunile după standardul ei feminin – în acest caz anume, că e normal să aștepți ca cineva să-ți împărtășească imediat ceva important – ea singură s-a pus în postura de a fi dezamăgită.

Ceea ce trebuie să facă orice femeie pentru a construi un pod peste prăpastia dintre sexe, este să înțeleagă că există cu adevărat un mod diferit de gândire și poziționare și că perspectiva ei ca femeie nu îi va oferi întotdeauna un tablou clar

cu privire la motivațiile fiilor ei. Este o greșeală să interpretezi retragerea unui fiu în același mod în care ai interpreta retragerea unei prietene. Reacțiile unui băiat trebuie înțelese mai întâi din perspectiva lui de băiat și apoi din perspectiva relației lui cu mama. Când o mamă interpretează în mod greșit aluziile lui drept nepăsare și răspunde, la rândul ei, arătându-se jignită sau furioasă, acele aluzii interpretate greșit se adună și sincronul relației lor suferă.

Tranziția atingerii

Aproape fiecare mamă observă, la un moment dat, că fiul ei se ferește de manifestări explicite de afecțiune fizică între ei și aproape fiecare mamă povestește că, la un moment dat, se simte incomod să-l îmbrățișeze, să-l sărute sau să-l mângâie pe fiul ei așa cum făcea de obicei când era mic. Mamele și fiii trăiesc această tranziție destul de diferit.

Într-o discuție de grup cu părinți, Sandy, mama a trei copii, a descris îngrijorarea ei recentă cu privire la contactul fizic întâmplător cu fiul ei de treisprezece ani:

– De când erau mici, copiii săreau la mine în pat să ne drăgostim și să stăm de vorbă. Întotdeauna a fost așa, dar acum Bryant are treisprezece ani și nu mi se mai pare natural. Nu mă mai simt comod cu asta și nu-mi pare nici cinstit față de el: nu-i vina lui că are treisprezece ani. Dar pur și simplu nu mă simt confortabil.

Când am întrebat-o de ce anume se teme, a continuat:

– Nu știu. El a fost mereu un copil drăgăstos, dar acum mă gândesc: „Mă atinge. Ce efect va avea asupra lui?". Încep să mă gândesc la toate lucrurile astea și chiar nu vreau să stric relația dintre noi; și chestia asta clar ne afectează. Cred că sunt îngrijorată că va avea gânduri pe care nu va ști cum să le

gestioneze. Mă îngrijorez că nu va crește normal și vreau ca relația noastră să fie decentă. El nu face nimic greșit, serios. Doar eu mă îngrijorez. Nu știu, de fapt, de ce mi-e teamă, poate doar să nu fac eu ceva greșit.

Unele mame se tem că afecțiunea lor exprimată fizic poate transforma un băiat în homosexual sau în „băiatul mamei" sau că apropierea lor fizică va transmite „un mesaj greșit" sau ar putea fi interpretat greșit, mai ales de un fiu adolescent a cărui sexualitate devine o trăsătură mai accentuată în viața lui. Multe mame ne spun că pur și simplu nu vor să-și facă fiii de râs în fața altor băieți, ceea ce l-ar putea face ținta batjocurii. Toate aceste presupuneri sau temeri au un sens în viața unui băiat, dar acest sens este, de cele mai multe ori, diferit de cel pe care îl presupune o mamă.

Atingerea afectuoasă joacă un rol important în dezvoltarea sugarului și a copilului și cercetările sugerează faptul că ea continuă să fie importantă ca un mod de a comunica dragostea și afecțiunea dintre părinți și copiii lor mai mari[2]. Majoritatea mamelor mențin un anumit nivel de apropiere fizică cu fetele lor după ce acestea cresc, însă cu băieții, situația stă destul de diferit. Majoritatea mamelor de băieți consideră că acest contact fizic afectuos cu un fiu devine mai stânjenitor și mai puțin frecvent în jurul vârstei de opt sau nouă ani, dar schimbarea e și mai dramatică atunci când acesta ajunge la vârsta adolescenței.

Maureen, mama unui băiat de șaptesprezece ani, își amintește de ziua în care nu s-a mai simțit în largul ei cu demonstrațiile de afecțiune dintre ea și fiul său:

– A fost în ziua în care m-am uitat la el, la cincisprezece ani, și mi-am dat seama că era mai mare decât mine, cu pieptul lui păros și fața cu început de barbă și că semăna, practic, cu o versiune mai tânără a soțului meu. După asta m-am simțit stânjenită să-l mai îmbrățișez în același mod.

Sandy descrie cum fiul ei de zece ani încă o mai sărută la venire și la plecare sau doar ca să-și exprime afecțiunea în ori-

care alt moment al zilei și încă îi mai place să fie masat pe spate la ora de culcare, dar că ea începe să se retragă:

– Știu că va veni curând momentul când nu voi mai face asta. Pur și simplu nu se cade să-ți mai îmbrățișezi și să-ți tratezi fiul de șaisprezece ani în același mod. Nu vreau să mă port aiurea. Nu cred că pentru el e ceva inconfortabil acum, dar încerc să mă abțin eu pentru că nu vreau să ajungă el să-mi spună să încetez.

La fel ca multe alte lucruri legate de mame, și apropierea fizică rămână importantă pe parcursul vieții unui băiat. Pentru un băiat de cinci ani poate părea diferită față de cum o vede un băiat de cincisprezece, dar mesajul cu privire la o legătură plină de dragoste rămâne același. Afecțiunea fizică simplă a unei mame, atunci când respectă nivelul de confort al unui băiat, nu are niciun pericol ascuns. Nu îi determină orientarea sexuală a unui băiat, nu promovează incestul sau sexualitatea nesănătoasă și nu slăbește sentimentul de bărbăție al unui bărbat.

Aaron, de treisprezece ani, era un băiat afectuos când era mic și el și mama lui, Hope, schimbaseră mereu câte o îmbrățișare scurtă și câte un sărut când îl lăsa la școală. Prin clasa a patra, Hope a observat că majoritatea mamelor colegilor de clasă ai fiului ei nu mai făceau asta, dar ea a continuat să ofere îmbrățișări și Aaron a continuat să le accepte.

– Când avea zece ani, în prima lui zi de școală din clasa a cincea, am oprit mașina în fața clădirii, el și-a luat rucsacul și cutia cu clarinetul, apoi a fost o pauză stânjenitoare – nu s-a aplecat după îmbrățișare – și ne-am uitat unul la altul o secundă, apoi am început să râdem și eu l-am trimis de acolo. Ne-am strigat la revedere și m-am gândit că gata, asta a fost. Acesta e noul „sărut și îmbrățișare", ne-a spus ea.

Rutina lor s-a schimbat. În fiecare dimineață de școală, schimbau zâmbete și câteva cuvinte de despărțire și asta era tot. După vreo săptămână, Aaron a reglat apropierea dintre ei, dar după cum și-a dorit el.

– S-a întors acasă de la școală și, după amiaza târziu, a venit pe la mine și mi-a cerut „o îmbrățișare de energizare", povestește mama lui. În toți anii care au trecut de atunci, spune ea, cererea pentru o „îmbrățișare de energizare" a devenit ceva obișnuit, nu numai ca o exprimare spontană a afecțiunii, dar uneori ca un semn că fiul ei a avut o zi foarte stresantă și că are nevoie de un imbold în plus.

Când băieții resping manifestările vădite de afecțiune, asta se întâmplă, de obicei, pentru că le amintește de zilele de dependență din copilăria mică pe care fiecare băiat se străduiește să le lase în urmă.

– E cam penibil să-ți arăți afecțiunea, cum ar fi să te pupe mama în public, a explicat Matt, de nouăsprezece ani. „Ar fi chiar ciudat" să-i spui cuiva că-ți iubești mama, a spus el. Dar îi plăcea când mama lui îl mângâia pe spate la ora de culcare. Ritualul acela a încetat în clasa a noua când a început să stea treaz mai târziu decât ea și, deși i-a lipsit apropierea aceea, n-a spus niciodată nimic.

De obicei, băieții nu spun nimic despre astfel de lucruri, dar asta nu schimbă faptul că ei își doresc și au nevoie de atingerea afectuoasă pe care le-o pot oferi mamele, fie că această exprimare fizică a afecțiunii constă în îmbrățișări prelungite sau în lupte sub formă de joacă. Mama unui băiat e una dintre puținele femei care îi pot oferi acestuia confortul emoțional de căldură fizică într-un context non-sexual, iar băieții au nevoie să simtă acea tandrețe fizică, dacă vrem s-o arate și s-o exprime și ei mai târziu în viață. În caz contrar, îi vom lăsa să învețe atingerea de la antrenorii de fotbal american, de la adversarii de luptă și de la partenerele ocazionale de sex.

Un amestec de mame, un amestec de mesaje

Am petrecut și noi foarte mult timp la locurile de joacă, cu proprii noștri copii, și diversitatea de mame și de stiluri de educație de acolo reflectă aceeași gamă de răspunsuri pe

care le vedem când băieții cresc mari și cercurile lor de activitate se mută pe școală, sport și activități independente. Avem „mamele cloșcă", neliniștite, mereu aproape, care intervin la cel mai mic semn de apariție a unei probleme sau mame care, pur și simplu, nu pleacă niciodată de lângă fiii lor chiar și când aceștia sunt destul de mari și pot fi lăsați singuri. Mai sunt mamele care nu se grăbesc să intervină chiar și atunci când fiul are clar o problemă sau când îi deranjează pe alții. Mai sunt mamele jucăușe – implicate, care interacționează și care par să se bucure enorm de băieții lor – și mamele care stau atente și îi privesc de la distanță, schimbând fluturări din mână și comentarii cu fiii lor, permițându-le să se miște liber în funcție de interesele de moment. Majoritatea acestor mame sunt motivate de aceeași dorință de a-și vedea băieții crescând și ajungând bărbați fericiți și împliniți. Nu există un mod corect de a fi mamă.

Există mame care se bucură de o sincronizare minunată cu fiii lor sugari, dar care nu au aceeași relație cu fiii lor adolescenți. În alte cazuri, e valabil contrariul. Dar în timp ce stăm la aceste locuri de joacă și privim varietatea de stiluri de parentaj ale mamelor, nu ne putem abține să nu ne gândim la lecțiile diferite pe care le învață acești băieți.

Lewis, de șaisprezece ani, era la panoul de onoare al liceului, în echipa de tenis și în cea de dezbateri și era activ în biserica lui. Își iubea prietena și familia ei caldă și primitoare și își petrecea majoritatea timpului liber la ei acasă. De fapt, făcea tot posibilul să evite să meargă acasă. În tribune la meciurile lui sau la supermarket, mama lui se lăuda prietenilor ei cu realizările fiului ei, dar când era singură cu Lewis, îi punea constant la îndoială judecata și îi critica alegerile, indiferent că subiectul era despre haine, despre mâncare, despre viitorul școlar sau despre teme.

În timp ce vorbeam într-o zi cu Lewis, acesta mi-a descris dezaprobarea continuă a mamei sale și m-a întrebat, curios:

– Niciodată nu are un cuvânt bun pentru mine. De ce ar face o mamă fiului ei așa ceva?

Băieții suferă când cred că mamele lor îi consideră incompetenți sau nedemni de iubire. Cel mai des îi remarcăm pe acești băieți afectați în mediul școlar, unde competiția e crunță și mamele critică eforturile fiilor lor sau sunt peste măsură de neliniștite cu privire la ei.

Dan cu Jerry: când o mamă transmite mesajul de neîncredere

Era în primăvara dinaintea începerii clasei a noua pentru Jerry, la un liceu particular unde părinții îl înscriseseră după patru ani de gimnaziu dezamăgitori la o altă școală particulară. Mama lui, avocat, solicitase o ședință cu personalul – o întâlnire cu profesorii principali, cu decanul clasei a noua și cu mine – pentru că simțise că profesorii de la școala anterioară nu ceruseră niciodată destul de la Jerry, nu-i înțeleseseră nevoia specială de structură și nu-i oferiseră sprijinul de care avea nevoie pentru a depăși ceea ce credeau ei că e un deficit clar de învățare, deși nu foarte grav, care îl împiedica să devină cel mai bun.

Jerry, un băiat deșirat, bine îmbrăcat, intră respectuos în sală, deși era limpede că îi displăcea faptul că era acolo și că nu se simțea confortabil. Mama lui se așeză și, trăgând un scaun lângă ea, îi ordonă lui Jerry să facă același lucru. Băiatul s-a uitat repede în jurul mesei, de parcă verifica și alte opțiuni și s-a oprit cu privirea pe un scaun din partea cealaltă, dar cum erau obstacole până acolo, s-a așezat lângă mama lui. Decanul s-a prezentat pe sine și apoi ne-a prezentat pe fiecare dintre noi și l-a întrebat pe Jerry dacă a avut ocazia să facă un tur al clădirii.

A răspuns mama lui, explicând că au avut un program încărcat și că nu a reușit să-l aducă pe Jerry aici mai devreme,

dar că sperau să rămână pentru o plimbare după ședință. Pe tot parcursul întrevederii, atunci când i se adresa o întrebare directă lui Jerry, răspundea mama lui sau îi termina propozițiile atunci când i se părea ei că băiatul nu se exprimă suficient de clar.

Pe tot parcursul anului și la următoarele ședințe de consiliere, acest tipar s-a repetat. La terapia de familie, mama lui Jerry îi termina propozițiile și el se oprea din vorbit. Ea îi dădea clar de înțeles că nu are încredere în el să fie propriul consultant al sentimentelor sale și el devenea din ce în ce mai retras și mai pasiv și spunea din ce în ce mai puțin.

Indiferent cât de evident de exagerată era mama lui Jerry în felul în care îi gestiona viața fiului ei, efectul acestui lucru asupra lui Jerry – așa cum ar fi în cazul celor mai mulți copii – era să-i creeze confuzie. Jerry știa că ea fusese mereu așa și că atunci când era mic, îi fusese de ajutor. Dacă în tot acest timp îi dorise doar binele, cum putea să se înșele acum? Și totuși, la paisprezece ani, se simțea capabil să se reprezinte singur și simțea nevoia să își controleze mai mult situația școlară. Implicarea constantă și copleșitoare a mamei lui îi dădea un vot de „blam" și, prin urmare, Jerry se simțea incompetent, lipsit de speranță și furios pe mama sa.

Linia dintre sprijinul constructiv și gestionarea distructivă a vieții unui băiat poate fi foarte fină. Un băiat are nevoie de șansa de a învăța despre lume în moduri nedistructive. Deficitele de învățare sau handicapul fizic pot spori provocarea, dar, în cele din urmă, chestiunea învățării rămâne aceeași: el are nevoie să învețe să stea pe propriile picioare și să experimenteze eșecurile într-un mediu relativ sigur. În cele mai multe cazuri, e mai bine să lași un băiat să se dea cu capul de pragul de sus în clasa a opta sau a noua și să învețe care sunt consecințele, decât să continui să-i mijlocești succesul și să nu-l lași să învețe cum să-și asume responsabilitatea pentru el însuși pe măsură ce se apropie de maturitate.

Recuperarea băieților pierduți: întărind legăturile

În povestea lui Peter Pan, Țara de Nicăieri este casa Băieților Pierduți, un trib gălăgios de orfani care se bucură de faptul că au capturat-o pe Wendy, atât de disperați sunt după o mamă despre care își imaginează că le va cânta cântece, le va spune basme pe care „tânjesc să le audă" și va fi acolo pentru ei în moduri simple care vorbesc despre dragostea, înțelepciunea și afecțiunea unei mame. În viață, la fel ca în literatură, deși mesajul este deseori respins ca fiind o exagerare sentimentală, prezența emoțională a unei mame este foarte reală și excesiv de importantă în viața unui băiat. Fără aceasta, el este, într-adevăr, un „băiat pierdut".

În timp ce băiatul înoată prin valurile turbulente ale adolescenței și ale culturii cruzimii, mama se folosește de această legătură în mod înțelept atunci când îl ajută pe fiul ei să se simtă iubit și respectat și când îi extinde capacitatea de înțelegere – îl ajută să vadă mai departe, mai profund sau din altă perspectivă – ca să poate face alegeri mai informate. Există mame care își întăresc relația cu fiul lor prin conversație directă cu privire la un anumit subiect, reiterând anumite valori morale sau așteptări, de exemplu, sau prin simple demonstrații de afecțiune – îl ascultă fără să-l judece sau fără să încerce să-i rezolve problema, îi face mâncarea preferată, joacă împreună cu el jocul lui preferat, pălăvrăgește cu el despre un film sau despre o carte sau îl surprinde cu un dar ce are o semnificație specială pentru el. Simplul fapt că știe că „baza lui a patra" emoțională e acolo pentru el îi dă unui băiat imboldul de speranță sau de energie de care are nevoie să-și rezolve singur problema.

Darryl, de doisprezece ani – un elev bun și un băiat binedispus și cu simțul umorului – a explodat furios în fața mamei lui, Jan, într-o după amiază după școală, când ea i-a spus că dacă vrea să continue să-i plătească lecțiile de pian, va trebui să-și ia angajamentul că va exersa mai des.

– Nimic din ce fac nu e bine! nu pot face nimic să fac pe plac cuiva – oricui – sunt un ratat total! a strigat el.

Jan s-a speriat de această reacție, total necaracteristică lui Darryl, dar în loc să reacționeze cu furie la acest acces de mânie, s-a așezat lângă el și i-a spus că pare deranjat de ceva mai important decât lecțiile de pian și l-a întrebat dacă îl afectează ceva la școală. El i-a răspuns că nu. Apoi Jan a făcut haz pe seama discursului ei dictatorial cu privire la lecțiile de pian și, după ce au râs împreună, Darryl i-a spus că era stresat de tachinările pe care le îndura de la „gașca nesimțită de băieți populari" de la școală.

– Dar ești un băiat atât de minunat – cu ce oare te-ar putea tachina? a exclamat mama lui.

Darryl i-a recitat lista: părul lui, tricourile lui, pantalonii de trening, șosetele, pantofii, cărțile pe care le citea, notele bune – totul și orice la el. Voia să pună capăt tachinării, dar nu voia să se bată și știa că orice replică pe care le-ar fi dat-o s-ar fi întors împotriva lui. Nu avea nicio idee cu privire la cum să-i facă să înceteze și se simțea prins în capcană pentru că dacă s-ar fi răzbunat pe băieții care îl tachinau, era sigur că va fi pedepsit cu detenția.

Mama lui a fost de acord că situația era nedreaptă și l-a întrebat pe Darryl dacă întrevede vreo soluție la problemă. Nu vedea niciuna și nu, nu voia ca ea să-l sune pe diriginte. Jan s-a gândit intens a doua zi dacă nu cumva ar trebui să-l contacteze pe ascuns pe diriginte sau dacă ar trebui să lase lucrurile în pace, așa cum îi ceruse el. În după amiaza aceea, Darryl s-a întors acasă și a anunțat că problema era rezolvată. Se înscrisese pe el și pe torționarul lui principal la o sesiune de mediere școlară – un fel de tribunal al elevilor – ca să rezolve conflictul. Când cei doi au primit la clasă o notificare de la biroul directorului în care erau anunțați când va avea loc „înfățișarea", torționarul a fost de acord să înceteze cu acel comportament, ceea ce a și făcut. Gașca lui l-a lăsat și ea în

pace, găsindu-și alte ținte. Din relatare, Darryl părea foarte încântat că a rezolvat singur situația.

Mamele subestimează deseori valoarea sprijinului emoțional pe care îl oferă doar ascultând și împărtășind cu fiii lor povara emoțională pe care aceștia o poartă, exprimându-și încrederea în ei și susținându-i să ia atitudine pentru a-și rezolva propriile probleme. Această conexiune emoțională de rutină, orice formă ar lua ea, îi permite unei mamei să își abordeze fiul și pentru conversații mai directe cu privire la chestiuni mai serioase atunci când acestea apar.

Fiul lui Charlotte, Ron, avea cincisprezece ani, era în clasa a noua și era îndrăgostit până peste cap de Pearl, o elevă nouă de la el din școală. Pearl era carismatică, frumoasă și îi întorcea sentimentele, așa că cei doi erau mereu împreună. Charlotte nu era prea încântată de implicarea fiului ei în relație – își pierduse pofta de mâncare și părea apatic și mai îndepărtat de ea ca niciodată –, dar era și mai deranjată de anumite aspecte ale comportamentului lui Pearl și de aparențe care păreau să sugereze că aceasta consumă droguri. Ron nega acest lucru și refuza să poarte orice discuție pe tema asta.

Într-o zi, directorul școlii a sunat-o pe Charlotte să o informeze că Pearl era interogată de poliție cu privire la traficul de droguri în școală și că aceștia voiau să vorbească și cu Ron. Charlotte era înspăimântată și neagră de furie în același timp. Ea și cu soțul ei au mers la secția de poliție ca să asiste la interogatoriu și au aflat realitatea dezamăgitoare chiar de la Pearl însăși: era utilizator și furnizor activ de heroină. Și Ron minți se. Știa că ea consumă droguri și încercase chiar el heroina o perioadă scurtă la începutul relației lor. Acum se oprise, însă, și era hotărât s-o salveze pe Pearl de dependența ei. Pearl a fost plasată într-un centru de reabilitare pentru dependenții de droguri din alt oraș și Charlotte a simțit că e important să acționeze imediat pentru a-l ajuta pe Ron să-și redescopere propriile interese și o viziune asupra unui viitor mai promițător.

Evitând cu grijă rolul de adversari, Charlotte și cu soțul ei au avut mai multe discuții lungi cu Ron în care și-au exprimat foarte clar dragostea lor pentru el și încrederea că e o persoană bună și de treabă. Ron fusese mereu apropiat de părinții săi și aceștia au discutat cu el valorile lor familiale și cum drogurile și minciunile îl făcuseră pe Ron să nu mai știe exact ce e bine și ce e rău.

Charlotte a evitat s-o critice pe Pearl pentru că a înțeles că Ron, îndrăgostit, se va simți obligat să-și apere iubita și viitorul strălucit pe care îl gândise pentru ei doi. În schimb, în conversații liniștite, Charlotte i-a împărtășit lui Ron propria ei perspectivă de femeie și de mamă, explicându-i cum gândește o fată în anumite circumstanțe și ajutându-l pe Ron să înțeleagă necazurile lui Pearl precum și înțelesul din spatele unora dintre alegerile ei dureroase și autodistructive. A reușit să afle gândurile lui Ron cu privire la aceste chestiuni, oferindu-i șansa de a-și explora sentimentele și de a vorbi despre ele fără să fie nevoit să-și apere obiectul dragostei sale sau lipsa lui de judecată.

Pe măsură ce Ron își explora acele sentimente pe parcursul următoarelor săptămâni, el și-a recuperat perspectiva asupra vieții care fusese distorsionată de droguri, de cercul de prieteni și de relația amoroasă cu Pearl. A început să-și reînnoiască prieteniile anterioare, să-și reia participarea la activități care îi plăcuseră anterior și să se concentreze pe facultate și pe nevoia de a-și îmbunătăți mediile pentru a intra la facultatea dorită.

Charlotte a făcut un efort special pentru a fi disponibilă oricând Ron părea să aibă nevoie de companie sau de conversație și să-i ofere transport sau orice alt tip de sprijin practic de care avea nevoie ca să-și reclădească viața la școală și în comunitate. Pe parcursul următoarelor luni, Ron a ales să încheie relația lui cu Pearl. Nu a fost o alegere ușoară, dar a fost alegerea lui și de o importanță majoră în această decizie a fost sprijinul continuu și stabilitatea emoțională oferite de

mama lui, care i-au permis lui Ron să își exploreze mai bine nevoile și aspirațiile și să ia o decizie înțeleaptă și benefică pentru viața lui.

Dan și cu mama lui: cum faci loc pentru alte relații

Prima oară nici n-a fost vorba de o fată, ci de poza ei. Eram în clasa a șaptea. Stătea lângă mine în fanfara școlii. Și, mă credeți sau nu, îi căram cărțile pe drumul spre casă de la școală. Mergeam la aceeași școală de dans și cred că ne plăcea faptul că eram întotdeauna siguri că avem un partener când venea vorba de alegerea domnilor sau a doamnelor. Nu ne-am sărutat niciodată și nici nu i-am prezentat-o mamei, deși i-am arătat mamei poza ei din albumul anual al școlii. Nu-mi amintesc dacă era o poză grozavă și deși era drăguță, nu era una din cele trei fete din clasă care erau recunoscute drept frumuseți.

– Ce părere ai? am întrebat-o pe mama.

– E foarte fotogenică.

– Ce înseamnă asta?

– Asta înseamnă că dă bine în poze, că arată bine când e fotografiată.

– Asta înseamnă că e drăguță?

– Nu... înseamnă că pozele ei au tendința de a arăta bine.

– Crezi că e drăguță?

– Păi, da.

Nu cred că mi-am dat seama la acel moment ce voiam să spună mama, ce speram să aud de la ea în timp ce se uita la poza aceea mică a unei fete despre care eu credeam că e specială. Poate că voiam un cuvânt de aprobare, un vot de încredere. Îmi amintesc că am fost puțin surprins, deși nu jignit, de reacția ei relativ rezervată.

Mama și-a menținut acest comportament respectuos pe parcursul tuturor experimentelor mele cu relațiile romantice din timpul liceului și și-a păstrat atitudinea rezervată chiar și în timpul facultății, deși știu că avea unele reacții negative puternice față de unele dintre prietenele mele care erau mai stridente și mai ieșite din normă. Una era mai necizelată decât putea suporta mama. Alta i-a făcut scandal că a angajat o femeie la curățenie. Infidelitatea uneia contravenea total valorilor mamei mele și a făcut-o să vrea să mă protejeze de suferința emoțională provocată de o parteneră instabilă.

Nu am aflat de acele sentimente decât mult mai târziu, la mult timp după ce mă despărțisem de fetele acelea, așa cum nu am știut niciodată că o femeie cu care aproape m-am căsătorit era una pe care mama o plăcuse foarte mult, dar că atunci când am încheiat relația, mama nu mi-a contestat niciodată decizia. Mama a avut același comportament și față de fetele și de femeile care au trecut prin vieților celor doi frați ai mei.

Când am întrebat-o recent cu privire la toate astea, când i-am spus că apreciez felul în care a tratat relațiile mele cu iubitele, am fost din nou surprins de ceea ce a avut de spus:

– Când mi-am dat seama că nu voi avea decât fii, mi-am dat seama că va trebui să mă înțeleg cu femeile cu care se vor însura sau vă voi pierde. Știi vechea zicală: „O fiică e fiică până la moarte, dar un fiu e fiu până se însoară", mi-a spus ea. N-am vrut să se întâmple asta.

Așa că și-a păstrat calmul în toți anii și cu toate iubitele, oferind de fiecare dată un răspuns previzibil, neutru, cu mici variații, dar niciodată unul încurajator, respectiv critic. Chiar dacă nu mi-a spus-o niciodată în cuvinte, mi-a dat clar de înțeles, totuși, că prietenele pe care le-am avut au fost alegerile mele – nu ale ei – și că dacă a avut vreodată îndoieli cu privire la sentimentele ei, acestea erau clar în favoarea mea.

Când vedem o mamă și un fiu într-o relație sincronă, vedem o mamă dispusă să considere crescutul copiilor ca un fel de exercițiu – cum ar fi meditația sau yoga – și dispusă să încerce să vadă lumea prin ochii fiului ei pentru a-i înțelege nevoile. Acea deschidere de a învăța de la copil e cea mai importantă trăsătură a unui părinte și este cu atât mai importantă pentru mama unui băiat pentru că are atât de multe de învățat despre experiența acestuia cu el însuși și cu lumea din jurul lui. Antrenamentul ei cu acest „zen maternal" îi facilitează acesteia ocazia de a-și întări relația cu fiul său chiar și atunci când distanța fizică dintre ei crește.

Michael cu Ethan, Tyler și Susan: lecții despre desprindere

Am avut extraordinarul privilegiu de a fi terapeutul lui Susan în ultimul an din viața ei, înainte să moară de cancer de pancreas și de ficat la vârsta de patruzeci și șapte de ani. Cu vreo optsprezece luni înainte să moară, m-a sunat și mi-a spus că vrea să se întoarcă la terapie și să vină constant până la finalul vieții ei. Deși am vorbit despre multe lucruri, unul dintre subiectele pe care le-am abordat a fost cum îi ajută ea pe fiii ei – pe Ethan, de douăzeci și trei de ani, și pe Tyler, de nouăsprezece – să se pregătească pentru moartea ei. Pentru că Susan era divorțată, a trebuit să se ocupe aproape singură de treaba asta, deși și-a rugat prietenii s-o ajute să-i învețe pe fiii ei cum să plătească facturile sau să țină o gospodărie.

Fusese foarte apropiată de fiii săi, iar Ethan își petrecuse cam toată primăvara cu ea, dormind la ea acasă trei nopți pe săptămână în ultimul an de facultate. Tyler fusese plecat la facultate pentru primul lui an de studiu. Cei trei petrecuseră vacanța de vară împreună și Ethan se hotărâse să locuiască cu mama lui până la moartea acesteia; Tyler plănuise să se întoarcă la facultate în toamnă.

Pe la sfârșitul lui iulie, Tyler, de obicei cel mai calm dintre băieți, trântea și bufnea prin casă, enervându-se pe galeriile de la perdele și pe ușile de la dulapuri și pe orice altceva îl încurca. În cele din urmă, Ethan și cu mama lui au discutat despre ce l-ar putea deranja pe fratele mai mic și, după aceea, Ethan i-a sugerat lui Tyler să-și amâne un an la facultate ca să stea și el acasă. După vreo oră, Tyler s-a potolit și, mai târziu, mama lui l-a abordat.

– Tyler, i-a spus ea, Ethan mi-a mărturisit că te gândești să-ți amâni un an de facultate și să nu te întorci toamna asta.

Tyler a încuviințat apoi a adăugat:

– Mamă, când o să mori?

– Ei bine, nu știu sigur, a spus ea. De ce?

– Pentru că le-am spus tuturor de la școală că o să mori vara asta și că mă voi întoarce la toamnă. Și n-ai murit vara asta.

– Nu, se pare că nu.

– Păi, a continuat Tyler, dacă nu mori vara asta, va trebui să aștepți până vara viitoare.

– Tyler, nu sunt sigură că pot aștepta atât de mult.

– Atunci va trebui să mori în vacanță, a spus Tyler, dar nu în vacanța de Crăciun, pentru că dacă se întâmplă asta, vom fi foarte triști de fiecare Crăciun pentru că ne vom gândi la tine și la faptul că ai murit atunci.

Acceptând limitele gândirii unui băiat de nouăsprezece ani, Susan a replicat:

– Nu cred că pot să plănuiesc să mor în timpul unei vacanțe din timpul facultății. Nu vrei să îți amâni un an de la facultate ca să locuiești aici cu mine și cu Ethan?

Tyler a exclamat cu mare ușurare:

– O, da, mi-ar face plăcere.

Îngrijorarea lui Tyler cu privire la programarea morții mamei lui era doar unul dintre modurile în care frații încercau

să-și exercite controlul asupra unei situații care, în realitate, era un înspăimântător salt în gol emoțional. De fiecare dată când Susan se folosea de aceste ocazii ca să le exploreze sentimentele ascunse, îi ajuta să-și potolească temerile și îi întărea pentru zilele dureroase care îi așteptau. Prin faptul că l-a întrebat pe Tyler ce vrea să facă și că l-a folosit pe post de consultant, Susan i-a creat posibilitatea de a-și exprima un sentiment care, până în acel moment, fusese motorul emoțional care îi condusese mânia furtunoasă.

În săptămânile de după tomografia din martie, când a devenit clar că boala se extinsese la ficatul lui Susan și că moartea ei era inevitabilă, Ethan a fost cel care a devenit iritabil și furios prin casă. Într-o zi i-a spus mamei lui că se concentra acum pe organizarea unei „excursii în Tibet sau ceva de genul ăsta" după moartea ei și a întrebat-o dacă ar fi bani disponibili pentru o asemenea călătorie. În loc să reacționeze cu groază, Susan a recunoscut în spatele planurilor sale de călătorie o dorință de a fugi de durere. Apoi au discutat vreme îndelungată despre ce va însemna moartea ei pentru el și Ethan a reușit, în sfârșit, să recunoască faptul că e îngrozit și că nu e sigur că poate să suporte durerea când se va întâmpla, în sfârșit. Își imagina excursia în Tibet ca pe o călătorie vindecătoare și solitară, care îi va elimina imediat durerea. Susan l-a ajutat să înțeleagă că nu este posibilă o evadare absolută din calea sentimentelor sale – și că așa și trebuie să fie. Avea nevoie să le trăiască și să le ordoneze ca să-și poată găsi alinarea. I-a explicat că sentimentul pierderii nu va dispărea niciodată în totalitate, dar că nici amintirea ei plăcută nu-l va părăsi niciodată.

În zilele care au urmat acelei discuții sincere, Ethan a devenit tot mai calm – pentru că începuse deja călătoria lui de vindecare – și a lăsat baltă subiectul excursiei.

Când l-am întrebat pe Ethan care a fost cea mai semnificativă experiență trăită cu mama lui înainte ca aceasta să moară, el mi-a povestit despre această conversație și mi-a spus că

și-ar fi dorit să fi avut și mai mult timp de stat de vorbă, chiar dacă puterea ei de a sta de vorbă scădea pe zi ce trecea. Chiar și-așa, mi-a spus el, bănuia că „nu ai nevoie să știi decât că mama ta te iubește necondiționat – că nu contează dacă ești câștigătorul unui Oscar sau un bărbat de patruzeci și cinci de ani, divorțat, care stă la două după-amiaza într-un bar și bea. Ea te iubește oricum. Și i-am spus asta ei oarecum și ea s-a uitat drept la mine și mi-a zis: «Te iubesc total, complet, cu toată inima mea»".

Într-una din ultimele nopți pe care le-a mai petrecut acasă, mi-a povestit Ethan, acesta i-a cântat un cântec.

– Știu că voiam să-i cânt „Tu ești raza mea de soare, singura mea rază de soare...", mi-a zis el, intonându-mi primele versuri din melodie. Și am reușit să cânt doar atât, știi, n-am putut să continui mai mult de atât. Și ea, știi, a cântat ea restul cântecului și cred că asta era ce voiam să aud. Voiam ca ea să mă poată ține în brațe sau să fie tandră cu mine. Și apoi, după ce am terminat de cântat, mi-a spus: „Asta chiar a ajutat". Și chiar așa a fost.

În ultimul an, Susan și-a exprimat dragostea față de fiii ei în multe moduri și întotdeauna a fost atentă la nevoile lor și chiar i-a luat cu ea la consultații ca să înțeleagă cât mai mult posibil din boala ei. Le-a recunoscut frământările emoționale și i-a îndrumat în procesul de a discuta despre sentimentele lor și în felul acesta și în multe altele, le-a modelat curajul emoțional, care a fost moștenirea ei durabilă către fiii săi.

În cunoscuta carte pentru copii *Where the wild things are*, de Maurice Sendak, un băiețel pe nume Max intră „într-un bucluc sau altul" toată după-amiaza, dar când îi răspunde urât mamei sale, amenințând că o va mânca, aceasta îl trimite în camera lui să se liniștească. Izgonit în dormitor „fără ceva de mâncare", adoarme și visează că pleacă într-un voiaj care îl va duce într-un ținut de vis, plin de monștri înspăimântători care

îi apreciază sălbăticia și îl imploră să rămână printre ei ca „rege al tuturor celor sălbatice". Acest ținut al sălbăticiei fără limite este un loc încântător de vizitat, dar Max nu vrea să locuiască acolo. Se simte singur și răspunsul lui la invitația de a rămâne printre sălbatici este fără echivoc – un simplu și empatic „nu!" – și, spunând aceasta, alege să se întoarcă la confortul propriei case. Se trezește în camera lui în mirosul și familiaritatea unei cine calde, lăsată – am vrea noi să credem – de o mamă care avea încredere că „micul ei monstru" avea nevoie doar de puțin spațiu și de un pic de timp ca să-și găsească latura sa mai bună.

Micul „Max" înspăimântat ne reamintește de băieții de orice vârstă care se aventurează pe un teritoriu emoțional nou, se confruntă cu o frământare de un fel sau de altul și deseori își ascund confuzia emoțională sub o mască emoțională de mânie și agresivitate. Pe măsură ce un băiat se îndepărtează tot mai mult de prezența fizică protectoare a mamei sale și mai ales când intră în adolescență și în cultura de cruzime care îl așteaptă acolo, are nevoie să fie în stare s-o poarte în inima lui, în siguranța pe care i-o oferă dragostea ei și în educația emoțională pe care ea i-a dat-o. Are nevoie să știe că, oricare ar fi relația dintre el și mama sa, va găsi mereu lângă ea un loc unde e iubit „mai presus de toate".

CAPITOLUL ŞAPTE

ÎN INTERIORUL FORTĂREŢEI SOLITUDINII

Sunt o stâncă, sunt o insulă.
Simon şi Garfunkel, „I am a Rock"

Izolarea emoţională a devenit practic un reflex până la vârsta la care un băiat intră în adolescenţă. Până acum a învăţat să-şi nege slăbiciunea emoţională şi să-şi ascundă, în mod obişnuit, sentimentele. Intimidaţi de ameninţarea constantă a umilinţei, prezentă în cultura cruzimii, şi de eroziunea tot mai mare a încrederii, băieţii încheie un târg psihologic – unul prost – mai exact, preferă să se ascundă decât să se mai lase afectaţi. Cu cât mai multă presiune simte un băiat, cu atât mai departe se retrage.

Adolescentele pe care le vedem la terapie se confruntă, de obicei, cu prea multe sentimente. Ele se concentrează prea mult pe răspunsurile lor emoţionale precum şi pe ale altora. Cu adolescenţii se întâmplă exact contrariul. Fetele tind să se simtă confortabil discutând cu prietenele despre suişurile şi coborâşurile emoţionale pe care le au; băieţii evită mai mereu să discute cu cineva despre sentimentele lor. Ei se frământă singuri şi deseori cu consecinţe tragice. Există o imagine romanţioasă care îi defineşte deseori pe bărbaţi şi pe băieţi. În filme, băieţeii văd adăpostul arctic de gheaţă al lui Superman – Fortăreaţa Solitudinii lui, îndepărtată, maiestuoasă şi făcută din cristal. Când presiunile vieţii printre muritori devin prea solicitante – luptele nesfârşite dintre bine şi rău şi complicaţiile amoroase – Superman dispare în fortăreaţa lui ca să rămână singur cu gândurile sale. Batman, bântuit de pierderea părinţilor săi la o vârstă fragedă, se dedică unei lupte nesfârşite contra răului, retrăgându-se, între runde, în „Peştera lui Batman", o ascunzătoare subterană izolată şi întunecoasă, cu o maşină tare, electronice şi accesorii de ultimă generaţie, dar lipsită de orice confort emoţional.

Aceşti eroi de benzi desenate ajung uşor în fortăreţele lor. Când un băiat nu are acces la conexiuni semnificative – cu părinţii, cu prietenii şi colegii – el trebuie să facă faţă presiunii sociale a adolescenţei pe cont propriu. Neavând ajutor din afară şi prost echipaţi ca să-şi găsească singuri drumul spre ieşirea din ascunzătoare, mulţi băieţi devin naufragiaţi, scufundându-se din ce în ce mai mult în izolarea emoţională şi construind ziduri din ce în ce mai înalte în jurul emoţiilor lor, până când acestea nu se mai văd deloc.

Retragerea e unul dintre cele mai des întâlnite simptome ale unei probleme emoţionale la băieţii preadolescenţi şi adolescenţi şi poate duce mai departe la depresie şi chiar la comportament autodistructiv, cum ar fi consumul de droguri sau sexul necugetat.

Un băiat îndepărtat de interacţiunea emoţională sinceră ratează şansa de a se maturiza emoţional într-un mod sănătos. Pentru noi toţi, maturizarea psihologică şi personală vine atunci când ne putem confrunta cu ceea ce ne deranjează, când putem înţelege ce se întâmplă şi găsi un mod de rezolvare. Atunci când e la ananghie, un băiat izolat emoţional va avea tendinţa să caute un ţap ispăşitor, dând vina pe altcineva sau pe împrejurări pentru problemele lui. Ceea ce nu realizează nici băieţii, nici părinţii lor e că efortul acesta al lui de a se îndepărta de familie, de emoţii şi de orice moment de reflectare asupra stării sale de spirit este epuizant. Când un băiat reuşeşte să facă asta, nu face decât să-şi sporească propria nefericire.

Martin: cum să te ascunzi de suferința emoțională - și de maturizare

Martin, un producător și tehnician video purtător de ochelari, își amintește viața lui ca fiu al unui director executiv – un om foarte deștept, dar iute la mânie – și o mamă care își îndeplinea responsabilitățile, dar era distantă. Martin se chinuia mult cu școala și tatăl lui nu putea tolera asta, așa că îl critica neîncetat. Martin nu-și amintea nicio conversație pe care s-o fi avut cu tatăl lui care să fi început și să se fi terminat într-o notă pozitivă.

Odată cu clasa a noua, a început cea mai cumplită perioadă din viața lui. Notele lui Martin erau medii, deși muncea foarte mult. Nu era deloc atletic și se simțea jenat ori de câte ori era obligat să facă sport la ora de educație fizică. Acasă, mama lui era mult prea ocupată cu gemenele ei de trei ani ca să îi ofere prea mult sprijin și Martin prefera să-și evite tatăl cu dezaprobarea lui cu tot.

Avea vreo doi băieți în clasă pe care îi considera „prieteni de școală": stăteau împreună în pauza de prânz, dar niciodată nu socializau în afara școlii. Lui Martin i se părea că nimic din viața lui nu merge bine; notele lui, viața lui socială și dezaprobarea tatălui său erau memento-uri continue ale statutului său de „ratat".

– Veneam acasă în fiecare zi și mă duceam sus în camera mea „să învăț", dar nu dura mult. Nu puteam să mă concentrez. Așa că stăteam acolo și mă uram singur – *efectiv* mă uram – și mă gândeam în câte feluri sunt eu ratat. Mă gândeam la cât de urât va face tata când va auzi de nota mea proastă de la ultimul extemporal.

Când sentimentele de ură de sine au devenit de nesuportat, răspunsul lui Martin a fost să se retragă – la propriu – într-un colț al podului casei, unde își folosea briceagul să cresteze pe

o grindă numărătoarea inversă a zilelor de școală rămase. Stătea ore întregi lângă ferestruica de la pod, uitându-se în jos la oameni și la lumea de dedesubt care i se părea că trece pe lângă el. Apoi a descoperit o cutie cu o colecție veche de-a tatălui său de reviste *Playboy* și fanteziile sexuale i-au oferit o oarecare alinare sentimentelor sale dureroase.

– Petreceam după-amiezi întregi acolo, pierdut ore întregi în acele fantezii interzise minorilor, spunea Martin. La început era grozav, dar după o vreme, chiar și ca adolescent, m-am gândit că e destul de jalnic că stau acolo „să mi-o frec" cu revistele alea; cred că a fost cea mai singuratică perioadă din viața mea; fanteziile îmi ofereau un soi de cârjă și eu eram disperat după ea. Nu știu dacă a observat vreodată cineva că lipsesc. Nimeni nu m-a întrebat nimic și n-a comentat nimeni nimic. Deși tatăl meu tot mai era un butoi cu pulbere cu privire la notele mele, mi-l amintesc ca pe un zgomot de fundal. Blocam totul în afară cu după-amiezile mele din pod.

La un moment dat, în ultimul an de școală al lui Martin, la sfatul consilierului său școlar, părinții i-au aranjat o întrevedere cu psihologul școlii care l-a încurajat să urmeze niște cursuri de calificare. Aceste cursuri l-au făcut, în cele din urmă, să obțină o slujbă de tehnician video la un post local de televiziune. Cu toate astea, orientarea lui spre fanteziile sexuale pentru alinarea emoțională, ajutată acum și de o bibliotecă de casete pornografice, a făcut ca relațiile lui cu femeile să rămână la un nivel superficial. Când Martin avea douăzeci și opt de ani, prietena lui a fost cea care a recunoscut durerea emoțională care încă îi mai distrugea viața și l-a trimis din nou la terapie.

Deseori se întâmplă ca altcineva – un profesor, un părinte sau un prieten – să fie cel care identifică simptomele unui băiat ca fiind consecințele unor probleme și îl încurajează să caute ajutor. Dar chiar și acei terți grijulii pot ezita să pătrundă în fortăreața solitudinii unui băiat, deoarece mulți adolescenți caută intimitate la vârsta asta. Părinții nu știu de multe

ori dacă să interpreteze retragerea unui băiat ca pe un semn că băiatul e normal sau ca pe un semn că acesta este frământat de ceva.

Din nefericire, imaginea adolescentului retras este atât de des întâlnită, încât este considerată „normală". Prin urmare, bunica unui băiat de șaisprezece ani care și-a ucis cinci membri ai familiei a declarat ziarelor că nepotul ei era „ca oricare alt băiat de vârsta lui [;]... era tăcut; stătea în camera lui mai tot timpul. Asculta muzică". Dirigintele unui băiat de cincisprezece ani care s-a sinucis este bântuit de amintirea unui tânăr care „stătea retras și părea prost dispus uneori, dar nu mai mult decât mulți dintre puștii de vârsta lui".

Părinții ne întreabă deseori când să se întrebe dacă preferința crescândă a fiului lor pentru timp petrecut singur și retragerea lui din viața de familie indică un nivel îngrijorător de izolare. Dezvoltarea normală a adolescenților include, într-adevăr, și niște declarații fățișe de independență – uși închise, exprimări obraznice ale autonomiei și preferința pentru timpul petrecut cu prietenii în defavoarea celui petrecut cu familia. Dorința unui băiat de a avea intimitate fizică și emoțională la vârsta asta este foarte puternică, iar concentrarea pe propriile interese este ceva normal.

Noi le putem recomandă părinților să fie atenți la acele semnale de avertizare care dau de veste că un băiat se scufundă tot mai adânc în izolarea emoțională: o dispoziție mohorâtă care persistă, separarea de prieteni, notele din ce în ce mai mici. Oricare dintre acestea pot fi interpretate ca semne că ceva e în neregulă și părinții nu trebuie să ezite să ofere sau să caute ajutor. Însă noi știm și că acele semnale de avertizare nu apar întotdeauna. Unii băieți pot trăi în peștera lor o viață întreagă și să sufere doar de un blocaj în maturizarea psihologică. În cazul acestor băieți, adulții trebuie să acționeze în mod subtil. Pe de o parte, trebuie să le susțină autonomia, pe de alta trebuie să le interzică retragerea și izolarea. Acest lucru poate fi

dificil când un băiat nu are cuvinte pentru a explica de ce anume se ascunde sau când nu vrea sau nu poate să discute despre ceea ce îl deranjează.

Dan cu Tony: cuvintele nu spun povestea

Tony tocmai împlinise șaisprezece ani. Era în clasa a zecea la un liceu din suburbii recunoscut atât pentru rezultatele școlare, cât și pentru un program sportiv intensiv. Tony a demonstrat mereu capacități verbale superioare și mai e și un jucător excelent de fotbal. E înalt, cu păr blond-cenușiu, lung în față, astfel că deseori îi cade peste ochiul drept. Când vorbește, cel mai des se uită spre pantofii sport marca Nike. Are vocea moale și uneori mormăie cuvintele. Când e mai animat, ceea ce nu se întâmplă des, mai ridică capul și face contact vizual. Tony e asemenea unui drumeț care stă în fața unei uși: suferă de frig, dar n-are curaj să intre.

E aprilie și se apropie perioada ultimelor teze din an. Tony a fost trimis la terapie deoarece are note din ce în ce mai mici. Părinții și consilierul lui în carieră nu cunosc motivul și m-au rugat pe mine să aflu. M-am uitat prin dosarul școlar al lui Tony și am remarcat că profesorii și-au manifestat îngrijorarea cu privire la diferența dintre capacitatea lui și performanțele lui ca elev.

– Unii dintre profesorii tăi s-au gândit că trebuie să stau de vorbă cu tine.

– Mda. Mi-am imaginat. Și tata mi-a zis să vin să vorbesc cu tine.

– Spune-mi ce se petrece.

– Mă descurc prost la literatură.

– Povestește-mi.

– Păi, cred că rămân corigent.

– De ce?

– Păi trebuia să predau un referat important și nu l-am putut face și acum media mea pe semestrul ăsta e distrusă.

În alte cazuri, corigența lui n-ar fi fost neapărat o cauză de îngrijorare, dar rezultatele lui Tony la teste au fost mereu foarte mari. Lectura și analiza unui text au fost mereu punctul lui forte, cu note care l-au plasat printre primii cei mai buni 2% elevi din țară. Dar problema nu e neapărat că nu și-a terminat un referat. Tony a chiulit cam tot anul – mai mult la literatură decât la alte materii, dar în general cam la toate orele. Genul acesta de eșec școlar are tendința să-i enerveze pe profesori: toți o iau personal. Din comentariile lor îmi dau seama că ei îl simpatizează pe Tony, dar că sunt frustrați. Un comentariu de final de an de la profesorul de literatură din clasa a noua spune așa: „La ore, Tony nu se mai exprimă atât de des pe cât o făcea înainte. Asta nu i-a afectat exprimarea scrisă, dar mai multă participare orală l-ar ajuta să-și dezvolte și mai mult ideile". Consilierul lui rezumă experiența lui Tony din clasa a noua astfel: „Sunt îngrijorat că, deși Tony face eforturi, nu se mai concentrează la teme și cred că se simte frustrat din cauza asta".

– Îți place literatura? Domnul Roberts e un profesor bun?

– Mda, îmi place literatura și toate cele, dar orele lui sunt plictisitoare. Cărțile pe care trebuie să le citim sunt destul de idioate. Parcă toate sunt despre cum i-am tras în piept pe indieni sau sunt scrise de vreo femeie sau de vreun negru care s-au simțit oprimați. Nu sunt prea grozave.

– Ce fel de cărți îți plac?

– Stephen King e destul de tare.

Când am avut o întrevedere cu Tony și cu tatăl lui, acesta era îngrijorat în mod special, deoarece clasa a unsprezecea e de o importanță majoră pentru admiterea la facultatea. Tatăl lui vorbește despre situație în contextul fotbalului. Tony intrase în echipa de fotbal a liceului în clasa a noua și tatăl lui

credea că Tony are suficient talent pentru a primi o bursă sportivă la o facultate bună.

– Dar cu notele alea își bate singur cuie în talpă, spune tatăl lui Tony. Universitățile bune nici nu se vor uita la el. Mi-aș fi putut cumpăra un Cadillac cu toți banii dați pe taberele de fotbal și acum se duc toți pe apa sâmbetei.

Spune toate astea de parcă Tony nici n-ar fi în cameră.

Nepăsarea lui față de sentimentele lui Tony este înspăimântătoare. Tatăl lui Tony a ajuns cumva să-l vadă pe acesta ca pe o marfă de schimb.

Ca parte din evaluarea pe care trebuie să i-o fac lui Tony, i-am dat o fotografie dintr-un teanc de pe birou – o ilustrație cu un bărbat îmbrăcat comod care stă singur, sprijinit de un perete – și îl rog să scrie despre asta. Povestea lui e bine scrisă, cu puține greșeli de ortografie sau de sintaxă, dar conținutul ei e neliniștitor:

> John fusese închis într-un penitenciar federal timp de opt ani. Nu era deloc prizonierul obișnuit. Nu era nebun și nici măcar vinovat. Își vedea de treaba lui, în liniște, și nu se lua niciodată la harță cu gardienii. Niciunul dintre deținuți nu-l deranja, nici măcar cei mai răi. Avea un prieten bun pe nume Peter, dar într-o zi a fost omorât de gardieni. Acum John știa că trebuie să evadeze sau va muri și el.

Era clar că Tony se simțea încătușat și disperat. Când mă uit la el, văd un băiat care ar trebui să fie furios ca naiba pe tatăl lui pentru că e așa de dur și de absent din punct de vedere emoțional, sau măcar trist, un băiat care ar putea discuta despre toate astea cu prietenii lui ca să mai dea afară din presiunea ce se adună în el. În schimb, el e doar confuz. Nu știe ce se petrece cu el.

– De ce crezi că notele tale sunt atât de slabe?

– Nu știu. Probabil trebuie să învăț mai mult. Sunt destul de dezorganizat. Chiar mă străduiam la începutul semestru-

lui, dar referatul ăla chiar mi-a pus capac. Bănuiesc că de Ivy League* nici nu se mai pune problema.

– Cum te simți cu privire la toate astea?

– Nu știu. De obicei sunt destul de obosit. Stau treaz până târziu încercând să-mi fac temele, dar nu mă ajută prea tare oricum. Așa că sunt destul de obosit la școală și nici prea mult elan n-am.

– Te deranjează ceva din toate astea?

– Nu știu. Cred că aș vrea să am note mai bune.

Lipsa de energie a unui băiat pentru astfel de discuții îi frustrează pe părinții și pe profesorii care simt că el nu colaborează – că refuză să împărtășească ce simte, însă deseori băieții ca Tony pur și simplu nu-și recunosc sentimentele. Un băiat poate suferi din cauza unui deces, a divorțului dureros al părinților lui, al abuzului fizic sau sexual și în loc să vorbească despre cât de rău îl fac aceste lucruri să se simtă, preferă să caute o problemă pe care s-o poată rezolva. Când există o problemă, un băiat tinde să caute motive externe pentru apariția ei. Din punctul de vedere al lui Tony, notele îi scădeau pentru că nu învăța suficient de mult. Nu putea recunoaște că ar putea exista o legătură între eșecul lui de a-și termina temele și furia pe care o resimțea la adresa tatălui său.

Băieții își pot abandona temele din mai multe motive. Dacă, asemenea lui Tony, un băiat și-a concentrat toată energia pentru a-și construi scuturi emoționale ca să se protejeze, cum ar fi menținerea unui zid de negare sau reprimarea unor emoții puternice pe care îi e teamă să le exprime, nu mai are prea multă energie pentru teme. Sau poate că nu vrea să crească mare. O altă fațetă a retragerii unui băiat în fortăreața solitudinii poate fi exprimată ca pe o dorință de a nu avansa

* Ivy League se referă la cele mai bune opt universități private din partea de nord a Statelor Unite, recunoscute pentru excelența academică și sportivă (n. trad.).

din locul în care e, de a rămâne mereu copil. Notele bune sunt, de obicei, însoțite de alte așteptări și de o viziune asupra viitorului său, lucruri cu privire la care un băiat poate fi înspăimântat sau neliniștit. Și corigența la școală poate fi, cu siguranță, un mod de a evita să „crească mare".

Stoicismul

Mândria și rezistența stoică se îmbină una cu alta la mulți băieți, întărindu-se una pe alta și nu numai că acestor băieți le este greu să se exprime, dar își fac și un stindard de mândrie din faptul că nu o fac și că-și țin gura închisă. Când suferă din punct de vedere psihologic, ei sunt precum căpitanul de pe *Titanic* care stă, galant, pe puntea vasului și se duce la fund odată cu el. Vor să pară puternici și curajoși. Diferența este, desigur, că majoritatea băieților nu sunt pe o navă care se scufundă, ci doar se confruntă cu tinerețea, cu faptul că au așteptări mari de la ei înșiși, cu dorința de a le face pe plac părinților și cu faptul că nu se cunosc prea bine pe ei înșiși.

Michael cu Danny: puternic, tăcut și... în suferință

După ani de zile de succese sportive, Danny, de cincisprezece ani, începuse să joace prost fotbal și nimeni nu-și dădea seama de ce. Antrenorul lui își dădea seama că Danny se străduiește, dar nu părea să-l ajute deloc să iasă din pasa proastă. Danny se învinovățea singur pentru decăderea lui. În același timp, notele lui, care fuseseră majoritatea de nouă, începuseră și ele să scadă. Tatăl lui Danny îl încurajase să vină să mă vadă, în speranța că l-aș putea ajuta să-și revină. Danny avea un aer de încredere relaxată când ne-am așezat să discutăm și, până la finalul primei noastre ședințe, a devenit

limpede că el nu era deprimat clinic; dimpotrivă, avea prea mult „elan". Se simțea totuși descurajat și foarte frustrat de evenimentele din anul anterior și vorbea despre ele de parcă analiza jocul unui coechipier, de pe margine.

– Știu că pot juca mai bine decât o fac acum, spune el, dar parcă atunci când sunt pe teren, ceva îmi distrage atenția și când nu joc așa de bine cum ar trebui, mă înfurii foarte tare și joc și mai prost.

Furia care se adunase din cauza performanțelor sale sportive se revărsa și asupra eforturilor sale de a învăța și de a fi atent la ore. Așteptările ridicate ale părinților săi adăugau și ele la presiune, dar el era optimist cu privire la relația lor:

– Parcă suntem în aceeași echipă, mi-a spus el. Pot vorbi cu ei.

Mi-a spus că tatăl lui i-a zis că e normal să mai rămâi în urmă uneori, dar că asta e un test al caracterului – și unul pe care Danny era „suficient de bun ca să îl treacă". Dar încurajările nu-l ajutaseră. De fapt, Danny se simțea de două ori mai rău pentru că-și dezamăgea părinții care erau așa clar alături de el. Le tot promitea că atât jocul lui, cât și notele se vor îmbunătăți, dar lucrul acesta nu se întâmpla.

– Vreau, pur și simplu, să las trecutul în urmă și să mă concentrez pe viitor, să dau tot ce-i mai bun din mine din nou, mi-a spus Danny.

Dar în loc să discutăm despre viitor, Danny și cu mine am explorat trecutul pentru a găsi sursa acelor distrageri. N-a fost greu de găsit. Își avea originea în două evenimente, aparent minore, care se petrecuseră în anul anterior.

În toamnă, Danny se prostise în sala de sport cu prietenii și suferise o întindere musculară la gambă încercând să bage la coș o minge de baschet printr-o săritură de pe un scaun în drum spre coș. Rana îl împiedicase să joace în trei meciuri importante de la începutul etapei, meciuri pe care echipa lui le pierduse, dar pe care le-ar fi putut câștiga dacă Danny ar fi

jucat. Rana se vindecase bine, dar el s-a simțit prost și furios și s-a tot învinovățit singur de atunci încolo.

A doua dezamăgire a fost ceva lipsit de importanță, dar care, totuși, a devenit o sursă de rușine și autodispreț. În toamna de la începutul clasei a zecea, Danny dăduse probe pentru a intra în echipa de hochei a școlii. Deși Danny era un sportiv talentat și jucase hochei în clasa a noua, la acel prim antrenament s-a simțit intimidat de gabaritul și puterea unora dintre băieții mai mari și, pentru prima dată în viața lui, s-a simțit nesigur de el însuși. Chiar și așa, a tras tare la probe și a jucat suficient cât să treacă, dar nu atât de bine cât ar fi putut. În cele din urmă, Danny i-a spus antrenorului că a decis să nu mai joace hochei, dar în mintea lui a considerat că a fugit de provocare. În seara aceea, când părinții l-au întrebat cum au mers probele, Danny a încercat să nu pară afectat, spunându-le doar parțial adevărul – că se uitase la malacii care voiau să intre în echipă și s-a hotărât să se specializeze pe fotbal și să joace baseball la primăvară. Ceea ce nu le-a spus a fost ceva ce nici el nu putea rosti în acel moment: că se simțise laș și fricos și că se urâse singur pentru asta. În mintea sa, când și-a pus în cui apărătoarele de la hochei, a considerat că și le scoate definitiv. Hocheiul – sportul pe care îl jucase de la opt ani, pe parcursul gimnaziului și al clasei a noua, sportul care fusese o sursă infinită de bucurii pentru el – era acum ceva care îi amintea de umilință.

În anul care a urmat, Danny și-a păstrat pentru el toate acele sentimente negative ce îl rodeau pe dinăuntru, dar nu le-a împărtășit nimănui pentru că, recunoscând cât de rău se simțea – chiar și față de el însuși -, ar fi fost doar un alt semn de slăbiciune și nu-și mai putea permite încă unul. Și când a venit, în sfârșit, să caute ajutor, n-a fost pentru furia lui sau pentru disprețul de sine; a fost ca să-și îmbunătățească notele și jocul de fotbal. În timp, totuși, Danny a ajuns să vadă cum stoicismul lui n-a făcut altceva decât să-i ascundă durerea și să-l împiedice să facă ceva constructiv cu privire la asta.

Danny avea nevoie mai mult decât orice să-și exteriorizeze sentimentele de lașitate și auto-reproșurile permanente într-un climat de încredere. Îi luase aproape un an să vorbească cu cineva pentru că alesese izolarea în defavoarea conversației. Noi doi am avut doar patru discuții, dar acestea i-au deschis o ușă. Danny a fost ușurat de povara psihologică pe care o purta de un an de zile și concentrarea lui pe gheață și în clasă au început să se îmbunătățească.

Danny a fost motivat de dorința lui de a-și reînsufleți optimismul și energia caracteristice și a fost capabil să își folosească noua lui capacitate de a se autoanaliza pentru a se împăca cu dezamăgirile, dar, pentru mulți băieți și bărbați, stoicismul rămâne în centrul izolării lor emoționale de prieteni și de familie și al disprețului de sine pe care îl cultivă din interior.

Cealaltă față a izolării emoționale: ofensiva ca defensivă

Izolarea emoțională are multe fețe. Uneori vine deghizată ca furie, sarcasm sau ostilitate – băieții care văd pe aproape oricine și orice ca fiind nedemn de respect când, de fapt, *ei* sunt cei care se simt lipsiți de valoare. Când se simt vulnerabili din cauza dezaprobării părinților sau din cauza așteptărilor nerealiste ale acestora sau pentru că simt puterea colegilor de a-i umili, acești băieți nu se izolează în tăcere, ci adoptă, în schimb, o atitudine de confruntare de tipul „mă doare în fund". Acești băieți sunt cel mai greu de abordat. Comportamentul lor e atât de neplăcut că nu câștigă mila nimănui.

Dan cu Ken și cu Ascher: căderea scutului

Ascher era, după orice standard, un proscris social. Era neîndemânatic din punct de vedere fizic, imatur din punct de vedere emoțional și îi lipsea orice abilitate de socializare, așa

că nu fusese niciodată prea aproape de statutul de popular. Din primele lui zile de școală colegii îl consideraseră o ciudățenie și, nu numai că n-a depășit niciodată această etichetă, dar până în clasa a șaptea, a început s-o poarte cu mândrie. Avea o singură trăsătură care-l salva: era isteț și se descurca bine la școală – dar se lăuda atât de mult cu asta că toți colegii îl disprețuiau. Avea o limbă ascuțită – și era expert în găsirea punctelor slabe ale celorlalți – și își folosea această trăsătură ca pe o sabie ascuțită împotriva colegilor săi.

Până în clasa a zecea, Ascher a adoptat din ce în ce mai mult personalitatea unui crainic radio răutăcios – avea opinii brutale și critice despre orice nu convenea principiilor sale. Parcă renunțase cu totul, parcă își spusese că dacă societatea era rea cu el, atunci și el va fi rău cu societatea, gândindu-se, fără îndoială, că în termeni de statut social, nu avea nimic de pierdut. Profesorii lui se întrebau cu voce tare cum de scăpase Ascher de bătaie până acum.

Din motive pe care nu le înțeleg întrutotul, îl simpatizam destul de mult pe Ascher, în parte pentru că îmi dădeam seama că nu era așa de rău pe cât părea să fie. În ciuda exteriorului său tare ca piatra, era afectat de lipsa de acceptare a colegilor și am ajuns să-mi fie și mai mult milă de el când am aflat de situația lui instabilă de acasă.

Ambii părinți erau imprevizibili. Un comportament nepotrivit care azi îi făcea să explodeze, mâine îi făcea să râdă. Amândoi fuseseră alcoolici până când Ascher împlinise zece ani și casa fusese mereu plină de țipete furioase și, uneori, de neglijare. Fără siguranța de acasă sau de la școală, Ascher crescuse ca un puști sălbatic suburban.

Până la liceu, Ascher își perfecționase numărul. Oricât de mult îl displăceau oamenii, oricât de mult îl tachinau, el nu dădea înapoi. Nu avea încredere în niciunul dintre colegii lui și nici măcar nu avea sprijinul micului grup de profesori care nu-l displăceau pe față.

Când comportamentul lui a devenit și mai scandalos, administrația școlii l-a trimis la mine, nu neapărat pentru că voiau să-l ajute, ci pentru că nu mai știau ce să facă cu el.

Și nu numai că eu îl simpatizam pe Ascher, dar și el mă simpatiza pe mine. Eram previzibil și demn de încredere. Mă țineam mereu de cuvântul dat. Îi ofeream semne tangibile de afecțiune. Ședințele noastre aveau loc, de obicei, în timpul pauzei de prânz și îi cumpăram pizza mari când le cerea, deși știam că nu poate mânca atât. I-am împrumutat walkman-ul meu. I-am dat un cadou de ziua lui. M-am dus după ore să-l văd lovind la baseball când și-a îndeplinit obligația de a juca un semestru în echipa de baseball. Copilăria lui fusese atât de plină de respingere, încât mi-am închipuit că avea nevoie de aceste lucruri pentru a crede că eu chiar îl plac, că sunt o persoană în care poate avea încredere. Știa foarte multe despre politică și deseori discutam despre ce se petrecea la Washington. Uneori îmi provoca viziunile liberale cu retorica lui de dreapta, dar eu nu mușcam momeala. Nu mă prefăceam că sunt de acord cu el, dar îl ascultam, fără șocul sau scandalizarea pe care mulți dintre profesorii lui le afișau când erau confruntați în mod similar.

În primii doi ani în care am lucrat cu el, Ascher nu și-a schimbat mai deloc comportamentul și, deși mă aflam des în postura de a-i lua apărarea în ședințele cu profesorii, notele lui bune aveau tendința de a-l proteja de acțiuni disciplinare aspre. Dar tot nu avea prieteni și tot singur era.

Într-o zi m-a întrebat dacă mai poate aduce pe cineva la prânzurile noastre.

– Îl cheamă Ken și are mai mare nevoie de tine decât mine. Părinții lui sunt chiar țicniți.

Următoarea dată când am ieșit la prânz, a venit și Ken.

Ken m-a salutat în felul următor:

– Ascher mi-a spus că dacă îți spun că sunt nebun, o să-mi cumperi pizza.

– Hai să facem așa, i-am răspuns eu. Tu nu te porți ca un nebun și eu îți cumpăr pizza oricum.

Părinții lui Ken erau, conform descrierii lui, un pic duși cu pluta. Aveau niște certuri monstruoase și explozive în urma cărora mama lui Ken pleca și lua copiii. Avea un frate cu un ADD grav, rezistent la medicamente, care îi ducea familia pe culmile nebuniei. Tatăl lui rămăsese în armată după ce luptase în Vietnam și uneori uita că e tată de familie, nu instructor de regiment. După acea primă întâlnire, nu prea mi s-a mai întâmplat să-l văd pe Ken fără Ascher sau invers.

Fiecare își găsise pereche în celălalt – și legaseră o prietenie la bine și la rău. Relația lor le oferea un soi de adăpost de unde își puteau lansa atacurile la adresa lumii. Dacă nu-i opream eu, puteau purta o oră întreagă un dialog creativ și erudit, dar veninos, despre defectele colegilor lor, ale profesorilor și ale grupurilor care nu le împărtășeau vederile politice.

Dar de la fiecare dintre ei am aflat și despre partea sensibilă a celuilalt. Ken mi-a povestit despre devotamentul lui Ascher față de mama și de pisica lui, iar Ascher mi-a spus cum Ken avea deseori grijă de fratele lui perioade lungi de timp, fără să se plângă. Odată cu trecerea timpului, această legătură de prietenie le-a permis băieților să-și recunoască unele din temeri. Glumeau despre închirierea unor partenere pentru banchet sau își promiteau că își fac reciproc lipeala cu câte o verișoară. Uneori îi rugam să se analizeze unul pe altul. Erau atât de asemănători. Vorbind despre prietenul lui, fiecare învăța, de fapt, despre el însuși.

– Deci, Ken, tu ești psihiatrul. Cum de are nevoie Ascher să-l atace pe Pedro [un coleg latinoamerican] tot timpul?

– Păi, doctore K, cred că Ascher e nesigur. Îi atacă pe alții ca să-și ascundă ceea ce percepe el ca fiind propriile imperfecțiuni. Membrii grupărilor minoritare au fost mereu scoși țapi ispășitori, după cum știi.

– Mulțumesc pentru această analiză tranșantă, Ken. Ascher, ce părere ai despre ce a spus el?

– Poate că are dreptate cu privire la mine, dar asta nu înseamnă că Pedro nu e un cretin. Și nu înseamnă că el nu face la fel. Întreabă-l de ce trebuie să tortureze elevii de clasa a șaptea.

În cele din urmă, ambii băieți au reușit să renunțe la postura defensivă. Au devenit mai conștienți de nesiguranța din spatele comportamentului lor și asta a început să distrugă toată distracția. Nu mai puteau fi la fel de virtuoși în indignarea lor și simțeau din ce în ce mai puțin nevoia de a intra în conflicte cu profesorii și colegii. Antrenorul de dezbateri le aprecia în mod sincer abilitățile verbale și ei și-au câștigat respectul celorlalți din echipă, mai ales a celor mai mici. Ba chiar au stat de vorbă și aproape au ieșit cu niște fete din echipa de dezbateri a unui liceu de fete.

Cazurile lui Ascher și al lui Ken sunt extreme, dar aceste trăsături apar la mulți băieți. Ei folosesc scuturi de diverse tipuri pentru a-i ține pe alții la distanță: iritabilitate, sarcasm, nonșalanță, stoicism și altele. Fie că-și folosesc intelectul și umorul ca metodă ofensivă, fie că-și pun la treabă mușchii și răutatea, băieții ca Ascher și Ken caută să-și camufleze temerile în spatele unei imagini exagerate de putere.

Michael cu Foster: în fortăreață și înapoi afară

– Asta e doar ideea mamei, spune Foster, așezându-se pe scaun. Nu am nimic despre care să discut. Nu am probleme sau chestii de gen.

Foster e un băiat rotofei și scund de treisprezece ani. E cel mai mare dintre patru copii și recent s-a retras din relația afectuoasă, cu tachinări ușoare, pe care o avea cu frații și surorile lui mai mici și petrece mai puțin timp cu mama lui decât înainte.

– Eram mult mai apropiați, mi-a spus ea. Mi-aș dori să știu ce se petrece cu el și mă întreb dacă e bine.

Mama lui Foster avea o afecțiune cronică a rinichilor care era sub tratament și, în ciuda rezultatelor pozitive ale tratamentului, copiii ei erau din ce în ce mai neliniștiți cu privire la sănătatea ei. Tatăl lui Foster era un afacerist a cărui afacere mergea prost și nivelul de stres de acasă era în continuă creștere. Exact în momentul în care mama lui crezuse că tatăl și fiul adolescent vor începe să se bucure mai mult de compania reciprocă, tensiunea din casă dădea naștere unor conversații chinuite, punctate de ieșiri violente și tăceri încăpățânate.

Acum, așezat în cabinetul meu și bătându-și nervos creionul de genunchi, Foster nu face altceva decât să bată în cuie obloanele ca să-și țină viața, și pe el însuși, doar pentru sine. Are nevoie să se relaxeze dacă vreau să facem progrese cu terapia. Cu acordul prealabil al părinților, mergem într-o scurtă plimbare la magazinul preferat al tuturor din cartier, un Art Deco Store 24 vopsit în maro și roz, aflat de cealaltă parte a străzii, și acolo îi spun lui Foster că poate alege două gustări, un lucru pe care îl fac deseori cu băieții ca să-i fac să lase garda jos și să avem un subiect neutru de discutat. Gustările trebuie să fie ceva rezonabil, cum ar fi o băutură și niște chipsuri sau biscuiți, dar și astea lasă loc de creativitate sau de nesiguranță. Foster se gândește cu atenție, uitându-se cu meticulozitate la produse, apoi alege o doză de Mountain Dew și o cutie de Atomic Fire Balls*. Pe drumul de întoarcere discutăm despre meritele relative ale diferitor tipuri de gustări, cu o analiză stil gourmet a chipsurilor Ruffles versus Pringles, a prăjiturelelor Twinkies versus Ring Dings și a jeleurilor Gummi Bears versus Gummi Worms.

Știam că Foster e prea emoționat ca să vorbească despre ce se petrece în interiorul lui. Partea despre care știe îl

* Atomic Fire Balls sunt o marcă de dropsuri tari, cu aromă de scorțișoară și interior iute (n. trad.).

sperie și partea pe care o simte doar vag, dar pe care n-a explorat-o încă, îl sperie și mai tare, așa că la început mă mulțumesc cu conversațiile despre mâncarea nesănătoasă și alte subiecte superficiale. Abia după câteva săptămâni de discutat despre gustări (în care m-am întrebat dacă achiziția de Twinkies poate fi considerată de contabilul meu o cheltuială deductibilă), ne-am aplecat asupra terapiei efective și am început să-i adresez întrebări despre familia lui. Discutăm despre amplasamentul terenului de acasă, despre cine îi sunt vecinii și apoi ne concentrăm pe sentimentele lui:

– Am înțeles de la părinții tăi că tatăl tău trece printr-o perioadă grea la muncă. Știi ceva despre asta?

– Mda.

– Te îngrijorează?

– Mda, uneori.

– Crezi că tatăl tău e deprimat?

– Mda... poate... nu știu, poate că da.

– E destul de înspăimântător, nu?

– Mda, dar tata e mai bine acum.

– Asta e bine. Crezi că atunci când era la pământ te-ai speriat și te-ai deprimat și tu?

– Mda, probabil. De fapt, am fost mai degrabă îngrijorat.

– Te-ai gândit vreodată că s-ar putea sinucide?

Se uită la mine cu surprindere.

– Mda, mi-a trecut prin cap, dar apoi m-am gândit: Nu, n-o să facă asta.

Băieții apreciază deseori o astfel de direcționare a discuției. Foster a apreciat-o, cu siguranță. În ziua aceea și, în timp, a devenit clar că Foster era chiar foarte îngrijorat cu privire la problemele de acasă. Era îngrijorat cu privire la propria lui deprimare și se simțea întristat de necazurile părinților săi. La terapie, Foster a reușit să recunoască faptul că, deși nu face

prea multe cu privire la problemele serioase cu care se confrunta familia lui, probleme destul de supărătoare pentru un băiat, dacă putea învăța să își înfrunte temerile și să vorbească despre ele, atunci influența lor asupra vieții lui era mai mică.

După vreo patru luni de terapie, Foster ieșise din ascunzătoare. Schimbarea era vizibilă: aspectul de câine plouat dispăruse, fiind înlocuit cu o expresie mai vioaie și mai entuziastă. Abia aștepta ședințele noastre cu ritualul de mers la Store 24 și cu discuțiile despre „Twinkies". Spre deosebire de primele lui vizite, nu mai trebuia să „fac eu toată treaba" conversațiilor despre sentimentele lui. Ședințele de terapie făcuseră ceea ce trebuiau să facă: îi oferiseră un mediu sigur în care să discute despre lucruri dificile.

Foster a început să petreacă timp cu un prieten căruia îi plăcea skateboarding-ul și au început să practice acest sport împreună. Foster a devenit surprinzător de priceput la asta, în ciuda lipsei lui de coordonare. Pe parcursul anului următor, am continuat să discutăm despre sentimentele lui Foster cu privire la căsnicia părinților săi, precum și despre grijile pe care și le făcea pentru tatăl său și pentru sănătatea mamei sale. Între timp, își petrecea din ce în ce mai mult timp cu prietenul său. Au construit o rampă de skateboarding împreună și trucurile lor abile și riscante au atras o audiență admirativă de băieți. În curând, Foster avea un grup întreg de băieți în jurul său.

Mama lui Foster a văzut cum acestuia îi crește interesul pentru prieteni și activități care îi fac plăcere; situația școlară s-a îmbunătățit. Tot nu vorbea cu ea la fel de mult sau cu aceeași insistență cu care vorbise în copilăria mică, dar ea își făcea mai puține griji cu privire la el.

Din păcate, greutățile din familia lui Foster au continuat. Tatăl lui și-a pierdut afacerea și familia a trecut printr-o perioadă grea din punct de vedere financiar în timp ce acesta își căuta de lucru. Mama lui Foster a intervenit și a preluat rolul

principal de aducător de venituri în casă. În cele din urmă, părinții lui au divorțat. Chiar și așa, Foster s-a descurcat destul de bine la liceu, atât din punct de vedere social, cât și școlar. Nu era imun la dezamăgiri sau descurajări, dar era mai capabil să facă față provocărilor emoționale și să le gestioneze fără să se retragă din viață.

În mod clar, Foster învățase cum să se citească pe sine însuși și, într-o oarecare măsură, și pe alții, dezvoltând și păstrând niște conexiuni emoționale de o importanță vitală. În ciuda greutăților vieții lor comune de familie, Foster reușise să se desprindă de necazurile familiei sale și să-și creeze o viață independentă, rămânând, în același timp, conectat cu ambii părinți, deși în moduri diferite.

Noua alfabetizare emoțională a lui Foster nu putea salva slujba tatălui său sau căsnicia părinților săi, dar îl putea salva pe *el*.

Diferența dintre un băiat retras emoțional și un băiat deprimat nu e întotdeauna clară, așa cum vom explica în capitolul următor, dar e încurajator să știm că, în multe cazuri, un băiat retras nu are nevoie decât să fie convins că e sigur să iasă afară. Acest proces nu e mereu ușor sau rapid. E nevoie ca un băiat să-și depășească anii de educație emoțională improprie și straturile de atitudini și comportamente care s-au născut pornind de aici. Trebuie să redescopere încrederea. Poate că trebuie ispitit să iasă din fortăreață cu o atitudine înțeleaptă și răbdătoare din partea părinților sau poate e nevoie de psihoterapie plină de compasiune, dar concluzia e că băieții vor să iasă; niciun băiat nu vrea să se simtă singur sau să fie singur contra întregii lumii.

CAPITOLUL OPT

LUPTA BĂIEȚILOR CU DEPRESIA ȘI SINUCIDEREA

În noaptea neagră a unui suflet e mereu ora trei dimineața, zi după zi.
F. Scott Fitzgerald, „The Crack-Up"

Loren era la fel de atrăgător ca un cuib de viespi – era un băiat de paisprezece ani neplăcut și irascibil. Învăța bine, dar era un elev agresiv, critic la adresa profesorilor pe care îi numea „tâmpiți" și la adresa colegilor pe care îi considera „imbecili". Profesorii lui îl catalogaseră deja „un caz" – adică era un băiat „cu probleme" – și se întrebau la ședințele cu profesorii dacă școală ar trebui să încerce sau nu să-l păstreze. Atitudinea lui nu era mai bună nici acasă. Când se înfuria, și asta se întâmpla des, spărgea lucruri. Părinții se învinovățeau unul pe altul pentru greutățile fiului lor, creând tensiune acasă. Cu el, alternau între împăciuire și susținere ca să-l încurajeze și mânie și pedeapsă când greșea.

Loren era deprimat și, ca în cazul multor băieți, depresia lui se prezenta nu sub forma unei dispoziții mohorâte și proaste, ci sub forma unei atitudini irascibile. Nu se plăcea pe sine prea mult, nu credea că îl place cineva și nici nu avea prea mari speranțe că lucrurile se vor schimba. După ce a fost diagnosticat corect, a fost tratat cu antidepresive și cu terapie individuală și de familie pe toată durata verii. La începutul următorului an școlar, Loren era vindecat. Cazul lui Loren nu era lipsit de speranță și nici n-a fost vorba de vreo vindecare miraculoasă. Loren

era un băiat a cărui boală era înrăutățită de faptul că oamenii din jurul lui erau atât de concentrați să reacționeze la simptome, încât nu vedeau ce se află în spatele acestora.

Simptomele depresiei la băieți pot fi greu de depistat sau pot fi ratate cu totul pentru că, de cele mai multe ori, băieții nu *par* triști sau „deprimați". Ei par nervoși sau furioși, ostili sau sfidători. Depresia unui băiat e deseori ignorată pentru că seamănă cu așteptările culturale despre bărbăție. Stoicismul, reținerea emoțională și chiar retragerea în fortăreața solitudinii sunt comportamente masculine acceptate și uneori chiar admirate. Comportamentul depresiv la băieți ne sare în ochi abia când asta îi costă scăderea notelor la școală sau un joc prost pe teren sau când îi bagă în necazuri cu legea.

Nimeni nu vrea să se gândească la băieți ca fiind deprimați sau disperați după atenție emoțională. Ne simțim rușinați sau stânjeniți de rușinea pe care le-o va aduce și ne simțim mai siguri pe ideea că acești viitori tați „puternici", idealizați ne pot proteja cu forța lor.

Nu există niciun părinte sau profesor care să sugereze că depresia clinică modelează caracterul unui băiat și, totuși, toată lumea se așteaptă ca băieții „să treacă peste asta" pe cont propriu. Mulți băieți se chinuiesc singuri cu nefericirea lor pentru că ei cred că așa trebuie sau pentru că ei cred că o pot „rezolva" singuri – chiar dacă e foarte greu, dacă nu imposibil, să treci peste depresia clinică fără ajutor.

Dacă un băiat crede că, pentru a fi bărbat, trebuie să-și controleze sentimentele, atunci va trăi permanent într-un conflict psihologic, pentru că el încearcă să strunească sentimente care pot fi prea puternice și prea complexe ca să reușească singur. Când conflictul nu mai poate fi înăbușit, depresia devine modul psihicului de a se preda.

Rezultatele pot fi mortale. Combinați depresia cu rușinea ei, analfabetismul emoțional și impulsivitatea atât de des întâlnită la băieți, adăugați accesul la arme și familiaritatea cu

violența, reală sau din mass-media – și aveți rețeta pentru sinucidere. Statisticile indică faptul că, în comparație cu generațiile trecute, mult mai mulți băieți se sinucid și o fac și la vârste mai fragede[1]. Procentele de sinucigași în rândul adolescenților s-au triplat din 1950 și majoritatea celor care mor sunt băieții. Băieții reprezintă un procent de 86% din sinuciderile în rândul adolescenților și de 80% în rândul preadolescenților.

Din fericire, nu toți băieții care se confruntă cu greutăți emoționale dezvoltă o depresie severă, dar indiferent că depresia este de origine biologică sau ține de o situație anume, recuperarea din depresie este mai dificilă pentru un băiat care a fost ținut departe de interacțiunea emoțională și orientat spre tăcere și stoicism.

Dispoziții schimbătoare: emoțiile și alba-neagra adolescenței

– Nu știu ce se petrece cu el, mi-a spus Fran, vorbind despre fiul ei Bruce, de paisprezece ani. Cred că doar trece printr-o fază, dar nu-și mai sună prietenii la fel de des și pare prost-dispus cu privire la orice. Nici măcar nu-i mai pasă de baseball și sportul acesta era viața lui. Se răstește la mine când îl întreb despre lucrurile astea. Soțul meu spune să-l lăsăm în pace – că are mofturi și o să-i treacă –, dar eu nu știu ce are. Nu știu ce să mai cred.

Uneori poate fi dificil să distingem între „zilele proaste" obișnuite ale adolescenței și depresie. Schimbările rapide ale adolescenței se pot petrece aproape peste noapte și un băiat poate descoperi că nu mai are mai nimic în comun cu vechii lui prieteni. Crește prea mare pentru un hobby avut anterior sau se decide să-l abandoneze pentru că nu mai e la modă. Pentru mulți băieți – cei mai mulți băieți – suișurile și coborâșurile adolescenței sunt trecătoare. Majoritatea adolescen-

ților orbecăiesc printre aceste schimbări de dispoziție fără să-și facă rău lor sau celor din jur. Indiferent cât de neplăcută e, atitudinea negativistă în sine nu e același lucru cu depresia, dar având în vedere procentele crescute de depresie în rândul adolescenților, trebuie să fim foarte atenți la semnalele de avertizare.

În ziua de azi, băieții se confruntă cu provocările perene ale adolescenței la vârste din ce în ce mai fragede. Dacă, în 1850, schimbările biologice ale pubertății începeau la vârsta de șaisprezece ani, în ziua de azi încep pe la doisprezece și uneori chiar mai devreme, dar nu există nicio dovadă care să sugereze că tinerii se maturizează și emoțional mai devreme. Diferența din ce în ce mai mare dintre dezvoltarea biologică și cea psihologică face din adolescență o perioadă cu atât mai stresantă și mai riscantă, cu cât copiii sunt expuși de mici la tentațiile oferite de droguri, de alcool, de sex fără obligații și, pentru mult prea mulți băieți, de mai mulți bani și de perioade mai lungi de timp liber nesupravegheat decât în generațiile trecute.

Depresia: varianta reală

Într-o conversație obișnuită, cuvântul *deprimat* a ajuns să fie sinonim cu *nefericit*. Din punct de vedere medical, însă, depresia e un diagnostic total diferit, o boală cu diverse grade de gravitate, cu simptome identificabile și o varietate de opțiuni de tratament, de la diverse forme de psihoterapie până la tratamentul medicamentos – de obicei, o combinație din ambele. Perioadele de depresie pot dura săptămâni, luni sau chiar ani și îi pot fura unei persoane aproape total energia, entuziasmul, plăcerea și speranța.

Depresia poate semăna mult cu suferința: zile petrecute într-o disperare neagră care nu mai trece, iar factorul declanșator poate fi similar: pierderea cuiva sau o dezamăgire. Dar

depresia mai implică și alte simptome: deseori e însoțită de angoasă, un fel de groază ascunsă că ceva rău stă să se întâmple, iar o persoană deprimată se simte, deseori, singură și neiubită. Depresia este des însoțită de vină, de rușine sau de un sentiment de nevrednicie – că tu ești cumva de vină pentru toată situația din cauza unei lipse iremediabile de calități personale. Acest „stil de gândire depresiv" te face greu de recuperat și predispus recăderilor. Succesul nu prezintă nicio garanție contra depresiei. Băieții deprimați au deseori multe reușite – sunt inteligenți, creativi și au succes la școală și printre prieteni, dar, sub influența depresiei, acești băieți care par să le aibă pe toate se învinovățesc singuri pentru slăbiciuni sau eșecuri pe care și le văd doar ei sau nu pot depăși anumite pierderi pe care le-au suferit. Poverile grele ale depresiei își iau tributul și cum manifestarea de suprafață a depresiei poate fi irascibilitatea, acești băieți încep să se poarte cu toată lumea ca niște „moșuleți țâfnoși" tipici.

Deși, de obicei, depresia este declanșată de o pierdere anume, de o dezamăgire sau de o traumă, aceasta pare să apară și din senin la unii suferinzi și le transformă peisajul emoțional într-un deșert vast și arid, iar viața, într-o călătorie amorțită.

În cazul depresiei, se face o distincție între forma mai severă – tulburare depresivă majoră – și forma mai puțin gravă, dar cronică, cunoscută ca tulburare distimică. Ambele tipuri sunt rar întâlnite la copii, unde predominanța e de aproximativ 2% pentru fiecare tip de depresie[2], dar la adolescenți, aproximativ 7% dintre ei suferă de fiecare boală.

Tulburarea depresivă majoră e o boală care implică prezența unor sentimente constante de tristețe, pustietate sau irascibilitate în fiecare zi timp de cel puțin două săptămâni, uneori mai mult. Un episod mediu ține cam opt luni. Victimele depresiei majore își pierd interesul în toate sau în majoritatea activităților și nu mai simt nicio plăcere în acele activități. Se simt, în mod nepotrivit, nevrednici, vinovați sau disperați și

fără speranță. Insomnia și dificultatea de a se concentra sunt probleme des întâlnite, precum și o modificare semnificativă a greutății. Episoadele de depresie majoră pot fi de lungă durată dacă nu sunt tratate și se pot agrava în timp.

Tulburarea distimică mai este numită și depresia cronică „melancolică" pentru că simptomele sunt mai puțin pronunțate și sentimentele depresive, deși cronice și persistente (perioada medie de durată a tulburării distimice e de patru ani), nu sunt neapărat prezente toată ziua sau în fiecare zi. Suferinzii sunt capabili să aibă și alte reacții sau dispoziții, dar dispozițiile bune sunt rare, scurte și mai puțin intense. Ei suferă de aceleași sentimente de stimă de sine scăzută, de senzația că nu sunt iubiți și uneori de furie, anxietate sau iritare. Distimia rămâne deseori nediagnosticată timp de ani la rând până când efectele ei devin atât de problematice încât solicită atenția celor din jur. Părinții de băieți diagnosticați cu distimie remarcă deseori că nu au căutat mai curând ajutor pentru fiii lor pentru că au crezut că lenevia, negativismul și mohoreala făceau parte din temperamentul lui sau erau „normale pentru un băiat".

Din fericire, mulți băieți se pot vindeca de depresie dacă aceasta este recunoscută. Psihoterapia – mai ales terapia cognitiv-comportamentală, al cărei scop este de a schimba stilul depresiv de gândire – ajută de cele mai multe ori. La fel și medicamentele, mai ales noul val de medicamentele serotoninergice: Prozac și altele asemenea, cum ar fi Zoloft, Nefazodonă, Elontril și altele. Părinții și alte persoane care suspectează un copil sau un adolescent de depresie nu trebuie să ezite să consulte un psihiatru, mai ales dacă există un istoric familial de depresie sau alcoolism.

Depresia nu este singura explicație pentru problemele emoționale ale băieților, dar trebuie luată mereu în calcul când un băiat dă semne de dificultăți emoționale sau comportamentale. Noi punem întrebări simple: „Te simți rău cu privire la ceva?", „Ți s-a întâmplat ceva rău în viață?". Deseori, răspunsul este da, și recunoașterea acelui lucru „rău" poate duce la o discuție despre sentimentul asociat cu el – tristețea. Deseori, depresia unui băiat e clar bazată pe o pierdere. Poate fi pierderea unui părinte sau a unei prietenii, sau poate fi pierderea unui rol prin care se definea acesta, cum ar fi în sport sau în activitatea școlară sau chiar pierderea unor aspecte ale copilăriei care fac parte din maturizare, cum ar fi încântarea nemaipomenită la deschiderea cadourilor de Crăciun. Sau poate fi pierderea respectului din partea părinților într-o confruntare cu aceștia. Uneori cauza nu e așa de simplă sau de clară, dar când auzim de la un băiat că are sentimente constante de tristețe, de pustietate, de nedumerire sau de confuzie sau că reacționează extrem la o experiență de pierdere din viața lui, depresia e o posibilitate clară. Când un băiat pare izolat sau pierdut, este important să ne uităm mai îndeaproape la ce se petrece.

Dan cu Werther: izolarea emoțională

Toată lumea e de acord că ceva este în neregulă cu Werther. În gimnaziu a fost elev de zece pe linie, iar acum abia reușește să scoată o medie de șapte. La ore e apatic. Unii dintre profesorii lui cred că ia droguri, dar nimeni nu a reușit să-și dea seama ce se întâmplă sau să scoată ceva de la el. Părinții lui sunt îngrijorați. Ei știu că Werther își pune în pericol șansele de a intra la o facultate bună și, într-o comunitate suburbană înfloritoare ca a lui, acesta e un păcat capital.

Werther intră în cabinetul meu în liniște și zâmbește vag. E înalt și slab. Părul lui blond cenușiu e mai lung și nepieptănat, dar nu e aranjat în țepi sau în alt stil nonconformist. Ne strângem mâinile, dar a lui e moale și și-o retrage repede de parcă e un efort prea mare pentru el să interacționeze în

acest mod. Primele noastre ședințe sunt teste ale răbdării pentru amândoi. Cu unii băieți reținuți, un terapeut poate folosi ora de terapie ca să-și construiască o relație prin discuții despre sport sau despre profesorii antipatici, dar Werther se opune. Pare interesat de foarte puține lucruri. Îi place muzica, dar, deși fac eforturi să mă pun la curent cu ultimele curente din muzică, trupa lui de rock preferată e una de care n-am auzit niciodată. Cu toate astea, e politicos și pare chiar să-i fie milă de mine că sunt așa incompetent să stabilesc o legătură. Continuăm să încercăm. Durează cam o lună de sesiuni săptămânale până când Werther mi se deschide. Recunoaște că nu doarme noaptea și că îi este greu să se dea jos din pat dimineața. Abia așteaptă să termine liceul și nu are de gând să meargă la facultate.

– Te-ai gândit ce vei face după liceu?

– Nu știu... mi-ar plăcea să mă înrolez la Peace Corps și să mă duc în Africa sau pe undeva. Dar probabil că nu m-ar accepta; cred că trebuie să fii bun la ceva ca să te vrea.

Nimic din ceea ce îmi povestește Werther și nimic din dosarul lui școlar sau din interviurile cu profesorii sau cu părinții nu sugerează un motiv clar pentru care Werther să se simtă așa de la pământ. Totuși, acesta este un tipar de comportament tipic depresiv. Discrepanța dintre modul în care crezi că ar trebui să se simtă ei (destul de încrezători în forțele proprii și comozi în propria piele) și cum se văd ei, de fapt (ca pe niște ratați care fac umbră pământului degeaba) e umbra clasică a depresiei. Werther e clar un tânăr inteligent și atent cu un potențial ridicat și, cu toate astea, e aproape inert.

La o ședință cu profesorii unde se discută despre Werther ca despre un „elev îngrijorător", teoriile despre el sunt diferite. Unii dintre profesori îl consideră „leneș", alții cred că are deficit de învățare. Alții se întreabă dacă nu consumă marijuana; alții sugerează un sindrom cronic de oboseală. Nimeni nu menționează posibilitatea depresiei.

Deși nu văd un motiv clar pentru depresia lui Werther – și prin urmare, presupun că există vreo cauză biologică, la fel ca în multe cazuri de depresie – educația lui emoțională improprie a înrăutățit-o mai tare decât era cazul. Prin munca noastră comună, Werther a început să dezvolte un vocabular emoțional care l-a ajutat să vorbească despre sentimentele sale și un nivel de confort cu emoțiile mai „slabe" de tristețe și teamă care au mai ușurat din senzația de rușine și ură de sine care îi alimentaseră depresia. Acest lucru, împreună cu tratamentul cu antidepresive care i-a îmbunătățit viziunea și a făcut terapia mai productivă, l-a ajutat pe Werther să-și vadă altfel viața și s-o schimbe cu totul.

Unii băieți sunt atât de îndepărtați de emoțiile lor, încât, la fel ca Werther, trebuie să întreprindă o călătorie lentă spre interior ca să-și înțeleagă depresia și să iasă din ea. Și fetele muncesc din greu ca să-și țină viețile laolaltă, dar ele sunt mai înclinate să vorbească despre ce simt și ce fac și de ce. Dialogul și analiza evenimentelor oferă șanse de maturizare pe care băieții le ratează deseori în lumea stoică a bărbaților. Băieții seamănă cu calul de povară din *Ferma animalelor* a lui George Orwell: cu cât mai tare se înrăutățeau lucrurile după ce porcii tirani au preluat ferma, cu atât mai mult trăgea calul la plug.

Vedem mulți băieți cu multă suferință și multă demnitate; o suportă cât de bine pot, făcând tot ce le stă în putință ca să fie niște soldăței buni, rezistând în tranșee până când războiul e câștigat. Ei știu că tatăl lor e copleșit de muncă sau că e irascibil, ori ostil sau alcoolic. Sau știu că mama lor este exagerat de anxioasă. Și dacă a murit cineva sau s-a întâmplat altceva rău, sigur, e deprimant. Dar băieții încearcă să-și minimalizeze sentimentele. La fel ca un personaj interpretat de Clint Eastwood, un băiat se imaginează ca fiind dispus să încaseze glonțul – să suporte durerea emoțională – și să se poarte de parcă n-ar conta. Ei cred că dacă sunt suficient de curajoși și de puternici, se pot întări pe ei înșiși și pot merge mai departe.

Pierderi evidente care marchează calea

De obicei băieții ajung la noi în cabinet pentru că părinții lor sunt îngrijorați cu privire la ramificațiile emoționale ale unui eveniment traumatizant major – deseori e vorba de divorțul părinților sau de decesul unei persoane dragi. Instinctul lor e corect: un divorț, un deces sau alt fel de pierdere, o modificare a situației locative – toate pot fi evenimentele declanșatoare ale unei tulburări depresive.

Majoritatea băieților pe care îi consultăm pentru depresie au un eveniment similar în istoricul lor recent. Mulți bărbați deprimați au trăit asemenea evenimente în copilărie sau în adolescență și depresia lor nu a fost niciodată identificată sau tratată. Băieții ai căror părinți îi trimit să fie ajutați sunt cei mai norocoși.

Michael cu Jody: un fiu care își jelește tatăl iubit

Jody a venit prima oară la mine când avea doisprezece ani, la patru ani după ce tatăl lui a murit de cancer. Era un băiat mic și zvelt cu păr negru și atent pieptănat, dar cu ochi triști și obosiți. Mergea de parcă ducea în spate un rucsac greu. Jody își iubise tatăl cu pasiune și tatăl său îl iubise la fel. Se identificaseră îndeaproape unul cu altul și împărtășiseră multe interese. După ce a murit tatăl lui, Jody a căzut într-o depresie profundă, dar, la început, aceasta a trecut neobservată pe lângă expresiile de durere mai explicite ale mamei și ale surorii lui.

La terapie a devenit clar că Jody avea o foame emoțională enormă după tatăl său, dar că se opunea să lege relații mai apropiate cu alți bărbați din viața lui – profesori, unchi, prieteni de familie. Jody mi-a transmis și mie semnale clare că nu vrea să avem nicio relație care ar putea semăna măcar de departe cu una tată-fiu pentru că dacă s-ar fi conectat cu orice figură paternă, ar fi însemnat să intre într-un conflict de loialitate, pentru că i s-ar fi părut o trădare și o negare a marii lui iubiri față de tatăl său. Jody rămânea loial tatălui său prin faptul că se retrăgea din acest tip de contacte. El ținea, de fapt, candela aprinsă pentru tatăl său.

Încă îmi mai amintesc durerea din ochii săi, dar tristețea cu privire la tatăl lui era doar jumătate din ceea ce îl afecta pe Jody. Cealaltă jumătate era singurătatea lui; tristețea lui era un câmp de forță care îl separa de ceilalți oameni. Oamenii nu vor să gestioneze tristețea unui băiat pentru că nu vor s-o vadă, iar acest băiat era atât de trist că ți se rupea inima doar să stai față în față cu el. Durerea lui avea o prezență atât de intensă, încât te făcea să vrei să fugi din cameră. Și iată-mă pe mine – un dependent de sentimente – un psiholog care știe ce e asta și este antrenat să stea și să lucreze cu ea – și până și eu voiam să fug din cameră. Imaginați-vă cum se simțeau ceilalți oameni din viața lui Jody, dacă până și pe mine mă făcea intensitatea durerii acestui băiat să vreau să mă întorc și să fug.

Freud și-a descris mulți dintre pacienți ca suferind de „durere strangulată" – durere care nu s-a dezvoltat complet și nu a trecut prin toate etapele. Acest lucru se petrece atât la bărbați, cât și la femei, dar, cultural vorbind, bărbații – și bineînțeles și băieții – sunt în pericol să sufere un proces de jelire incomplet. De ce? Pentru că jelirea nu pare puternică sau masculină. Pare slabă, vulnerabilă și dependentă. Jelirea înseamnă să te predai iubirii și tristeții de a fi pierdut persoana decedată, dar mulți bărbați nu pot suporta acel nivel de neajutorare și acest antrenament începe din copilărie. Prinși în capcana „Marelui Imposibil" care le neagă libertatea de exprimare emoțională a suferinței și de a fi consolați, băieții ca Jody pot deveni izolați cu amărăciunea lor și atunci când cad în depresie, nimeni nu vrea să stea în preajma ei.

Michael cu Daryl: un băiat distras, furios și temător

Daryl era un băiat chipeș și puternic. Nimic la el nu „părea" deprimat. Cineva ar fi crezut că e doar un băiat tăcut prin natură, nu prea vorbăreț și, într-adevăr, nu era. La paisprezece ani era un elev silitor și dedicat la o școală publică foarte competitivă, luând numai note de nouă și de zece. Până recent, fusese cunoscut ca un băiat bun, unul dintre cei mai simpatici elevi de clasa a opta, dar istoricul lui de succes social și școlar nu se potrivea cu cazierul din ce în ce mai gros pe care îl avea în biroul directorului. În ultimele patru luni, Daryl primise mai multe detenții și o suspendare pentru că înjurase un profesor. A fost prins copiind răspunsurile altui elev la un extemporal la științe, intimidase un coleg și făcuse comentarii răutăcioase și înjositoare la adresa a două fete din clasă. Recent, într-o dimineață, acasă, când mama lui s-a plâns că nu ia școala în serios, el a țipat la ea, înjurând. Atunci tatăl său i-a făcut o programare la mine.

Ce știam despre viața de acasă a lui Daryl: era cel mai mic din cei trei copii ai familiei și atât fratele lui mai mare, cât și sora lui erau plecați la facultate, departe de casă. Familia locuia într-o casă modestă dintr-un cartier suburban liniștit. Deși împrejurimile erau liniștite, în casă era o agitație continuă. Tatăl lui de cincizeci și doi de ani era posesorul unei mici afaceri, închiria limuzine. Mama lui era o femeie fragilă, cu o sănătate din ce în ce mai precară din cauza anilor de luptă cu anorexia. Mama lui Daryl n-a venit la ședințele de terapie, doar tatăl lui. Am fost nedumerit de această absență neobișnuită; în mod normal, mamele sunt cele care vin la ședințele de terapie de familie.

Înalt, slab și lipsit de grație, Daryl păru să se micșoreze când se așeză pe scaun lângă tatăl său. Părea obosit și recunoștea că problemele lui cu disciplina din ultima vreme îi dădeau o stare de neliniște cu privire la el însuși și la viața lui, însă le considera „greșeli de judecată", abateri de la comportamentul lui normal.

– Sunt bine în majoritatea timpului, dar uneori îmi pierd cumpătul și fac o prostie.

Scrisese un eseu la literatură despre o povestire de-a lui Kafka, *Artistul foamei*, despre un om care se înfometează, deci era clar că îl preocupa sănătatea mamei lui.

– Ești îngrijorat cu privire la sănătatea mamei tale?

– Nu chiar. Mă rog, uneori. Când trebuie să se ducă la spital, cam atunci.

– Ce te îngrijorează?

– Nu știu. Că e întotdeauna bolnavă.

– Ești trist cu privire la situația ei?

– Mda, oarecum, cred. Mă rog, uneori.

– Uneori trist și alteori...?

– Uneori mama mă înfurie. E prea bolnavă să facă alte chestii, dar nu e prea bolnavă să se plângă despre tot felul de chestii și să mă critice.

– Tu vorbești vreodată cu mama ta despre boala ei sau despre îngrijorarea ta?

– Nu, a spus el, ridicând din umeri. Nu e nimic de spus, de fapt.

Însă existau, desigur, destule lucruri care trebuiau spuse și auzite. Daryl avea întrebări pe care trebuia să le pună și sentimente pe care avea nevoie să le împărtășească și acesta era un moment foarte greu pentru el să înceapă, mai ales de unul singur. Era clar că se îngrijora tot timpul cu privire la sănătatea mamei lui – în fiecare zi se gândea că ea va muri – și asta îl întrista teribil. Dacă mama și tatăl lui se certau cu privire la ceva important și știau că el e prin preajmă, atunci se scuzau că trebuie să iasă din casă „să facă o tură cu mașina", mi-a

explicat Daryl. Dar el știa că ei se certau în mașină și își făcea griji că ar putea avea un accident. De multe ori, îi aștepta la fereastra de la sufragerie până vedea farurile mașinii ajungând în siguranță pe alee. Daryl știa că părinții săi se ceartă des cu privire la situația lui școlară și deși își exprima temerile cu privire la un accident de mașină, la un nivel mai profund, îl preocupa mai tare teama cu privire la distrugerea căsniciei lor – și la rolul jucat de el în conflictul marital.

În ciuda faptului că, din punct de vedere intelectual, înțelegea simptomele anorexiei, Daryl era furios pe mama lui că se înfometa și apoi se simțea vinovat că se înfurie pe ea. La fel ca un copil de părinte alcoolic, simțea un eșec personal pentru că nu reușea să îi schimbe comportamentul autodistructiv și își învinovățea tatăl pentru același eșec, în linii mai mari.

Însă Daryl nu putea vorbi despre sentimentul lui de neajutorare sau despre dorința de a avea viața „normală" pe care credea că o duc alți oameni. Era hotărât să fie „puternic" – ceea ce pentru el însemna să nu-și recunoască tristețea – pentru mama lui, pentru tatăl lui și pentru el însuși. Și în condițiile astea, doar atât putea să facă: să muncească mai tare ca să-și distragă atenția de la tristețe, să mențină aparențele unui succes școlar chiar dacă asta însemna să copieze răspunsuri ca să facă bine la extemporal și se putea preocupa pe furiș de boala mamei folosindu-se de un eseu la literatură ca să discute despre îngrijorarea lui pentru ea. Când această tensiune emoțională internă a devenit prea puternică, și-a ventilat-o prin comportamente furioase și agresive față de profesori și colegi și prin acte disperate cum ar fi să copieze ca să-și mențină notele mari.

Am scos o coală de hârtie și un creion și am scris „Dragă mamă", apoi l-am întrebat pe Daryl ce i-ar spune mamei sale dacă ar putea să-i împărtășească gândurile lui. La început s-a împotrivit, protestând că n-ar ști ce să spună, dar apoi a început să vorbească. Mai întâi, i-a cerut iertare că a țipat la ea și

a înjurat-o. A spus că regretă. Am scris totul. Și că va încerca să fie mai respectuos. Mai spera și că și ea o să fie mai respectuoasă cu el. Am continuat să scriu gândurile lui pe hârtie, în stil de dictare.

În trecut, când era destul de obișnuit pentru o persoană să fie analfabetă, dacă aveai nevoie să scrii o scrisoare, mergeai la cineva care știa să scrie și să citească; îi spuneai acelei persoane ce voiai să zici și ea scria scrisoarea în locul tău. Asta am făcut și noi. Aveam aici un băiat care habar nu avea cum să-și exprime sentimentele și avea nevoie de ajutor să treacă prin acest proces – avea nevoie de un traducător care să-i identifice sentimentele și să le articuleze în așa fel încât și el să înceapă să le înțeleagă. Nu trebuia să îi trimită mamei lui scrisoarea, dar avea nevoie s-o „scrie" ca să-și verbalizeze gândurile și sentimentele pentru ca acestea să îi devină disponibile. Important la scrisoare era că le conținea pe toate. Sunt atât de mulți băieți asemenea lui Daryl, copleșiți de emoții, dar lipsiți de alfabetizarea emoțională care să le permită să își înțeleagă sau să-și folosească sentimentele. Ei au nevoie de ajutor pentru cele mai elementare sarcini de identificare a sentimentelor înainte să înceapă să înțeleagă ce să facă în privința lor.

De la depresie la sinucidere: o coborâre singuratică, furioasă și tristă

Cultural vorbind, tratăm sinuciderile în rândul adolescenților ca pe surprize izolate, fiecare dintre ele fiind un final neașteptat și trist al unei vieți tulburate, dar în statistici vedem tipare îngrijorătoare care sugerează că mai avem multe de învățat despre motivele pentru care se sinucid copiii. În special cu privire la băieți, cifrele sunt șocante. Unul dintre rezultatele cele mai înspăimântătoare despre adolescenți și depresie relevă faptul că adolescentele încearcă mai des să se sinucidă,

procentul fiind cam de doi la unu, dar că mai mulți adolescenți băieți reușesc, în fapt, să-și ia viața. În fiecare an sunt, în medie, 1890 de sinucideri printre adolescenții cu vârste între cincisprezece și nouăsprezece ani, dintre care 1625 sunt comise de băieți. Cele mai recente cifre au indicat o rată anuală de 330 de sinucideri printre copiii cu vârste între zece și paisprezece ani, dintre care 253 sunt băieți. În orice punct din copilărie și adolescență, numărul de sinucideri în rândul băieților îl depășește cu mult pe cel al fetelor[3]. Este o tragedie în sine faptul că sunt copii care se sinucid, însă faptul că majoritatea dintre ei sunt băieți este un avertisment că flexibilitatea emoțională a băieților – sau lipsa acesteia – îi pune în mare pericol.

Unii experți susțin că diferența de sex din statisticile referitoare la încercări de sinucidere poate fi un artificiu statistic – că, pur și simplu, femeile sunt înclinate să mintă când sunt intervievate și că, în realitate, atât bărbații, cât și femeile încearcă să se sinucidă cu aceeași frecvență. Alți experți indică faptul că băieții folosesc metode mai letale (în jur de 60% dintre sinuciderile masculine au survenit în urma folosirii unor arme de foc, în comparație cu doar 40% din cele feminine), și, din cauză că sunt mai hotărâți și armele mai periculoase, mor mai mulți bărbați și, prin urmare, nu sunt luați în calcul la statisticile făcute cu privire la tentative sau tentative repetate. Întrucât fetele sunt înclinate să ia pastile, o metodă care permite timp de intervenție, o altă explicație ar fi că tentativa de sinucidere a unei fete e, mai degrabă, un strigăt de ajutor – că, în subconștient, ele nu vor să moară. Băieții sunt mai predispuși să fie făcuți de rușine pentru sentimentele lor de vulnerabilitate emoțională și sunt mai înclinați să aleagă o metodă care nu îi va pune în poziția să ceară ajutor sau să zăbovească prea mult pe teritoriul necunoscut al emoțiilor puternice. Acesta este unul dintre motivele pentru care orice aluzie la sinucidere – din partea oricui, dar mai ales a unui băiat adolescent – trebuie luată în serios.

Michael cu Keith: biletele de adio nu sunt o glumă

Spre finalul clasei a noua, Keith le-a trimis un bilet prietenilor săi spunându-le că se va arunca de pe un pod după orele de școală. Biletul mai conținea niște atacuri extraordinar de virulente la adresa părinților săi și o mulțime de înjurături. Doi dintre prietenii lui, care erau foarte îngrijorați, mi-au adus biletul. M-am dus imediat și l-am scos pe Keith de la ora de istorie ca să stau de vorbă cu el.

Era o adevărată apariție – un băiat pe care dacă l-ai fi aranjat bine, ar fi fost un tânăr foarte chipeș. Dar Keith avea altă declarație de făcut. Purta cămașa încheiată la nasturi pe care o solicita școala, dar îi tăiase mânecile cu foarfecele zimțate. Avea părul scurt și pieptănat, dar era vopsit într-un roșu intens, artificial. Și avea un piercing în sprânceană. De obicei piercing-urile la adolescenți nu sunt un semn de pericol; pentru mulți dintre ei au același înțeles pe care îl avea părul lung în anii șaptezeci. Cu toate astea, la Keith era unul din multiplele semne că sfidarea era ocupația lui permanentă.

Era furios că-mi fusese adus biletul și voia, desigur, să știe care dintre prieteni „îl turnase". A încercat să scape de mine insistând că biletul fusese scris în glumă. Deși era vorbăreț și, pe alocuri, convingător, am luat biletul în serios și i-am sunat pe părinți.

Când am dat, în sfârșit, de mama lui Keith, un avocat de companie ocupat, iritarea ei era evidentă. M-a asigurat că era vorba doar de umorul negru al fiului ei și nimic mai mult. Mi-a spus să nu reacționez exagerat ca să nu-l aduc în atenția autorităților școlare. Stupefiat de reacția ei, i-am explicat că orice amenințare cu sinuciderea trebuie luată în serios și că nu-l las pe fiul ei să plece de la școală până când ea și cu soțul ei nu vin să discute cu mine și cu fiul lor. A fost de acord să vină să stea de vorbă cu decanul lui Keith și cu mine, dar cu foarte mare greutate. În timpul întrevederii, mama lui Keith a cerut să vadă biletul, s-a uitat rapid pe el, apoi l-a mototolit.

Și tatăl lui Keith a fost ostil. Când l-am întrebat dacă există un istoric de depresie în familie, tatăl a recunoscut că suferă de depresie melancolică cronică pentru care ia tratament, dar a insistat că e doar problema lui și că „nu are nimic de-a face cu farsele idioate ale lui Keith". Poate că nu, dar realitatea este că depresia are legături genetice și are tendința de a se moșteni. Tatăl era și el avocat, iar decanul școlii mi-a spus că auzise că tatăl lui Keith are „probleme serioase cu fiscul" și că era anchetat. Cariera lui era în mare pericol.

Fără îndoială, mânia clocotitoare pe care am văzut-o la mama lui și negarea tatălui său își aveau rădăcinile în problemele de familie. Preocupați de propriile lor cariere, pur și simplu nu puteau accepta ideea că și Keith are propriile lui probleme.

Părinții au spus „da, da" la recomandările noastre terapeutice și l-au luat pe Keith acasă, dar nu le-au urmat niciodată și, în anul următor, l-au mutat pe Keith la altă școală. Acolo, Keith a avut o tentativă foarte serioasă de sinucidere.

A fost spitalizat și, în cele din urmă, la terapia pe care trebuia de mult s-o înceapă, a dezvăluit că fusese abuzat de un unchi între opt și zece ani și că acesta îl amenințase în caz că va spune cuiva, astfel că băiatul înfricoșat ținuse acest secret dureros timp de patru ani. Părinții lui, șocați, în sfârșit, să recunoască nefericirea fiului lor, și-au amintit momentul în care Keith se transformase dintr-un băiat bine-dispus și exuberant într-o versiune mai mohorâtă și mai cinică a lui. Ei crezuseră că e „normal pentru băieți", dar, pe măsură ce atitudinea se înrăutățea și mai tare, nu au acceptat-o și represaliile asupra lui au fost din ce în ce mai dure.

Biletul lui Keith către prietenii săi a fost un strigăt de ajutor, dar când durerea lui emoțională a fost ignorată, a trăit cu ea până în ziua în care a simțit că nu o mai poate suporta. A fost nevoie de o tentativă de sinucidere din partea lui ca să atragă atenția părinților, ca să scoată la iveală secretul dureros că cineva îl distrusese emoțional în cei mai formatori ani ai adolescenței lui.

Până și băieții care supraviețuiesc unei tentative de sinucidere pot continua să își ascundă sentimentele care i-au făcut să favorizeze moartea, ne spune Jay Callahan, o eminență în domeniul sinuciderilor care a lucrat cu supraviețuitori ai sinuciderilor timp de aproape un deceniu la serviciul de urgență al unui spital de psihiatrie. În special băieții adolescenți au tendința de a cataloga tentativa ca pe un simptom al „unei perioade proaste" și să o lase așa.

– Ar fi plăcut de crezut că se pot trage niște învățăminte pozitive dintr-o tentativă de sinucidere, spune el, dar în majoritatea cazurilor, sunt doar ușurați că n-au reușit – ca un copil care strigă că vrea să se bată, dar e ușurat când prietenii îl lasă în pace.

Terapeuții au o abordare destul de standard pentru a evalua riscul unui băiat de a se sinucide. Nu e complicat deloc. Când cineva ne raportează comentariul deplasat al unui băiat că vrea să termine cu totul, un bilet ca al lui Keith, un eseu la ora de literatură – orice lucru care sugerează că un copil se gândește la sinucidere – mai întâi discutăm cu el despre asta.

Analizăm semnele de pericol, abuzul de substanțe, o dezamăgire sau o schimbare recentă, chestii precum despărțirea de iubită sau divorțul părinților sau dacă un băiat își pune la îndoială identitatea sexuală. Deși este greu de făcut niște statistici exacte, povara de a-și accepta orientarea homosexuală într-un mediu ostil e un factor de risc semnificativ pentru sinucidere[4].

Așa cum un băiat este dispus, la un moment dat, să vorbească despre tristețe atunci când este întrebat, o întrebare directă despre sinucidere primește, de obicei, un răspuns sincer. Îi întrebăm direct despre gânduri sau planuri de sinucidere: „Te gândești să-ți iei viața?". Este important să înțelegem că un băiat este mai înclinat să încerce acest lucru dacă are gânduri și planuri clare despre sinucidere.

Dan cu Jihan: un băiat cu un plan

L-am cunoscut pe Jihan din prima lui zi de clasa a șaptea până la absolvirea liceului. S-a confruntat cu multe perioade de depresie în acest timp și la un moment dat a avut chiar intenții de sinucidere. Jihan era un băiat birasial foarte chipeș, cu un simț al umorului foarte pronunțat. Colegii săi îi știau bine simțul umorului, dar nu și durerea din spatele lui. Ambii părinți aveau așteptări foarte ridicate de la el în ceea ce privește școala, iar cea la care mergea el era foarte competitivă și solicita un număr foarte mare de teme. Deși era isteț, Jihan nici nu citea foarte repede și nici nu-și făcea temele într-un timp prea scurt și astea, combinate cu naveta de o oră pe care o făcea dus-întors la școală, îl puneau mai mereu în postura de a se chinui să-i ajungă din urmă pe ceilalți. Când Jihan se descurca prost la extemporale, remediul părinților săi, ca acela al unui jocheu care își mână calul pe ultima sută de metri, era să ia, metaforic, „biciul din cui". Îl certau și îl forțau să-și petreacă aproape tot timpul liber făcând teme. Jihan trăgea tare, cel puțin pe bucăți, dar la anumite materii, cum erau spaniola și științele, îi era greu să ia note de șapte.

Și suferea și din punct de vedere social. Faptul că era acolo cu o bursă și că mai era și birasial într-o școală predominant albă, îl făcea pe Jihan o țintă pentru comentarii răutăcioase din partea majorității. Pentru elevii albi, pielea lui maronie îl făcea „negru"; pentru elevii afro-americani nu era nici alb, nici negru. De asemenea, nu era nici înstărit la fel ca majoritatea elevilor din școală. Mergea acolo datorită unei burse care fusese instituită ca să atragă minoritățile cu venit scăzut, dar cu potențial ridicat și asta însemna să ia autobuzul în fiecare zi din cartierul lui din interiorul orașului până în această comunitate bogată, cu case maiestuoase. În vacanța de primăvară, când mulți dintre acești băieți se îndreptau spre Aspen sau spre un Club Med dintr-o zonă tropicală, Jihan rămânea în oraș.

În timpul clasei a zecea, Jihan s-a trezit copleșit de atât de multe probleme, că toată viața lui a devenit o mare problemă. Notele lui erau groaznice. Era în pericol de a-și pierde bursa. Părinții săi erau pe punctul de a se despărți și Jihan simțea tensiunea dintre ei. Jihan arăta rău și eu eram îngrijorat. E greu să desfaci această îngrijorare în părțile ei componente. Poate fi vorba de postura unui băiat, de tonul vocii sau de lipsa de energie. Am mers odată la un seminar susținut de un psihiatru care era un specialist în sinucideri foarte experimentat. Când noi am insistat să ne spună formula de a face diferența între un adolescent în pericol de a se sinucide și unul care nu ar face nicio încercare, ne-a spus să „ne încredem în instinctul nostru". Și uitându-mă la Jihan în acel punct atât de jos al vieții lui, stomacul meu era destul de agitat. Cu toate astea, am fost luat prin surprindere de răspunsul lui la întrebarea mea dacă avea un plan de sinucidere sau nu.

– Cum ai face-o?

– M-aș duce pe niște șine de tren și m-aș întinde pe jos așteptând primul tren care ar trece.

– Tu vorbești serios?

– Bineînțeles că sunt serios.

Cercetările indică faptul că, dacă într-o zi oarecare, întrebi un băiat de cincisprezece ani „Te gândești să te sinucizi?", 14% dintre ei vor răspunde afirmativ[5]. Întrebarea următoare – „Ai un plan" sau „Cum ai face-o?" – îți dezvăluie cât de mult s-au gândit la asta. Chiar dacă Jihan nu alesese o dată sau o oră și nu mi-a spus de o armă ascunsă sau de un flacon cu pastile mortale, planul cu șinele îmi părea destul de real ca să-i contactez părinții.

Din fericire, părinții lui Jihan au luat amenințarea în serios și și-au unit eforturile pentru a-l ajuta să găsească sprijin social atât acasă, cât și la școală. Tatăl său a încercat să fie mai comunicativ, mai accesibil din punct de vedere emoțional și mai

puțin critic, iar noi am continuat să ne vedem periodic, ceea ce i-a oferit lui Jihan o oază de siguranță în interiorul școlii, un loc unde să vorbească liber despre situația lui și unde să înceapă să-și dezvolte strategii emoționale de supraviețuire. Nu poți ști niciodată dacă un băiat s-ar fi sinucis sau nu, dar am simțit că Jihan era pe muchie de cuțit, așteptând doar impulsul unei zile proaste ca să-și ducă la îndeplinire planul.

Depresia netratată: o cale spre delincvență

Dacă e lăsată netratată, depresia are tendința de a se înrăutăți și asta îl pune pe un băiat în pericol de a se sinucide. De asemenea, depresia netratată mai duce și la abuz de substanțe: aproape o treime dintre adolescenții deprimați trăiesc cu o problemă legată de abuzul de substanțe, de obicei alcool sau droguri. Și consumul de substanțe merge mână în mână cu delincvența. Nu e ceva neobișnuit ca un băiat deprimat să intre în bucluc la școală sau pe stradă. Când un băiat s-a izolat de părinții și de prietenii care îl susțin, atunci are mai multe șanse să își caute sprijinul într-o sticlă, într-o țigară de marijuana, într-o pastilă sau în uitarea adusă de moartea autoprovocată. E inutil să mai spun că lipsa sprijinului face și mai dificilă recuperarea din depresie și din comportamentele legate de aceasta.

Netratat, un episod de depresie poate dura între trei și șase ani – toată adolescența unui băiat – și poate duce la „efecte secundare" grave. Interacțiunea negativă cu cei din jur sau lipsa totală de interacțiune inhibă maturizarea emoțională și socială.

Efectul pe termen lung nu e numai riscul sporit de depresii ulterioare mai profunde, ci și păstrarea unei amintiri durabile despre copilărie ca o perioadă tristă și adoptarea unei viziuni pesimiste și descurajante despre viață.

Nu e neobișnuit să auzim că depresia masculină este catalogată ca o „depresie ascunsă", dar imaginea aceasta e înșelătoare. Din experiența noastră vă putem spune că majoritatea băieților la vârsta adolescenței nu-și ascund, în mod intenționat, depresia; mai degrabă depresia e cea care îi ascunde *pe ei* – în spatele tristeții, a furiei, a comportamentului distructiv sau al drogurilor. Un băiat care suferă de depresie poate părea, în mod intenționat, irascibil, ostil sau posac, dar adevărul e că el este bolnav – e deprimat – și, pur și simplu, nu poate alege să fie altfel. Ambalajul în care își împachetează boala este pur și simplu efortul lui cel mai bun de a face ca un sindrom clinic de depresie să pară un comportament „normal" de băiat. Asta e tot ce poate face.

CAPITOLUL NOUĂ

ALCOOLUL ŞI DROGURILE: UN MOD DE A UMPLE GOLURILE EMOŢIONALE

Am acceptat credința populară că a fi bărbat înseamnă să „ții la băutură" și așa am devenit fascinați de ideea de a ne îmbăta criță.

Geoffrey Canada, *Reaching Up for Manhood*

La un curs despre prevenirea consumului de droguri de la o clasă a opta, elevii au fost rugați să aștearnă pe hârtie șase scopuri sau visuri pe care le aveau cu privire la viețile lor. Au existat răspunsuri previzibile cu privire la carieră – voiau să se facă vedete sportive, profesori, politicieni, oameni de știință – și au existat și răspunsuri extrem de personale cum ar fi că voiau să-și ajute un părinte bolnav să se facă bine. Apoi profesorii au îndreptat discuția spre amenințarea pe care o prezintă alcoolul și drogurile pentru acele năzuințe, un subiect pe care adulții îl găsesc fascinant, dar pe care adolescenții îl văd la un nivel pur abstract. Întrebați de ce, având așa mari speranțe pentru viitor, un tânăr ar alege să bea sau să ia droguri, un băiat a răspuns, râzând:

– Pentru că aia e *mai târziu* și asta e *acum*.

În adolescență, tinerii trăiesc doar în prezent, iar acest „acum" e plin de motive pentru a bea și a se droga. Dacă întrebi un băiat de clasa a treia dacă are de gând să bea mult când ajunge în ultimii ani de gimnaziu, va spune că nu. Dacă adresezi aceeași întrebare elevilor de clasa a cincea sau a șasea, doar unul din zece va spune că va bea bere în clasa a opta și asta doar ca să încerce. Dar când băieții ajung în clasa a șaptea și a opta, atitudinea lor începe să se schimbe. Într-un dans psihologic subtil, preadolescentul devine atras de satisfacțiile anterior ascunse pe care i le pot oferi alcoolul și drogurile. În același timp, el începe să vadă din ce în ce mai puțin pericolul prezentat de aceste substanțe. Așa cum aproape toți băieții de clasa a treia spun că nu vor bea, tot așa e aproape inevitabil ca un băiat mai mare să nu o facă, în cele din urmă[1].

Până ajunge în clasa a zecea, există o șansă mare ca un băiat să fi băut deja. Consumul de marijuana e din nou în creștere – s-a triplat printre băieții de clasa a opta în ultimii cinci ani – deci șansele sunt la fel de mari ca el să fi fumat iarbă și, cu cât mai educați sunt părinții lui, cu atât e mai posibil s-o fi făcut. Mai mult de 30% dintre băieții de clasa a zecea raportează că au fumat marijuana în ultimul an. Până în clasa a douăsprezecea, șansele de consum de alcool sau de marijuana sunt și mai mari. Aproape patru din zece băieți de clasa a douăsprezecea au fumat iarbă în ultimul an. Două treimi din toți băieții de clasa a douăsprezecea s-au îmbătat. Aproape 40% s-au îmbătat în ultima lună. Șapte la sută din băieții de vârsta asta fumează iarbă în fiecare zi. Mulți au încercat și alcool, și iarbă, deseori în același timp[2].

Și acestea sunt doar chestiile ușoare. Dar cum stă treaba cu celelalte droguri, mai „grele"?

Bărbații sunt mai înclinați decât femeile să consume alte droguri ilegale într-o măsură mult mai mare decât sunt înclinați să consume marijuana și alcool. Deși procentele de utilizare a acestor droguri mai „grele" – precum heroina, cocaina, crack-ul, inhalantele și LSD – sunt mai scăzute per total (de exemplu, 81% din băieții de clasa a douăsprezecea au încercat alcoolul, comparativ cu 14% care au încercat LSD și 7% care au încercat cocaina), ele sunt mult mai ridicate la băieți decât la fete. Procentele de utilizare a drogurilor în ultimul an de liceu

tind să fie cel puțin de 1,5 și 2,5 ori mai mari la băieți decât la fete. Băieții adolescenți sunt, de asemenea, preponderenți printre consumatorii frecvenți ai acestor droguri.

Seducția

Prinși în lumea lui „asta e acum", băieții de clasa a șaptea și a opta, bărbați în devenire, se uită la băieții mai mari și la bărbații din jurul lor ca să învețe ce să facă. Îi văd pe ceilalți băieți, uneori un prieten „precoce", un frate sau un văr mai mare sau pe bărbații prezentați în mass-media, la cinema sau la TV că beau și consumă droguri și pare să le placă. De cele mai multe ori ei nu văd degradarea pe care le-au descris-o predicatorii anti-drog, reclamele de la TV sau cursurile de conștientizare a efectelor consumului de droguri. Ei vor să fie precum cei pe care îi văd consumând alcool sau droguri și încearcă să îi imite.

Băieții interesați de sport sunt mai înclinați să încerce prima oară alcoolul, deoarece acesta este „drogul"cel mai des întâlnit în grupul popular al atleților. Studii recente efectuate printre studenți au demonstrat, de exemplu, că atleții beau mai mult decât non-atleții[3]. Acest lucru nu ne surprinde prea tare, având în vedere că orice băiat pasionat de sport vede la televizor, pe măsură ce crește, mii de reclame la bere în timpul evenimentelor sale sportive favorite. Asocierea repetată dintre sport și bere pe care o vede un băiat, îl face pe acesta să le vadă pe cele două ca fiind aproape sinonime. Scopul celor care fac reclame este să îi împrumute berii din prestigiul pe care îl au sporturile, să facă din consumul de bere o acțiune la fel de sigură ca un joc relaxat de baseball și să stabilească o loialitate față de marcă similară cu loialitatea față de echipa preferată. Unii atleți mai fumează și iarbă sau iau alte droguri, dar băieții de la marginea societății – un patinator pe role sau un pasionat de snowboarding mai degrabă decât un jucător

de fotbal american – sunt cei care par atrași să folosească droguri mai puțin convenționale, cum ar fi hașișul, ciupercile sau LSD. Deși există și excepții, în experiența noastră am descoperit că băieții de liceu cu părul lung și fani ai trupelor Phish sau Grateful Dead sunt mult mai înclinați să fi spus deja „da" drogurilor.

Dan și consumatorii de la liceu: cum se începe

Randy, Devin și Tan, elevi de clasa a noua, stau toți într-o clasă goală și vorbesc despre băutură și fumat de iarbă. E după orele de școală și un coleg îi intervievează pentru o temă pe acest subiect; li s-a promis anonimitate.

– Când ai început să fumezi marijuana?

– De fapt, prima dată când am fumat marijuana eram cu fratele meu și cu prietenul lui când ei erau în clasa a noua și eu într-a opta, spune Randy. Am tras vreo două fumuri, dar nu m-am ametit prea tare. Am mai fumat de vreo câteva ori în vara următoare, dar am început să fumez serios abia pe la mijlocul clasei a noua.

– Cât de des fumezi acum?

– De cel puțin două sau trei ori pe săptămână, spune Randy.

– De ce fumezi iarbă?

– Mă ajută să mă relaxez, pe la petreceri, de exemplu, spune Randy. Să nu fac nimic.

– Când ai început să bei?

– În vara dinaintea clasei a zecea, spune Randy, dar beam doar o dată la trei săptămâni sau cam așa ceva. Pe la mijlocul clasei a zecea, am început să beau la fiecare sfârșit de săptămână.

– Deci bei o dată pe săptămână?

– Nu știu. Uneori beau vineri și sâmbătă seara și în săptămâna următoare nu beau deloc, dar probabil că e cam o dată pe săptămână.

– Cât de mult bei o dată?

– Cam șase sau opt beri, spune Randy.

– Ce-ți place la asta?

– E distractiv.

– Cum adică?

– Nu știu, spune Randy. De fapt nu pot să explic exact.

Devin spune că a început să bea în clasa a zecea și că acum bea la fiecare sfârșit de săptămână.

– Ce-ți place la băutură?

– E distractiv, spune Devin. Nu ai altceva de făcut.

Tan povestește că obișnuia să bea mai mult – în fiecare seară de vineri și de sâmbătă, câte șase beri o dată – dar că acum nu mai bea „așa de mult". De ce?

– Cred că mi-am dat seama că o luasem razna, așa că m-am potolit. Acum beau doar o dată pe lună și uneori nici atunci.

– Ce-ți place la băutură?

– E doar amuzant, te eliberezi de toate rahaturile, spune Tan.

– Adică e un mod de a scăpa de probleme?

– Nu! La naiba, nu! Doar eram cu prietenii și ne purtam nebunește, spune Tan cu emfază, dar fără a fi clar. La început, îmi plăcea să beau așa de mult pentru că era ceva nou. Acum beau doar la petreceri. Cred că nu știu, de fapt, de ce îmi place. Într-una din ultimele mele beții, înainte să mă potolesc, eram cu niște prieteni și nu găseam pe nimeni care să ne cumpere bere, așa că ne-am dus la „țopăit prin garaje" – intram în garajele din vecinătate ca să căutăm și să furăm bere – și aproape am fost prinși de o mamă nebună cu o lopată. Ne-am dus în pădurea din spatele magazinului 7-Eleven și am băut până nu m-am mai putut ține pe picioare.

La fel ca și Randy, majoritatea băieților sunt inițiați în băutură de un băiat mai mare și descoperă că le place experiența.

Hank, un inginer de patruzeci și ceva de ani, își amintește încântarea pe care atât de mulți băieți o simt, dar n-o pot exprima, cu privire la primele lor experiențe cu băutura:

– Eram în clasa a șaptea și urma să campez pe plajă peste noapte cu un prieten și cu tatăl lui. Am cumpărat o sticlă de un sfert de rom Bacardi de la un alt tip din clasă și am îndesat-o în rucsac. După ce tatăl prietenului meu s-a culcat în rulotă, noi ne-am furișat pe plajă cu romul și cu șase doze de Mountain Dew. Nici eu, nici el nu mai băuserăm anterior, nici măcar bere, așa că am improvizat. Ne tot treceam sticla de la unul la altul, luând înghițituri mari din acel rom groaznic la gust și spălându-l cu Mountain Dew. Am băut jumătate de sticlă înainte să ne dăm seama că ne-am îmbătat. Îmi amintesc – deși până la urmă am leșinat în seara aia – că aveam senzația că am descoperit cine știe ce secret măreț. Parcă îmi spuneam: „Acum pricep! De asta beau adulții câte ceva înainte de cină. E *grozav*!". Și chiar așa era. Ne-am împleticit amândoi în josul plajei, sprijinindu-ne unul de altul, spre un loc unde niște adolescenți mai mari dădeau o petrecere în jurul unui foc de tabără. Chiar dacă eram cu câțiva ani mai mici, ne-am așezat imediat lângă două fete și am început să flirtăm cu ele și chiar să ne frecăm de ele. Fetele au văzut că suntem beți și ne-au alungat, dar nouă nu ne-a păsat. Eram în culmea fericirii.

Pentru mulți băieți, aceste prime experiențe cu beția sau cu euforia dată de droguri le prezintă lumea dintr-o nouă perspectivă. Prin faptul că își înecă teama cu niște curaj lichid, un băiat se simte eliberat.

– E un sentiment de putere, te simți indestructibil, ne-a spus un adolescent alcoolic în recuperare. Poți să fii orice, să faci lucruri pe care nu le-ai face altfel și nu trebuie să te gândești la consecințe.

Alcoolul afectează câteva sisteme cerebrale implicate în modul în care sunt simțite și exprimate emoțiile. Un efect re-

cunoscut al alcoolului este reducerea anxietății. Etanolul din alcool are un profil farmaceutic similar cu benzodiazepinele din medicamente precum Valium, care ajută la reducerea problemelor cu anxietatea[4]. Și există atât de multe lucruri în viața unui băiat adolescent care produc anxietate – chinul de a fi stoic, de a se ridica la standardele imposibile ale bărbăției, de a evita batjocura colegilor din cultura cruzimii. Sunt rare cazurile în care un băiat poate rezista presiunii, încrezător în forțele proprii. În ciuda exteriorului calm sau trufaș pe care îl afișează, un băiat adolescent e într-o continuă luptă cu frica și anxietatea. Pentru băieții care se confruntă cu provocările maturizării, alcoolul poate fi un balsam, aducându-le o alinare promptă și liniștitoare. Poate fi, așa cum a spus-o Tan atât de succint, „o eliberare de toate rahaturile".

Băutura și drogurile: un ritual de trecere al bărbaților... spre nicăieri

Prin băutură, un băiat se eliberează de rușinea și anxietatea de a se vedea pe sine însuși ca pe „un copil mic". Cultura cruzimii adolescentine se dezlănțuie asupra oricărui băiat care rămâne în urmă în cursa de a-și dovedi bărbăția și băutura e cea care îl împinge în față, alături de bărbații adevărați. Pentru băieți, beția – și uneori euforia dată de droguri – înseamnă mai mult decât o simplă „distracție". Prima experiență cu băutura a unui băiat e ca un ritual de trecere. La fel cu pierderea virginității sau cu trecerea examenului de conducere, capacitatea de a „bea ca un bărbat" îi conferă unui băiat un anume tip de mândrie masculină. Presiunea de a bea – și de a bea mult – este enormă. Aveam un coleg de facultate asiatic care era jucător de rugby și participa la aproape fiecare beție ritualică ce survenea în urma meciurilor. Făcea asta în ciuda faptului că știa că, asemenea multor asiatici, îi lipsește o enzimă care

ajută la metabolizarea alcoolului. Rezultatul era că se îmbăta mai repede și suferea mai mult a doua zi decât coechipierii săi, dar pentru el era important să țină ritmul și asta și făcea.

– Nu e ca și cum îți îndeasă careva un joint în mână și îți spune că trebuie să-l fumezi, spune un alt băiat. E alegerea ta – dar când băieții își dau chestii de la unul la altul, vrei să faci parte din ceea ce se întâmplă. Fetele au și ele motivele lor greșite pentru a bea, dar să demonstreze că e femeie nu e unul dintre ele. Să fii prea „laș" să bei nu are aceeași greutate psihologică pentru o fată ca pentru un băiat.

În societățile axate pe vânătoare, un băiat și-ar putea dovedi valoarea pentru societate ca furnizor sau protector; ar putea demonstra că e un contributor real al tribului omorând un bivol sau un leu. Ceremonia de Bar Mitzvah a evreilor sau confirmarea catolică precum și alte ritualuri religioase de inițiere celebrează studiul religios al unui adult și acceptarea lui ca un membru „adult", responsabil al comunității sale religioase. Din nefericire, această realizare nu-i afectează statutul în cultura mai largă și, cu siguranță, nu în subcultura laică a băieților. În afară de mers la război, nu există, în prezent, niciun ritual semnificativ care să dovedească bărbăția cuiva. Pentru un băiat din ziua de azi, bețiile riscante sau consumul de droguri par singurele opțiuni de a câștiga acceptarea și de a se alătura altor băieți într-un test de „curaj" sau de rezistență.

Poveștile pe care băieții le spun despre bețiile lor crunte sunt „poveștile lor de război", înlocuind momentele de aventuri intense și dramă care te conduc pe culmi, testând limitele forței și ale rezistenței și identificându-l pe cel mai puternic și mai îndrăzneț. Și de fiecare dată când acești băieți pleacă „la război", e nevoie de și mai multă bravură și îndrăzneală.

Băieții învață din copilăria fragedă petrecută la locul de joacă, atunci când acceptă provocările, că ești bărbat atunci când îți asumi riscuri. Pentru băieții adolescenți, alcoolul și consumul de droguri e următorul pas în progresul natural de

asumare a riscurilor. Așa cum spunea Geoffrey Canada în cartea sa, *Reaching Up for Manhood*: „Pe măsură ce creșteam, eu și prietenii mei ne asumam tot felul de riscuri. Săream de pe acoperișuri, ne cățăram peste garduri din sârmă ghimpată, ne băteam cu pietre. Mai târziu am acceptat credința populară că a fi bărbat înseamnă să „ții la băutură" și așa am devenit fascinați de ideea de a ne îmbăta. Știam că pentru a „încinge" unele dintre aceste beții trebuia să-ți asumi riscuri, dar pentru noi, asumarea de riscuri devenise deja un mod de viață"[5].

Când un student de douăzeci și doi de ani din New York s-a înecat pe malul râului în timpul unei beții de la o petrecere a fraternității, facultatea a lansat o campanie agresivă de educație cu privire la consumul de alcool. Dar după toate astea, tradiția abuzului de alcool de la școală a rămas bine mersi în picioare. Un student de anul întâi a spus unui reporter de la *New York Times* că, în a doua lui noapte în cămin, un coleg de cameră a anunțat cu mândrie că băuse cinci pahare de tequila și două beri[6].

– Apoi se laudă de cât de mult vomită, a spus el, ca să arate cât de mult au băut și cum încă mai trăiesc și n-au murit.

O afacere riscantă

Peter, acum de nouăsprezece ani, bea pe o plajă izolată cu niște prieteni care s-au hotărât să se distreze puțin pe seama lui.

– Eram morți de beți, își amintește el.

Au scos un scaun de plajă din aluminiu din portbagajul mașinii lor, l-au legat de scaun cu niște frânghie și i-au pus căluș dintr-un tricou. Râzând de cât de haioasă era farsa lor, trei dintre ei l-au cărat pe Peter în scaun până la marginea apei, apoi s-au întors la mașină în timp ce țipetele înăbușite ale lui Peter răsunau în spatele lor. După vreo cincisprezece minute, un val a răsturnat scaunul lui Peter, lăsându-l cu fața în jos în apă.

– Dacă unul dintre prietenii mei nu s-ar fi întors să remarce că lipsesc, aș fi mort acum, spune el. Până au alergat la mine, stătusem atât de mult în apă încât n-aș mai fi rezistat mai mult de câteva secunde.

Unul dintre cele mai periculoase aspecte ale alcoolului este efectul pe care îl are asupra creierului, de a distruge judecata rațională. Mai simplu spus, cu cât mai mult bea un băiat, cu atât mai prost devine. Băieții care beau se pot simți invincibili, nemuritori și dincolo de atingerea legii. Un comentariu frecvent pe care îl auzim în ședințele de lunea dimineața e „nu-mi vine să cred că am făcut asta".

Pentru băieții adolescenți, orice consum de alcool reprezintă o „problemă"[7]. Când băieții beau, aproape întotdeauna beau în exces. De fapt, pentru că trebuie să răspundă la provocările tovarășilor de băutură de a „mai lua încă o bere", de obicei, de fiecare dată când un adolescent consumă alcool, îl consumă în exces. Nu spunem că adulții nu consumă alcool în exces; ba chiar suntem de acord că mulți băieți învață cum să bea de la părinți sau de la alți adulți. Dar în timp ce mulți adulți pot bea un pahar de vin sau de bere la cină și să nu meargă mai departe de atât, tiparul caracteristic al unui adolescent constă în beții ocazionale riscante în loc de un consum regulat.

În urma băutului riscant vine și comportamentul riscant. Statisticile indică faptul că, în oricare moment al clasei a douăsprezecea, patru din zece băieți vor conduce o mașină sub influența alcoolului. Trei din zece își vor pierde cunoștința din cauza băuturii. Băieții sub optsprezece ani sunt de zece ori mai predispuși decât fetele să fie arestați din cauza băuturii sau a drogurilor. Unul dintre motivele pentru care oficialii ministerului sănătății sunt îngrijorați cu privire la consumul de alcool al adolescenților este că efectele directe și des întâlnite ale acestuia sunt: răni și deces în rândul adolescenților din cauza accidentelor de mașină, înecuri accidentale, fumat, consum ilegal de droguri, boli cu transmitere sexuală, violență și

sinucidere. Consumul de alcool la vârste fragede este asociat cu un risc dublu de infecție cu HIV: acești băieți au mai multe partenere de sex și folosesc mai puțin prezervativul[8].

Auzim multe, multe povești despre băieți la gimnaziu sau la liceu care au consumat alcool și au fost aproape de moarte, cum e incidentul cu petrecerea pe plajă a lui Peter. Ted, de șaptesprezece ani, a adormit la volanul mașinii pe care o conducea venind de la o petrecere. S-a trezit brusc când mașina a ieșit de pe șosea și s-a răsturnat pe o parte. S-a lăudat că, în ciuda accidentului, nu vărsase cutia de bere pe care o ținea în mână. Un alt băiat, de șaisprezece ani, a povestit cum a intrat în comă alcoolică după ce a înghițit vodcă cu „pâlnia". A înghiți cu „pâlnia" înseamnă, așa cum o descrie și numele, să-ți toarne cineva vodcă cu pâlnia direct în stomac, trecând peste etapa consumatoare de timp a înghițitului. Din fericire, unul dintre prietenii lui era suficient de treaz cât să-și dea seama că aceea nu era o pierdere de conștiință obișnuită și a sunat la serviciul de urgențe.

Pentru băieți, aceste experiențe sunt experiențe de tovărășie, amintite cu drag ani mai târziu. Pentru mulți bărbați ele nu-și pierd niciodată atractivitatea și nu înseamnă că cei care au un asemenea comportament îl vor depăși odată cu vârsta. Un grup de prieteni din facultate, acum trecuți de treizeci de ani și afaceriști de succes, se întâlnesc cu toții o dată pe an, închiriază o limuzină și se îmbată ca porcii. La fel ca soldații din al doilea război mondial, care s-au înghesuit unii în alții în timp ce bombele nemțești cădeau în jurul lor, acești bărbați se înghesuie unul în altul în timp ce se străduiesc să meargă drepți pe stradă. Odiseea lor poate include o vizită la un bordel sau la un club de striptease. Anul trecut a inclus o vizită la vechea lor facultate ca să spargă geamurile de la căminul fraternității rivale din anii lor de studiu. În fiecare an își retrăiesc aventurile avute într-o noapte de beție și de povestit – „poveștile lor de război".

Întinde mâna și atinge pe cineva: când singurii tovarăși sunt cei de băutură

În albumele anuale ale liceelor în care elevilor li se permite să includă o fotografie preferată cu momente fericite, nu e neobișnuit să vezi această imagine clasică: un grup vesel de șase sau opt băieți, zâmbind larg, cu brațele petrecute pe după umerii celorlalți. Sunt, desigur, beți, poate și drogați. În cultura adolescenților, alcoolul și drogurile sunt folosite de către băieți ca o bază pentru distracție și pentru a-și dărâma niște bariere emoționale pe care și le-au construit. Dar chiar dacă emoțiile pot ieși la suprafață la băutură, aceasta este o activitate masculină, așa că absența stoicismului poate fi iertată. Nu ești vinovat: aproape orice acțiune făcută la băutură poate fi uitată a doua zi, așa că beția e sigură și le permite să se simtă apropiați de cineva pentru o scurtă vreme. Le amorțește temporar durerea izolării și a tristeții.

Alcoolul e un analgezic – amorțește toate tipurile de dureri – prin efectele sale asupra sistemului opioid endogen al creierului, responsabil de producerea substanței asemănătoare cu morfina care ne ușurează durerea[9]. Majoritatea oamenilor îi cunosc efectele prin exercițiile intense de aerobic care eliberează endorfinele. Mai puțin cunoscut este faptul că sistemul opioid guvernează parțial atașamentul emoțional prin faptul că e conectat cu simțul atingerii.

Într-un mod foarte real, simțul tactil nu numai că ne protejează de durere – ne retragem mâna când simțim căldura flăcării –, dar ne și permite să fim consolați, fie că suntem luați în brațe de un părinte când suntem bebeluși, mângâiați de un iubit sau atinși de o mână prietenească pe umăr când ne aflăm în suferință. Toate tipurile de atingere rezultă în eliberarea acestor opioide analgezice naturale. Când un copil cu un genunchi julit aleargă la mama lui, atingerea ei nu numai

că îi aduce reasigurare psihologică și promisiunea siguranței, dar îi și potolește, la propriu, durerea.

Băieții care nu cunosc atingerea afectuoasă, consolatoare – băieții care evită contactul fizic de teamă, de rușine sau de mânie – pot să-și găsească consolarea într-o sticlă de băutură, dar nu și vindecarea. Învață cum să suporte ca un bărbat și să meargă mai departe singuri. În loc să-și adune suficient curaj emoțional și încredere ca să recunoască faptul că ar prefera să vorbească despre o problemă sau să se conecteze cu cineva, ei se îndreaptă spre un pahar, apoi spre altul și apoi altul, până când durerea izolării emoționale e amorțită.

Băieții sunt umani: ei vor să se conecteze unii cu alții și, cel mai mult, cu fetele. Băutura le permite să fie mai expresivi din punct de vedere emoțional și mai relaxați din punct de vedere social. Cu toate astea, este o alinare artificială pentru că alcoolul exclude comunicarea semnificativă și orice sentiment autentic de securitate și competență. Alcoolul și drogurile reduc anxietatea și inhibiția și oferă căldura unei îmbrățișări narcotizate, dar efectul este temporar și duce la dependența de substanțe a unui băiat.

Băutura și drogurile oferă unui băiat o evadare din complexitatea emoțională, prin distragerea atenției spre activitatea de băut sau consumat droguri. E mai ușor să te gândești toată săptămâna la locul din care o să cumperi bere sau unde o să mergi cu prietenii să o bei, în loc să te gândești la autoexaminarea nivelului de maturitate emoțională. Dar lecțiile emoționale pierdute ale băieților nu fac altceva decât să le accentueze dificultatea de a înțelege și de a reacționa eficient la evenimentele și la oamenii din viața lor. Mai simplu spus, dacă ești beat sau drogat și sarcina ta principală e să rămâi conștient, atunci nimeni nu se așteaptă la gândire complexă din partea ta. Pentru un băiat care se simte incomod din punct de vedere social, emoțional și sexual, sarcina plictisitoare de a dezlipi etichetele de pe sticlele de bere începe să pară destul de interesantă. Să-ți suporți ambiguitățile emoționale ale unei seri cu fetele sau cu prietenii înseamnă să inviți nesiguranța socială în viața ta și să-ți trăiești propriile reacții la acea nesiguranță, care ar putea fi triste, înstrăinate sau respinse, și acest lucru e o treabă serioasă.

Insistența ca un băiat să fie *stăpân pe situație* și să-și struneasă viața emoțională, îl lasă deseori cu senzația că are de făcut o treabă care îl depășește. Dacă ești un băiat în situația asta, alcoolul îți simplifică mult viața emoțională pentru că nu poți fi foarte complex când ești beat. Pe de altă parte, chinul de a menține controlul fizic când ești *sub influența* băuturii sugerează superioritate fizică, o reușită masculină acceptabilă. Dacă bei prea mult, atunci nu poți fi atent decât la *asta*. Nimeni nu se așteaptă la mai mult de la tine.

Așa cum vârsta și episoadele de creștere ale unui copac sunt evidente în modelul inelelor din trunchi, tot așa poți detecta îngustarea maturizării emoționale a unui băiat în perioada în care a început să folosească alcool sau droguri. Dezvoltarea emoțională îngrădită care poate fi întâlnită la mulți bărbați este prețul ascuns al abuzului de substanțe și este unul pe care majoritatea băieților nu-l pot percepe, tocmai pentru că le lipsește experiența și maturitatea emoțională pentru a face asta.

Prețul plătit pentru a fi șeful

În loc să facă treaba grea prin care să-și înfrunte fricile și să încerce să le stăpânească, un băiat care folosește în mod obișnuit droguri și alcool poate găsi o nișă sigură, de obicei cu un grup de băieți care îi seamănă, unde poate evita orice contestație legată de consumul său de droguri sau alcool. Astfel, deși băieții vin spre băutură și droguri din multe direcții, cu multe așteptări, ca utilizatori ei călătoresc pe același drum de

ocolișuri și fundături emoționale riscante. În același mod, multor părinți le e greu să accepte tristețea și depresia băieților, mulți având dificultăți în a accepta faptul că, la început, băieții sunt atrași de alcool și de droguri din același motiv pentru care și adulții sunt atrași: efectele lor îi fac să se simtă bine și își scot din minte detaliile îngrijorătoare ale vieții.

Oricare ar fi beneficiile percepute ale alcoolului și ale drogurilor, grandomania înnăscută a adolescenței, combinată cu faptul că aceste substanțe afectează rațiunea, îi orbește pe băieți în fața adevăratelor riscuri. Băieții care folosesc sau sunt dependenți de droguri și de alcool dansează pe marginea unei prăpăstii, dar simt doar plăcerea de a fi la înălțime, nu și teama de a cădea.

Michael cu Ted: un tânăr alcoolic se uită în urmă

Ted are optsprezece ani și este fiul unui profesor universitar; mama sa, consilier de liceu, nu și-a dat seama că fiul ei are o problemă cu băutura de mai bine de cinci ani. După trei arestări și câteva episoade înspăimântătoare care s-au sfârșit la camera de gardă, părinții lui Ted i-au dat un ultimatum: să renunțe la băutură și să continue să locuiască acasă sau să se mute.

Ca parte din terapia de recuperare, Ted a devenit mai deschis să vorbească despre problema lui. Când băieții consumă alcool sau droguri, de obicei nu sunt capabili să reflecteze asupra problemei lor cu prea multă claritate. Dar Ted se recuperează, vrea să ne spună pe unde a fost și vrea să ajute alți băieți să facă alegeri mai bune. Primul lucru care te izbește la Ted e cât de chipeș arată. E un tip foarte atrăgător, foarte expresiv, foarte popular între fete. Vorbește cu atenție, plin de energie și de dorința de a ajuta. Desigur, în ceea ce-mi spune se vede influența confesiunilor de la întâlnirile Alcoolicilor Anonimi. Și de ce nu s-ar vedea? A fost la multe întâlniri ale AA până acum.

Intenționasem să petrec o oră cu Ted; până la urmă, ora aceea s-a transformat în două ore și jumătate. Era fascinant, iar povestea lui era tulburătoare. I-am fost recunoscător că mi-a împărtășit-o.

Ted a băut prima dată în clasa a șaptea și a început să fumeze marijuana în același an. Până a intrat la liceu, era deja alcoolic. Ted și-a descris călătoria spre alcoolism ca pe una care a început cu o curiozitate plictisită și cu plăcere și a crescut cu sprijinul grupului său de prieteni. Beau împreună și, de obicei, aveau grijă unul de altul când unul dintre ei leșina sau i se făcea rău. Era vorba de preocuparea și de relaționarea care nu ar fi avut loc fără alcool, ca „liantul" care să țină aceste legături laolaltă. Aflați sub influența băuturii, acești băieți puteau să discute unul cu altul despre sentimente – oricât de amorțite erau de alcool sau de droguri – și puteau să împărtășească o camaraderie de ordin fizic, care ar fi fost ridiculizată de ceilalți dacă ar fi fost treji.

La fel ca majoritatea băieților de treisprezece ani, Ted nu se gândea la motivele pentru care consuma alcool și marijuana.

– Mă îmbătam doar ca să mă îmbăt. E greu de spus de ce. Cred că beam ca să uit, dar nu ca să uit ceva anume. Nu m-am gândit niciodată mai departe de faptul că chiar îmi plăcea senzația, la motivele pentru care mă îmbătam. Da, beam pentru că iubeam senzația pe care mi-o dădea beția. Îmi amintesc că stăteam acolo și îmi spuneam: „încearcă să te îngrijorezi cu privire la ceva, încearcă să te îngrijorezi. Hai, gândește-te la ceva și încearcă să te îngrijorezi". Și pur și simplu nu puteam, pentru că trăiam momentul și făceam orice voiam și asta mă făcea incredibil de fericit. Aveam un sentiment indestructibil că pot să fac orice și să fiu orice și nu va conta, chiar dacă a doua zi dimineață trebuia să mă trezesc și să mă gândesc: „O, Doamne, ce-am făcut aseară?" sau chestii de genul ăsta. Cel puțin în momentul ăla puteam să fac și să spun ce gândeam cu adevărat. Parcă eram nebun; era distractiv; fă-

ceam lucruri pe care nu le-aș fi făcut în mod normal dacă n-aș fi fost beat – știi, să-mi trăiesc viața mai liber. Băutura e aproape ca o evadare. Poți să fii orice vrei să fii și să te trezești și să suporți consecințele, dar nu în același mod, știi? De exemplu, prietenii mei veneau la mine și-mi spuneau că și-au făcut de cap cu o fată pe care eu n-o găseam așa de atrăgătoare și spuneau „Eram așa de praf", iar eu puteam spune „da, da, da" și oricât mă gândesc că era doar un soi de scuză, dacă ar fi fost treji, ar fi însemnat ceva diferit pentru mine. Doar pentru că aș vrea să nu fie o scuză, înțeleg faptul că atunci când te îmbeți, e normal să faci lucruri mai prostești.

Unul dintre motivele pentru care beam, și pentru care beau mulți oameni, e că aproape îți oferă o scuză să acționezi fără să gândești. Parcă e acceptabil din punct de vedere social să bei și să te porți ca un dobitoc. Poți să te duci și să-ți faci de cap și să spui: „Eram beat" și asta e ok. Așa că e bine pentru toată lumea.

Ted înțelegea clar că alcoolul funcționa ca o scuză convenabilă – și acceptată din punct de vedere social – ca să evite să-și asume răspunderea pentru faptele lui. Putea să se bată cu cineva sau să se poarte urât cu o fată sau să fie un nesimțit în toate modurile în care un băiat poate fi nesimțit și nu era forțat să fie răspunzător pentru asta; nu era motivat nici să-și examineze comportamentul și nici să încerce să se poarte mai matur data viitoare. Avea o scuză pentru a se purta mereu ca un adolescent.

Deviat de la cursul normal de droguri și alcool timp de cinci ani, Ted pățise ca Rip van Winkle* – căzuse într-un somn profund și își ratase cinci ani din viață, inclusiv toate experiențele emoționale de învățare care vin odată cu prietenia, cu relațiile amoroase și cu exersarea efortului și a valorilor per-

* *Rip van Winkle* este o povestire scurtă de Washington Irving în care personajul omonim adoarme pe coasta unui munte și se trezește după douăzeci de ani într-o societate total schimbată (n. trad.).

sonale. Aceasta înseamnă multă educație emoțională de recuperat și nu există mod de a toci pentru examen sau de a copia ca să iei o notă de trecere.

Atunci când se îndreaptă spre alcool și droguri, băieții vor să se conecteze emoțional, dar băutura și drogurile nu fac decât să-i îndepărteze de propriile lor răspunsuri emoționale și de orice posibilitate de a citi emoțiile altora. Și pericolul nu e doar că devin dependenți, ci că pentru fiecare atracție pe care alcoolul și drogurile o prezintă băieților, există un preț pe care ei nu îl văd și care constă în ocaziile pierdute de a-și dezvolta maturitatea emoțională.

Dan cu Eric: un băiat care se ascunde

În vara în care a împlinit cincisprezece ani, înainte să intre în clasa a noua, Eric fuma iarbă cu prietenii săi aproape în fiecare zi. Era la acea vârstă relativ ciudată – era prea mic să-și găsească o slujbă semnificativă, încă nu-și putea lua carnetul, dar se simțea prea mare ca să mai meargă în tabere de vară. Mai făcea câte o treabă ocazională, cum ar fi să tundă gazonul unui vecin, ceea ce îi aducea un venit suplimentar peste banii de buzunar de la părinți care erau destul de mulți. Unul dintre prietenii lui avea și el bani, așa că atât timp cât îi țineau finanțele, aveau posibilitatea să cumpere droguri.

Părinții lui știau că Eric încercase marijuana, dar nu erau siguri cât de des fuma și, din moment ce amândoi fumaseră iarbă în facultate, acceptau până la un anumit punct această încercare. Li se părea ipocrit să n-o facă. În același timp, deoarece crescuseră în anii șaizeci, știau ce îți poate face consumul de droguri și se simțeau nesiguri cu privire la gradul de toleranță pe care să-l adopte. Mamei lui i s-a părut mai ușor să accepte varianta lui Eric – că încercase iarbă pentru prima oară când cineva a adus-o la o petrecere și că a mai fumat o

dată sau de două ori după aceea până s-a hotărât că nu e pentru el. Era o jumătate de adevăr pe care și Eric voia să o creadă. Dar apoi Eric a început să umble cu un grup diferit de copii. Și când și-a lăsat părul lung și și-a cumpărat o pereche lălâie de blugi și apoi a renunțat la selecțiile pentru baschet înainte de prima rundă, părinții lui au început să se îngrijoreze cu privire la cât de multă marijuana consumă. Și atunci l-au trimis la mine. Era posibil ca Eric să treacă, pur și simplu, printr-o etapă, dar nu voiau să-și asume riscuri.

M-am înțeles bine cu Eric de la prima noastră întrevedere. Aveam amândoi o apreciere de cunoscător a stilului de joc al lui Larry Bird și al lui Michael Jordan și, așa cum se întâmplă cu mulți băieți și bărbați, sportul a servit ca o punte de legătură între noi. Am trecut curând la alte subiecte care nu erau legate de baschet și Eric era dispus să îmi dezvăluie câte ceva despre obiceiurile lui legate de droguri.

– Deci, ce-ai făcut sâmbătă seara?

– Am ieșit cu John și cu Toby.

– Și ce-ați făcut?

– Am pierdut vremea.

– V-ați drogat?

– Mda, ne-am dus la o petrecere pe care o dădea Tim [un alt coleg] și am fumat cu un tip care vine mereu cu niște iarbă nemaipomenit de bună.

– Cine era acolo?

– Majoritatea colegi de școală.

– Și altcineva?

– Da, după ce am fumat au venit niște fete tari de la Concord. Nu le mai văzusem niciodată.

– Ai vorbit cu ele?

– Nu, doar ne-am relaxat și am ascultat muzică.

În luna următoare, Eric a început să iasă cu o fată pe care o cunoscuse la o altă petrecere. Era cu trei ani mai mică decât el și nu era încă la liceu. Majoritatea conversației noastre se centra acum în jurul acestei relații. Credea că e foarte frumoasă și începuseră să facă sex. Mi-a spus cu mândrie că fusese virgină. Dar mie mi se părea clar că unul din motivele pentru care Eric o plăcea atât de mult era că ea nu prezenta nicio amenințare pentru el. El era cel care controla relația. Ea era dată pe spate de faptul că ieșea cu un elev de clasa a noua și era încântată de lumea în care el o introducea – o lume care, desigur, includea și drogurile.

Așa că l-am provocat puțin pe tema asta:

– Crezi că ai plăcea-o pe Elissa mai mult dacă ar fi de vârsta ta?

– Poate. Prietenii mei mă bat la cap că sunt pedofil. Și ea este greu de suportat când e cu prietenii ei. Sunt ridicol de proști. Pur și simplu pierd vremea și râd de cele mai tâmpite lucruri.

– Îți pasă la fel de mult de asta când ești drogat?

– Nu îmi pasă de nimic când sunt drogat. Nimic nu mai contează. Uneori ești îngrijorat de ceva și apoi fumezi și parcă, puf, uiți totul sau crezi că e amuzant. Ca la o petrecere, când stai pe acolo și intri în atmosferă și nu-ți faci griji cu privire la niciun rahat.

Pe parcursul următoarelor luni, am continuat să vorbim – despre prietenii lui care fumau iarbă tot timpul comparativ cu ceilalți copii de la școală, despre Elissa și de ce era atras de cineva atât de mic. Eric chiar se străduia să se gândească la lucrurile astea. Îl priveam cum se contrazice cu el însuși. Mai întâi adopta o poziție cu privire la o chestiune, apoi se dezaproba singur. De exemplu, spunea că știe că marijuana îi afectează evoluția școlară, dar apoi spunea că el crede că îl face mai creativ. Înainte și înapoi. O analiză sinceră, apoi o retragere. Apoi se întorcea din nou la adevăr. Treaba asta a continuat o vreme; îmi dădeam seama că devine mult mai conștient de

motivele pentru care face aceste alegeri. Apoi, într-o zi, Eric a intrat în cabinetul meu și mi-a spus că se hotărâse să renunțe la fumat și că se despărțise de Elissa.

– Ce s-a întâmplat?

– Nu știu. Pur și simplu m-am speriat.

– De ce anume?

– Nu știu. A fost cam ciudat. Parcă mă uitam la toate fetele alea cum se poartă ca niște idioate și mă gândeam: ce fac eu aici? Știi, m-am speriat, de parcă era ceva în neregulă cu mine sau ceva de genul ăsta. E greu de explicat. M-am panicat de parcă creierul meu se mișca prea repede și nu puteam să țin ritmul cu gândurile mele. Dar am simțit că trebuie să plec de acolo. Așa că am inventat o scuză și după ce am plecat, m-am calmat după o vreme.

– Și atunci ai decis să renunți la fumat?

– Nu. Asta a fost în seara următoare, când Toby a vrut să ieșim ca să ne drogăm și m-am gândit: „Ce prostie. Nu trebuie să fac asta".

– Și cum mai ești?

– Bine. Mi-e mai ușor la școală. Nu-mi lipsește fumatul chiar așa de mult. Probabil că voi fuma din nou, dar o să mă potolesc o vreme, poate până se termină școala.

Eric a rămas destul de curat în tot restul anului și în primăvară a început să iasă cu o fată mai apropiată de vârsta lui, de la altă școală. Faptul că a rămas curat nu i-a rezolvat lui Eric toate problemele. De exemplu, din cauza unei încăpățânări din partea sa, a avut o confruntare cu un profesor în clasa a douăsprezecea, care aproape l-a împiedicat să termine liceul. Dar a învățat din aceste greșeli. A încercat să-și înfrunte problemele în loc să se ascundă de ele. Dacă Eric ar fi continuat pe drumul pe care era, n-ar fi arătat cu mult mai diferit în ziua absolvirii. Poate că ar fi intrat la a doua facultate de pe lista sa, în loc de prima. Poate că partenera lui de la balul de absolvire ar fi fost o fată cu care voia să se combine, în loc de una față de care era „serios". Diferențele n-ar fi fost așa de evidente, dar ar fi devenit evidente în timp. Prețul consumului de alcool și de droguri se mărește discret, în timp. E ca datoria de pe descoperirea de card. Cheltuielile lunare nu par așa de mari și apoi într-o zi te trezești că îți va lua ani de zile să acoperi gaura, că cea mai mare parte din salariu se duce pe dobândă și că nu ai nimic de arătat de banii cheltuiți.

Atât timp cât cultura noastră protejează și promovează tradiția masculină de izolare emoțională, creează o cerere și mai mare pe piața de alcool și droguri pentru tineret. Fără educația emoțională fundamentală necesară pentru a face alegeri mai promițătoare, cererea lor va fi continuă. Pentru toți acești băieți, este destul de simplu să intre în lumea aceea de evadare emoțională; dar pentru cei care nu au resurse emoționale care să-i ancoreze, poate fi destul de dificil să-și găsească drumul înapoi.

CAPITOLUL ZECE

IDILĂ CU O PIATRĂ

De la relații afectuoase la relații superficiale cu fetele

Și poate sunt uimit de felul în care chiar am nevoie de tine.
Paul McCartney, „Maybe I Am Amazed"

Romeo, vino, frică să nu-ți fie:
Restriștea ți-a adus năpasta ție,
*Și cu ursita rea te-ai logodit.**
Romeo și Julieta, actul 3, scena III

Fiecare băiat este un potențial iubit romantic și atent. Dar mai întâi este băiat și povestea sexualității unui băiat și a trezirii la viață a sexualității unui adolescent începe cu mult înainte ca fetele să intre în peisaj. Fără îndoială, băieții au o natură sexuală care este determinată de biologie, dar asta nu exclude intimitatea emoțională și relațiile serioase de dragoste. Cu toate astea, este nevoie ca băiatul să facă un drum lung de la simplitatea sexului la complexitatea relației și asta este o provocare pentru orice băiat – și pentru mulți bărbați care se chinuiesc să treacă dincolo de satisfacția singuratică a sexului fără sentimente la recompensele unei relații intime.

Undeva între iubirile afectuoase și relațiile superficiale se petrece povestea tranziției acestor băieți de la una la alta – sau a modului în care băieții le urmăresc pe ambele, simultan.

* *Romeo și Julieta*, traducere Șt.O. Iosif, editura Pandora-M, 2002 – n.t.

Această poveste oferă o imagine complexă a vieții interioare a băieților, confirmând potențialul unui băiat de a fi atent și iubitor, dar recunoscând și faptul că mulți băieți sunt capabili să rănească fetele în goana lor pripită după experiențe sexuale. Mulți băieți intră în relații „romantice" cu dorința de a iubi și de a fi iubiți, dar și de a-și găsi exprimare sexuală. Faptul că relațiile nu le vin ușor și natural majorității băieților este rezultatul conflictului pe care îl trăiesc, între forțele puternice din psihicul lor și eșecul educației emoționale de a-i pregăti pentru intimitate și relații.

Orice bărbat își amintește tumultul fizic și emoțional al propriei sexualități adolescentine – chinul îngemănat al dorinței și neliniștii –, dar majoritatea femeilor nu află nimic despre asta. Pentru majoritatea mamelor, când fiii lor ajung la pubertate, sexualitatea lor devine vizibilă dintr-un anumit punct de vedere – păr facial, umeri mai lați, voce mai groasă –, dar rămâne aproape complet ascunsă din alte puncte de vedere – așteptări, speranțe, temeri și conflicte emoționale, care sunt atât de puternice pentru un băiat. Majoritatea fetelor văd clar sexualitatea unui băiat în acele atribute fizice și în interesul sporit pentru sexul opus, dar emoția pe care acesta o dă acțiunilor sale e ascunsă și fetele o pot interpreta oricum, mai ales că felul în care ele înțeleg băieții este afectat, în mod natural, de propria lor dezvoltare sexuală și emoțională. Mai există și băieți, probabil vreo 2% dintre ei, care nu sunt atrași de fete și nici nu vor fi vreodată. Pentru ei, maturizarea într-un mediu homofob încă mai e o călătorie amețitoare și dureroasă, în ciuda faptului că societatea s-a mai deschis la minte pe această temă în ultima vreme. Ca terapeuți, nu avem prea multă experiență cu probleme legate de homosexualitate, așa că discuțiile noastre despre dragoste, sexualitate și relații sunt limitate la un cadru heterosexual, dar recunoaștem că multe din problemele prezentate în acest capitol se aplică la fel tuturor băieților și că toți băieții pot găsi drumul spre o relație amoroasă satisfăcătoare.

Ceea ce vedem noi la adolescenți e o saga complexă de sexualitate și intimitate, o saga încărcată de tensiunea temerilor, speranțelor și dorințelor băieților. Ei au o tradiție în emoții, la fel de reală azi ca acum patru sute de ani, când Romeo, personajul lui Shakespeare, dădea glas, în numele tuturor adolescenților, dorinței intense, romantice și impulsive de a avea o relație de dragoste. La fel ca dorul lui Romeo după Julieta – chiar în contextul în care era îndrăgostit de altă fată – majoritatea primelor experiențe romantice ale băieților sunt pline de dramă. În lucrul nostru cu băieții, le vedem durerea, chinurile, ignoranța, cât de nerealiste le sunt uneori speranțele; vedem cât de mult le lipsesc încrederea și dragostea de care ar avea nevoie ca să își echilibreze viața.

Ce vor băieții

În momentul în care analizezi speranțele și temerile unui băiat, începi să înțelegi problemele cu care se confruntă el în eforturile lui de a naviga pe mările tulburi ale sexualității adolescentine. El este pus în fața unui complex set intern de solicitări: vrea sex, vrea dragoste, vrea să fie masculin – și nu vrea să fie respins sau rănit în niciuna dintre aceste întreprinderi. Această provocare este una descurajatoare din punct de vedere emoțional pentru că fiecare dintre aceste solicitări interioare implică obstacole și consecințe diferite.

Un băiat vrea să iubească și să fie iubit

Băieții tânjesc după conectare emoțională, dar nu prea au ocazia s-o exerseze. Înainte să intre la liceu, își petrec majoritatea timpului cu prietenii lor de sex masculin jucând jocuri competitive, tachinându-se sau jucându-se de-a „bărbații pu-

ternici" în jocuri imaginare sau reale. Pe măsură ce cresc, mulți dintre ei au parte de un soi de tandrețe artificială în momentele de beție comună. Băieții vor să se conecteze cu fetele, dar majoritatea au atât de puțină experiență în comunicarea emoțională că nici măcar nu-și pot imagina ce e aceea intimitate. Au avut parte de prea puține lecții în care să învețe să-i „citească" pe ceilalți și să se prindă de aluzii emoționale din conversații, expresii faciale sau alt limbaj corporal subtil. E greu să dai dovadă de empatie când nu înțelegi ce simte altcineva și, pentru că băieții nu au fost încurajați să cultive empatia, ei înțeleg greșit aluziile sociale și sexuale ale fetelor: nu-și pot imagina ce gândește sau vrea o fată. Ei se pot pierde ușor în complexitatea emoțională a unei relații intime și aleg sexul simplu în defavoarea intimității emoționale sau, pur și simplu, renunță, spunând, în schimb: La naiba, e prea complicat. Hai să aruncăm niște mingi la coș, mai bine.

Un băiat vrea să-și satisfacă impulsurile sexuale

Băieții au dorințe sexuale puternice și primele lor lecții despre sexualitate sunt unele private. Sexualitatea unui băiat – dezvoltarea ei fizică și senzațiile care o însoțesc – este o trăsătură dominantă a vieții lui și începe înainte de pubertate. Deși există diferențe între băieți cu privire la cât de puternic e „imboldul sexual", adolescența pare să fie o perioadă când băieților le stă mai tot timpul mintea la sex. Una dintre diferențele între sexualitatea masculină și cea feminină e că băieții sunt mai ușor excitați de către fete. Asta se datorează, în parte, faptului că lumea lor e saturată de imagini sexuale cu femei – de la catalogul *Victoria's Secret* sau *Sports Illustrated*, ediția costumelor de baie, din cutia poștală, la serialul Baywatch sau reclamele sexy la bere de la televizor și până la anunțurile ispititoare la siteuri pornografice pe care băieții le văd când

sunt pe internet; sau, pur și simplu, e suficient să-și vadă colegele de clasă care își arată feminitatea abia înmugurită purtând fuste scurte și pulovere mulate. Chiar și dacă și-ar dori, băieților le-ar fi greu să evite gândurile sexuale, așa că pentru a-și potoli excitarea, aproape toți băieții se masturbează și o fac în mod regulat.

Pentru că masturbarea e o parte atât de naturală din experiența de viață a unui adolescent, el devine un veteran al plăcerii sexuale încă dinainte de a face efectiv sex cu cineva. Când este atras de combinația dragoste-sex matur, un băiat trebuie să facă o trecere dificilă de la acel exercițiu de imaginație personal, mulțumitor și previzibil, la o fată reală, cu propriul ei teren sexual și emoțional nefamiliar. Din punct de vedere al performanței, e aproape imposibil să dai greș la masturbare. Cu o fată însă, ceea ce era simplu devine infinit mai complicat, atât fizic, cât și emoțional. Odată cu complexitatea vine și un potențial pentru frustrare și eșec și dacă un băiat n-a învățat cum să își gestioneze în alt mod aceste sentimente, ar putea reacționa cu ostilitate sau cu mânie față de fată.

Un băiat vrea să fie masculin

În ciuda acestor lucruri, un băiat vrea să se ridice la înălțimea imaginii de masculinitate competentă și independentă pe care i-o bagă pe gât prietenii și cultura, dar anumite părți din această imagine sunt în conflict direct cu trăsăturile pe care trebuie să le aibă pentru a dezvolta relații care să îi aducă împlinire sufletească. În principiu, dorința unui băiat de a fi competent, puternic și independent îl face pe acesta să fie precaut cu privire la dependența și încrederea reciprocă aflate în inima oricărei relații intime. De la o vârstă fragedă și ulterior, pe măsură ce progresează prin adolescență, cultura masculină a cruzimii insistă pe ideea că băieții trebuie să fie duri, să nu

pară vulnerabili. Dependența de fete – a fi „sub papuc" – este luată în râs de grup. Grupurile de băieți vor exercita aceste presiuni pentru a evita pierderea unui membru – un tovarăș de băutură apreciat sau un amic cu care să joace baschet. Băieții din grupuri vor lua în râs fetele pentru a părea mai duri sau pentru a ieși basma curată, adoptând o atitudine gen strugurii sunt acri – „Cine are nevoie de ele?", vor spune ei.

Motivul pentru care un băiat se teme de dependența de o fată e că se teme de respingerea ei și de durerea și umilința care o însoțesc. Dorința unui băiat de a fi puternic nu se referă numai la mușchii lui, ci și la inima lui și la faptul că dacă își dă voie să fie dependent de cineva – pentru un zâmbet, pentru dragoste, pentru sex, pentru respect de sine – atunci poate fi și distrus emoțional de persoana respectivă.

Felul în care un băiat rezolvă aceste trei provocări ale vieții lui emoționale – intimitate, pasiune și putere – definește calitatea relațiilor sale emoționale intime. Fiecare băiat se îndreaptă către maturitate cu istoricul lui unic de experiențe emoționale și lecții în dragoste. Există mulți băieți care sunt pregătiți să aibă relații iubitoare și intime pentru că au trăit acel atașament emoțional prin relația iubitoare pe care au avut-o cu un părinte și poate că au văzut o căsnicie bună în acțiune în relația propriilor părinți. Ei o văd ca pe un lucru credibil, care se poate face – ceva ce pot copia și ei înșiși. Din nefericire, ei nu reprezintă majoritatea. Majoritatea băieților nu sunt pregătiți să gestioneze complexitățile unei relații iubitoare pentru că au fost jefuiți de trăsăturile fundamentale ale alfabetismului emoțional: empatia, conștiința, vocabularul pentru exprimarea emoțiilor importante și ideea că interdependența emoțională e un avantaj – nu un dezavantaj.

Pentru a discuta în profunzime aspectele sexuale și romantice ale vieții unui băiat este necesar să lăsăm la o parte orice politici sexuale, dușmăniile legate de gen sau atitudinea

defensivă. Băieții au o poveste a lor proprie. În discuțiile noastre cu băieții, aflăm că mulți dintre ei privesc fetele cu evlavie; sunt curioși cu privire la sex și sunt zăpăciți de fete; sunt înspăimântați de propria lor lipsă de experiență și deseori nesiguri de ei înșiși. Drumul lor urmează un parcurs de dezvoltare care îi duce de la conștiența sexuală la relație – de la experiența pe cont propriu la parteneriat – parcurs care conține mult zbucium interior. Pe acest drum, mulți băieți reușesc să aibă anumite versiuni de relații cu fetele, de la întâlniri în grup la îndrăgostire, la relații stabile, la aventuri amoroase pasionale. Această dragoste consumată se întâmplă pentru mulți înainte să fie pregătiți emoțional pentru asta: un băiat obișnuit are primul contact sexual în adolescență, deseori înainte de șaisprezece ani. Pe parcursul călătoriei lor, însă, unii băieți își pierd calea și ajung amanți ocazionali, parteneri neimplicați care cer și oferă puțin. Alții se îndreaptă spre exploatarea sexuală a fetelor, devenind parteneri nesăbuiți și lipsiți de suflet. Și mai sunt și alții – de fapt, marea majoritate – care se îndreaptă spre viața de adult cu speranța că vor găsi dragostea și siguranța, dar, din nefericire, sunt limitați de propriul lor analfabetism emoțional.

Un băiat devine un iubit și partener sexual blând și devotat sau unul exploatator și lipsit de suflet în funcție de experiențele sale anterioare, de mediul lui social, de tipul de „scenariu" pe care i l-au scris colegii și de cultura feminină în care trăiește. Pe baza celor mai timpurii experiențe ale lui cu sexul opus și din pasiunea și curiozitatea specific adolescentină, băieții își dezvoltă propria părere despre ce înseamnă relațiile și sexualitatea.

Jonathon: trezirea unui tânăr

Un student în ultimul an de facultate pe care îl știm ca pe un tânăr inteligent, atent și serios ne descrie cariera lui sexuală:

– Fetele din clasa a șaptea și a opta era nebune după sex, dar fiind prea mic, nu eram în postura de a face ceva în sensul ăsta. Dar umblau povești despre cum Lynn i-a spus lui Josh că o să facă sex cu el sau că cineva o face cu altcineva. Toată lumea vorbea despre viața sexuală a tuturor. Era un pușți, John, prietenul meu, care era pregătit din punct de vedere fizic și pe care îl masturbase o fată într-un cinema și toate fetele vorbeau despre sex o grămadă – o *grămadă*. Era o fată, Emily, care spunea că vrea sex tot timpul și începuse să iasă cu un tip de la Gimnaziul Edison și cică făceau sex *de cinci ori pe zi*, și toate astea se petreceau în clasa a opta. *A opta*.

– Cum a fost la liceu?

– Fetele cele mai arătoase din clasa a noua se uită doar la cei de-a unsprezecea și a douăsprezecea. Băieții din clasa a noua, știi tu, încă se mai dezvoltă sau abia au terminat cu pubertatea și sunt încă în etapa aia stânjenitoare și mai sunt cei care au fost frumoși din prima zi și au parte de toate bucățile din liceu și îi urăști cu pasiune, știi? Sau ai aparat dentar și atunci chiar e naspa de tine. Îmi amintesc că mă uitam la fete cu evlavie. Eu încă mă mai dezvoltam și mă simțeam stânjenit de felul în care arăt și lucrurile se schimbau și era de neconceput să am o prietenă.

Am ieșit la câteva întâlniri, dar nu s-a întâmplat mare lucru. Dar am avut o mulțime de prieteni care o ducea bine mersi. Prietenul meu cel mai bun, Ned, locuia în oraș. Făcea sex cu prietena lui din clasa a zecea. Eu nu. Eram, știi tu, ieșit de pe radarul femeilor în liceu. Eram interesat, dar nu puteam obține nimic. Nu până n-am ajuns la facultate. Iar acolo era altă mâncare de pește. Erau mai multe femei decât bărbați, îmi scosesem aparatul dentar și parcă toată atitudinea aia față de sex din gimnaziu revenise, doar că de data asta și băieții aveau parte. În primul an cred că m-am combinat cu cel puțin zece fete diferite.

– Toată lumea se culca cu toată lumea?

– Păi, depindea. Dacă erai un tip arătos sau sportiv sau aveai o personalitate amuzantă, sigur te combinai la sfârșit de săptămână. Era un club de dans foarte mișto și cam toată lumea se ducea pe acolo la finalul unei seri și, practic, aveai garanția că o să dansezi foarte strâns cu cineva și o să intri în atmosferă.

– Ce înseamnă „să te combini"? Să ai contact sexual?

– Să te combini înseamnă să te apropii de cineva. Dacă te ții de mână nu se cheamă că te-ai combinat. Dacă te săruți, da. Sexul poate face și el parte din asta. Unii făceau sex imediat. Cu fetele cu care mă combinam, eu nu făceam sex imediat. Pentru mine era o noutate și să mă combin. Știi, eram novice la treburile alea.

– Care era scopul tău? Interesul tău?

– Să.. să..

– Să ți-o tragi? Să ai contact sexual?

– Mda.... de fapt, nu chiar. Voiam ca prima mea experiență sexuală să fie deosebită pentru că auzisem atâtea povești de la cei care ziceau că n-a fost așa. Nu e ca și cum toată lumea îmi spunea: „Vreau să fac sex cu tine", dar au fost momente când, știi, aș fi putut insista, dar voiam ca prima mea dată să fie deosebită.

– Și a fost?

– Da, a fost grozav. Eram în anul doi de facultate. M-am dus într-o excursie cu cortul și am întâlnit o fată, Shannon, care era în ultimul an. Ea era șefa clubului de drumeții. Ne-am înțeles imediat. Ne-am prostit în cort zilele alea și după ce ne-am întors la școală, am ieșit o perioadă, când și când, și ne mai prosteam și atunci. Nu știa că sunt virgin și de ziua mea mi-a pregătit o masă drăguță și după aia am băut niște vin și ne prosteam și ea mi-a zis: „Vrei să iau un prezervativ?". Și eram pe punctul de a-i spune că sunt virgin sau să-i spun: „Ești sigură că vrei să faci asta?", dar apoi m-am gândit că e momentul

perfect, e minunat. Chiar o plac pe fata asta. Chiar eram atras de ea; era minunată. Și ea era dispusă; nu trebuia s-o conving sau ceva. Eram complet confortabili unul cu altul, așa am fost din prima zi. Când ne-am întors atunci la cămin, ne-am dezbrăcat complet unul în fața celuilalt și chiar dacă nu făcurerăm sex, mai făceam o mulțime de alte chestii. În ziua aia am făcut sex de trei ori, în poziții diferite. Și ea a spus: „Îmi pare bine că sunt cu cineva care știe ce face", și eu i-am spus că a fost prima dată pentru mine. Și nu m-a crezut. A zis: „Mda, sigur..." și eu i-am spus: „Nu, pe bune". La început a fost șocată, apoi a fost onorată și apoi mi-a spus: „Mă bucur că nu mi-ai spus, pentru că probabil n-aș mai fi făcut sex cu tine, știind că e prima ta dată". Pentru că fetele se gândesc la asta în același fel, că prima dată trebuie să fie special. Dar apoi mi s-a schimbat perspectiva. Acum o lună mă vedeam cu o tipă doar pentru sex. Adică asta era mare parte din relație. Ea urma să plece la San Francisco la sfârșitul lui aprilie. Știa că eu termin facultatea. Am fost sincer cu ea. I-am spus: „Ești sigură că vrei să faci asta pentru că eu la sfârșitul semestrului plec?". Și ea a zis: „Da". N-are nicio treabă.

– Crezi că fetele sunt mai romantice decât băieții?

– Băieții pot scăpa ușor de povestea cu romantismul, așa că mulți nici nu se obosesc. Pentru că băieții sunt puțini acolo, scapi de obligația de a curta o femeie. Dar e diferit odată ce te vezi oficial cu cineva; cred că după aia oamenii devin mai romantici unii cu alții. Dar dacă ieși cu o grămadă de femei, nu trebuie să fii romantic. Eu am fost romantic cu Steffi. Eram total îndrăgostit de ea, atât de mult că era nesănătos deja. Mă gândeam că dacă nu mă iubește și ea, n-o să mai iubesc pe nimeni. Ieșise cu un prieten în anul întâi de facultate. Apoi am avut o relație ciudată în anul doi și trei: ne prosteam împreună, dar eram ca niște prieteni foarte buni care se prosteau împreună, nu ieșeam unul cu altul. Apoi lucrurile s-au complicat, așa că am tăiat-o. Probabil a fost o chestie bună pentru

că eram prea obsedat de ea, pentru că acum ies cu Gail și am încetat relația cu Ellen cu care doar mă culcam. Dar nu m-ar dărâma prea tare dacă, deodată, eu și Gail n-am mai fi împreună. Dar, în primul an, scopul meu principal era să mă combin. Nu o mai făcusem și era o chestie importantă în mintea mea. Mă duceam în cluburi. Mă gândeam: „Cu cine pot pleca acasă?". Era o aventură, faptul că eram plecat de acasă de la părinți. Mă duceam la petreceri și eram super încrezător. M-am dus la o petrecere cu colegul meu de cameră, Peter, și eu eram destul de beat, și m-am așezat lângă o fată foarte frumoasă și am început să vorbesc cu ea și o oră mai târziu eram pe malul iazului, sărutându-ne pe o bancă, și apoi ne-am dus înapoi în camera mea și ne-am prostit. Și apoi, aici e problema. Ea voia să iasă cu mine, dar eu habar nu aveam. Oare îi pusesem un bilet pe ușă? Aceea era prima mea combinație oficială de la facultate. Dar eu nu știam regulile jocului. Ea tot aștepta s-o invit în oraș și a presupus că vom ieși împreună și s-a înfuriat foarte rău pe mine. Ne-am mai prostit și la următorul sfârșit de săptămână și multe dintre prietenele ei credeau că ieșim împreună dar apoi eu m-am combinat cu una dintre prietenele ei trei săptămâni mai târziu și ea a luat-o razna și a fost devastată sau ceva de gen. Cred că era o insultă sau ceva. Era foarte supărată. Și eu nu pricepeam. Chiar nu pricepeam. Nu știam că ea își caută o relație. Nu mai avusem una și eu, vezi, habar n-am. Încă de atunci îmi place numai să mă combin.

În retrospectiva lui candidă, Jonathon mi-a descris o relație amoroasă pe termen lung, oarecum neîmpărtășită, o primă experiență sexuală foarte fericită cu o fată pe care o „plăcea", dar pe care nu o iubea și o serie de „combinații". Povestea lui descrie multe elemente ale sexualității masculine – dorința lui de a arăta că e „bun la pat", că „știe ce face"; ignoranța lui emoțională și lipsa de empatie după prima lui „combinație oficială" de la facultate; preferința lui pentru „combinații" în defavoarea complexității emoționale a relațiilor; intensitatea dorinței sexuale; și capacitatea lui de a iubi și de a fi romantic.

Acestea sunt un set de forțe puternice pe care trebuie să le stăpânească băieții activi sexual la vârste mai mici decât a lui Jonathon. Băieții au o treabă grea de făcut ca să răspundă tuturor acestor forțe diferite; vor relații, dar vor și să fie bărbați. Și aceste două dorințe pot intra în conflict dacă imaginea pe care un băiat o are despre bărbăție exclude implicarea emoțională. Un băiat atrăgător care e masculin în acest fel poate lăsa multe inimi frânte în urma lui.

O prietenă de-a noastră, doctor, care are multe paciente din rândul adolescentelor, le descrie ca fiind „neprotejate emoțional" când au de-a face cu băieții, în sensul că fetele cred aproape întotdeauna că un băiat le iubește atunci când el le spune asta, cred când un băiat le spune că n-a mai făcut sex niciodată și mai cred și că băiatul le va mai iubi și după ce va trece criza medicală – fie ea sarcină, avort sau boală cu transmitere sexuală.

– Se presupune că fetele din ziua de azi sunt mai sofisticate din punct de vedere sexual, mai egale cu băieții din punctul acesta de vedere, spune ea. Dar fetele încă mai sunt vulnerabile pentru că ele mai cred în relații.

Băieții sunt legendari pentru nepăsarea lor relaxată cu privire la relații și pentru interesul lor ostentativ față de sex. La fel ca în majoritatea legendelor și aici e un sâmbure de adevăr; și băieții, și bărbații confirmă această imagine a lor.

Un bărbat trecut de patruzeci de ani ne-a spus:

– Când mă gândesc la tot ce am făcut în liceu, mi-e teamă pentru fiica mea.

Un alt prieten, care împlinește patruzeci și cinci de ani, mi-a spus:

– Încep s-o las mai moale. Nu mă mai gândesc la sex tot timpul. E un fel de ușurare.

Un alt bărbat care s-a chinuit să rămână fidel în căsnicie ne-a spus, cu o ușurare evidentă, când a împlinit cincizeci de ani.

– Nu mai gândesc cu penisul acum.

Nu poate fi negat faptul că mulți băieți caută sex fără să fie deloc interesați de dragoste și, în schimb, sfârșesc prin a ajunge cinici și exploatatori, dar cei mai mulți dintre ei nu așa și-au dorit să ajungă.

La început, băieții sunt parteneri iubitori

Fiecare copil, inclusiv băieții, vin pe lume dorind să iubească și să fie iubiți de părinți. Patruzeci de ani de cercetare în domeniul atașamentului emoțional ne arată că, fără el, copiii mor sau suferă o vătămare emoțională gravă. Lăsând la o parte cercetările, e de bun simț să credem că ființele umane își doresc toate să fie iubite. Bebelușii băieți sunt la fel de drăgălași, de atrăgători și de dornici să facă pe plac ca bebelușii fetițe, și dorința lor de a iubi și de a fi iubiți e la fel de profundă ca și cea a bebelușilor fetițe.

Băieței exersează pe mamele lor cum să se poarte ca iubiți. Le îmbrățișează, le sărută, le oferă din încântarea lor și le aduc lucrurile pe care le-au găsit. O învățătoare care lucrează cu copii din clasele primare, care își publică singuri cărți scrise de ei, a remarcat că aproape fiecare copil – inclusiv băieții – își pune numele mamei pe pagina de dedicații, alături de o declarație de dragoste simplă, dar sinceră.

Băieții sunt liberi să-și exprime într-un mod mai complet dragostea în copilăria timpurie pentru că nu trebuie să le fie teamă încă de sentimentul de dependență. Relația de început dintre mamă și copil este un prolog la tot ce se întâmplă în intimitatea dintre doi adulți, inclusiv privitul lung în ochii celuilalt, mângâierea și plăceri senzuale – deși nu sexuale – de tot felul. Ca sugari și copii mici, băieții sunt aproape complet dependenți și o iubesc profund și complet pe femeia care, ca mamă, îi iubește la rândul ei și, făcând asta, le oferă un model pentru toate relațiile lor amoroase ulterioare.

Mai târziu, băieții încep să-și transfere fetelor din dragostea față de mamele lor. Unii băieți își amintesc că au fost îndrăgostiți de colege de la grădiniță; alții ne spun că înainte de treisprezece ani „n-aș fi știut să-ți spun ce-i aia o fată". Dar, în cele din urmă, majoritatea băieților cu care vorbim ne spun că își doresc să aibă parte de dragoste. Nu vânează o iubită-trofeu; sunt nerăbdători să mulțumească și încântați de ideea că ar putea impresiona o fată și să fie special pentru ea într-un mod romantic. Băieții care vorbesc despre banchet cu două luni înainte sunt animați de speranțe romantice, nu de comploturi pentru cuceriri sexuale. Sunt nerăbdători să se îndrăgostească.

Mulți băieți mai vor siguranța unei relații stabile pentru că ieșitul la întâlniri îi sperie. Un bărbat, privind retrospectiv la o relație amoroasă care începuse în liceu și continuase până în anul doi de facultate, a descris relația cu fata aceea ca pe „o oază de liniște, un lucru așa de minunat. Ieșitul la întâlniri era dureros. Voiam să știu că avem o relație fixă, că termenii erau stabiliți deja. Nu conta care erau condițiile referitoare la sex".

Dar băieții mai sunt și excitați sexual – mult. Aceste sentimente puternice nu sunt întotdeauna binevenite. E ca și cum ai sta flămând și lefter în fața unui restaurant. Aproape toți băieții învață cum să își aline aceste chinuri când sunt singuri. Au parte de ușurare, dar se simt și rușinați. Mulți băieți visează la o zi imaginară „când vor fi mai mari" și vor putea face sex cu o fată adevărată și nu cu posterele din reviste. Directorul unei școli particulare unde am lucrat spunea „adevărul băieților" când remarca, despre subiectul tăcerii băieților cu privire la viețile lor interioare, că:

– Băieții nu vor ca cineva să se apropie de viețile lor interioare pentru că viețile lor interioare sunt așa de aproape de viețile lor masturbatorii.

Mama și tatăl unui băiat de treisprezece ani au venit să discute cu mine despre refuzul recent al fiului lor de a sta de vorbă despre lucruri „personale". Mama lui a întrebat:

– De ce nu mai vorbește cu mine? De ce primesc doar răspunsuri monosilabice din partea lui?

Când i-am sugerat că poate băiatul își dezvoltă dorința de a fi autonom, dorința de a beneficia de intimitate, în general, și de o viață privată imaginară conectată la viața lui masturbatorie, această mamă inteligentă și sofisticată a spus, pe jumătate glumind:

– O, nu face el asta încă.

Soțul ei a gândit cu voce tare.

– Stai să văd, clasa a șaptea. Ei bine, eu aveam o viață masturbatorie destul de bogată în clasa a șaptea.

Mama a fost stânjenită să-l audă pe soțul ei vorbind așa, dar era limpede că el simțea o legătură cu ceea ce putea fi experiența reală a fiului său.

O altă mamă de băiat de treisprezece ani ne-a cerut sfaturi când a descoperit că fiul ei, care devenise foarte retras în ultima vreme, intra pe un site de internet interzis minorilor – echivalentul epocii computerelor al ascunderii unui exemplar din *Playboy* sub saltea. Nu încurajăm pornografia pe internet, dar când am început să îi explicăm cum se potrivesc curiozitatea sexuală și masturbarea în tabloul general și normal al masculinității, ea a tresărit și ne-a întrerupt:

– Putem să sărim peste aceste detalii și să trecem la partea în care îmi spuneți ce să fac cu privire la asta?

Am putea să „sărim toate detaliile", dar oricine vrea să înțeleagă sexualitatea în curs de dezvoltare a băieților precum și efectul acesteia asupra relațiilor amoroase ulterioare – mai ales mamele care vor să-și înțeleagă fiii – trebuie să cunoască toate detaliile.

Printre bărbați circulă o glumă care sună cam așa: studiile arată faptul că 95% dintre băieți se masturbează și 5% dintre băieți sunt mincinoși. Dacă un băiat nu și-a încercat mâna la

masturbare înainte să ajungă la pubertate, cel mai probabil o va descoperi și o va practica în preadolescență. Când anume? Zella Luria de la Universitatea Tuft spune că majoritatea părinților vorbesc cu băieții lor despre masturbare când au treisprezece ani și că întârzie cam cu vreo doi ani.

Un bărbat trecut de treizeci de ani își amintește de viața lui la treisprezece ani:

– Probabil eram ca toți ceilalți. Până pe la șaisprezece ani, îmi era prea teamă de fete ca să le cer ce voiam eu din punct de vedere sexual. Era mai ușor să mi-o frec seara și să mă holbez la fete ziua. Mă credeți sau nu, prima oară mi s-a întâmplat aproape spontan când stăteam în pat și citeam. Aveam treisprezece ani și chiar am crezut că eu am inventat masturbarea.

Experiența unui băiat cu masturbarea înseamnă că începe să-și construiască o bibliotecă de amintiri sexuale în minte cu mult timp înainte de a experimenta sexul în doi în adolescență. El își controlează aceste fantezii. Poate face sex în fiecare seară cu cea mai populară fată din școală, cu cea mai sexy actriță de cinema, cu prietena cea mai bună a mamei lui sau cu una dintre profesoarele lui. Toate aceste femei sunt înnebunite după el și fac tot ce vrea el. Această dorință de a controla ce se întâmplă în actul sexual e ceea ce îi motivează pe unii bărbați să plătească pentru sexul cu o prostituată, activitate aproape exclusiv masculină.

Când ajunge la adolescență, un băiat se trezește cu o erecție în majoritatea dimineților. Asta se poate întâmpla și dacă e în dispoziție bună sau proastă și dacă e zi de școală sau e sfârșit de săptămână. Cu toate astea, un băiat percepe erecția ca pe ceva ce a venit la el, neinvitată, dar ispititoare – tentându-l cu posibilitatea de a-i oferi plăcere sexuală. Mulți băieți se gândesc la organele lor genitale ca având un fel de conștiință activă – un penis cu gândirea lui proprie.

Deci băieții se bucură de dotările lor fizice. Dar sentimentul nu e mereu: „Uite ce pot face eu!", ci mai degrabă „Uite ce

poate face *el*!" – din nou, o reflexie a felului în care băieții își văd instrumentul sexualității ca pe un obiect.

Ceea ce nu-și dau seama oamenii când îi critică pe bună dreptate pe bărbați că *materializează* sexul – că îl văd ca pe ceva ce se face și nu ca pe o parte din relație – este că prima experiență de materializare a sexului din viața unui băiat vine din experiența cu propriul lui corp, din faptul că penisul lui are propriile lui solicitări.

Curiozitate și experimentare sexuală

Sexualitatea masculină sănătoasă este modelată de norme culturale, dar ea crește din curiozitatea naturală, energia biologică și entuziasmul pur al unui băiat. Copiii sănătoși – atât fete, cât și băieți – vin pe lume cu aceeași cantitate de interes și curiozitate sexuală. Iar dacă o fată nu va fi învățată să fie inhibată, atunci e la fel de interesată și de curioasă ca un băiat. Majoritatea fetelor înțeleg aluziile sociale care le spun că anumite comportamente nu sunt permise, dar limitele sunt supuse interpretării din cauza mass mediei și culturii din ziua de azi, intens sexualizate, și a lecțiilor de educația reproducerii de la școală, destul de explicite. Prin urmare, majoritatea adolescentelor sunt conștiente din punct de vedere sexual și multe sunt și active, chiar agresive, oferindu-le băieților din ziua de azi imagini și ocazii la care străbunicii lor puteau doar să viseze. Băieții, mai puțin încătușați, prin tradiție, de restricțiile sociale cu privire la activitatea sexuală, se bucură de limite și mai largi în ziua de azi și când li se prezintă ocazia, se reped să aibă contacte sexuale sau activități similare.

Tovărășia strânsă a adolescenților de ambele sexe poate fi remarcată la momentul când aceștia ajung la pubertate și este reflectată în atmosfera școlilor gimnaziale.

Într-o vizită pe care am făcut-o în campusul școlii Saint George din Tacoma, Washington, acum câțiva ani, am văzut o scenă memorabilă care se desfășura într-o zi caldă de toamnă. Prin campusul școlii trece un râu și în acea după amiază însorită, copiii luaseră niște colaci și se lăsau purtați de apă, prin campusul școlii. În fiecare colac mare erau doi sau trei elevi de liceu, trântiți unul peste altul: doi băieți și o fată, două fete și un băiat, uneori trei fete sau doi băieți – băieții aveau grijă să nu se înghesuie între ei. Relaxarea fizică, plăcerea de a fi la grămadă, sexualitatea întâmplătoare făcută să fie „sigură" de constrângerea platonică a râului îi încânta pe toți în mod evident. Pentru toți cei de acolo, acesta era un preludiu la un contact sexual mai intim. Probabil că unii dintre acei copii erau deja experimentați din punct de vedere sexual, dar pentru cei care nu erau, acel contact fizic de grup reprezenta un antrenament. În orice școală unde copiilor le este permis să stea cum vrea, aceștia se vor sprijini sau se vor atârna unii de alții.

În schimb, pe terenul de joc al emoțiilor, diferența de educație emoțională dintre băieți și fete începe să se arate în moduri noi. Prin ochii unui băiat de gimnaziu, abia puber, fetele par, în general, mult mai mature, mai puternice și mai încrezătoare decât băieții și cea mai mare parte din această impresie este proiectată de sexualitatea lor înmugurită.

Fetele intră la pubertate cu un an sau doi mai devreme decât băieții, pe la zece sau unsprezece ani. Ele își primesc caracteristicile sexuale secundare și creșterea mai devreme decât băieții care încep să dea semne de pubertate abia pe la doisprezece-treisprezece ani. Tot ce trebuie să faci este să te uiți la o clasă a șaptea – fete înalte cu sâni în dezvoltare lângă băieți mici cu voci pițigăiate – ca să vezi diferența de dezvoltare. Deseori când vorbim cu fete de clasa a opta și le întrebăm dacă sunt nerăbdătoare să meargă la liceu, ne spun:

– O, da, abia așteptăm să scăpăm de aici și să cunoaștem niște băieți adevărați.

Un băiat de clasa a șaptea, de treisprezece ani, și-a exprimat spaima cu privire la felul în care „s-au schimbat fetele" de la prietenele apropiate care erau în anii anteriori la aceste creaturi „snoabe și rele" în care s-au transformat în clasa a șaptea.

– Obișnuiau să respecte oamenii și nu vorbeau de parcă sunt cele mai grozave ființe de pe fața pământului. Acum parcă le știu ele pe toate și se poartă ciudat. Mai întâi, toate se poartă la fel. Parcă s-au uitat într-o broșură despre cum să te îmbraci, cum să mergi, cum să-ți piepteni părul. Și toate o fac la fel. *Asta* e chiar ciudat. Și apoi vorbesc despre cine iese cu cine și cine e supărat pe cine și chestii mai scârboase – gen cine a *sărutat* pe cine – și o fac *peste tot*. O fac chiar în mijlocul coridorului, în pauze! Mai întâi sunt două, apoi mai vin cinci și în curând e un grup mare de fete care vorbesc foarte tare despre toate chestiile astea. Sunt sărite de pe fix.

Momentul în care devin interesați de fete variază de la băiat la băiat, dar până în clasa a șaptea sau a opta, majoritatea băieților sunt deja interesați și orice băiat care nu-și declară măcar interesul este în pericol de a fi catalogat ca „fraier" sau „poponar". Și când sunt pregătiți, dacă sunt câtuși de puțin atrăgători, nu duc lipsă de fete interesate cărora, din cauza moravurilor schimbătoare, li se permite să fie mai ambițioase din punct de vedere sexual, un lucru pe care băieții îl găsesc atât provocator, cât și eliberator.

Jonathon, studentul în ultimul an, își amintește curiozitatea sexuală reciprocă și joaca fetelor și băieților din clasa a opta și mi-a descris o tăvăleală clasică, „jocuri tâmpite pe care le jucam când veneau niște fete acasă la prietenul meu". În acest joc încărcat de tensiune sexuală de ambele părți, spunea el, „fetele ne apucau, știi tu, *de jos*. Și băieții le apucau pe fete de sâni și era în regulă, știi, nu le agresam. Ele erau de acord".

Această joacă agresivă a băieților și fetelor servește drept prefață pentru o activitate sexuală mai directă, dar chiar și în aceste momente distractive de început, există o luptă pentru

putere, o dorință a băieților de a domina pentru a părea stăpâni pe situație și, mai important, de a evita riscul de a fi respinși și umiliți de fete.

Cultura cruzimii: scenariul sexual masculin

Ca pentru fiecare adolescent, ceea ce fac băieții din punct de vedere social le este impus, într-o anumită măsură, de grupul de colegi și de stereotipiile sociale despre natura sexualității masculine și feminine. În funcție de cartier, de școală și de contextul etnic sau religios, fiecare băiat are un scenariu sexual care îi este predat și care poate fi al lui pe viață, indiferent că acesta se potrivește cu realitatea circumstanțelor sale sau nu. În preadolescență, înainte ca băieții să înceapă să aibă cu adevărat experiențe sexuale cu partenere, ei încep să-și dezvolte fantezii cu privire la propria sexualitate. Deseori aceste fantezii sunt legate de putere – de ideea că un bărbat trebuie să fie capabil să domine o femeie.

Cea mai mare parte din fantezia asta de dominare provine din neliniștea sau din teama de a nu fi respins și tot de acolo se trage și agresivitatea masculină. Mai mult, pentru băieți este important să-și mențină o imagine, o aură de mândrie sexuală care le dovedește bărbăția în fața celorlalți băieți. Asta se reflectă în conversațiile îndrăznețe pe care le auzim la băieții din ziua de azi care seamănă cu cele pe care le-am auzit la băieții din propria noastră adolescență acum câteva decenii și sunt similare cu cele pe care le vedem captate în unele dintre filmele realiste despre maturizarea băieților adolescenți.

Filmul *Viața lui Toby**, despre amintirile lui Tobias Wolff din adolescență, arată comportamentul unor băieți de clasa a noua. Când doi băieți se întâlnesc pe stradă, unul îl întreabă

* În original, *This Boy's Life*, film regizat de Michael Caton-Jones și apărut în 1993.

pe celălalt (interpretat de Leonardo DiCaprio la vârsta de paisprezece ani) cum i-a mers la întâlnire în seara precedentă.

– Ai fost la Wanda aseară? întreabă prietenul.

– Îhî, răspunde DiCaprio.

– V-ați pupat?

– Îhî.

– V-ați pupat bine?

– Îhî.

– Cât de bine?

– I-am tras-o până i-a dat sângele pe nas, spune DiCaprio.

La care prietenul îi răspunde batjocoritor:

– Sigur că da.

Apoi se duc acasă la unul dintre acești băieți și se uită la un episod din *Superman* la televizor. Când începe episodul, DiCaprio geme teatral:

– O, Lois, o, iubito, vino aici, am cinșpe centimetri fierbinți care abia te așteaptă.

Prietenul lui spune, batjocoritor.

– Ai vrea tu.

– Lois, te vreau așa de tare... o să fiu mai bun decât Superman.

Vocea naratorului reflectă: „Trebuia să vorbim murdar o vreme. Era o formalitate, cum e să-ți faci cruce cu agheasmă când intri într-o Biserică. După aceea am tăcut din gură și ne-am uitat la episod. Ne-am înmuiat, ne-am predat. L-am privit pe Superman având aventuri tâmpite cu intrigi idioate și n-am râs deloc de ele".

În cultura cruzimii adolescenților, băieții simt că trebuie să vorbească despre putere; trebuie să vorbească despre lipsa de respect față de femei – trebuie să facă asta ca să-și etaleze puterea. Niciuna din toate astea nu are de-a face cu a înțelege sau a cunoaște în realitate fetele și femeile. E doar răspunsul lor la prezența fizică impresionantă, la puterea socială și la agresivitatea sexuală percepută din partea fetelor adolescente. Băieții la vârsta adolescenței petrec o grămadă de timp vorbind despre cum impresionează, uimesc, sărută, fac sex cu fetele și femeile și le copleșesc în nenumărate moduri. Cea mai mare parte din fanfaronada asta, așa cum va recunoaște orice bărbat mai târziu, e vorbă goală izvorâtă din nesiguranță. Aceste relatări se petrec cu ani de zile înainte de prima experiență cu contactul sexual a majorității băieților și cei mai mulți nici nu au intenția de a trata așa fetele.

De ce fac băieții asta? De ce abordează ei astfel sexualitatea? Răspunsul poate fi găsit în lecțiile timpurii pe care le primesc băieții de a vedea fetele ca pe ceva străin, în condițiile unei anxietăți de performanță uimitoare a băieților și a culturii cruzimii, unde băieții sunt pedepsiți dacă se arată vulnerabili și sunt forțați să înjosească trăsăturile feminine ca un mod de a-și amplifica imaginea lor masculină.

Anxietatea de performanță îi chinuiește pe băieți tot timpul, dar poate cel mai mult în demersurile lor sexuale. Orice bărbat cunoaște anxietatea asta; o femeie trebuie să și-o imagineze prin perspectiva unui băiat: oricât de novice ar fi, el simte că pentru a-și satisface partenera, trebuie să „o facă bine". Totul începe cu întrebarea dacă „sărută bine" sau nu. Când crește mai mare, mizele cresc și mai mult. Trebuie să aibă erecție și s-o țină. Nu poate termina prea repede – ceea ce, la șaptesprezece ani, e o posibilitate reală – și nu poate termina prea târziu. În mintea lui, el trebuie să fie marele amant și ea receptorul pasiv. De ce? Pentru că așa a fost mereu în mintea băiatului în toată cariera lui de masturbare, pentru că fanteziile lui sexuale fuzionează cu fanteziile lui despre putere în momentele lui sexuale intime. Și el crede că trebuie să șuteze și să dea cu capul singur și s-o facă bine. Dar nu poate pentru că este înfricoșat și lipsit de experiență – și apoi mai

află și că partenera lui crede că ambii trebuie să contribuie în mod egal. Ce ușurare. Dar asta înseamnă că nu e suficient de bărbat? Poate. Și dacă e bun cu o fată și nu reușește să aibă erecție cu alta? Poate că *fetele* au puterea asupra *lui*. Poate că nu e așa mare bărbat, la urma urmei. Asta e ceea ce gândește un băiat și e obositor.

Cultura cruzimii pedepsește suferința: un băiat nu poate recunoaște față de alți băieți că e neliniștit, rănit sau trist dacă a trecut prin așa ceva. E în regulă să fii furios sau ostil și asta se vede în lăudăroseniile de luni dimineața despre cuceririle sexuale, în felul înjositor în care descriu fetele și în atitudinea: „Dă-le în mă-sa. Cine are nevoie de ele?". Performanța e de o importanță vitală pentru un băiat și, totuși, în mod ironic, demersul în care un anumit grad de eșec e inevitabil – sex și intimitate – e singurul în care un băiat nu poate recunoaște că a dat greș.

Nu e de ajuns că băieții suferă de un caz grav de anxietate de performanță, ei mai trebuie să și mintă sau să tacă atunci când dau greș – fie în materie de sex, fie în relație – ca să evite cea mai rea formă de umilire.

Pentru a avea parte de intimitate în relația cu o fată e nevoie de sensibilitate, de respect și de tandrețe. Cam la momentul în care băieții încep să se dezvolte sexual și încep să manifeste interes față de fete, ei sunt supuși culturii cruzimii care ridică în slăvi puterea, dominarea și negarea sensibilității. În această cultură, băieții sunt învățați în mod sistematic să considere sentimentele tandre ca fiind „feminine" și să le ocolească. Prin faptul că înfățișează trăsăturile vulnerabile ca fiind străine – feminine și nedorite – cultura băieților promovează imaginea fetelor și a femeilor ca „din afară" și definește scopul final al unei relații sexuale ca fiind cel de a domina. Acestea sunt „învățămintele despre putere" ale culturii cruzimii. Un băiat aflat sub influența ei denigrează fetele și femeile pentru a-și controla anxietatea cu privire la ele. Dacă trebuie să vorbească cu ele, să fie tandru și să sărute bine, atunci fiecare dintre acele cerințe devine un risc și experiența lui cu riscul l-a învățat că dacă nu se ridică la înălțime, va fi pedepsit pentru eșec. În contextul relației fată-băiat, respingerea înseamnă castrare; astfel, fata devine dușmanul pentru că are puterea de a-i provoca cea mai umilitoare suferință emoțională.

Cultura cruzimii învață un băiat că, pe tărâmul masculin, trăsăturile feminine sunt detestabile; dacă un băiat înghite această teorie și detestă trăsăturile de tandrețe și vulnerabilitate din el însuși, atunci ajunge să urască părți din el însuși și din fete. Pentru acel băiat și audiența lui de băieți care gândesc la fel, fetele reprezintă cea mai joasă castă din ordinea socială și sunt obiecte de uzat și de abuzat. În spatele acelei posturi macho, însă, este anxietatea profundă cu privire la fete și la femei. Uneori această hipermasculinitate poate scandaliza și impresiona fetele prin atitudinea de „băiat rău". Alături de dorința lui, un băiat mai nutrește și teama de fete pentru că ele au așa mare putere de a-l respinge. Anxietatea limitează capacitatea unui băiat de a înțelege anumite semnale exterioare, iar cea referitoare la fete și la performanța lui cu ele îi distorsionează percepția asupra lor și îi eclipsează indiciile care l-ar putea conduce către o experiență mai semnificativă în relație. Dacă băieții nu sunt învățați să fie empatici, atunci răspunsul lor la respingere sau frustrare este să devalorizeze fetele și femeile.

Michael cu Jerry: dragoste copilărească și trădare

Jerry, un bărbat trecut de patruzeci de ani, își amintește cum asculta discuri cu Carole King și Carly Simon în clasa a cincea, dar numai când era singur în camera lui.

– Ascundeam discurile când veneau prietenii mei pe la mine pentru că nu era „cool" să le asculți, spune el.

Era un băiat sensibil, un romantic, dar cerințele de a părea dur intrau în conflict cu preocuparea lui față de fete și de dragoste chiar și la o vârstă așa de fragedă.

– Am iubit întotdeauna dragostea – iubesc acea energie feminină, spune el, amintindu-și de pasiunile lui pentru fete încă din clasa întâi.

Își amintește de primul lui sărut cu o fată de clasa a patra, pe un șantier de lângă casa părinților săi. La treisprezece ani a avut prima lui experiență sexuală cu o fată de doisprezece ani pe care o adora. Părinții unei fete de vârsta asta se pot uita la acest băiat de treisprezece ani ca la un prădător, dar, privit mai obiectiv, era un băiat îndrăgostit care găsise o fată care îi împărtășea afecțiunea și pasiunea.

– Eram bolnav după ea. Chiar o iubeam, spune Jerry. Părinții ei ieșeau mult în oraș și mai și lucrau amândoi. Prima dată când ne-am dus singuri la ea acasă, am urcat în pod și am făcut sex. A fost nemaipomenit. Am făcut sex timp de trei ani. Eram foarte creativi. E greu să găsești unde la vârsta aia. Vorbeam aproape în fiecare zi. Eram inseparabili.

Amândurora le plăcea actoria și erau împreună într-un grup de teatru. Jerry îi era credincios prietenei lui și presupunea că și ea îi împărtășește loialitatea, dar s-a înșelat.

– Într-o zi se purta ciudat și am întrebat-o ce se întâmplă și mi-a spus că s-a culcat cu un prieten de-al surorii ei, spune el. Am fost așa de rănit. Așa de rănit. M-am îmbătat și l-am provocat la bătaie pe puștiul ăla mai mare care se culcase cu ea și el a șters pe jos cu mine.

Jerry a fost distrus și umilit și a renunțat la fată în loc să încerce să salveze relația. N-a mai văzut-o niciodată și întotdeauna a considerat că a fost o despărțire curată. Dar pentru el n-a fost, pentru că pierderea încrederii și asocierea cu intimitatea și trădarea i-au afectat felul în care a văzut, de atunci, orice femeie care intra în viața lui cu gânduri de dragoste. Jerry și-a abandonat interesul anterior în toată gama de intimitate emoțională și, pur și simplu, a căutat refugiu în sex și în compania caldă și ocazională a femeilor pe care încă le mai dorea. Sexul era bun. Muzica și drogurile îl făceau și mai bun. Dragoste? Nu voia să se gândească la asta.

– Am ieșit cu multe fete și m-am și culcat cu multe dintre ele, spune el. M-am izolat mult, n-am mai lăsat garda jos după aceea. Îmi amintesc că gândeam: *Nu o să mai permit să mi se întâmple asta.* Nu aveam de gând să mă mai atașez. De la șaisprezece la optsprezece ani, m-am combinat cu multe fete. Eram cu siguranță romantic, dar aveam un loc rece în mine. Am început să mă atașez de o anumită fată, dar am dat înapoi pentru că era prea sufocantă; slăbiciunea ei mă speria.

Ceea ce trebuie remarcat la povestea lui Jerry e modul limitat și stereotipic în care a gestionat trădarea – cum s-a dus și l-a provocat la bătaie pe tipul care se culcase cu prietena lui și cum a evitat intimitatea emoțională ani de zile după aceea, în ciuda relațiilor sexuale avute cu numeroase fete și femei. S-a conectat cu femeile din punct de vedere social și sexual, dar a fost incapabil să facă față durerii și complexității inerente relațiilor amoroase și s-a retras în interior o perioadă bună de timp. Din fericire, s-a plictisit și s-a simțit singur în relațiile sexuale și s-a implicat cu toată inima în căsnicie la douăzeci și ceva de ani.

Unii băieți care nu pot face față durerii emoționale sau provocărilor dureroase ale unei relații au o reacție diferită: în loc să se interiorizeze, ei atacă.

Exploatarea: băieții care folosesc fetele

Un prieten care juca fotbal american în ultimul an de facultate ne-a povestit despre o zi în care un coechipier se lăuda: „I-am tras-o unei tipe și nici măcar n-a trebuit s-o sărut". În momentul în care a auzit asta, prietenul meu s-a gândit: „Eu

nu sunt așa. Eu sunt un bărbat diferit de individul ăsta". Există o diferență între bărbații care se luptă cu relațiile, bărbați care își doresc intimitate și n-o obțin întotdeauna, și aceia care exploatează și folosesc femeile pentru a-și satisface apetitul pentru sex și pentru a-și garanta că vor deține exclusiv controlul, că puterea asupra ceea ce se întâmplă într-o relație va fi în mâinile lor. Uneori, există în asta un element de răzbunare pentru suferințele din trecut, iar alteori acești bărbați imită ceea ce au văzut că le fac alți bărbați femeilor.

La o extremă se află bărbații care au fost ei înșiși abuzați. Abuzul sexual asupra băieților este mai rar decât abuzul sexual asupra fetelor și, deși în ambele cazuri, făptașul este probabil un bărbat, băieții abuzați poartă povara rușinii tăcute. Din motive de stoicism și de rușine față de o experiență homosexuală, băieții au rețineri în a raporta abuzul. Deși sunt puțini băieți abuzați în acest mod, viețile lor sexuale și intime le sunt afectate de abuz și consecințele pot fi pe viață. La fel ca în cazul fetelor, băieții care au trecut prin asemenea experiențe sunt predispuși spre boli mentale grave, inclusiv sindrom posttraumatic, depresie și tulburări de personalitate. Sentimentul de a fi o victimă, senzația că propriul trup nu-ți aparține și o neîncredere profundă în intimitate sunt toate rezultatele unor experiențe abuzive. Pentru că băieții și bărbații sunt mai înclinați să-și exprime durerea emoțională în moduri distructive, nu e de mirare că cei mai mulți violatori au fost și ei victimele abuzului la o vârstă fragedă. Nu toate victimele cresc și își transmit această traumă asupra celorlalți, dar cei mai mulți continuă să se pedepsească prin retragerea dintr-o relație sexuală normală și din intimitate.

Unii bărbați nu au fost, în copilărie, suficient de atletici, de dezvoltați sau de atrăgători din punct de vedere convențional ca să fie plăcuți de fete, mai ales în gimnaziu și primii ani de liceu. Băieții care nu au fost așa de atrăgători din punct de vedere convențional au trebuit, poate, să aștepte până când

au devenit atrăgători în ochii fetelor și poate au fost nevoiți să dezvolte alte moduri de a comunica sau de a deveni atrăgători. Băieții care sunt atletici și care se încadrează la modelul convențional de atractivitate și putere se află într-o poziție potrivită pentru a-și exploata popularitatea. Deși acest lucru este natural, inevitabil și în cea mai mare parte inofensiv, din cauza lui, băiatul atletic o poate lua pe drumul care duce spre o atitudine distructivă față de femei.

Cele mai groaznice situații se petrec atunci când băieții sunt în mod sistematic învățați să fie lipsiți de empatie, când sunt învățați să se vadă pe ei înșiși ca fiind dominatori, când se găsesc în mod repetat în situații în care nu trebuie să empatizeze cu fetele sau când sunt învățați în mod constant să exploateze fetele. Acesta este scenariul „prințișorului" jucat în planul sexual și este o tragedie urâtă. Deși mulți băieți pot fi tentați de această idee – amintiți-vă fantaziile de masturbare despre dominare care sunt atât de des întâlnire la băieți – sportivii, în special sportivii de succes și cu renume din licee sau facultăți, sunt cei care sunt cel mai des instruiți să se creadă îndreptățiți să primească atenția sexuală a fetelor și a femeilor.

Dusă la extrem, adorația culturii față de sportivi poate rezulta în situații ca cea descrisă de Bernard Lefkowitz în cartea sa *Băieții noștri: Violul de la Glen Ridge și viața secretă a suburbiei perfecte*[1]. Cartea prezintă un caz real în care patru jucători de fotbal american de liceu au fost acuzați de violul în grup al unei fete retardate mental pe care o cunoșteau din copilărie. Fata a fost atrasă într-o pivniță, forțată să facă sex oral apoi penetrată cu diverse obiecte printre care și o bâtă de baseball. Când s-a descoperit faptul că acești băieți au fost implicați într-un asemenea incident, mulți dintre adulții de vază ai comunității – precum și mulți părinți, profesori, preoți, iubite și alții – i-au apărat în mod agresiv pe făptași ca fiind „băieți buni", ale căror vieți vor fi distruse de această „tragedie". Lefkowitz a remarcat că foarte puțini oameni au sărit în

apărarea fetei și aproape nimeni n-a pus la îndoială caracterul moral al băieților care au înfăptuit violul. Majoritatea adulților i-au scuzat pe motive psihologice: băieții erau „excitați"; fata flirtase cu ei. Mesajul: băieții nu sunt responsabili de ce se întâmplă când o fată coboară în pivniță cu ei, nici măcar atunci când fata este retardată.

Acești băieți erau, în micul lor oraș, „atleții", regii conducători ai așezării sociale a orașului. Nu erau foarte buni sportivi, dar erau cei mai apreciați din oraș; nu erau nici măcar elevi buni, dar rezultatele lor sportive le cumpăra o trecere sigură prin cataloagele profesorilor. Mediocri în atât de multe feluri, ei excelau totuși în a-și crea un sistem de caste în care se foloseau de anumite „tipuri" de fete pentru a-și lărgi agenda de cuceriri sexuale și statut social. Aveau acces sexual la o categorie de fete nesigure – multe dintre ele de treisprezece sau paisprezece ani – care erau disperate după atenția lor ca să avanseze și ele pe scara socială. Aceste fete erau duse la etaj în timpul petrecerilor pentru a le oferi sex oral și alte servicii sexuale. La parter erau fetele populare, poreclite „Mămicile", majoretele experte din punct de vedere social care erau îndrăgostite de atleți, dar care nu erau obligate să le satisfacă solicitările sexuale. Lefkowitz scrie:

> Dacă erai atlet, atunci aceste fete [Mămicile] erau perfecte. Spre deosebire de mamele și de surorile adevărate, ele nu te cenzurau și nu te judecau. Pentru că erau distribuite într-un rol maternal, ele nu erau privite, de obicei, ca pe potențiale partenere de sex. Pentru un adolescent posibil nesigur cu privire la performanța lui sexuală, ultimul lucru pe care îl voia era să trebuiască să facă sex cu o fată care ar fi putut spune tuturor despre lipsa lui de experiență în pat.

Dar până și Mămicile erau disprețuite la nivele mai profunde. Una dintre ele spunea despre disprețul neglijent al atleților față de ele: „Era ceva ce trebuia să accepți când erai cu acești băieți. Parcă nu știau cum să trateze pe cineva". Dar

pentru că erau atleți, nu trebuiau să învețe cum să trateze pe cineva într-un mod respectuos sau intim, iar faptul că nimeni nu le solicita să se poarte responsabil, moral sau să dea dovadă de caracter le dădea permisiunea să creadă că pot face ceea ce vor, cu cine vor.

Aura de libertate din jurul atleților le conferă acestora o putere singulară de exploatare sexuală, dar asta nu înseamnă că anumite clase de băieți au drum liber spre un comportament exploatator. Aproape în fiecare zi vedem în ziare dovezi ale acestei mentalități abuzive la lucru. Așa cum notează Lefkowitz: „Pentru mulți băieți, purtarea abuzivă față de femei este privită ca un ritual de trecere. E impregnat în cultura noastră".

Condiții mai puțin extreme, dar similare există pentru fiecare băiat și contribuie la petrecerea unor incidente de sex forțat sau ceea ce este uneori denumit „viol la întâlnire". Violul la întâlnire este o problemă frecventă și mult-dezbătută în campusuri pentru tinerii care, în încercarea lor de a-și rezolva problemele cu intimitatea și impulsurile sexuale, se găsesc deseori în situația în care o fată poate fi exploatată. Cel mai des aceste situații se petrec atunci când unul sau altul sau amândoi au băut prea mult, astfel că nu mai judecă și îndoiala și presupunerile vin a doua zi dimineață când o femeie se trezește și simte că s-a profitat de ea.

Tânărul și-a urmat propriul scenariu de putere și cucerire, orb în acel moment sau în general la indiciile vizuale și emoționale pe care le transmite o femeie. Dacă colegii lui sau cultura comunității nu se așteaptă la un comportament mai bun de la el, atunci chiar și un băiat cu conștiință poate ajunge în situații în care simte că i se permite să se angajeze în comportament sexual agresiv: poate că fata a băut; poate că au flirtat în conversație și părea că discuția lor conduce la sex; poate că a băut și el sau e sub influența drogurilor; poate că e excitat și vrea o satisfacție rapidă mai mult decât vrea să se oprească; poate că tovarășii lui așteaptă să vadă care-i scorul. În aceste circum-

stanțe, rețeta pentru exploatare e disponibilă oricui și un băiat care se hrănește constant cu ea știe că nu are nicio limită.

Când oamenii spun că un băiat „ar trebui să știe" când o fată nu vrea sex, ei cer prea mult – și nu destul – de la băieți. Dacă educația emoțională a unui băiat l-a lăsat orb la indiciile și conștiența emoțională, atunci e nevoie de niște sfaturi diferite, mai directe care să le comunice lucrurile de bază: când te exciți, nu te duci și violezi fete; dacă știi că îți pierzi controlul la băutură, atunci nu mai bea sau nu bea atât de mult; dacă judecata unei fete este influențată de băutură, de droguri sau de vulnerabilitate emoțională, nu profita de situație. Băieții și fetele de la gimnaziu și liceu, precum și tinerii de la facultate, trebuie să discute unii cu alții aceste situații înainte ca ele să se întâmple, pentru a-și dezvolta empatia față de experiența celuilalt.

Este responsabilitatea celor care cresc băieți de a-i instrui să fie parteneri buni și empatici pentru fete și femei. Acest lucru e posibil, de către tații care dau exemplu de respect față de femeile din familie și din toată lumea, de mamele care îi ajută pe fii să înțeleagă punctul de vedere al unei fete și de orice persoană din viața unui băiat care îl ajută să vadă că e un lucru pozitiv să fii conectat cu ceilalți. Ce nu va funcționa, însă, este să ignorăm nevoia lor de a fi ghidați, lăsându-i pe băieți în plata Domnului, tolerându-le comportamentul dominator și nesăbuit și forțându-le pe fete și pe femei să plătească prețul acestei neglijențe parentale și culturale. Unui băiat nu-i folosește la nimic dacă-l înveți să fie dur într-o relație sau dacă îl condamni că a făcut alegeri greșite, când toate semnalele din viața lui indicau faptul că într-acolo se îndrepta.

Vină și creștere: avansul spre maturizare

Ca mulți alți bărbați, Geoff, un consultant politic la vreo patruzeci de ani, își amintește felul în care exploata fetele ca

pe o „etapă prin care am trecut". Era un băiat căruia îi plăcea să fie în preajma fetelor și știa cum să comunice cu ele și, prin urmare, acestea erau atrase de el.

– Știam cum să vorbesc cu fetele și știam cum să ascult, spune Geoff. Mi-am imaginat că dacă asta vor, atunci asta le dau. Ce putea fi mai ușor de atât? Ceea ce voiam eu era sex, dar nu întâlnisem niciodată o fată sau o femeie care să nu răsplătească un ascultător bun. Partea cea mai grea era să stau de vorbă după sex. Chiar și să ascult după sex era un chin. Ele credeau că sunt răutăcios în mod intenționat prin faptul că nu vorbeam cu ele după aceea, dar adevărul e că nu voiam altceva decât să tacă naibii din gură. Ce mai era de spus? Mai ales când eșecurile mele erau prea umilitoare – în momentele când ori nu aveam erecție ori ejaculam prea devreme. Eram stânjenit și furios. Știam că am dat greș. Iată-mă pe mine, în anii de liceu, perfecționându-mi imaginea de tip dur, stăpân pe situație și apoi mi se întâmpla așa ceva și nu aveam deloc cum să pretind că sunt stăpân pe situație. Așa că, normal, mă răzbunam pe fată. Mă retrăgeam și refuzam să vorbesc. Și când vorbeam, nu făceam altceva decât să spun lucruri răutăcioase, lucruri pe care mi-e jenă să mi le amintesc. Până și fetelor la care țineam. Când, dintr-un motiv sau altul, sentimentele deveneau complicate, mă simțeam încolțit și atacam – nimic violent din punct de vedere fizic, dar spuneam ceva jignitor sau răutăcios. Orice ca să pot să ies din locul acela incomod. Nu voiam să rănesc pe nimeni. Când privesc înapoi la cât de urât am tratat unele dintre fetele cu care am ieșit în adolescență, mi se face rușine. Mi-aș dori să pot să mă întorc înapoi în timp să le cer scuze. Am fost așa un redus moral.

Chiar și așa, Geoff a încetat în cele din urmă să fie un manipulator așa de vădit. În parte, schimbarea s-a datorat simplului fapt că s-a maturizat. Toți terapeuții văd clar cum ființele umane sunt motivate să devină mai bune decât sunt de fapt. Fără această motivație, psihoterapia ar fi aproape imposibilă. Dacă

un băiat adolescent nu e prea afectat din punct de vedere psihologic, atunci el va continua să devină mai matur pe măsură ce ajunge la douăzeci și la treizeci de ani. E un fapt bine cunoscut în domeniul infracționalității că majoritatea infractorilor (din care majoritatea sunt bărbați) încetează să mai comită infracțiuni când trec de treizeci de ani. Nimeni nu știe sigur de ce se întâmplă asta, dar același lucru se petrece și în materie de „infracțiuni în relații". Pe măsură ce cresc, majoritatea băieților au tendința de a fi din ce în ce mai puțin exploatatori și lipsiți de suflet în relațiile cu fetele.

Un alt bărbat, acum un soț și tată grijuliu, descrie o adolescență similară, exploatatoare, cu un regret întârziat, explicând:

– Nu știam decât să-mi satisfac mie poftele și sexul era unul dintre cele mai satisfăcătoare lucruri pe care le aveam la dispoziție. Dacă nu te implicai emoțional, nu era deloc complicat. Era un lucru simplu într-o perioadă în care multe alte lucruri de la școală și de acasă nu erau simple deloc. Sexul, berea, muzica: erau tot ce îmi doream!

Atunci de ce a renunțat la ele?

– Nu știu, spune el. Mi s-a schimbat punctul de vedere.

Așa cum băieții care sunt crescuți de părinți să fie bărbați integri din punct de vedere emoțional ajung mai repede la această realizare, tot așa credem că există, în fiecare persoană, în fiecare băiat, ceva care îl împinge să se străduiască să crească, să fie mai bun. Undeva pe acest drum, unii bărbați rămân de partea puterii, alții de partea intimității și mulți se chinuiesc undeva la mijloc. Unii învață lecțiile relațiilor; alții nu o fac niciodată. Unele dintre lecții sunt clare și simple; altele sunt mai complexe. Dar e primordial să îi educăm pe băieți, pentru ca ei să poată împărtăși esența experienței umane, bucuria care vine dintr-o relație iubitoare, fără să facă rău altora în acest parcurs.

CAPITOLUL UNSPREZECE

MÂNIA ŞI VIOLENŢA

Cel mai bun remediu pentru mânie este amânarea.

Seneca

Noi vedem o mulțime de băieți furioși. Pe unii îi vedem la terapie, trimiși de profesorii sau de părinții îngrijorați de comportamentul lor agresiv sau de violența și furia sugerate de compunerile lor școlare. Mai auzim despre mulți băieți agresivi de la victimele lor. Vedem alți băieți furioși pe ici și pe colo: bătăușul mic care îi chinuiește pe ceilalți copii din parc, golanul care strigă cuvinte urâte trecătorilor de la centrul comercial și băiatul tăcut și gânditor care arată ca un butoi cu pulbere gata să explodeze.

Cea mai puternică expresie a mâniei este violența și, la fel ca toată lumea, îi vedem cele mai groaznice efecte la știri. Sunt puține imagini mai sfâșietoare decât cele din trecutul recent în care băieții au împușcat, strangulat, înjunghiat sau au rănit în oricare alt mod pe alții, inclusiv copii, profesori și pe proprii părinți. Indiferent că aceste povești vin din orașul rural Jonesboro, Arkansas unde doi băieți, de unsprezece și de treisprezece ani, înarmați cu mitraliere, și-au încolțit colegii în curtea școlii, sau din centrul orașului Chicago, unde doi băieți, de zece și de unsprezece ani, au aruncat un băiat de cinci ani de la fereastra unui apartament situat la etajul al paisprezecelea și acesta a căzut și s-a zdrobit de asfalt, fiecare

act de violență adaugă la imaginea tulburătoare pe care băieții o au deja ca o categorie de agresori violenți.

Toată lumea are câte o teorie cu privire la ce anume îi face pe băieți violenți. Unii consideră că responsabile pentru creșterea terifiantă a violenței în rândul copiilor sunt glorificarea violenței în cultura populară, accesul ușor la arme, creșterea într-un cartier violent și sărac și pe orele petrecute fără o supraveghere adecvată, ca efect al dispariției familiei biparentale. Cu siguranță, aceștia sunt factori importanți. Criminaliștii și alți oameni de știință în domeniul social au aflat multe despre factorii care îi pun pe oameni în pericolul de a deveni infractori violenți. Și totuși, toate aceste cunoștințe nu ne ajută deloc să anticipăm dacă o *anume* persoană va răni pe altcineva sau va distruge niște lucruri. Și aceste adevăruri nu explică deloc tiparul evident al violenței *masculine* la o vârstă timpurie.

În capitolele anterioare am evidențiat un număr mare de diferențe între băieți și fete care definesc educația emoțională improprie a băieților și pagubele pe care aceasta le provoacă. Spre deosebire de fete, băieții au tendința de a avea și de a crea mai multe probleme în școala primară; băieții atrag disciplina dură ca un magnet; ca adolescenți, beau mai devreme și mai mult și conduc în stare de ebrietate mai frecvent; rata lor de sinucidere e mai mare. Dar nicăieri diferența nu e mai vizibilă ca în ceea ce privește violența fizică – împotriva oamenilor sau a lucrurilor. Nicăieri nu este mai clar că educația emoțională pe care cultura noastră o oferă băieților le face rău acestora – și nouă, celor din jur.

Statistici dramatice confirmă că băieții, ca grup, sunt mai agresivi și mai violenți[1]. Din toate omorurile comise de minori, aproape 95% sunt comise de băieți. În trecutul recent, au fost creșteri dramatice ale procentelor infracțiunii violente juvenile care, în Statele Unite, sunt comise aproape exclusiv de băieți – omor, vătămare corporală gravă și viol. Problema nu este însă numai a Statelor Unite. În Europa, procentele de infracțiuni

comise de minori sunt în creștere[2]. Pentru fiecare poveste tragică de care citim în ziar, există multe altele, mai puțin senzaționale, dar cu același numitor comun – băieți furioși care îi rănesc pe cei din jurul lor sau distrug bunuri.

Uneori, în arheologia vieții unui băiat violent, descoperim condiții extreme, cum ar fi ani întregi de abuz indescriptibil. Alți asemenea băieți – fie că sunt ucigași, bătăuși sau vandali – au trăit o experiență de pierdere a încrederii în cineva; o pierdere pe care nu o puteau jeli, fie ea deces, divorț sau plecare; rușinea de a fi aspru criticat de părinți sau de profesori; umilința suferită în mâinile colegilor răutăcioși sau în anumite interacțiuni sociale, la sport sau în carnetul de note. Pe scurt, ei suferă de încercările și necazurile prin care am trecut mai toți la un moment sau altul. Diferența, dintre băieții care devin violenți și cei care nu devin, e că celor violenți le lipsesc resursele psihologice de care au nevoie pentru a-și controla reacțiile emoționale.

În ciuda unui tipar clar care sugerează o problemă serioasă, societatea noastră are tendința de a trece cu vederea violența băieților până când incidente tragice, precum împușcăturile din curtea școlii, captează atenția publicului.

Chiar și atunci, există un fel de negare culturală, o mentalitate de talk-show, interesată, dar ineficientă care nu face mai nimic ca să rezolve problema și nu reușește decât să sublinieze sentimentul de neajutorare al societății în prezența băieților violenți. O mamă îngrijorată din Colorado, a scris într-o scrisoare adresată unui redactor de la *USA Today* că e îngrijorată cu privire la violența crescândă și la impactul asupra propriului ei fiu.

> Dacă este să avem vreodată un dialog eficient despre violență, atunci trebuie identificată și atacată sursa problemei și aceea este, dragi prieteni, că avem o națiune de băieți care nu-și controlează mânia. Și înainte ca cineva să mă acuze că

denigrez bărbații, vă spun că eu însămi am un fiu de 11 ani și sunt îngrijorată cu privire la el și la nivelul crescut de violență care pornește din curțile școlilor din Arkansas și Kentucky și se termină pe terenurile de baschet ale așa-zișilor profesioniști... Trebuie să ne învățăm băieții că a-ți controla propria furie nu înseamnă să fii fătălău, ci o ființă umană civilizată[3].

Ce e de făcut? Unii răspund că trebuie să fim mai duri în creșterea băieților – să-i batem mai des – cam în același mod în care apărătorii pedepsei cu moartea răspund procentelor crescute de infracționalitate. Dar așa cum știm din cercetări și din experiența noastră de terapie cu băieții, disciplinarea cu „Sfântul Nicolae" nu funcționează, ci îi face pe băieți și mai înclinați spre răutate.

Munca noastră ne-a dus în lumea interioară a băieților acolo unde ei absorb ceea ce viața le-a dat – cum îi tratează părinții, cartierul în care locuiesc, cât de bine învață la școală, felul în care se poartă prietenii lor – și apoi reacționează la asta. Aici întâlnești diferența dintre un băiat care se poartă violent și unul care nu.

Și astfel ne întoarcem la povestea cu care am început această carte – povestea biblică a lui Cain. Aici găsim multe teme care caracterizează viața emoțională a băieților din ziua de azi care folosesc violența ca un răspuns la condițiile din viața modernă. În povestea din Geneză, mânia lui Cain e declanșată de percepția lui că Dumnezeu, tatăl ceresc pe care năzuia să-l mulțumească, îl disprețuiește, pe când Abel e clar favorizat. În mod normal, Cain e dezamăgit și reacția lui la dezamăgire este mânia.

Următoarele rânduri din această poveste scurtă sunt subiectul unei game largi de interpretări, dar ideea principală este că Dumnezeu îl dojenește pe Cain că se scaldă în compătimire de sine și mânie:

Pentru ce te-ai întristat și pentru ce s-a posomorât fața ta?
Când faci bine, oare nu-ți este fața senină?
Iar de nu faci bine, păcatul bate la ușă
și caută să te târască,
dar tu biruiește-l. (Geneza 4:6)

Nu vom încerca să interpretăm intenția biblică a cuvintelor lui Dumnezeu, dar găsim aici o provocare adresată lui Cain de a judeca în impulsul lui furios și, deși imboldul de a-l urma poate părea imperios, „tu biruiește-l". Numără până la zece. Gândește-te la asta. Alege să faci „bine".

Dar Cain nu ascultă sau mai exact, nu aude opțiunea nonviolentă. Îl înjunghie pe Abel și răspunsul lui Dumnezeu este să declare că Cain va trăi în umbra acestei fapte tot restul vieții, muncind pământul fără rod și fiind izgonit în ținutul lui Nod, unde să devină „zbuciumat și fugar pe pământ".

Cain e cuprins de remușcări: „Pedeapsa mea este mai mare decât aș putea-o purta", strigă el – dar este prea târziu. Fapta e făcută, răul e de nereparat.

Aceasta e povestea atât de multor băieți a căror rușine se transformă în mânie și a căror mânie se îndreaptă rapid spre violență. Acești băieți au nevoie de resurse emoționale complete pentru a gestiona suferința care apare când îl critică un profesor, când un părinte face un comentariu aspru, când un coleg îl tachinează sau o fată îl respinge.

Provocarea noastră ca părinți și cadre didactice este de a-i învăța lecțiile alfabetismului emoțional, care îi dă unui băiat posibilitatea de a se îndoi sub chinurile emoționale fără să izbucnească în răzbunare violentă:

- Viața nu e mereu corectă. Învață să faci față.
- Nu poți să te duci să rănești oamenii de fiecare dată când te înfurii.
- Trebuie să te gândești la felul în care acțiunile tale îi vor afecta pe alții.

- Nu vedea amenințări acolo unde nu sunt.
- Trebuie să știi că dacă-ți controlezi mânia nu devii un fătălău.

În schimb, moștenirea lui Cain e cea pe care o vedem la băieții agresivi pe care i-am cunoscut și este una scoasă în evidență de cercetările cu privire la delincvență și violență. Un băiat care a fost dezamăgit sau nu se simte respectat, care a fost umilit sau frustrat, devine furios și se repede la ceilalți. La fel ca și Cain, el nu stă pe gânduri să ia în calcul consecințele asupra lui sau asupra victimei. Multora dintre acești băieți le pare rău ulterior, dar la momentul acela răul e deja făcut și căința nu mai folosește nimănui. Acțiunile lor violente au făcut un rău ireparabil victimelor și le-au frânt inimile tuturor celor care țineau la ei. Și băieții înșiși sunt înjosiți de aceste acțiuni violente. La fel ca un topor care își pierde din ascuțime când taie un copac, și băieții sunt afectați de consecințele sociale și psihologice ale faptelor comise.

Mecanismul de cauză și efect poate fi remarcat dacă ne uităm la lumea sporturilor și la lecțiile pe care ni le predă despre valoarea autocontrolului. De exemplu, Alonzo Mourning, un jucător de baschet multimilionar, vedetă la echipa Miami Heat, a fost intervievat cu privire la o altercație pe teren în care el a fost atracția principală. La finalul meciului, Mourning, furios, îl pocnise pe Larry Johnson, un adversar despre care Mourning a crezut că a jucat prea dur. Johnson a întors pumnul; ambii jucători au fost suspendați timp de două etape. Din nefericire pentru Mourning, suspendarea lui a coincis cu finala unui campionat important. Ulterior, echipa lui – care fusese în semifinale și era pretendentă la titlu, a fost învinsă și sezonul s-a terminat. O singură secundă de judecată proastă a dus la ștergerea unui sezon întreg de muncă grea al unei echipe întregi, dezamăgind o mulțime de fani. Mourning a declarat mai târziu că n-ar fi trebuit să dea pumnul, că și-a dezamăgit coechipierii, că a fost o prostie. Bărbatul pe care l-a lovit,

Larry Johnson, care a fost suspendat pentru că a ripostat, a spus: „Ar fi trebuit să știu mai bine. Ar fi trebuit să fiu un fraier și să îi întorc spatele".

Majoritatea băieților nu vor să riște să fie văzuți ca niște incapabili – niște „fraieri". Și mulți băieți nu știu când să întoarcă spatele. De cele mai multe ori există prea puțină amortizare între un sentiment furios și un răspuns violent. Linia dintre a da un pumn și a întoarce spatele e uneori foarte fină. Violența ar putea fi prevenită dacă ar exista un pic mai multă empatie, un pic mai mult autocontrol, o evaluare mai bună a situației, un pic mai puțină furie, decizia de a folosi cuvintele în loc de acțiuni – sau dacă un bărbat ar avea maturitatea de a întoarce spatele unei lupte fără să se creadă pe sine însuși „fraier". Acestea sunt lucrurile pe care noi, ca părinți și educatori, trebuie să-i învățăm pe băieți.

Pentru a reuși să le predăm aceste lecții, e de ajutor să înțelegem trei lucruri despre felul în care un băiat interpretează semnalele – reale sau imaginare – și motivul pentru care răspunde vieții și lecțiilor noastre în modul în care o face:

1. *La băieți motivația pentru agresivitate este mai mult „defensivă" decât ofensivă sau prădalnică.* Agresivitatea pe care o afișează băieții este de obicei reacția la o amenințare percepută sau reacția la o frustrare sau dezamăgire. Băieții violenți nu sunt fiare încărcate cu testosteron, așa cum sugerează unii; ei sunt indivizi vulnerabili, încolțiți psihologic care folosesc agresivitatea pentru a se proteja.
2. *Băieții sunt educați să vadă lumea ca pe un loc amenințător și să răspundă la acea amenințare cu agresivitate.* Pentru că sunt prinși în capcana de a încerca să satisfacă solicitările imposibile ale imaginii de sine masculine impuse de tradiție, băieții sunt sensibili la orice lipsă de respect percepută. Ba mai mult, experiența lor cu cultura cruzimii îi face să se aștepte la ostilitate în interacțiunile cu ceilalți. În ultimul rând, din cauza analfabetismului lor emoțional,

băieții nu se pricep să interpreteze indiciile dintr-o situație socială, așa că sunt înclinați să interpreteze situații neutre ca fiind amenințătoare.

3. *De cele mai multe ori, băieții nu știu sau nu vor să recunoască ce anume îi înfurie.* Acesta este reversul medaliei pentru dificultatea pe care o au de a citi indiciile emoționale transmise de alții. Din cauza slabei lor educații emoționale, băieții nu-și dau seama, de cele mai multe ori, de sursa sau de intensitatea mâniei adunate în ei și, prin urmare, sunt predispuși să se angajeze în izbucniri explozive sau să-și îndrepte violența spre o țintă „neutră" – de obicei o persoană care nu este sursa reală a mâniei.

Violența ca armură

Există un istoric lung de cercetare comportamentală cu animale care a clasificat agresivitatea fizică în funcție de varietate și a examinat diferite structuri ale creierului implicate în fiecare tip. De exemplu, cercetările arată cum diferite sinapse neurologice sunt implicate în tipuri diferite de agresivitate[4]. Un exemplu: creierul procesează agresivitatea direcționată spre uciderea unui animal pentru hrană în sinapse diferite decât o face cu violența care face parte din afișarea dominației masculine. Doar o parte dintre aceste concluzii sunt relevante agresivității umane. Cel mai semnificativ punct e distincția dintre tipul de luptă orientat mai mult către prinderea prăzii, sau ofensivă, și agresiunea ca reacție, sau defensivă. Având în vedere experiența noastră cu băieții „normali", noi credem că cea mai mare parte din agresivitatea lor fizică este reactivă. Mai exact, un băiat va percepe o amenințare, fie reală sau imaginară, și va reacționa ca un animal încolțit. Este agresivitate declanșată de nevoia de a se proteja sau ca reacție la durere.

Băieții se simt extrem de vulnerabili în eforturile lor de a se ridica la înălțimea „Marelui Imposibil" și au destul de mult teritoriu emoțional interior pe care trebuie să-l protejeze. De exemplu, au de menținut aparența imposibilă de bărbăție. Dar poate că cea mai problematică chestiune e că au un prag prea scăzut pentru durere emoțională. Băieții care nu au resurse psihologice bine dezvoltate pentru a-și gestiona sentimentele au tendința de a fi foarte vulnerabili la durerea emoțională. Ei nu sunt adaptați să recunoască sau să facă față anxietății și tristeții – sentimente care însoțesc deseori relațiile umane apropiate – așa că trebuie să fie vigilenți și să se protejeze. Iar atunci când simt durere emoțională, aceasta e foarte intensă – ca atunci când îți dai cu ciocanul peste deget – și e însoțită de un răget de furie și se răzbună pe cea mai convenabilă țintă.

Sunt multe împrejurări care pot declanșa furia, dar una dintre cele mai des întâlnite în cultura cruzimii adolescenților este sentimentul de inferioritate sau de a fi dezbrăcat de statutul social. Există puține dovezi științifice care să susțină ideea acceptată de public că băieții cu niveluri de testosteron mai ridicate sunt agresivi și, totuși, au statut social mai bun. Experiența noastră clinică dezminte și ea noțiunea unui asemenea imperativ biologic. Nu e masculul alfa viril cel care e, de obicei, cel care îi chinuiește pe ceilalți sau care se bate la școală, ci băiatul care e mai jos pe scara socială, cel care se simte respins sau umilit și care își exprimă suferința prin acțiuni agresive.

Dovezile clinice ne arată faptul că băieții care suferă de sindromul Kleinfelter, un defect genetic, au tendința de a fi mai agresivi. Boala Kleinfelter e cauzată de prezența unui cromozom feminin în plus (XXY), iar băieții afectați au organe genitale mai mici și o *deficiență* de testosteron. Medicii care tratează acești băieți ne raportează că ei au tendința de a fi mai timizi pentru că dimensiunea penisului e o măsură vizibilă a bărbăției, mai ales pentru cei aflați la pubertate, care trebuie să facă

duș împreună după orele de sport. Acești băieți au tendința de a se bate mai des, poate pentru a se proteja de durerea acestei umilințe și poate, în parte, pentru a-și valida bărbăția.

Cercetările efectuate de Richard Tremblay la Universitatea din Montreal pe băieți normali de treisprezece ani confirmă și ele observația că băieții respinși, nepopulari sunt cei mai agresivi. Tremblay a studiat un grup mare de băieți începând cu perioada grădiniței. Cei care au fost în mod constant catalogați de profesori și colegi ca fiind agresivi fizic erau băieții care aveau probleme cu școala și erau, în general, nepopulari. Asta nu e o noutate pentru că și alte studii au confirmat această descoperire, dar ce e cel mai notabil la studiul lui Tremblay e că a descoperit că acești băieți aveau nivele mai scăzute de testosteron decât liderii mai duri, dar neagresivi fizic, din școală[5].

Dan cu Leif: cum să muți durerea dintr-un loc în altul

Leif era un băiat care părea să le aibă pe toate – o mamă grijulie, o situație materială confortabilă, o școală bună la care să meargă. Și era talentat, foarte deștept, atletic și avea o versiune foarte bună, masculină, a frumuseții mamei lui – păr blond și trăsături nordice clasice. Până a împlinit opt ani, Leif nu a făcut nimic care să sugereze că e altfel decât fericit și agresivitatea lui era limitată la bătăile jucăușe casnice pe care le avea cu fratele lui cu doi ani mai mic.

Dar la începutul clasei a treia, a venit un băiat nou la Leif în clasă. Jeffrey era o vedetă. Era isteț foc și în curând l-a eclipsat pe Leif ca pe cel mai deștept copil din clasă. Pe terenul de joacă nimeni nu se putea atinge de Jeffrey. Alerga mai repede, arunca o minge de fotbal mai departe și bătea pe oricine la baschet unu-la-unu, o onoare care fusese odată a lui Leif. Dacă lucrurile s-ar fi putut opri acolo, probabil că Leif ar

fi supraviețuit, dar Jeffrey mai voia să fie și buricul societății de clasa a treia și avea abilitățile sociale și politice ca s-o facă. Se pricepea să formeze coaliții și să-și crească popularitatea în timp ce o submina pe cea a rivalului său. Acest talent, împreună cu popularitatea acordată lui Jeffrey de talentele sale intelectuale și sportive, însemna că poate dicta ce e la modă și ce nu. Și cu Leif ca principalul rival pentru statutul de mascul alfa al clasei a treia, Jeffrey a început să încerce în mod conștient să-l submineze. Dacă Leif îl considera pe Ken Griffey Jr. ca pe cel mai bun jucător de baseball, Jeffrey contracara cu Sammy Sosa. Dacă Leif aducea la școală un CD cu Smashing Pumpkins, Jeffrey avea grijă ca Green Day, formația lui preferată, să fie considerată superioară.

Leif se înfuria și răspunsurile lui uneori imature nu-l ajutau cu popularitatea. Își pierdea calmul cu Jeffrey și spunea lucruri pe care acesta le folosea ulterior împotriva lui. Pe măsură ce Leif începea să piardă prieteni, agresivitatea lui creștea și mai tare. Mama lui l-a adus la mine pentru că începuse să se bată tot timpul cu fratele lui mai mic. Picătura care a umplut paharul a fost când s-a trezit la urgențe privind cum fiului ei i se cos trei copci pe buza de jos.

Leif era un băiat foarte furios și defensiv și era clar că suferea. Căderea lui din grații îl făcuse defensiv și greu de abordat și, în plus, când a început să vină la mine, lucrurile s-au înrăutățit și acasă. Tatăl lui neimplicat – părinții lui nu fuseseră niciodată căsătoriți – s-a mutat înapoi în orașul în care locuia Leif și a hotărât că dacă tot plătește pensie alimentară, măcar să se aleagă cu ceva de banii ăia, așa că a solicitat și a obținut custodie comună și îi lua pe Leif și pe fratele lui la el la fiecare sfârșit de săptămână. Asta ar fi fost bine dacă motivația lui nu ar fi fost să o calce pe nervi pe mama băieților. Leif mi-a spus că atunci când se duceau la apartamentul tatălui lor, acesta obișnuia să le închirieze un film și își petrecea majoritatea timpului ieșind la băut cu vreuna dintre prietenele lui.

Pentru că era greu să-l fac pe Leif să vorbească despre sentimentele lui, am petrecut mult timp vorbind cu el despre sport. Îi plăceau aceste conversații, dar la un alt nivel, sportul era doar un alt subiect sensibil pentru că îi scotea în evidență nevoia lui de a fi mai bun decât era. Leif devenise obsedat de abilitățile sale sportive ca o cheie spre fericire. Presupunerea lui nerostită era clară: credea că dacă îl bate pe Jeffrey la baschet, va fi popular. Pentru că Leif simțea că nu mai are niciun control asupra vieții lui de la școală sau de acasă, voia să fie mai puternic și cine putea fi mai puternic decât zeii sportului pe care învățase să-i venereze? A început să inventeze povești trase de păr pe care își dorea cu ardoare ca eu să le cred. Spunea că aproape poate să bage mingea de la înălțimea coșului, însă faptul că avea sub un metru cincizeci făcea acest lucru aproape imposibil. Dorindu-și cu disperare să pară dur, îmi povestea despre bătăi în care, chipurile, ar fi „distrus" un băiat de clasa a cincea sau a șasea. Oricând începeam să fac progrese cu Leif și el începea să exagereze mai puțin sau nu mai avea atâtea necazuri la școală, tatăl lui îl retrăgea de la terapie și îl aducea înapoi peste câteva luni când comportamentul lui se deteriora iar.

Din clasa a cincea, părinții lui au decis să îl transfere pe Leif la o școală din cartierul tatălui său. Spuneau că schimbarea îi va face bine și, în plus, taxa de școlarizare mai mică era atrăgătoare. Dar în loc să înflorească la această școală nouă, notele lui s-au înrăutățit și el a devenit un element de deranj în clasă. Din experiența mea, de obicei îi ia un an întreg unui băiat să se integreze complet în noua lui clasă, dar Leif n-a avut răbdarea să suporte furtuna inițială. Pentru că era atât de rănit și de suferind și își pierduse interesul de a face pe plac profesorilor și de a învăța bine și pentru că nu era acceptat de-a gata de copiii „buni", a început să umble cu copiii „răi". Mi-a povestit despre obiceiul lor de a lua chei și de a face zgârieturi adânci pe mașini sau de a le fura numerele de înmatriculare. A fost prins odată și a trebuit să plătească pagube proprietarului

unui Cadillac, dar Leif nu părea să-i pară rău deloc. Când a crescut mai mare, vandalismul său a luat proporții. Mi-a povestit cum distrugea proprietatea publică cu vopsea spray și cum începuse să facă bombe în țevi din vârfuri de chibrituri și praf de pușcă extras din nenumărate artificii mici.

Când tatăl lui și-a schimbat asigurarea de sănătate, Leif a încheiat terapia cu mine și a început să meargă la un centru local de sănătate unde putea să facă mult mai puține ședințe de terapie și prin urmare, în mod previzibil, comportamentul lui distructiv s-a înrăutățit.

Leif a fost recipientul unor doze mari din cele mai rele tipuri de suferință pentru un băiat: respingerea din partea prietenilor, un tată dezinteresat și inconsecvent și ocazii din ce în ce mai puține ca să-și exprime sentimentele dureroase. Din moment ce Leif nu-și putea înțelege tumultul interior și nici nu-și găsea mângâierea la prieteni sau la familie, durerea lui a devenit mânie și expresia ei a devenit violentă, într-un ciclu continuu de nefericire socială și emoțională.

Când băieții percep lumea ca fiind amenințătoare

Am mai spus că cea mai mare parte din agresivitatea băieților e mai degrabă reactivă decât înnăscută. Asta înseamnă că un băiat percepe o amenințare de un fel sau altul și răspunde cu agresivitate, fie ca să țină acea amenințare la distanță, fie ca o reacție la durere. Pentru a înțelege cum se întâmplă asta, ne este de mare ajutor să înțelegem ce anume găsesc băieții amenințător – sau mai exact, de ce băieții îi văd, deseori, pe ceilalți, ca fiind amenințători, indiferent de cum sunt oamenii de fapt.

Deși bărbații nu se mai provoacă unul pe altul la duel cum făceau în secolele trecute, o idee de bază a sistemului tradițional masculin de concepții e că un bărbat trebuie să se

afirme ca fiind puternic și demn de respectat. E o chestiune de onoare în acest caz pentru băieți să se simtă obligați să se apere împotriva „insultelor".

Băieții care au îndurat tachinările, hărțuirile și „insultele" permanente ale culturii cruzimii devin, în mod obișnuit, precauți împotriva atacurilor. La fel ca un caz banal de condiționare psihologică din orice manual, băieții au ajuns să asocieze relațiile de tovărășie cu lovituri ostile, majoritatea verbale, dar și fizice.

Scott, un candidat la MBA, la vreo douăzeci și cinci de ani, a venit la terapie cu un scop pe termen scurt, acela de a lua niște decizii cu privire la carieră și relații. În timpul uneia dintre ședințele noastre, el a menționat că a fost recent la o petrecere cu logodnica lui și ea a remarcat că el tresare ușor când cineva din apropierea lui face o mișcare bruscă cu brațul. Când a discutat cu ea despre asta, el și-a amintit că în clasa a șaptea toți băieții aveau obiceiul de a se lovi unul pe altul la testicule oricând puteau surprinde un băiat cu un atac rapid. Își amintea că mergea întotdeauna pe coridoarele școlii cu un manual gros în față ca să se protejeze sub centură de vreun posibil atac mișelesc.

În afară de hărțuirea fizică de la școală, Scott mai avea și doi frați mai mari acasă cu care se bătea non-stop în copilărie și mare parte din adolescență. Unul dintre frați obișnuia să-l pocnească în stomac aproape de fiecare dată când era la un braț distanță de el. Scott și-a dat seama, în cele din urmă, că obișnuia să-și încordeze în mod reflexiv mușchii stomacului oricând trecea pe lângă un alt bărbat pe trotuar sau pe coridor.

– E o nebunie, spunea el. Nu e ca și cum am fost abuzat sau ceva. Nu-mi vine să cred că încă mai sunt afectat de chestii care s-au petrecut cu mult timp în urmă.

Din nefericire, nu e singurul. Cultura cruzimii lasă genul acesta de moștenire multor băieți și bărbați.

Cultura cruzimii și educația emoțională improprie a băieților îi învață nu numai să se sperie și de umbre, dar și să vadă amenințări acolo unde ele nu există. Această miopie emoțională le încețoșează perspectiva asupra indiciilor emoționale și îi face pe băieți să rateze sau să înțeleagă greșit înțelesul acțiunilor sau cuvintelor altcuiva. Michael Holley, un gazetar sportiv de la Boston Globe, relatează o poveste despre vedeta de baseball Albert Belle – „cel mai furios frate din America" – care atunci când a fost abordat de un jurnalist și întrebat „Care-i treaba?" a înțeles „Ești varză"[6]. Când cineva ca domnul Belle percepe lumea ca fiind așa de ostilă, acțiunile lui violente ca rezultat al acestei percepții sunt un pic mai scuzabile.

Cercetătorul în agresivitate Ken Dodge și colegii lui au arătat cum băieții agresivi interpretează greșit intențiile altora, văd intenția de ostilitate acolo unde nu există, răspund la acea amenințare percepută cu ostilitate și simt că agresiunea lor e justificată ca răspuns la acțiunea ostilă așteptată[7].

Reacția unui băiat – să-l numim Jack – oferă o ilustrare bună a experimentelor lui Dodge.

Jack e în clasa a treia. El și cu restul băieților din clasă au fost de acord, cu permisiunea părinților, să ia parte la studiu. Când se termină orele de școală, în loc să se ducă acasă, este condus de un tânăr într-o încăpere mică cu un televizor. Lui Jack i se spune că va privi o casetă video cu niște băieți care fac diverse chestii împreună și apoi va trebui să răspundă la niște întrebări cu privire la ceea ce vede.

În prima scenă se vede un băiat, cam de vârsta lui Jack, care stă pe o podea și construiește un turn din cuburi mari de lemn. Lui Jack i se spune să-și imagineze că el este acel copil. În film, intră în cameră un alt copil care se duce la turnul de cuburi și îl dărâmă. Pentru cei mai mulți dintre cei care ar privi caseta, ar fi greu de distins dacă acțiunea a fost rezultatul neatenției, a fost pur accidentală sau intenționată. Dar fiți atenți cum răspunde Jack când este întrebat:

– Ce s-a întâmplat în film?

– Celălalt copil i-a dărâmat turnul.

– Poți să-mi mai spui și altceva despre asta?

– Da. A venit și pur și simplu i l-a dărâmat fără niciun motiv. Poate că nici nu-l plăcea pe celălalt copil.

– De unde îți dai seama ce s-a întâmplat în poveste?

– Păi, pur și simplu s-a dus la turn și l-a dărâmat. Îl vezi cum o face.

– De unde știi că a făcut-o intenționat?

– Nu-l plăcea pe celălalt copil.

– De unde știi?

– Păi, i-a dărâmat turnul.

– Ce ar trebui să facă celălalt băiat?

– Ar trebui să nu-l mai lase niciodată să se joace cu el. Sau să aștepte și să-i dărâme și lui turnul dacă face unul.

Nu toți băieții văd intenția răutăcioasă din acest filmuleț. Unii consideră întâmplarea un accident sau nu răspund cu ostilitate chiar dacă suspectează răutate din partea băiatului care dărâmă turnul, dar băieții agresivi au tendința de a interpreta evenimente neutre ca pe acțiuni ostile.

În viață, ca și în acest studiu, cel puțin trei factori contribuie la răspunsul emoțional al băieților în fața agresiunii. Mai întâi, când văd caseta, nu asimilează și nu folosesc suficientă informație despre intenția celuilalt băiat. Băieții agresivi ca Jack folosesc mai puțin informația relevantă – adică se bazează mai mult pe ceea ce se așteaptă să se întâmple decât pe indicii sociale relevante, cum ar fi expresia facială a băiatului sau tonul vocii sale. În al doilea rând, ei au tendința de a vedea o intenție ostilă într-o situație ambiguă. În alte filmulețe în care un băiat încearcă să ajute, dar eșuează – se întâmplă oricum ceva rău, cum ar fi să verse vopsea pe un proiect la cursul de artă – băieții agresivi nu reușesc de obicei să recunoască efortul pozitiv făcut de băiatul săritor; ei văd doar paguba și o interpretează ca fiind rezultatul unei intenții ostile împotriva lor. În ultimul rând, acești băieți generează și ei reacții ostile la aceste situații. În loc să vină cu „răspunsuri sociale competente", așa cum le denumesc cercetătorii – să vorbească despre problemă și să ajungă la un compromis sau o înțelegere mai bună a situației, de exemplu – ei sunt mai înclinați să vină cu un răspuns ostil față de celălalt copil.

Felul în care un băiat percepe aceste casete video prezice modul în care acel băiat se va comporta ca răspuns la o provocare reală. Un copil care se așteaptă ca altul să se poarte în moduri ostile, vede intenții ostile în acțiunile altora, se conectează cu acea ostilitate și, ripostând, completează circuitul care alimentează comportamentul agresiv. În experimentele care îi confruntă pe băieți cu ceea ce pare să fie o amenințare reală, acei băieți care sunt predispuși la agresiune reacționează cu o ostilitate și mai mare.

Dan cu Seth: siguranța centurii negre

Seth era un elev înalt și slab de clasa a unsprezecea. Când l-am văzut prima oară în ziua aceea de septembrie, după ce a început școala, abia l-am mai recunoscut. Crescuse cu cel puțin cincisprezece centimetri peste vară și acum era unul dintre cei mai înalți băieți din clasă. Ridicase greutăți cu religiozitate în vacanță ca pregătire pentru probele de intrare în echipa de fotbal american a școlii și începea să arate mai mult ca un bărbat decât ca un băiat.

Îl știam pe Seth de când venise la această școală, în clasa a opta. Îl tratasem timp de câteva luni într-un moment când părinții lui se despărțiseră, dar acum cei doi se împăcaseră și, deși nu îl mai tratam „oficial", parcă ne trezeam deseori în

același loc – stând pe afară la prânz, privind un meci sau ca parte dintr-un grup informal care părea să se adune în același loc în multe după-amiezi, după cursuri. Uneori, așa cum s-a întâmplat în acea zi anume, mă trăgea când mergeam pe coridor și mă întreba dacă am câteva minute ca să stăm de vorbă. Norocul lui a fost că plănuiam o evadare scurtă la o cafenea din apropiere pentru o cafea revigorantă și l-am invitat să vină cu mine.

Seth nu era cel mai popular băiat printre profesori. Era foarte isteț, ceea ce îl ajuta, dar la fel ca tatăl său, un avocat pledant de succes, avea o capacitate de argumentare incisivă, pe care o folosea uneori doar de distracție – deseori împotriva unui profesor nebănuitor. Într-un acces de frustrare față de provocările repetate ale lui Seth, un profesor de literatură a aruncat odată cu o gumă de șters în Seth. Școala a luat măsuri disciplinare contra profesorului, dar un factor atenuator a fost faptul că l-a ratat pe Seth. Profesorului i s-a permis să rămână în școală, dar incidentul continua să creeze tensiuni între Seth și el.

În mod similar, unii dintre colegii lui Seth erau fericiți să-mi spună că ei cred că Seth e un ghimpe în coaste. În special, erau câțiva care erau plictisiți de lăudăroșenia constantă a lui Seth cu privire la competența lui în tae kwon do, sport pe care îl practica din clasa a doua. Când ne-am așezat la restaurant, l-am întrebat:

– Ce te preocupă?

– Nimic, de fapt. Voiam doar să ies din gaura aia de iad o vreme. Mersi pentru cafea, aveam nevoie de ea. Am stat treaz până la unu dimineața ca să lucrez la tema aia tâmpită de la ora de educație civică a domnului Stancowski.

– Despre ce e?

– Imigrare. Dacă ar trebui să avem limite sau nu. Domnul Stancowski e așa de liberal că îmi vine să vomit. Nenorociții ăia de străini o să vină să pună stăpânire pe țară și tot ce vrea

el să facă e să lase pe oricine să intre și să le dea orice vor. Frate, ce avem noi nevoie e să construim un zid uriaș pe toată granița cu Mexicul și să punem mitraliere în vârf și să le dăm tipilor ălora ochelari cu infraroșii ca de fiecare dată când văd pe cineva că traversează granița, să-l secere la pământ.

– De ce te deranjează atât?

– Omule, o să ne depășească de tot. Vin aici, nu sunt americani. nu au niciun ban, nu vorbesc engleza și ne seacă economia și fac milioane de copii. E ridicol. Vor doar să vină aici și să trăiască pe spinarea noastră.

Furia iese la suprafață în multe feluri și rasismul lui Seth era doar un simptom, o exteriorizare a mâniei lui care căuta o țintă.

– Bine, destul rasism pentru ziua de azi, hai să schimbăm subiectul. Ce-ai făcut la sfârșit de săptămână?

– M-am dus la o petrecere la Marty acasă.

– Te-ai distrat?

– Da, am pierdut vremea cu o fată, Brenda. Era moartă după mine. N-am făcut nimic, dar o s-o sun diseară. A fost iubita lui Bill, dar nu-l mai place acum pentru că e așa un ratat. Și el practic o hărțuiește pentru că e așa amorezat de ea. Tipa mi-a spus că el încă o mai sună tot timpul și ea zice doar „Mă rog" și vorbește cu el două secunde după care zice „Tre´ să fug". O să fie furios ca dracu când o să afle că i-o trag. Probabil o s-o ia razna și o să încerce să mă omoare. De parcă ar putea. Frate, îmi și imaginez.

În acest moment, Seth e destul de pornit și se ridică și începe să joace o scenă ipotetică între el și Bill.

– „Hei, Seth, am auzit că ieși cu Brenda". „Da, și ce-i cu asta? Lasă-mă în pace". Apoi începe să se repeadă la mine și eu – bam!

Seth își arată cea mai bună lovitură de tae kwon do, urmată de doi pumni rapizi care probabil l-ar fi doborât pe Bill dacă chiar ar fi fost la capătul celălalt al discuției.

Deci scena e pregătită. Cu ipoteza preconceptă a lui Seth cu privire la ostilitatea lui Bill, șansele să aibă vreodată o discuție rezonabilă cu el despre situație erau zero barat. Seth ar fi ignorat realitatea situației și, în cele din urmă, ar fi modelat-o conform așteptărilor sale.

Seth era un bun stricat. Percepțiile lui erau distorsionate de experiențele de viață și obișnuia mereu să perceapă majoritatea indiciilor ca fiind ostile. Răspunsurile furioase ale lui Seth față de oamenii din jurul lui nu aveau să se schimbe în urma unor pedepse aspre: viața îl lovise deja în mod dur. Pentru a detona acea furie era nevoie de o „treabă în interior" – ca Seth să fie ajutat să își identifice sentimentele ca fiind unele de furie, să depisteze sursa acestei furii și să dezvolte strategii mai reușite de gestionare a acelor împrejurări și a acelor sentimente.

A privi spre interior: să-ți citești propriile emoții

Dacă un băiat are greutăți în a citi cu acuratețe semnalele emoționale ale altor oameni, acesta e doar reversul medaliei problemelor pe care le are, izvorâte din incapacitatea lui de a-și citi propriile emoții. Așa cum am discutat anterior, băieții care au fost slab educați emoțional pot avea un peisaj interior care le este la fel de străin ca partea întunecată a lunii. Prin urmare, băieții care sunt furioși, triști sau înspăimântați deseori nu știu de ce. Pot avea o idee vagă cu privire la motivul supărării, dar cel mai des nu pot identifica emoția și sunt și mai orbi în fața adevăratei ei cauze. În cazuri de genul acesta, tendința oamenilor este de a căuta o cauză în mediul apropiat. Pot da vina, în mod greșit, pe un anume profesor, pe o soră, pe un antrenor sau pe o iubită. Asta devine periculos în mod special atunci când există un rezervor puternic de emoții negative inconștiente, pentru că acestea caută în mod constant supape ca să iasă la suprafață.

Dan cu Dale: mânie ascunsă

Într-o școală, biroul unui terapeut este de cele mai multe ori o chestie improvizată. Majoritatea școlilor nu-și pot permite un loc anume pentru un psiholog care vine doar o zi pe săptămână. Astăzi mă vedeam cu Dale într-o încăpere veche, rar folosită, din spatele clădirii administrative principale. Era mică, cu doar câteva piese disparate de mobilier, dar Dale și cu mine ne simțeam ca acasă acolo. Cea mai bună parte la această încăpere e că avea trei pereți formați dintr-un șir de ferestre lungi și înalte. Anul școlar începuse de ceva vreme și era o zi frumoasă, așa că am deschis multe dintre geamuri și ne bucuram de aerul proaspăt și de lumina soarelui.

Dale se apropia de sfârșitul clasei a noua. Era unul dintre cei mai isteți băieți din această școală competitivă. Notele lui erau, în general, destul de bune, cu excepția celor la spaniolă. Era la cuțite cu profesorul său care avea reputația că e cam milităros și Dale tocmai terminase de ispășit o suspendare pentru că îl înjurase la ore. Vizitele lui obligatorii la mine erau parte din înțelegerea care fusese stabilită pentru a nu fi exmatriculat.

Tatăl lui Dale era un cercetător chimist de succes și, la fel ca el, Dale arăta o înclinație puternică spre științe. Din nefericire pentru Dale, însă, tatăl lui nu voia să aibă prea mult de-a face cu el. Își încheiase căsnicia cu mama lui Dale printr-un divorț urât, când băiatul avea șase ani. Se recăsătorise și avea doi copii cu noua lui soție, Eleni. Ea și cu Dale nu se înțelegeau deloc și ea își descuraja soțul să petreacă timp cu el, folosindu-se, de obicei, de propriii ei copii ca o pârghie ca să-l îndepărteze pe Dale de tatăl lui.

Și ca să înrăutățească lucrurile, mama lui Dale se recăsătorise cu un bărbat cu cincisprezece ani mai bătrân decât ea, care nu fusese niciodată părinte și probabil nici n-ar fi trebuit

să fie. Nu înțelegea copiii. Se aștepta la supunere necondiționată de la Dale și de la mama lui. Ea îi era devotată soțului ei, Dale credea că mai mult de teamă, și îl susținea contra lui Dale. Tatăl vitreg al lui Dale era un om enervant și nici nu-i plăcea ca liniștea căminului său să fie întreruptă de muzica sau de prietenii lui Dale și, mai ales când Dale era mai mic, de eforturile lui Dale de a-i capta atenția. Era clar că Dale avusese parte de un tratament nedrept și era, pe bună dreptate, trist și furios cu privire la ce i se întâmplase. Dar când vorbeam cu el, Dale părea indiferent. Îmi răspundea cu o expresie vagă, din două cuvinte, la orice întrebare îi adresam: „Mă rog" – de parcă ar fi spus „Nu e mare lucru". În timpul uneia dintre ședințe am încercat să-l fac să se deschidă adresându-i întrebări directe.

– Vai, tatăl tău vitreg pare un coșmar. Nu te deranjează?

(Râzând)

– Nu chiar.

– Dar nu te lasă să faci nimic și e mereu în coasta ta.

– Mă rog.

– Mă rog ce?

– Doar mă rog.

În acest moment, o viespe mare a zburat în cameră. Dale s-a uitat la ea și mi-a spus:

– Știi, când eram copil luam niște fixativ de păr și o brichetă și prăjeam viespile. Le puteai prinde din zbor și le dădeai foc până nu mai rămânea nimic.

– Scuză-mă, Dale, mă ierți că fac pe psihiatrul, dar la școala de psihologie ne-au învățat că uneori lucrurile care par să nu aibă nicio legătură unul cu altul sunt de fapt legate. Cum ar fi discuția despre tatăl tău vitreg și amintirea ta despre prăjitul viespilor. Mă face să mă întreb dacă nu cumva ești furios pe el și nu pe viespi.

– Mă rog.

În timp, după mai multe discuții, Dale a reușit să treacă de „mă rog" și să înceapă să-și articuleze mânia. Cu toate astea, îi minimaliza puterea pe care aceasta o avea asupra lui. Trebuia s-o facă sau risca să fie copleșit de ea. Totuși, ca să facă progrese, Dale trebuia să se confrunte cu măsura completă a sentimentelor lui. Într-o mișcare terapeutică neobișnuită, dar potrivită în acest caz, l-am dus pe Dale până la o casă victoriană abandonată în apropiere. Era în proces de a fi demolată pentru a face loc unui mic centru comercial, dar o parte din ea încă mai era în picioare. Ba chiar avea și o fereastră nespartă. I-am dat voie lui Dale să își ventileze furia. I-am spus să se gândească la tatăl său, la tatăl său vitreg și la mama lui și să se răzbune pe casă. La început doar a aruncat niște pietre în fereastră, dar după o scurtă vreme, fața i s-a înroșit și expresia chipului i s-a schimbat. Acum când îmi imaginez scena, îmi amintesc cum i s-a dat deoparte reținerea fizică și a explodat de mânie direcționată spre ruinele casei. A ridicat o creangă mare de copac și a început să lovească un colț al clădirii; a dat cu picioarele în zid și le-a înjunghiat cu lancea lui. Mi s-a părut că văd strălucirea unor lacrimi, dar și le-a înăbușit. După o vreme a început să obosească și furia lui să se domolească. A lăsat creanga din mână și a oftat, ștergându-și fața.

– Bine, Dale, hai liniștește-te acum. Trebuie să ne întoarcem la școală într-un minut.

A dat din cap fără să spună nimic și părea surprins de el însuși.

– Cred că tocmai te-ai eliberat de ceva. Poate erai mai furios pe ei decât credeai.

– Așa s-ar părea, nu? Sau poate că nu-mi plăcea arhitectura.

General vorbind, „să te eliberezi de ceva" – să-ți manifești furia și ostilitatea prin acțiuni violente – nu e un mod eficient de a eradica impulsurile furioase de bază. Scopul meu cu Dale a fost să-l fac să recunoască faptul că e furios – ceva ce continua să nege – și ca să reușesc asta a trebuit să-l

lase să „experimenteze" furia, să vadă că e reală. În timp, a devenit capabil să recunoască adevărata sursă a furie și să înceapă, încet-încet, să-i dea drumul și asta a rezultat în faptul că se răzbuna din ce în ce mai puțin pe profesori.

Viața n-a devenit o plimbare în parc pentru el, dar măcar Dale a reușit să atingă unul din principalele mele scopuri pentru el: acum recunoștea ce îl face furios. Mai învățase și că această furie era materială – putea fi identificată, înțeleasă, gestionată – și nu trebuia să se lase copleșit de ea. Aceasta e o teamă inconștientă pe care mulți băieți o au și care contribuie la efortul lor de a-și înfrâna furia. Pentru că nu au fost învățați cum să gestioneze emoțiile puternice, ei încearcă să le nege sau să le înăbușe. Măcar acum Dale era mai conștient din punct de vedere emoțional, așa că mânia avea mai puțină putere asupra lui și el putea s-o privească la lumina zilei.

Alcoolul: chibritul la fitil

În cazul băieților, combinația dintre alcool și furie este o rețetă pentru violență[8]. Statisticile din domeniul infracționalității demonstrează clar această rețetă. Femeile bătute știu cu siguranță că beția poate fi deseori scânteia care să pornească vâlvătaia abuzului fizic. Și niciun ofițer de poliție urban n-ar fi surprins să afle că, potrivit statisticilor, jumătate din crime sunt comise de bărbați aflați sub influența alcoolului. În cazul acesta, nu e de mirare că atunci când sunt în stare de ebrietate, băieții și bărbații sunt mai predispuși să se angajeze în conflicte fizice, spre deosebire de fete. De exemplu, un licean de clasa a douăsprezecea are de două ori mai multe șanse să se bată dacă e băiat și nu fată. Nu știm cât de mult este mediată relația alcool-bătaie de biologie și cât anume e declanșată de factori învățați.

De exemplu, avem dovezi că există un anume tip de alcoolic care începe să bea în exces din adolescență și când e

prea beat este predispus să se bată. Acesta e denumit uneori alcoolicul de tip „rezervat masculin" pentru că aproape toți cei care au acest comportament sunt bărbați. Mai mult, studii efectuate pe bărbați adoptați, cu acest tip de alcoolism în familie, au descoperit că acesta are o componentă moștenită genetic. Dar așa cum am discutat anterior, predispozițiile moștenite nu reprezintă niciodată explicația completă a comportamentului uman. Relația dintre băutură și agresivitatea unui băiat este complexă și nu e înțeleasă suficient. Ceea ce contribuie la dispoziția unui băiat de a se bate sau nu, fie el treaz sau beat, ține de ceea ce se așteaptă el să se întâmple când e beat, de cât de zelos este să-și mențină o imagine masculină și, cel mai important, de cum a fost învățat să-și controleze furia.

Întrerupătoare de circuit și strategii: cum să-i înveți pe băieți să-și dezamorseze furia

Imaginea mamei unui copil de grădiniță sau a unei învățătoare de școală primară admonestând un băiețel „să-și folosească vorbele" a devenit o priveliște familiară în peisajul cultural. Cel mai des ea apare în momente de conflict când frustrarea și furia unui băiat îl obligă la acțiuni agresive împotriva altui copil. Indicația aceasta nu numai că îl încurajează să-și recunoască și să-și exprime sentimentele în mod verbal, dar, făcând asta, el va apăsa pe butonul de „pauză" al reacției sale fizice furioase.

Nu e nicio coincidență atunci că un rezultat constant al studiilor cu privire la delincvență e că băieții care nu sunt specialiști în exprimarea verbală au un risc crescut de agresivitate și delincvență. Un rezumat cuprinzător al tuturor acestor studii psihologice care au examinat legătura dintre abilitate verbală – agresiune/delincvență confirmă această conexiune[9].

De ce?

O interpretare directă ar fi că procesele verbale – să discuți despre o problemă – pot avea rolul de tampon între sentiment și acțiune, o frânare a acțiunii impulsive și agresive. Dacă îi crești unui băiat capacitatea de a-și exprima gândurile în cuvinte și îl faci să exerseze aceste moduri de exprimare, mai ales când e vorba de emoții, poți preveni ca acesta să se comporte impulsiv.

Așa cum a fost cazul multor chestiuni dezbătute în această carte, când violența masculină este privită prin altă lentilă, reușim să înțelegem băieții mai bine. Când un act de vandalism sau o izbucnire violentă e văzută ca un răspuns protector împotriva unei dureri anticipate și nu ca pe un imperativ biologic, atunci putem încerca să alinăm acea teamă. Pentru mulți bărbați furioși, violenți, paguba interioară produsă de prea mulți ani trăiți în frică, prea multă încredere distrusă, prea mult timp trăit în împrejurări adverse e, de multe ori, prea mare pentru remediile limitate ale psihologilor. Dacă vrem să îi protejăm pe băieții noștri să nu devină astfel de bărbați, atunci trebuie să încercăm nu numai să înlăturăm sursele necazurilor, ci și să îi deschidem pe băieți spre lumea lor interioară pentru ca ei să învețe moduri de a evita comportamentul violent.

În calitate de terapeuți, noi cunoaștem vindecarea profundă pe care o poate aduce „folosirea cuvintelor": chiar și în doze mici, nearticulate, vorbitul despre sentimente eliberează presiunea emoțională și slăbește strânsoarea furiei și ostilității. Dacă poți să faci un băiat să vorbească, mânia i se va ridica la nivel conștient și, odată ce devine conștientă, își pierde din putere. Dacă poți face un băiat să își dea seama de motivul furiei lui, atunci el se află în postura de a-și schimba tiparul distructiv al răspunsurilor sale.

CAPITOLUL DOISPREZECE

NEVOILE BĂIEȚILOR

Cum este copilul normal? Oare doar mănâncă și crește și zâmbește dulce? Nu, nu e așa. Copilul normal, dacă are încredere în părinții lui, își încearcă toate resursele posibile în viață. În decursul anilor, el își încearcă puterea de a deranja, de a distruge, de a înfricoșa, de a epuiza, de a irosi, de a minți și de a fura... La început, el are absolută nevoie să trăiască într-un cerc de încredere și forță (cu toleranță de durată) dacă vrem să nu îi fie teamă de propriile lui gânduri și păreri pentru a face progrese în dezvoltarea emoțională.

Donald W. Winnicott,
Copilul, familia și lumea exterioară

Zilele trecute stăteam de vorbă cu o mamă. E o femeie inimoasă și înțeleaptă care este mult iubită de cei patru copii și de soțul ei. A fost o mamă foarte implicată tot timpul, generoasă cu afecțiunea și mereu la datorie ca ascultător pregătit și confident de încredere. Fiul ei, de treisprezece ani și în clasa a șaptea, a început în ultima vreme să se retragă – mai întâi de acasă, în virtutea faptului că școala și activitățile extrașcolare îl țin ocupat în altă parte aproape toată ziua, și apoi din relația lor, care odată era caldă și cooperantă și acum e chiar conflictuală uneori. Nu mai stau de vorbă ca înainte la masa din bucătărie; acum pare să prefere ca orice comunicare să se petreacă din spatele ușii închise a dormitorului său.

– Cu cât crește mai mare, spune ea, cu atât mai misterios mi se pare. Aș vrea să aud că asta e doar o etapă – că vom fi din nou apropiați cândva. Și aș vrea să știu că lucrurile pe care

eu le fac – cum ar fi să-l învăț respectul și responsabilitatea și să-l iubesc, pur și simplu – vor avea o influență pozitivă în viața lui.

Noi știm, din studii și din experiența noastră, că stă în puterea oricărui părinte – a oricărui adult din viața unui băiat – să îi ofere fundația emoțională pe care să-și clădească drumul în viață. De ce anume au nevoie băieții ca să-și dezvolte vieți emoționale puternice și flexibile, să fie ființele umane empatice care și-ar dori ei înșiși să devină?

Băieții au nevoie, în primul și în primul rând, să fie văzuți dintr-o perspectivă diferită de cea impusă de tradiție. Atât individual, cât și cultural, trebuie să dăm la o parte perspectiva distorsionată asupra băieților care le ignoră sau le neagă acestora capacitatea de a simți, perspectivă care le afectează până și băieților percepția de sine și ajung să creadă că ei nu au dreptul sau permisiunea de a avea o viață emoțională. Trebuie să recunoaștem răul pe care îl facem când cerem „prea mult și nu destul" de la ei – când cerem mai mult atunci când ei nu sunt pregătiți din punct de vedere al dezvoltării lor și, în același timp, ne coborâm așteptările în materie de autocontrol, empatie, sinceritate emoțională și responsabilitate morală. Suntem indignați când auzim cum comportamentele distructive sau dezamăgitoare ale unor băieți sunt iertate sub deviza „așa sunt băieții", când adevărul acestor cuvinte – „așa *sunt* băieții" – poate fi folosit pentru a aprofunda înțelegerea că băieții se chinuiesc uneori în felul lor unic, masculin, și că au nevoie de dragostea, sprijinul și îndrumarea unui adult, „pe înțelesul băieților", pentru a-și dezvolta o gamă largă de răspunsuri emoționale la provocările vieții.

Nu au nevoie să fie iertați și eliberați de efortul de a fi oameni buni. Pe parcursul întregii cărți am avut speranța că cititorul va vedea băieții într-o lumină nouă, prin prisma experiențelor noastre de terapeuți de băieți și, ca rezultat, va fi îndemnat să-și examineze propriile ipoteze adânc înrădăcinate despre băieți.

Cum pot face asta părinții și profesorii? Într-un anume sens, răspunsul sfidează generalizările, atât de personale sunt împrejurările din viața oricărui băiat – problemele lui fizice și emoționale, familia, școala și contextul comunitar din viața lui. Oare acest băiat „are nevoie" de mai mult sport în viața lui? Oare acela are nevoie de mai multă muzică? Are nevoie de mai puțin timp petrecut la calculator? De alte jocuri? De alți prieteni? De teme suplimentare care să-l facă să se autodepășească sau de mai puține sarcini legate de învățătură ca să poată avea preocupări mai diverse? De mai multă rutină sau de mai puțină structură? Știm că acestea sunt întrebări reale pe care și le pun părinții și cadrele didactice în viața lor zilnică alături de băieți și nu veți găsi răspunsurile pe o listă de „reguli" despre cum să creșteți băieți „buni". Există multe feluri de a fi băiat bun, multe aspecte ale acestui lucru și multe căi diferite pe care băieții pot călători pentru a duce o viață satisfăcătoare și plină de sens.

Următoarele șapte indicații au potențialul de a transforma felul în care îngrijiți și protejați viața emoțională a băieților din viața voastră. Aceste indicații nu sunt niște porunci din trei cuvinte care să ignore complexitatea vieților reale. La urma urmei, noi suntem psihologi, terapeuți; credem în substanță, nu în sloganuri în ceea ce privește conștiența și maturizarea emoțională. Fiecare băiat are o viață interioară și o călătorie unică, dar în aceste șapte moduri, nevoile tuturor băieților sunt exact la fel. Acestea sunt fundamentele parentajului, educației și ale creării unor comunități care să respecte și să cultive viața interioară a băieților.

1. *Oferiți-le băieților permisiunea să aibă o viață interioară, aprobarea să simtă o gamă completă de emoții umane și ajutorul să-și dezvolte un vocabular emoțional pentru a reuși să se înțeleagă mai bine pe ei înșiși și pentru a comunica mai eficient cu ceilalți.*

Ideea de bază aici e că noi ne adresăm tot timpul, în mod conștient, vieții emoționale a unui băiat, indiferent că el își dă seama de asta sau nu. I-o respectăm, o luăm în considerare, ne referim la ea, i-o împărtășim pe a noastră. E un fel de relație cauză-efect aici. Dacă ne comportăm ca și cum fiii noștri ar avea o viață interioară – dacă presupunem că *au*, la fel ca oricare altă ființă umană – atunci curând și ei o vor lua în considerare.

În loc să spunem: „Poți concura pentru a intra în echipa de fotbal sau în trupa de teatru la toamnă. Ce vrei să faci?", am putea spune: „Știu că ai fost dezamăgit că nu ai primit un rol în trupa de teatru anul trecut. Vrei să-ți asumi riscul și să încerci din nou? Știu că ești pasionat de fotbal de multă vreme, dar în ultimele două sezoane am simțit că-ți pierzi interesul. Ce crezi că ai vrea să faci toamna asta? Cum vei alege între cele două?" Aceste întrebări presupun durere, conflict interior, risc, curaj, complexitate.

Știm o școală de băieți care are, prin tradiție, un departament sportiv foarte puternic și o tradiție de învingători. La începutul ultimului sezon, antrenorul de fotbal american s-a ridicat și și-a întrebat jucătorii: „Care e datoria mea ca antrenor?" Băieții au înșirat mai multe lucruri: să ne înveți cum să jucăm, să ne motivezi, să ne faci să tragem tare. După ce și-au epuizat sugestiile, antrenorul a spus: „Ei bine, toate sunt corecte, dar adevărata mea datorie este să vă iubesc. Indiferent ce se întâmplă în acest sezon, datoria mea este să vă iubesc". Mulți băieți s-au foit incomozi când le-a spus asta pentru că nu știau ce să înțeleagă. Cu toate astea, după un sezon agitat cu câteva victorii spectaculoase și câteva înfrângeri îngrozitoare, cei doi căpitani ai echipei au ținut un discurs la banchetul de final de sezon sportiv și au anunțat că au o părere bună despre sezon și că și-au iubit cu adevărat coechipierii. Toată lumea a fost impresionată de această declarație și a admirat faptul că acești doi căpitani „duri" de fotbal au spus un asemenea lucru la un banchet sportiv. Câți oameni și-au dat seama că antrenorul de fotbal a fost cel care, prin felul în care și-a ales cuvintele și stilul de antrenament, le-a dat băieților „permisiunea" de a vorbi într-un asemenea mod, de a modela felul în care un băiat poate spune un asemenea lucru?

Un profesor mult iubit ne-a spus odată: „Băieții se vor deschide cu privire la sentimentele lor dacă le creezi un mediu sigur să o facă".

Vedem cum se întâmplă asta în clasele în care elevilor li se cere să țină jurnale, să scrie eseuri, să creeze artă sau să se angajeze în discuții despre sentimente – ale lor sau ale altora sau despre cele ale unor personaje din istorie sau literatură. Nu e deloc neobișnuit pentru un băiat care „nu vorbește niciodată despre sentimentele lui" și se chinuiește să-și ascundă propria vulnerabilitate să vorbească cu ușurință despre vulnerabilitatea și temerile pe care le are un băiat imaginar. Aceste discuții sunt valoroase; acesta este un mod prin care un băiat învață vocabularul emoțional de care are nevoie pentru a reuși, în cele din urmă, să înțeleagă și să-și exprime propriile sentimente.

O școală primară din Virginia a publicat o relatare pe care un băiat de clasa a opta pe nume Casey Johnson o scrisese pentru ora de engleză, despre viața lui de portar de fotbal de succes. A intitulat-o „Viață de portar" și e o reflectare clară a modului în care un băiat procesează constant viața din punct de vedere emoțional – chiar și atunci când toți cei din jurul lui ar jura că el doar stă și păzește poarta:

> Oamenii spun că un gol încasat nu e vina portarului, că e vina întregii echipe. Dar știm cu toții că ei cred că, de fapt, e vina portarului. Eu știu că dacă cealaltă echipă înscrie, e vina mea. Waterford a lovit mingea de start. Când au adus mingea în careu, am țipat la fundași să îi acopere pe cei rămași descoperiți. Jucătorul de la Waterford care avea mingea l-a fentat pe fundaș, a mai alergat puțin și a șutat. Eu am plon-

jat. Am auzit urale și am știut că marcaseră. M-am rostogolit și am văzut reluarea golului și am știut că îmi dezamăgisem din nou echipa. M-am ridicat și mi-am șters noroiul de pe mâini și de pe picioare. Unul dintre coechipieri mi-a spus: „Nu e vina ta, Casey. E vina echipei". Știam că el crede că e vina mea, dar am spus „mersi" oricum.

După ce echipa Waterford mai înscrie un gol și apoi încă unul de final, băiatul scrie:

Nu mă puteam ridica de la pământ. Aveam fața udă de lacrimi și de noroi. Coechipierii mei nici nu s-au uitat la mine, arătau de parcă nu voiau să aibă nimic de-a face cu mine. Singurul lucru care m-a consolat cât de cât a fost un comentariu făcut de jucătorul care marcase. „Bună încercare", a spus el.

Un profesor a creat un mediu sigur în care Casey să-și scrie eseul, școala l-a făcut să se simtă mândru că l-a scris și a primit multe păreri pozitive de la copii și de la părinți. A fost erou de două ori, nu doar pentru că era portar de fotbal, ci pentru că scrisese despre experiența lui interioară într-un mod direct și care-ți mergea la suflet.

Ce e un „mediu sigur" și cum creează un părinte unul? Într-o familie, orice activitate ritualică oferă posibilitatea „siguranței" emoționale pentru că este o nișă de timp familiară – un spațiu protejat – în care nu există nicio presiune să fii cel mai bun, să te ridici la înălțime și nici amenințarea de a fi judecat. Multe mame ne spun că își vizitează fiii la ora de culcare ca să-i mângâie pe spate sau să stea de vorbă despre cele petrecute peste zi, mai ales în anii de dinaintea adolescenței. Poate le pregătesc fiilor lor micul dejun sau au aceleași preocupări în materie de lectură, de muzică, de sport sau de activități în aer liber. Tații ne spun că fac treabă în curte cu fiii lor sau se duc la tuns cu ei, la bowling, ies cu bicicleta, merg în drumeții sau construiesc machete. Fie că ești mamă sau tată,

îl poți duce pe fiul tău cu mașina la antrenamentele de fotbal sau să stai să te uiți la meciurile lui de baseball; puteți citi paginile de sport din ziare dimineața sau să construiți puzzle-uri duminicile după-amiaza. Dacă în acel timp petrecut împreună un părinte transmite mesajul de deschidere, acceptare și afecțiune, atunci un băiat învață aceste valori ale relației.

Mulți oameni cred că singurul mod de a menține interesul băieților este de a le oferi distracții și modele de urmat așa zis tipic masculine: vedete de cinema dure și sportivi „de oțel". Dacă vreți ca băieții să fie atenți la un consiliu sau la un banchet școlar, atunci un sportiv profesionist e o alegere sigură, pentru că sportivii impun imediat respect unui băiat. Dar oare asta înseamnă că sportivii sunt *singurii* oameni pe care băieții i-ar asculta? Pentru a capta inimile și mințile băieților chiar trebuie să le alimentăm interesele lor convenționale? Dacă presupuneți asta, atunci nu faceți altceva decât să subestimați interesele spirituale și intelectuale ale băieților.

Îl cunoaștem pe directorul unei școli de băieți care a invitat un călugăr franciscan să le vorbească elevilor. Înainte să înceapă adunarea, călugărul i-a spus gazdei:

– Aș vrea să fac o scurtă meditație înainte de a începe să vorbesc și doresc să aștept întrebări la final.

Directorul școlii a făcut tot ce a putut ca să descurajeze, în mod politicos, călugărul să facă și una și alta pentru că îi era teamă că băieții nu vor reacționa bine. Dar băieții iubesc noutatea, iubesc riscurile și iubesc curajul; și călugărul acesta le prezenta pe toate trei.

Călugărul s-a ridicat și a spus:

– Înainte să vorbesc, aș vrea să conduc o meditație. Vă rog să vă închideți ochii și să vă puneți mâinile pe genunchi.

Toți au făcut așa și el i-a îndrumat în meditație, apoi a vorbit despre anumite chestiuni morale și spirituale importante și a încheiat, întrebându-i:

– Aveți întrebări pentru mine?

A urmat o liniște prelungită și directorul școlii se simțea groaznic de stânjenit, temându-se că niciun băiat nu va arăta interes și că școala va fi pusă într-o situație jenantă. Dar călugărul era complet netulburat de liniște. A stat acolo în liniște și a așteptat. În cele din urmă, s-a ridicat o mână. Demonstrând acea calitate admirabilă a băieților de a fi direcți, elevul a adresat întrebarea care probabil fusese prezentă în mintea fiecărui băiat din sala de consiliu.

– De ce ar alege *cineva* să devină călugăr?

Când călugărul a răspuns la întrebare cu sinceritate și fără ocolișuri, s-au mai ridicat încă douăsprezece mâini cu alte întrebări. Mulți băieți voiau să știe ce e în mintea acelui călugăr și, deși era improbabil ca vreunul dintre acei băieți să aleagă o viață de contemplare spirituală, era evidentă curiozitatea lor cu privire la viața interioară a cuiva.

Ca părinte, unul dintre cele mai importante lucruri pe care le poți face este să vorbești cu băieții despre viața ta interioară. Dacă le dezvălui frământările și gândurile tale interioare, e posibil să nu răspundă pe loc cu înțelegere, dar vor absorbi experiența și vor fi modelați de ea. Deseori, acele momente sunt cele pe care le țin cel mai bine minte. Băieții pot sta de vorbă cu tații lor despre Red Sox și, ani mai târziu, își pot aminti cu drag că se duceau împreună în Fenway Park, dar ceea ce ne povestesc în terapie sunt momentele când cortina dintre părinți și copii s-a dat la o parte, când au văzut curajul mamei lor sau tandrețea ori lacrimile tatălui lor sau momentele când tatăl lor le-a împărtășit o experiență în care s-a confruntat cu aceste sentimente și a recunoscut că frica este o emoție de „bărbat adevărat".

Nu, un părinte nu va reuși să-și farmece fiul cu povești despre anii lui de facultate. Un băiat adolescent e prea interesat de propria lui viață pentru a asculta mult timp aceste povești. Dar o mamă sau un tată poate, într-un moment relevant, să îi

împărtășească sentimentele profunde pe care le-a avut cu privire la o dilemă morală pe care ea sau el a trăit-o. Dacă un băiat de cincisprezece ani pare neinteresat în acel moment, lăsați-o baltă, dar nu renunțați. În ciuda privirii de pe fața unui băiat, dezinteresul sau cinismul lui nu vor dura veșnic, iar el are o minte înfometată care vrea și are nevoie să știe cum să gestioneze provocările emoționale ale vieții precum și cele tehnologice sau sportive.

2. *Recunoașteți și acceptați nivelul ridicat de activitate al băieților* și oferiți-le locuri sigure în care să și-l exprime.

Am vizitat o școală Montessori în Minneapolis, Minnesota, găzduită într-o clădire vastă cu tavane înalte și coridoare spațioase, care fusese cândva o școală publică. În fața fiecărei clase era un spațiu pe podea marcat cu bandă adezivă în interiorul căruia era o coardă de sărit. Orice elev care se simțea agitat putea merge acolo să sară coarda. Pentru că metoda Montessori se bazează atât de mult pe munca individuală și pe exprimarea creativă, rareori se întâmplă ca o clasă întreagă să lucreze la același lucru în același timp.

Prin urmare, în această școală, un copil putea ieși din sală și să facă niște exerciții fizice, ca o metodă de autoreglare. Băieții erau utilizatorii cei mai frecvenți ai corzii. E posibil așa ceva în fiecare școală? Cu siguranță că nu; instrucția și activitățile făcute în grup în majoritatea claselor precum și politicile tradiționale referitoare la nevoia de siguranță și monitorizare ar exclude o asemenea soluție în majoritatea școlilor. Cu toate acestea, principiul de a le permite băieților să facă mișcare atunci când au nevoie în timpul unei zile de școală e unul puternic. Directorul unei școli primare particulare din Pennsylvania ne-a spus:

– E uimitor cât de multă muncă vor face acești băieți când recompensa lor e ieșitul afară.

Dacă îi întrebați pe băieții de școală care e partea lor preferată dintr-o zi de școală, ei vor răspunde cel mai des:

– Vreți să spuneți, în afară de pauze?

Băieții au nevoie de spațiu pentru săriturile lor, pentru energia lor, pentru exuberanța lor. Au nevoie de spațiu la școală și au nevoie de el acasă. Oare o pivniță amenajată n-ar fi versiunea casnică a unei săli de sport școlare? Oare o casă excesiv de ordonată și de curată, o casă fără un loc liber de joacă, nu e un fel de chin pentru un băiat?

Anne Roche Muggeridge, mama a patru fii, a scris un text intitulat „Băieții trebuie să fie băieți", în care declară:

> Nu vă tratați băieții cu tranchilizante. La fel ca acei directori de școală demodați, pur și simplu, epuizați-i. Soțul meu făcea un patinoar în grădina noastră în fiecare iarnă și toți băieții din vecini veneau acolo să se joace, zi și noapte. Obișnuiau să intre în casă să folosească baia, cu patinele în picioare. Jucau hochei pe podea cu sora lor mai mică pe post de poartă. Au spart parchetul de la parter în timp ce concurau cât de departe pot sări peste aceasta. Mi-e dor de ei. Au crescut și sunt amabili, politicoși, sinceri, amuzanți, devotați, stoici, curajoși și generoși. Mi-e dor de ei. [*The Roxbury Latin School Newsletter*, Roxbury, Massachusetts]

Iată pe cineva care apreciază băieții și are încredere în ei. Mulți părinți de băieți nu acceptă exprimarea fizică a băieților în acest mod; unii nu o fac deloc. Majoritatea profesorilor de băieți iubesc băieții; unii, din nefericire, nu. Băieții sunt foarte sensibili la adulții care nu au un nivel rezonabil de toleranță pentru energia lor și când simt că o persoană are un prag scăzut de toleranță, obișnuiesc să reacționeze ca în fața unei provocări.

Nivelul de activitate nu e o problemă doar la băieții mici. Și adolescenții se înghiontesc și se împing. Când ne întâlnim

cu un grup de băieți adolescenți în aproape orice loc din școală, e o agitație fizică inevitabilă care poate consta și în ceva simplu cum ar fi să-și găsească un loc și să se așeze. Dacă sunt scaune și pupitre, atunci acestea sunt fâțâite, târșâite pe podea sau trântite; dacă e o canapea, se va isca o trântă doar ca să vadă cine unde stă; dacă se stă pe podea, atunci se vor trânti toți grămadă și vor mai fi alții care-și vor căuta locul cel mai bun. Nu vorbim aici despre agresivitatea fizică, ci doar despre un limbaj al trupului mereu activ și plin de viață. Își dau unul altuia șepcile jos de pe cap; se tolănesc pe mobilă și ocupă la masă la cină și pe podelele casei parcă mai mult spațiu decât ar fi necesar. Uneori nu se uită pe unde merg, alteori se trântesc peste tot. Voi n-ați face la fel dacă acum doi ani ați fi cântărit 45 de kilograme și acum cântăriți optzeci? Când ești băiat e așa distractiv să fii mare!

Și dacă – așa cum a fost cazul acum două ierni la Școala Belmont Hill – tocmai a nins pe dealul din fața biroului directorului și el și-a lăsat pe lângă casă săniile celor doi copii ai lui, de ce să nu te dai cu sania și atunci doi dintre voi ați începe să vă dați cu sania, apoi trei se urcă toți grămadă pe o singură sanie și cui îi pasă că porți pantaloni gri din flanel și sacou albastru și afară sunt minus doisprezece grade? Îți dai jos sacoul, îl agăți de un stâlp de gard și ești gata de săniuș. Și apoi încerci la mustață să nu te izbești de copaci sau încerci să-ți împingi jos un prieten la jumătatea dealului. Și profesorii mai în vârstă sunt îngroziți: ei cred că nu mai există limite – că băieții nu făceau asta pe vremuri (dar desigur că făceau). O făceau, o fac și întotdeauna o vor face. Băieții au nevoie să învețe cum să-și gestioneze energia fizică fără să facă rău cuiva, dar au nevoie și să nu se simtă rușinați de propria exuberanță.

3. *Vorbiți-le băieților pe limba lor – într-un mod care să le onoreze mândria și bărbăția. Fiți direcți cu ei; folosiți-i pentru sfaturi și rezolvarea problemelor.*

Pentru că băieții sunt educați în mod greșit să se teamă de sentimentalism și de vulnerabilitate, este important să comunicăm cu ei într-un mod care le onorează dorința lor de a se simți puternici și care nu îi umilește. Ei se poartă adesea de parcă sunt alergici la tipul de abordare emoțională care ar putea funcționa cu fetele. Ca terapeuți, pentru a angaja un băiat într-o conversație, trebuie să comunicăm diferit cu el decât am face-o cu o fată.

Pe fete le putem întreba: „Cum te simți?" și, în majoritatea cazurilor, ne pot spune.

Pentru băieți întrebările trebuie să fie mai specifice: „Cât de furios ești că ai fost trimis aici?", „De ce crezi că ai fost trimis aici?", „De ce sunt îngrijorați părinții tăi?", „Crezi că e necesar în situația asta să vezi un terapeut?".

Băieții pot ezita să vorbească despre sentimentele lor, dar adoră să rezolve probleme, adoră să fie consultați. Am avut mulți băieți care refuzau să vină la terapia de familie, unii chiar refuzau să iasă din mașină și să intre în clădire. Ceea ce funcționează de obicei e să te duci la parcare și să-i spui acestuia:

– Uite ce e, înțeleg că nu vrei să fii aici și nu crezi în chestia asta, dar eu îi consiliez pe părinții tăi cu privire la cum să se poarte cu tine și mă simt foarte incomod să fac asta fără să aud și părerea ta.

Am avut băieți care au venit la ședințe și au spus că nu vor vorbi, dar vorbesc dacă le prezinți probleme, dacă nu lași pe umerii lor întreaga greutate a discuției. În lucrul nostru cu băieții, descoperim deseori că trebuie să conducem discuția cu sufletul, nu cu mintea și trebuie să-i permitem unui băiat să aleagă între o opțiune sau alta. De exemplu dacă un băiat descrie o situație care pare înspăimântătoare sau plină de suferință, vom spune: „Nu te cunosc suficient de bine ca să știu ce ai simțit, dar mie mi se pare că ai fost într-o situație destul de înspăimântătoare acolo. Eu aș fi fost foarte speriat dacă eram în locul tău". Un băiat poate spune oricând: „Nu, asta nu e

valabil pentru mine", moment în care ne poate corecta impresia greșită cu gânduri suplimentare pe care să le putem explora.

Nu puteți să-i spuneți unui băiat: „Sunt sigur că ai fost speriat". Dacă, drept răspuns la faptul că adultul a dat cărțile pe față, băiatul spune: „Păi, poate am fost speriat puțin", terapeutul sau oricare alt adult poate apoi să răspundă cu empatie adevărată: „Pot să înțeleg asta". Acea experiență, repetată de sute și sute de ori, poate face un băiat să simtă că sentimentele sale sunt valide, că mulți alți băieți și adulți îi împărtășesc sentimentul de vulnerabilitate.

Dacă vreți să aflați ceva despre răspunsurile emoționale ale fiului vostru, întrebați-l cum se simt prietenii lui, dacă situația a fost dificilă și pentru altcineva:

- Cum și-a ajutat prietenul?
- Ar fi avut nevoie de ajutor în situația aceea?
- Ce părere are despre felul în care au gestionat adulții situația?
- Ce i-ar fi plăcut să facă dacă ar fi fost într-o poziție de autoritate?
- Crede că o femeie ar fi manevrat situația altfel decât un bărbat?

Băieților le place să discute despre ceea ce este masculin și ce este feminin – și, de fapt, și fetelor la fel – despre ce e înnăscut și ce e asimilat. Băieții sunt încântați să discute ce e adevărat și ce nu despre ei. Nu am întâlnit niciodată un băiat care să nu vrea să răspundă cu da sau nu la un șir de întrebări.

Problema în conversația dintre un băiat și un adult e că adulții devin exasperați pentru că se așteaptă la un alt tip de comunicare. Adulții se așteaptă la atât de multe din partea băieților adolescenți pentru că băieții par mari și vor privilegii de adult. Dar dacă n-au avut prea multă practică la vorbit sau dacă ei cred că nu e bărbătesc să vorbești, atunci nici dojana,

nici să le arăți că ești dezamăgit de ei nu vor ajuta, ci doar te vor discredita în ochii lor.

Dacă vă folosiți fiul pe post de consultant nu înseamnă că faceți tot ce vrea el. Cu siguranță că nu! Dar înseamnă că îi dați dreptul să fie ascultat. Și ajută dacă faceți asta de când e mic, pentru că exercițiul pe care îl faceți împreună cu el de a vorbi, de a asculta și de a te consulta îl va ajuta pe fiul vostru să știe care alegeri sunt bune și care nu. Dacă îl ascultați în mod serios și el se va asculta pe sine însuși în mod serios.

Este comunicarea cu băieții pe alocuri grea? Da, deseori este. E imposibilă? Aproape niciodată. Numai cu cei mai furioși, mai disprețuitori și mai suspicioși este conversația imposibilă. Dacă sunteți dispuși să adresați întrebări prin care îi consultați, să vă dați pe față cărțile emoționale și să nu fiți dezamăgiți de răspunsuri simple, puteți comunica cu băieții. Și mai presus de toate, trebui să dați dovadă de respect față de felul în care se apără un băiat din punct de vedere psihologic, față de dorința lui de a fi puternic și de nevoia de a părea mai puternic decât se simte, de fapt. Nu e nevoie să-l mustrați pentru dorința lui de a fi un băiat competent, care se simte respectat și în mintea lui și de cei de aceeași vârstă cu el. Dacă îi respecți asta, atunci va simți că nu trebuie să fie așa de retras și va vorbi.

4. Învățați-i pe băieți că și curajul emoțional e curaj, iar curajul și empatia sunt sursele adevăratei puteri în viață.

Dacă îl întrebi pe un băiat despre curaj, cu siguranță va folosi cuvântul *erou* pe undeva prin răspunsul lui și dacă îl rogi să îți dea un exemplu de eroism, cu siguranță se va referi la un film cunoscut sau poate la un act de eroism fizic pe care l-a văzut la știri sau despre care a citit pentru școală sau poate la voința unui coleg de a înfrunta un bătăuș. Filmele de succes care au ca public țintă băieții par să pună preț pe un singur tip de curaj: să înfrunți un adversar mai mare decât tine din punct de vedere fizic. Abilitatea de a lupta cu un dușman, de a păcăli un dinozaur, de a înfrânge un monstru extraterestru, de a privi în ochi un personaj negativ cu o armă e definiția dată de mass media curajului masculin.

Poveștile cu aventuri și războaie sunt vechi de când lumea și băieții au o fascinație specială pentru ele. Uitați-vă la niște băieței care își pun în scenă curajul – cel mai des întâlnite jocuri sunt cele de război. Dar băieții nu vor să vadă sau să cunoască numai asta. Toți copiii, băieți și fete, sunt înfometați după povești despre curajul emoțional.

În fiecare ianuarie, când viața și epoca lui Martin Luther King Jr. devin subiectul de discuție în cele mai multe școli, copiii sunt pasionați să studieze profilul celui care a luptat pentru drepturile civile și a fost înjunghiat. Ei aud curajul lui King în discursurile lui emoționante, în cărțile sau în filmele documentare despre marșurile lui non-violente pentru drepturile civile. Ei văd curajul, nu numai al lui King, ci și al multor altor „oameni obișnuiți" din acea perioadă care au adoptat o poziție fermă împotriva rasismului în viețile și în comunitățile lor. Elevii descoperă un mesaj similar despre curaj emoțional când învață despre sclavia americană, despre Holocaust, despre mișcarea sufragetelor din Statele Unite și, în prezent, despre mișcarea internațională pentru drepturile omului și despre activismul pentru mediul înconjurător.

Băieții nu sunt interesați doar pe jumătate de aceste subiecte. Ei adoră eroii, toți au vise de măreție. Băieții sunt deschiși la inspirație, dar noi ce fel de modele le oferim?

În afara lecțiilor de la școală despre curajul emoțional, întâlnim o lipsă tristă de asemenea imagini sau ocazii de a recunoaște curajul emoțional în viața de zi cu zi a băieților. Bărbații, în special, sunt rareori sărbătoriți pentru curajul lor moral sau emoțional. Bărbații de la știri apar acolo aproape întotdeauna pentru că reprezintă puterea, talentul sau bogăția; bărbații din programele de televiziune sunt fie dominatori ca Arnold Schwarzenegger, care e neînfricat, fie prostănaci

buni la suflet ca Tim Allen în *Meșterul casei**, unde contextul serialului de comedie nu include curaj emoțional.

Cel mai important e că băieții au nevoie de modele de curaj emoțional în propriile lor vieți, nu doar în mass media. Trebuie să recunoaștem și să identificăm pentru ei curajul emoțional al bărbaților și femeilor din familiile noastre și din viețile copiilor și a celorlalte persoane din jurul nostru. În viață și în artă, trebuie să le oferim băieților modele de eroism masculin care să treacă dincolo de mușchi, de egocentrism și de eroismul simplu. Mulți adulți dau dovadă de curaj emoțional în meseria lor sau în viața personală, dar rareori le permitem copiilor noștri să fie martori la momentele noastre private de conștiință sau eroism. Trebuie să vorbim despre asta și trebuie să recunoaștem cu voce tare curajul emoțional al celor din jurul nostru care, demonstrează curaj personal în feluri mărunte, zi de zi – țin un discurs în fața clasei, sunt activi în ciuda handicapurilor, învață o limbă străină, fac un pas în față să ajute când ar fi mai ușor să întoarcă capul. Când dăm curajului emoțional un chip și o formă – ale noastre sau ale altcuiva – lăsăm o impresie de neuitat. Băieții pot și vor răspunde complexității curajului adevărat.

Descrierea lui Mark Twain despre curaj, pe care am citat-o în capitolul cinci, trebuie repetată: „curajul este rezistența la frică, stăpânirea fricii – nu absența fricii". Băieții au nevoie să învețe că acceptarea fricii și a altor sentimente de vulnerabilitate, ale lui și ale altor, face parte din adevăratul curaj emoțional la un bărbat.

Un tată i-a trimis la culcare pe fiul lui de șapte ani pe nume Charlie și pe prietenul acestuia, Jeff, care rămăsese peste noapte acasă la Charlie. Charlie trecea printr-o etapă în care sentimentul lui de vulnerabilitate era acut: îi era teamă de multe lucruri. Charlie era concentrat pe tornade pentru că auzise recent o știre despre tornadele care loviseră foarte rău

* În original *Home Improvement* (n. trad.)

orașul Nashville, Tennessee, iar familia lui avea prieteni apropiați care locuiau în Tennessee. Chiar și cu Jeff în cameră, Charlie și-a exprimat temerile fără ezitare.

– Tati, nu cred că o să reușesc să dorm din cauza tornadelor.

– Charlie, nu va fi nicio tornadă în seara asta, îți promit.

– Dar, tati, sunt tornade.

– Știu, Charlie, dar nu în Boston.

– Nu o să reușesc să dorm, tati, sunt sigur că nu.

Jeff, prietenul care ascultase acest schimb de cuvinte și care, cu siguranță, avea și el propriile frici de copil, i-a spus lui Charlie din cealaltă parte a camerei întunecate.

– Charlie, am lovit din greșeală peretele. Poate ăsta e sunetul care te-a speriat.

– Nu, Jeff. N-a fost asta. Sunt tornadele.

Charlie a apreciat efortul lui Jeff de a-l consola, dar nu putea să stea liniștit pentru că nu sunetul din cameră îl speriase, ci sunetul fricii din inima lui și gândurile lui nu erau îndreptate neapărat asupra vânturilor ucigașe, ci asupra prietenilor dragi pentru care se îngrijora căci se aflau în calea pericolelor.

Tatăl a auzit efortul prietenului de a-l calma pe Charlie și și-a dat seama că și propriile lui eforturi de a-l convinge fuseseră inutile. Așa că l-a întrebat:

– Te-ar ajuta dacă m-aș întinde și mi-aș pune brațul în jurul tău?

– Da, tati, dar trebui să rămâi aici.

Tatăl s-a întins lângă fiul lui și și-a pus un braț în jurul umerilor lui.

– O să rămân până sunt sigur că ai adormit. E bine așa?

– Da, tati. Poți să mă strângi mai tare în brațe?

Sperăm că această carte v-a arătat până acum că băieții au temeri – nu doar unele „normale din punct de vedere al

dezvoltării", de tunete și camere întunecate, ci frici despre situații obișnuite pe care le întâlnesc în timp ce cresc; în această privință, ei sunt la fel ca orice om. Băieții au temeri, au nevoi, sunt vulnerabili și au capacitatea de a avea sentimente interioare puternice. Dacă recunoașteți și acceptați teama unui băiat nu-l veți face să pară slab; îl veți elibera de rușine și îl veți face mai puternic. Băieții sunt prizonierii acelor sentimente atât timp cât trebuie să le nege existența și să se forțeze să le controleze complet. Când băieții și bărbații își neagă în mod rigid temerile, ei sunt mai puțin umani; în plus, efortul de a-și nega fricile e epuizant. Trebuie să le recunoaștem și să empatizăm cu acele frici, care sunt universale, și trebuie să ne învățăm băieții să își onoreze propriile frici și să le respecte pe cele ale altora. Asta este empatia și, așa cum a demonstrat prietenul lui Charlie, Jeff, băieții au capacitatea de a empatiza. Băieții au nevoie să simtă că se empatizează cu ei, să fie capabili să-și demonstreze propria capacitate de a empatiza și trebuie să li se ceară să fie empatici.

Au băieții nevoie de antrenament special pentru a fi empatici? Nu credem că au nevoie de antrenament *special*, dar au nevoie de ocazii în care să-și arate empatia. În majoritatea timpului, băieții au nevoie doar să fie încurajați să își arate capacitatea de a empatiza. Priviți orice băiat cu pisica sau câinele lui; într-o clasă în care există hamsteri, broaște sau șerpi ca animalul clasei, priviți-i pe băieți cum pândesc ocazia de a îngriji ei acel animal.

Există multe moduri în care le putem da băieților ocazia de a fi empatici. Îngrijirea unor animale e unul dintre ele. Îngrijirea unor oameni sau a comunității e un altul. Băieții de toate vârstele au nevoie de ocazia de a avea grijă de animale, de bebeluși, de cei săraci, de oameni în vârstă, de mediul înconjurător. Vedem empatia băieților în școlile în care serviciul comunitar e parte integrantă din programa școlară; vedem empatia băieților în familiile în care frații și surorile au nevoie de grijă și de ajutor.

Știm o școală în Chicago unde, în primăvara clasei a douăsprezecea, elevilor li se dă ocazia de a merge în afara școlii și de a face un proiect de serviciu în folosul comunității. Majoritatea elevilor sunt încântați de acest proiect, dar în fiecare an cel puțin câțiva băieți sunt profund mișcați de el și mărturisesc asta la întrunirea în care își împărtășesc experiența și felul în care aceasta i-a ajutat „să vadă lumea dintr-o nouă perspectivă".

– La început uram faptul că trebuie să am grijă de acest băiat retardat pentru că nu făcea nimic din ce spuneam și era frustrant, a spus un băiat într-o prezentare recentă. Pe măsură ce continua să spună povestea, a reieșit că băiatul retardat se atașase de el și că la finalul celor șase săptămâni de lucru împreună, copilul îl îmbrățișase. În timp ce descria momentul, i s-a pus un nod în gât în fața întregii școli. Era limpede că, pentru el, era extrem de semnificativ să fi însemnat ceva în viața unui copil cu handicap.

Câți dintre băieții noștri care termină liceul au avut o asemenea experiență de a avea grijă de un copil cu handicap sau de un bătrân? Prea puțini, am spune noi. Băieții care au asemenea experiențe devin mai empatici. Cu cât mai multe experiențe similare au, cu atât mai empatici devin.

Din cauza educației pe care cultura noastră o dă băieților, ei pot avea nevoie, uneori, de limite pentru competitivitatea și goana lor pentru realizări individuale. Știm un antrenor de fotbal care punea toată echipa să dea ture de teren dacă vreunul din echipa lui de clasa a opta critica sau era disprețuitor cu un coechipier sau cu un adversar în timpul unui meci. Le cerea tuturor să participe la pedeapsă pentru că voia să le amintească tuturor cât de vehement este el împotriva unei mentalități de a câștiga cu orice preț și voia ca băieții să folosească presiunea socială pentru a-și înmuia unul altuia criticile. Sportivii și sporturile în echipă ne dau ocazia de a preda empatia într-o situație în care băieții sunt foarte motivați s-o

învețe. Oricine s-a îndoit vreodată de natura empatică a băieților trebuie să fie martorul genului de grijă, camaraderie și loialitate de care băieții dau dovadă într-o împrejurare sportivă – în fața unei înfrângeri sau accidentări, precum și în extazul victoriei.

5. Folosiți disciplina ca să formați caracterul și conștiința, nu dușmani.

Mai devreme sau mai târziu, fiecare băiat intră în bucluc, fie ca urmare a impulsivității sale, a nivelului de activitate sau pur și simplu pentru că e uman: e o parte normală din maturizare. Ceea ce se întâmplă băieților ca și consecință disciplinară îi va forma baza morală a comportamentului său ulterior. Noi credem că băieții au nevoie de o disciplinare clară și consistentă, nu aspră. Cea mai bună disciplină e construită pe dragostea copilului față de adulți și pe dorința lui de a face pe plac. Dacă acel impuls este respectat și cultivat, atunci copiii vor continua să fie accesibili din punct de vedere psihologic prin dragostea și respectul lor. Dacă sunt umiliți în mod nejustificat, pedepsiți cu asprime sau se confruntă cu furia excesivă a adulților, ei vor începe să reacționeze la autoritate cu furie în loc de dorința de a se descurca mai bine.

Adevărul este că acei copii care sunt corect disciplinați la vârste fragede – adică bine îndrumați și nu pedepsiți – au nevoie de disciplinare din ce în ce mai puțină pe măsură ce cresc. În munca noastră cu băieții cu probleme, vedem deseori efectele disciplinării aspre și anume cicatricele emoționale de durată și probleme și mai mari. Mai știm tot din munca noastră cu băieții că până și cei mai experimentați „zurbagii" pot găsi inspirație în disciplinarea care constă în îndrumare sinceră și empatie.

Ascultați vorbele lui Alex, un băiat de clasa a opta care a fost vorbitor la festivitatea de absolvire a unei mici școli primare particulare din Middleburg, Virginia. În primii lui ani, Alex a

fost unul dintre vizitatorii constanți ai biroului directorului, un băiat cu predilecție pentru comportamentul impulsiv și deranjant.

– Eu am fost mereu cel... să-i zicem „unic", spune Alex. Eram diferit: îmi plăcea să joc alte jocuri, să mă uit la alte emisiuni de televiziune și aveam alte preocupări. Dar asta era în regulă, eu mă simțeam bine. A existat o singură persoană care m-a înțeles și mi-a susținut diferitele interese și viziuni, a continuat el, referindu-se la directorul școlii, domnul Gilford, care părea să mă cunoască dinainte de a veni la școală în prima zi.

Alex a rememorat o zi din clasa întâi când a fost trimis în biroul domnului Gilford.

– În timp ce mergeam pe coridor spre biroul lui pentru prima dată, simțeam că parcă urc dealul Golgotei, întrebându-mă „Ce-mi va face?". Când m-am așezat, primul lucru pe care mi l-a spus a fost: „Hei, bună, Alex. Cum a fost ziua ta până acum?". Asta m-a speriat din două motive. Primul a fost că era calm, amabil și prietenos. Al doilea a fost exact ceea ce a spus. Credeam că o să reacționeze ca un nebun! Am încheiat întrevederea cu o conversație relaxată și plăcută și nu cu o condamnare.

Iată un băiat care, la șapte ani după întâmplare, își amintește că *nu* s-a țipat la el, își amintește cum *nu* a fost pedepsit. Discursul lui e o măsură pentru cât de mult se așteaptă un băiat la pedepse și cât de mult îi poate transforma pe cei mai mulți dintre ei un dialog rezonabil.

6. Oferiți-le un model de maturitate masculină în care e prezent atașamentul emoțional.

Băieții imită ceea ce văd. Dacă ceea ce văd e distanță emoțională, precauție și răceală între bărbați, ei cresc și imită acel comportament. Deși în Statele Unite e ceva rar, în alte culturi e ceva des întâlnit ca bărbații să-și exprime afecțiunea fizică, atât în privat, cât și în public. Cunoaștem un bărbat care întotdeauna își întâmpina prietenul cu o îmbrățișare și scena

asta s-a desfășurat în prezența fiului său an după an, însă efectul ei asupra băiatului nu a fost imediat. Fiul, la fel ca mulți alți băieți, a trecut printr-o perioadă în adolescență când nu voia să atingă sau să fie atins de niciun adult, nici de tatăl lui, nici de nimeni altcineva. Dar acum, la douăzeci și ceva de ani, își îmbrățișează atât tatăl ,cât și pe prietenul acestuia, ori de câte ori au ocazia să se întâlnească. Ce învață băieții atunci când nu văd bărbați cu prietenii apropiate, când nu există modele vizibile de intimitate în viața unui bărbat în afară de cele împărtășite cu soția?

În experiența noastră de terapeuți, am văzut mulți bărbați dornici de compania altor bărbați și așa au fost încă din liceu sau de la terminarea facultății. Mulți bărbați nu știu cum să inițieze sau să mențină prietenii semnificative; prea mulți bărbați nu știu cum să se deschidă în fața altor bărbați. Avem un prieten care e psihiatru în Chicago și care obișnuia să joace golf cu încă patru prieteni, în mod regulat, de peste douăzeci de ani. Deși petreceau multe ore împreună în fiecare săptămână, ei nu-și împărtășeau prea multe unul altuia despre viața lor personală. Într-o zi a venit acasă pentru a-și lua crosele de golf și soția lui i-a spus:

– A sunat Joe și a zis că s-ar putea să nu vină la golf azi.

– De ce nu? a întrebat psihiatrul.

– Păi, divorțează și din cauza aranjamentelor financiare, e posibil să nu-și permită să mai plătească taxa de membru la club.

Consternat, prietenul nostru a răspuns:

– Divorțează? Habar nu aveam!

Chiar dacă suntem de părere că prietenia masculină nu poate fi măsurată în cât de mult sau de puțin își împărtășesc prietenii problemele personale, este totuși trist când un bărbat nu le poate spune tovarășilor săi de golf, pe care îi cunoaște de peste douăzeci de ani, că are probleme serioase în căsnicie.

În viețile băieților noștri trebuie să rezolvăm chestiunea singurătății masculine. Băieții trebuie încurajați să inițieze prietenii, să le mențină și să resimtă conflictele care apar în prietenia masculină din cauza nivelurilor diferite de abilități sportive, din cauza tachinării și a concurenței pentru atenția fetelor. Prea des, băieților le lipsesc atât resursele, cât și voința de a rezolva aceste conflicte și de a menține prieteniile.

Când vorbim cu mamele și cu alte femei despre nevoia băieților de a avea un model de maturitate masculină în care e prezent atașamentul emoțional, deseori ne râd în față. Cum arată asta la un bărbat, vor ele să știe. Și cum ar putea ele să contribuie, în calitate de femei?

Mai întâi, încurajați și sprijiniți aceste prietenii. Apoi recunoașteți și acceptați că prieteniile bărbaților nu arată întotdeauna așa cum v-ați aștepta sau ați vrea să arate și asta se întâmplă deoarece unele dintre relațiile de afecțiune ale bărbaților nu sunt atât de apropiate sau de trainice și sunt prea infectate de competitivitate în comparație cu relațiile de prietenie de care se bucură femeile și multe dintre ele sunt pur și simplu diferite de ale voastre.

O colegă de-a noastră era ferm convinsă că prieteniile fetelor sunt mai bune decât ale băieților. A trebuit să reevalueze aceste ipoteze într-o zi când a privit patru băieți pescuind la un iaz din apropiere. În timp ce ea făcea plajă, îi privea pe băieții care stăteau acolo, aproape umăr la umăr și pescuiau de două sau trei ore fără să-și vorbească prea mult. Cu siguranță nu purtau o conversație susținută. Dar după ce i-a privit o vreme, a ajuns să-și dea seama că era o apropiere foarte mare între acei băieți – și între mulți băieți și între mulți bărbați – care trece dincolo de conversație. A văzut cât de intimi erau acei băieți fără conversație, cât de demnă de încredere era tăcerea dintre ei. Iubeau să se afle unul în prezența celuilalt și asta era tot ce conta.

Majoritatea băieților adoră să fie în prezența bărbaților. Le place să-și privească tații, le place să fie ca ei și să se joace cu ei. Dar mai au nevoie și ca, din când în când, aceștia să le vorbească despre apropiere și asta poate fi greu pentru tați. Sunt atât de mulți bărbați care ne spun că, în copilărie, nu și-au auzit niciodată tații spunând „te iubesc". Așa că uneori lucrurile astea trebuie aranjate.

Programe „Eu și tati" de tipul celor sponsorizate periodic de școli, de congregațiile religioase și de centrele de agrement comunitar oferă un model nemaipomenit. Aceste programe pot varia de la cel mai banal eveniment de grădiniță la aventuri sofisticate în călătorii sau la refugii spirituale pentru fii adulți și tații lor, dar cele mai bune au același numitor comun important: creează timp pentru ca tatăl și fiul să fie împreună. Îi pun pe cei doi într-o situație care îl dă jos pe tati de pe scaunul directorial și îi face pe tată și fiu parteneri, în schimb. Aceste programe includ și program de voie în care se pot plimba sau pot explora, dar și timp pentru activități organizate care sunt menite să ajute la întărirea legăturii – nu a competitivității sau a conflictelor – dintre tată și fiu. Când vedem tați și fii la aceste programe, cel mai des fiii strălucesc de încântare că primesc de la tatăl lor atenție completă și lipsită de critică și vedem și cât de recunoscători sunt tații că au această ocazie organizată, susținută de a fi în acest fel cu fiii lor. Este superb, iar faptul că e un eveniment plănuit nu-i fură din frumusețe. Experiența conectării emoționale este autentică și îl modelează pe băiat într-un mod autentic.

7. Învățați-i pe băieți că sunt mai multe feluri de a fi bărbat.

Pe parcursul anilor de muncă la două școli de băieți, Școala Belmont Hill și Școala Saint Sebastian, au fost mulți băieți care au venit în cabinetele noastre, s-au așezat și au spus: „Eu nu sunt chiar un băiat de Saint Sebastian's/Belmot Hill". Faptul că un băiat trebuie să înceapă o ședință prin a anunța că e

diferit sau sensibil sau nu e așa atletic ca idealul ne întristează, pentru că asta înseamnă că se măsoară pe el însuși contra unui standard de bărbăție idealizată. Foarte puțini băieți sau bărbați sunt înalți, chipeși, atletici, au succes la femei, sunt permanent virili și neînfricați din punct de vedere fizic. Dacă, așa cum spune Mary Pipher, autoarea cărții *Reviving Ophelia*, cultura noastră este toxică pentru fete pentru că le învață că există o singură definiție pentru frumusețea feminină – și asta le împinge pe fete către diete, tulburări alimentare și o stimă de sine scăzută – atunci trebuie să re-examinăm mesajele pe care le transmitem fetelor. Aceasta este marea realizare a cercetărilor din ultimii douăzeci și cinci de ani, axate pe punctele de stres din viețile fetelor. Dar și băieții suferă de o definiție prea îngustă a masculinității și este timpul să re-examinăm și acel mesaj.

Un profesor iubitor și bun de școală gimnazială pe care îl cunoaștem ne-a împărtășit următoarele:

– Pe tot parcursul copilăriei te întrebi dacă o să fii bărbat sau nu. Apoi, după ce ai ajuns bărbat, îți petreci tot restul vieții întrebându-te dacă *ei* cred că ai reușit. Marele imposibil. Putem mai mult de atât.

Uneori, cheia spre inima unui băiat este pur și simplu ca un bărbat să își comunice propriul interes pasional pentru un subiect. Un profesor de liceu ne-a spus:

– Sunt atât de mulți băieți care vin la orele mele urând poezia. Nu vor să aibă nimic de-a face cu ea. Dar când le arăt că poezia are sens pentru mine, unii dintre ei încep să o accepte și chiar s-o iubească.

Trebuie să fie ceva pentru oricine.

Trebuie să îi învățăm pe băieți că există multe moduri de a deveni bărbat; că există multe moduri de a fi curajos, un tată bun, de a fi iubitor, puternic și de succes. Trebuie să le acceptăm băieților creativitatea lor naturală și capacitatea de a-și asuma riscuri, energia și îndrăzneala. Trebuie să lăudăm

artistul, animatorul, misionarul, atletul, soldatul, infirmierul, proprietarul de magazin și marinarul care navighează în jurul lumii, profesorul și directorul executiv. Există multe moduri în care un băiat își poate aduce contribuția în viață.

Băieții noștri vor crește și vor avea mărimi diferite, vor avea abilități diferite și vor face o varietate largă de lucruri. Nu trebuie să privim cu dispreț ceea ce ei ne oferă; nu trebuie să îi facem să simtă că nu se ridică la înălțime, că le ignorăm contribuțiile. Trebuie să cerem mult de la ei, din punct de vedere moral și spiritual, și trebuie să-i susținem în eforturile lor de a ne face pe plac. Și dacă încearcă să ne facă pe plac, atunci trebuie să le transmitem că nu sunt o dezamăgire pentru noi. Singurul lucru care va face din maturizarea fiilor noștri un proces psihologic sigur este să știe că îi apreciem, că îi iubim și că avem toată încrederea că vor crește, în mod natural, să devină bărbați buni.

Personalitatea și filozofia umană sunt formate în urma unor experiențe repetate, uneori minuscule. De asta mulți oameni, dacă vor să fie ajutați de terapie, trebuie să facă terapie pe o perioadă lungă de timp. Problemele lor nu sunt de ieri de azi, ci s-au format în timp.

Băieții ajung la aceste concluzii despre cum ar trebui să fie, ce înseamnă bărbăția și dacă sunt sau nu băieți buni și valoroși ca rezultat al sutelor sau chiar sutelor de mii de momente în care aud, observă și reacționează la mesajele care le transmit ce anume transformă un băiat în bărbat. Cea mai mare parte din ce văd și aud e dureroasă și distorsionată; cea mai mare parte din ce trăiesc îi face să vrea să-și ascundă eurile adevărate și să arate lumii numai eul lor convențional și acceptabil, pentru ca societatea să nu fie scandalizată de ei și nici să nu-i atace.

Singurul mod prin care poți schimba un băiat este să-i oferi experiențe puternice care să i se adreseze vieții lui interioare, care să i se adreseze sufletului și să-i comunice că are dreptul să trăiască toate experiențele umane posibile. Acea permisiune este acordată băieților de către profesori, de către părinți, de către preoți, de către unchi și mătuși. Și ei fac asta atunci când îi confirmă unui băiat că vulnerabilitatea lui e umană și acceptabilă. Odată ce ai înțeles că a fi om înseamnă să fii vulnerabil – indiferent că ești băiat sau fată – atunci poți evolua să fii curajos, încrezător și productiv pe o fundație solidă. Nu trebuie să-ți ascunzi vulnerabilitatea de tine însuți, așa că nu ești profund înspăimântat sau fragil.

În toți anii noștri ca terapeuți, nu am întâlnit niciodată un băiat care să nu tânjească după dragostea părinților săi și acceptarea altora și care nu s-a simțit schilodit de absența lor sau izbăvit de prezența lor permanentă. Băieții puternici și sănătoși devin așa în urma acceptării lor și a recunoașterii umanității lor. Toți avem ocazia de a face asta în fiecare zi, de fiecare dată când suntem în prezența unui băiat și avem ocazia de a-i spune: „Te recunosc. Ești un băiat – plin de viață, plin de vise, plin de sentimente".

MULȚUMIRI

Dan

Ideea acestei cărți a venit dintr-o discuție pe care am avut-o cu soția mea, Catalina Arboleda, care este un psiholog clinician extraordinar și cu prietena noastră, Mary Challinor care lucrează cu Josh Horwitz la editura Living Planet. Le mulțumesc Catalinei și lui Mary că m-au încurajat să scriu această carte. Trebuie de asemenea să apreciez eforturile celor doi studenți la doctorat de la catedra de psihologie a universității Harvard care mi-au fost asistenți de cercetare capabili. Eric Petersen a fost de mare ajutor în identificarea studiilor științifice și tot el m-a ajutat să mă gândesc la chestiunile biologice și antropologice legate de băieți. Exuberanta Sara Mednick a cercetat bibliotecile de la Harvard, a condus și a transcris interviuri și m-a îndreptat spre surse științifice pe care altminteri le-aș fi ratat. În etapele finalizării lucrării, Olawunmni Mobolade, o studentă la Harvard, ne-a ajutat cu documentarea. Le mulțumesc colegilor mei de la Project for Human Development in Chicago Neighborhoods, în special lui Tony Earls și lui Steve Buka pentru sprijinul acordat la scrierea acestei cărți. Am beneficiat de conversații cu privire la băieți cu doi dintre cei mai experimentați și capabili învățători de școală publică: fratele meu, Tim, și soția lui, Jane. Mulți profesori și administratori de la școala St. Sebastian mi-au modelat gândirea pe parcursul anilor. Nu le pot mulțumi tuturor, dar aș vrea să-i pe menționez pe Jerry Ward, Alden Mauck, Charlie Riepe, Mike Lajoie, Leslie Altman, Jean Lynch, Morris Kittler, Michael Nerbone, Pat Colton și Bill Burke. În afară de aportul ei profesional, care a inclus multe conversații despre multiplele ciorne ale acestei cărți, trebuie să recunosc rolul Catalinei Arboleda de soție răbdătoare și mama dragilor noștri copii, Julia și Diana, cărora le datorez multă recunoștință că m-au suportat în timp ce am lucrat la carte. Îi mai datorez mulțumiri Dianei pentru că mi-a împărtășit din gândurile ei cu privire la experiența cu băieții și pentru că mi-a permis să-i folosesc prețioasa ei ascuțitoare de creioane marca Rosetta Stone.

Michael

Am beneficiat de înțelepciunea elevilor, părinților și cadrelor didactice din multe școli. Cu toate astea, aș vrea să mulțumesc în special unui grup de cinci școli comunitare, una de băieți și patru mixte, cu care am avut relații speciale pe parcursul anilor: lui Rick Melvoin, director, și administratorilor și cadrelor didactice de la Liceul Belmont din Belmon, Massachusetts; lui Cathy Gately și personalului de la Școala Charles River din Dover, Massachusetts; lui Betty Brown și cadrelor didactice de la Școala Langley din McLean, Virginia; lui Tom Northrup, personalului și comunității Școlii Hill din Middleburg, Virginia; lui Catherine Peterson și personalului de la școala Capitol Hill Day din Washington, D.C. Am beneficiat în urma relațiilor avute cu mediul școlar independent care mi-au parvenit în urma colaborării cu Peter Relic, Linda Gibbs și Kathleen Johnson de la Asociația Națională a Școlilor Independente. Am fost influențat de lucrările lui Rochard Hawley și Tony Jarvis și de articolele Coaliției Școlilor de Băieți.

Îmi vine natural să vorbesc în public; mult mai greu îmi e să scriu. Dragul meu prieten, Ned Hallowell și draga mea verișoară, Bonnie Bryant Hiller, ambii autori de succes în domeniul lor, m-au încurajat timp de mulți ani să scriu o carte. Apreciez imboldul pe care mi l-au dat. Vreau să-i mulțumesc lui Catherine O'Neill Grace, lui Dick Barbieri și lui Michael Brosnan că m-au susținut să scriu eseurile care au condus la această carte. Larry Cohen, Ph.D, scriitor înțelept și psiholog experimentat, a făcut muncă de cercetare pentru mine și mi-a oferit opinia sa despre multe dintre gândurile mele în etapele lor inițiale. Michelle Anthony, Tom Needham și Ann Northrup au citit ciorne inițiale ale cărții și au făcut comentarii ajutătoare. Pe parcursul acestui întreg demers, am avut parte de sprijinul generos al familiei mele largi, în special al lui Amy și Peter Thompson. Și în tot acest proces dificil am beneficiat de dragostea, de fermitatea și de părerile valoroase ale soției mele, Theresa McNally. Ea și copiii mei, Joanna și Will, au făcut, fără să se plângă, multe sacrificii pe care trebuie să le facă familia unui autor. Nu le pot mulțumi îndeajuns. Joanna a frunzărit manuscrisul cărții și a declarat: „Eu nu sunt menționată nicăieri!". Asta așa e, aceasta este o carte despre băieți, dar ex-

perienţa mea de soţ şi de tată al unui băiat şi al unei fete e omniprezentă în această carte.

Mai există cinci oameni cărora am vrea să le mulţumim împreună. Agentei noastre, Gail Ross, care a fost o sursă inepuizabilă de înţelepciune, experienţă şi stil. Nu ne putem imagina un însoţitor mai plăcut şi mai versat care să ne conducă prin labirintul lumii editoriale din New York. Am vrea să îi mulţumim editorului nostru perspicace, Ginny Faber, pentru că şi-a pus încrederea în ideile noastre şi apoi, prin continuele ei provocări şi întrebări, ne-a forţat să le exprimăm mai bine. O carte de asemenea anvergură scrisă de doi autori a prezentat o mulţime de dificultăţi de editare. Ginny a fost cu mult mai dedicată decât îi cerea meseria şi căldura şi umorul ei au fost un antidot eficient pentru simptomele legate de stres care însoţesc scrierea unei cărţi. Asistentul ei, Jason Zuzga, a fost un tovarăş încântător şi extrem de competent, mai ales în ultimele etape de verificare a bibliografiei. Am profitat foarte mult şi de perspectiva lui ca cititor. Teresa Barker e o ziaristă şi scriitoare extraordinară. Ea a avut sarcina deloc uşoară de a potrivi stilurile noastre diferite de scris şi s-a dedicat cu tot sufletul acestei îndeletniciri. Nivelul ei de profesionalism ne-a inspirat şi a fost crucial în rezolvarea unor conflicte. Ba mai mult, perspectivele convingătoare ale Teresei şi ale lui Ginny în calitate de mame de băieţi au făcut această carte să fie şi mai bună. Josh Horwitz de la editura Living Planet trebuie menţionat pentru ajutorul lui valoros de la fiecare etapă de dezvoltare a cărţii. Cu alte cuvinte, fără el această carte n-ar fi putut fi scrisă.

În cele din urmă şi cel mai important, vrem să le mulţumim tuturor băieţilor cu care am lucrat în decursul carierelor noastre profesionale. Sperăm că le-am reprezentat cu fidelitate lecţiile pe care aceştia ni le-au predat.

Note

Capitolul unu. Drumul pe care nu l-am ales

1. Munca lui Carroll Izard şi a colegilor săi ne-a influenţat într-o mare măsură gândirea pe acest subiect. Ei au subliniat câteva dintre cele mai importante aspecte de dezvoltare ale conştienţei emoţionale şi au arătat cum lipsa acestei conştienţe poate duce la o disfuncţie a relaţiilor sociale normale. De exemplu, „deficitele de înţelegere a exprimărilor şi a experienţei emoţionale pot contribui la apariţia deficienţelor de dezvoltare în comportamentul social adaptativ şi la apariţia unor probleme comportamentale". Din articolul „Emotion Knowledge, Social Competence, and Behavior Problems in Disadvantaged Children" de C. Izard, D. Schultz şi B. P. Ackerman (lucrare prezentată la întâlnirea bianuală a Societăţii pentru Cercetare în domeniul dezvoltării copiilor, Washington, DC, aprilie 1997), p. 4.

2. Pentru o discuţie excelentă cu privire la felul în care băieţii trec de la a fi reactivi emoţional ca sugari la inexpresivi emoţional în adolescenţă, consultaţi capitolul „Gender, Emotional Expression, and Parent-Child Boundaries", L. R. Brody, în cartea *Emotion: Interdisciplinary Perspectives*, ed. R.D. Kavanaugh, B. Zimmerberg şi S. Fein (Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum, 1997), pp. 139-70. De exemplu, ea aduce în discuţie un studiu în care s-au folosit evaluatori adulţi care au fost greşit informaţi cu privire la sexul bebeluşului şi în care bebeluşii băieţi au fost evaluaţi ca fiind mai expresivi din punctul de vedere al emoţiilor. Ea scrie: „pare să fie o schimbare în dezvoltare în care, pe măsură ce înaintează în vârstă, bărbaţii au o expresivitate facială mai redusă, pe când la femei aceasta creşte... [Asta se întâmplă deoarece] socializarea emoţiilor sub influenţa ambilor părinţi şi a colegilor diferă la băieţi şi la fete" (p. 140).

3. Aceşti autori sunt preocupaţi de modul în care se dezvoltă sentimentele de empatie. Ei disting între sentimentele de simpatie, care duc, de obicei, la încercarea de a ajuta sau de a consola o persoană aflată în suferinţă, şi sentimentele de disconfort personal, în care disconfortul altcuiva supără şi determină persoana să evite situaţia cauzatoare de disconfort. Ei cred că abilitatea unei persoane de a simpatiza sau de a se simţi inconfortabil poate fi legată de capacitatea ei de a-şi regla excitarea emoţională. Rezultatele lor au oferit şi mai multe dovezi în acest sens: „Băieţii care reacţionau la suferinţa cuiva făcând ceva aveau tendinţa de a-şi arăta mai des disconfortul personal. Băieţii care erau mai puţin echilibraţi aveau tendinţa de a scăpa de sugarul care

plângea închizând difuzorul... Astfel băieții care păreau mai echilibrați erau mai înclinați să consoleze sugarul decât cei care erau mai puțin echilibrați" (1689) R. A. Fabes, N. Eisenberg, M. Karbon, D. Troyer și G. Switzer, „The Relations of Children's Emotion Regulation to Their Vicarious Emotional Responses and Comforting Behaviors", *Child Development*, nr 65 (1994): 1678-93.

4. O temă foarte interesantă de cercetare a efectelor mediului asupra creierului abordează felul în care stresul prelungit afectează hipocampusul, o structură a creierului implicată atât în reglarea stresului, cât și în memorie. Într-o revizuire a cercetărilor cu privire la aspectele distructive și protectoare ale steroizilor suprarenali asupra sistemului nervos central (SNC), McEwen și colegii săi (B. S. McEwen, J. Angulo, H. Cameron, H. M. Chao, D. Daniels și alții, „Paradoxical Effects of Adrenal Steroids on the Brain: Protection versus Degeneration", *Biological Psychiatry*, nr. 31 [1992], p. 177-99) au remarcat că hipocampusul, spre deosebire de alte structuri ale creierului, e în mare pericol să fie vătămat de steroizii suprarenali declanșați de stres, conținând cel mai mare număr de situsuri de legare a corticosteroizilor din creier. Un efect al acestor vătămări este acela de a minimaliza capacitatea hipocampusului de a regla răspunsul la stres prin axa hipofiză-glandă pituitară-glandă suprarenală (HPR). La șobolanii cu hipocampus afectat, există tendința ca axa HPR să secrete în exces steroizi în cazul unui stres moderat și să se calmeze mult mai încet după ce stresul a trecut (R. Sapolsky, L. Krey și B. S. McEwen, „The Neuroendocrinology of Stress and Aging: The Glucocorticoid Cascade Hypothesis", *Endocrinology Review* nr 7 [1986]: p. 284-301). Disfuncția de memorie este o manifestare clasică neuropsihologică a vătămărilor hipocampusului, iar cercetările au relevat atât deficite de memorie vizuale și spațiale cât și de vorbire (consultați „Rate of Maturation of the Hippocampus and the Developmental Progression of Children's Performance on the Delayed Non-Matching to Sample and Visual Paired Comparison Tasks", de A. Diamond, în *Annals of the New York Academy of Science* nr 608 [1990]: p. 394-426; și „Memory for Spatial Locations, Motor Responses, and Objects: Triple Dissociation among the Hippocampus, Caudate Nucleus, and Extrastriate Visual Cortex", de R. P. Kesner, B. L. Bolland și M. Dakis, în *Experimental Brain Research* 93 [1993], p. 462-70). Un exemplu real al acestei teorii a fost prezentat într-un studiu important care făcea legătura dintre sindromul de stres post-traumatic, vătămarea hipocampusului și disfuncțiile de memorie pe un eșantion de veterani de război (J. D. Bremmer, P. Randall, T. M. Scott, R. A. Bronen, J. P. Sebyl și alții, „MRI-Based Measurement of Hippocampal Volume in Patients with Combat-Related Post-traumatic Stress Disorder", *American Journal of Psychiatry* nr 152 [1995], p. 973-81).

5. Există destul de multă bibliografie pe acest subiect și cea mai multă este inspirată din lucrările seminale ale Eleanorei Maccoby și Carol Jacklin în *The Psychology of Sex Differences* (Stanford, CA: Stanford University Press, 1974). Două surse generale mai recente sunt: D. Blum, *Sex on the Brain: The Biological Differences Between Men and Women* (New York: Viking, 1994) și E. E. Maccoby, *The Two Sexes: Growing Up Apart, Coming Together* (Cambridge, MA: Belknap Press of Harvard University Press, 1998). Găsiți bibliografia referitoare la diferențele specifice dintre sexe la notele de la capitolul al doilea.

6. Idee preluată din „Gender Differences in Mathematics Performance: A Metaanalysis", de J. Shibley, E. F. Hyde și S. J. Lamon, în *Psychological Bulletin* nr 107 (1990), p. 139-55.

7. Aceasta este din capitolul „Agresivitatea fizică masculină, dominanța socială și nivelele de testosteron la pubertate: din perspectiva dezvoltării", de R.E. Tremblay, B. Schaal, B. Boulerice, L. Arseneault, R. Soussignan și D. Perusse, în cartea *Biosocial Bases of Violence*, editori A. Raine, P.A. Brennan, D.P. Farrington și A. S. Mednick (New York: Plenum Press, 1997), p. 271-91, 274. Consultați și „The Influence of Testosterone on Human Aggression", de J. Archer, în *British Journal of Psychology* nr 82 (1191): p. 1-28. Archer scrie: „Deși s-a stabilit că la o gamă largă de grupe de vertebrate, testosteronul facilitează agresivitatea, există dovezi puține sau neconcludente că acest lucru e valabil la primate" (3). Și mai departe, „Studiile experimentale efectuate pe șoareci și pe porumbei au demonstrat că experiența anterioară cu luptele a masculului poate depăși manipulările nivelelor de testosteron. Prin urmare, chiar și la păsări și la rozătoare trebuie luată în calcul experiența socială atunci când se calculează influența testosteronului asupra agresivității" (2). În cele din urmă, „putem concluziona, așadar, că cea mai mare parte din dovezile limitate cu privire la o posibilă influență a androgenilor asupra agresivității la oameni este negativă" (5).

8. Este vorba de optsprezece băieți foarte agresivi, la prepubertate, care au fost internați la secția de copii a Centrului psihiatric pentru copii din Bronx, pentru comportament violent și imposibil de gestionat. Toți aveau un istoric de mai mult de șase luni de comportamente continue extrem de agresive și opoziționale. Majoritatea folosiseră arme pentru a-și ataca membrii familiei sau colegii și o parte dintre ei încercaseră să-și rănească grav frații sugari. Nu s-au putut găsi diferențe în cantitatea de testosteron (niciunul dintre copii nu avea valori în afara limitei normale sau niveluri diferite de cele ale unor copii obișnuiți), ci autorii au remarcat că majoritatea copiilor aveau un istoric anterior de abuz și neglijare. Autorii scriu: „În ceea ce privește influențele hormonale, este

posibil să considerăm nivelurile ridicate de testosteron care au fost raportate la adolescenții și adulții agresivi ca *efectele* și nu cauzele comportamentului agresiv" (1221) și „descoperirile sugerează pur și simplu că trebuie avută mare grijă atunci când se trag concluzii despre cauzalitate (sau determinare biologică) din studiile pe adulți care să lege testosteronul de comportamentul uman agresiv (1222). „Testosterone and Aggression in Children", de J. N. Constantino, D. Grosz, P. Saenger, D. W. Chandler, R. Nandi și F. J. Earls, în *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry* nr 32 (1993): p. 1217-22

9. Există multe cărți și articole despre influențele culturale asupra comportamentului agresiv. Cele care ne-au influențat cel mai mult gândirea sunt: *Never in Anger: Portrait of an Eskimo Family* de J. L. Briggs (Cambridge, MA: Harvard University Press, 1970); „Intercommunity Differences in Aggression among Zapotec Children", de D. P. Fry, în *Child Development* nr 59 (1998): p. 1008-19; „Surrendered Men: Peaceable Enclaves in the Post Enlightenment West", de R.K. Denton, în *The Anthropology of Peace and Nonviolence*, editori L. E. Sponsel și T. Gregor (Londra: Lynne Rienner, 1994), p. 69-108; „Ghosts and Witches: The Psychocultural Dynamics of Semoi Peacefulness", de C. A. Robarchek, în *The Anthropology of Peace and Nonviolence*, editori L. E. Sponsel și T. Gregor (Londra: Lynne Rienner, 1994), p. 183-96; și „The Politics of Non-Aggression", de C. M. Turnbull, în cartea *Learning Non-Aggression: The Experience of Non-Literate Societies*, editor A. Monagu (New York: Oxford University Press, 1978), p. 161-221.

10. Există numeroase publicații bazate pe acest studiu. Două din cele care ne influențează gândirea sunt acestea: *Individual, Family, and Community Factors Modifying Male Adolescents' Risk Behavior „Trajectory"* de J. H. Pleck, F. L. Sonenstein, L. C. Ku și L. C. Burbridge (Washington, DC: Urban Institute, 1996); „Masculinity Ideology: Its Impact on Adolescent Males' Heterosexual Relationships", de J. H. Pleck, F. L. Sonenstein și L. C. Ku, în *Journal of Social Issues* nr 49 (1993), p. 11-29. Pentru mai multe publicații, consultați website-ul al Institutului Urban: http// www.urban.org/.

11. Această chestiune este discutată în studiul lui M. E. Lamb, R. D. Ketterlinus și M. P. Fracasso, „Parent Child Relationships" în *Developmental Psychology: An Advanced Textbook*, ed. a treia, editori M. H. Bornstein și M. E. Lamb (Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum, 1992), p. 465-518. De exemplu, părinții (mai ales tații) își descriu fiii folosind termeni precum *robust, chipeș și puternic*, iar fiicele cu adjective precum *gingașă, drăguță și fragilă* (492).

12. Aceste chestiuni sunt discutate în articolul „Socialization of Preschoolers' Emotion Understanding" de S. Denham, D. Zoller și E. A. Couchoud, publicat în *Developmental Psychology*, nr 30 (1994): p. 928-36; în articolul „The Development of Children's Moral Sensibility: Individual Differences and Emotion Understanding" de J. Dunn, J. R. Brown și M. Maguire, în *Developmental Psychology* nr 31 (1995): p 649-59; și în „Family Talk about Feeling States and Children's Later Understanding of Others' Emotions" de J. Dunn, J. R. Brown și L. Beardsall, în *Developmental Psychology* nr 27 (1991): p. 448-55. O meta-analiză recentă, adică o analiză statistică a rezultatelor unui grup mare de studii pe același subiect, relevă două descoperiri interesante: mamele vorbeau mai mult și foloseau discursuri mai suportive cu fetele decât cu băieții. În plus, discuția mamelor cu fiii era mai directă și cu un conținut mai informativ decât cu fetele. C. Leaper, J. Anderson și P. Sanders, „Moderators of Gender Effects of Parents' Talk with Their Children: A Meta-Analysis", în *Developmental Psychology* nr 43 (1998), p. 3-27.

13. Această idee e din articolul „Labels And Explanations in Mother-Child Emotion Talk: Age and Gender Differentiation" de C. A. Cervantes și M. A. Callanan, în *Developmental Psychology* nr 34 (1998): p. 88-98. În acest studiu, optzeci și patru de copii de doi, trei și patru ani au fost studiați împreună cu mamele lor într-o sesiune comună de spus povești. Cercetătorii au pus la îndemâna grupurilor o casă de păpuși și niște omuleți de plastic și li s-a spus să interpreteze o poveste care are patru trăsături: părinții pleacă și lasă copiii cu alt îngrijitor, tatăl cade jos și se rănește, se pierde câinele și părinții se întorc. Cercetătorii erau interesați în câte cuvinte emoționale vor folosi mamele și copiii și dacă acestea vor fi etichete („E trist") sau explicații („E trist pentru că și-a pierdut câinele"). Studii anterioare au dovedit că există o legătură directă între frecvența conversației emoționale dintre părinte și copil și înțelegerea ulterioară a emoțiilor. De asemenea, studii anterioare au demonstrat că mamele folosesc etichetarea mai mult cu fetele și explicația mai mult cu băieții. Acest lucru a fost interpretat astfel: băieții sunt mai învățați să-și rezolve sau să-și controleze emoțiile („Băiatul e trist pentru că și-a pierdut câinele; haide să-l găsim"). La polul opus, prin faptul că subliniază referințe directe la stările emoționale, este posibil ca mamele să își încurajeze fetele să se concentreze pe stările emoționale în sine și să le orienteze spre o abordare interpersonală care implică sensibilitate emoțională. La fel ca în studiile anterioare, și aceste mame au folosit mai multe explicații emoționale cu băieții din toate grupele de vârstă. Iată un exemplu bun:

Mama (M) și fiul ei de trei ani (S)

M: Cum te simți cu privire la plecarea [părinților]?

S: Ăă, îi e frică.

M: Îi e frică? De ce anume îi e frică?

S: Nu i-e frică.

M: Nu i-e frică? Știe că Sam va avea mare grijă de el [cât părinții sunt plecați]?

S: [dă din cap aprobator]

Remarcați cum ea evită discuția despre frică și sentimentele lui cu privire la ea. Schimbă discuția oferind explicații. Aceste rezultate cu privire la calitatea discursului mamelor nu au putut fi justificate de locvacitatea, de competența lingvistică generală a copilului și nici de capacitatea copilului de a utiliza limbajul emoțional.

14. Această poveste este relatată în câteva rânduri din capitolul patru (versetele 2-16) din Cartea Genezei, care se termină cu „Și s-a dus Cain de la fața lui Dumnezeu și a locuit în ținutul Nod, la răsărit de Eden", Ediția Oxford a Bibliei (New York: Oxford University Press, 1976). O discuție detaliată despre această poveste puteți găsi în capitolul „Cain and Abel: The First Genocide", în cartea *Messengers of God: Biblical Portraits and Legends* de E. Weisel (New York: Random House, 1976), p. 37-68.

Capitolul doi: Spini printre trandafiri

1. Consultați articolul „Achievement in the First 2 Years of School: Patterns and Processes", de K. L. Alexander și D. R. Entwisle, în *Monographs of the Society for Research in Child Development*, nr 53, 2 (1988), foileton, 218.

2. Diane Halpern are o argumentație convingătoare a acestui lucru în articolul „Sex Differences in Intelligence: Implications for Education", în *American psychologist* nr 52 (1997): 1091-1102. Ea revizuiește literatura de specialitate și, deși găsește puține diferențe între fete și băieți în ceea ce privește inteligența, în loc să le discute ca parte din dezbaterea natură versus educație, ea adoptă un model psiho-bio-social în care sunt subliniate legăturile inextricabile dintre bazele biologice ale inteligenței și evenimentele înconjurătoare. Din articol: „o predispoziție de a învăța anumite comportamente și concepte mai ușor decât alții e determinată de experiențele de învățare anterioare, de procesele neurochimice care permit învățării să aibă loc (eliberarea de neurotransmițători) și de schimbarea care are loc ca răspuns la învățare, cum ar fi modificări în zone ale creierului care sunt active în timpul efectuării unei sarcini" (1092).

3. Aceste descoperiri sunt discutate în articolul „Early Vocabulary Growth: Relation to Language Input and Gender", de J. Huttenlocher, W. Haight, A. Bryk, M. Seltzer și alții, în *Developmental Psychology*, nr 27 (1991): p. 236-48; și în articolul „Prevalence of Reading Disability in Boys and Girls: Results of the Connecticut Longitudinal Study", de S. E. Shaywitz, B. A. Shaywitz, J. M. Fletcher și M. D. Excobar, din *Journal of the American Medical Association*, nr 264 (1990): p. 998-1002.

4. Diferențele dintre sexe în ceea ce privește nivelul de activitate sunt analizate de G. A. Kohnstamm în capitolul „Temperament in Childhood: Cross-cultural and Sex Differences", din cartea *Temperamentul în copilărie*, editori G. A. Kohnstamm, J. E Bates și M. K. Rothbart (New York: Wiley, 1989), p. 483-508 și de E. E. Maccoby în cartea ei, *The Two Sexes: Growing Up Apart, Coming Together* (Cambridge, MA: Belknap Press of Harvard University Press, 1998).

5. A existat o dezbatere recentă axată pe îndoiala că băieții chiar ar avea o prevalență mai mare a ADHD-ului decât fetele, mai ales tipul de ADHD cu deficit de atenție (adică, non-hiperactiv), dar când statisticile de prevalență includ doar tipul impulsiv-hiperactiv de ADHD, e clar că este mult mai întâlnit la băieți. Acest lucru este discutat într-un bilanț recent efectuat de E. A. Acia și K. C. Connors în articolul „Gender Differences in ADHD?" publicat în *Developmental and Behavioral Pediatrics*, nr 19 (1998): p. 77-83 și într-un studiu epidemiologic efectuat în Tennessee de M. L. Wolraich, J. N. Hannah, T. Y. Pinnock, A. Baumgaertel și T. Bown și intitulat „Comparison of Diagnostic Criteria for Attention-Deficit Hyperactivity Disorder in a County-Wide Sample", în *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*, nr 35 (1996): p. 319-24.

6. Acest lucru este discutat în „Infant Predictors of Inhibited and Uninhibited Profiles" de J. Kagan și N. Snidman, în *Psychological Science*, nr 2 (1991): p. 40-44.

7. Consultați J. M. Safer, W. Zito și L. Fine, „Increased Methylphenidate Usage for Attention Deficit Disorder in the 1990's", în *Pediatrics*, nr 98 (1996): p. 1084-88.

8. Criteriul oficial de diagnosticare a ADHD-ului poate fi găsit la Asociația Americană de Psihiatrie, în Manualul de diagnostic și statistică a bolilor mintale, ed. 4 (DSM-IV) (Washington, DC: Asociația Americană de Psihiatrie, 1994.) Consultați și cartea *Driven to Distraction* a lui N. Hallowell și J. Ratey (New York: Pantheon, 1994).

Capitolul trei: Prețul scump al disciplinei autoritare

1. În capitolul 11 din cartea *The Myth of Male Power: Why Men Are the Disposable Sex* (Londra: Fourth Estate, 1994), Warren Farrell își împărtășește perspectiva despre cum „sistemul protejează femeile", citând statistici ale departamentelor de justiție și adăugând că, în Carolina de Nord, condamnările pentru crime de gradul doi rezultă în 12,6 ani în plus de închisoare pentru bărbați și că aceste sentințe sunt mai mari chiar și când infracțiunea și istoricul infracțional sunt aceleași.

2. Preluat din Tabelul E întocmit de J. Austin, B. Krisberg, R. DeComo, S. Rudenstine și D. del Rosario, „Tineri arestați în anul fiscal 1993" (Washington, DC: Biroul de justiție și prevenire a delincvenței juvenile, 1995). Acest tabel arată că băieții sunt arestați în procente mult mai mari decât fetele pentru orice încălcare a legii. Pentru infracțiuni legate de droguri, sunt reținuți 37% dintre băieți spre deosebire de 26% dintre fete. Acest procent de 1,5 ori mai mare de arestare a băieților e valabil pentru toate infracțiunile (22% bărbați, 15% femei). E interesant de remarcat faptul că aceste diferențe sunt de aceeași magnitudine când vine vorba de cazurile de delincvență comise de albi și non-albi (17% pentru albi și 26% pentru non-albi).

3. Aceste date sunt extrase din rapoartele Biroului Național pentru Educație, al Biroului pentru drepturile civile și din raportul de conformitate cu drepturile civile al școlilor primare și gimnaziale, așa cum este discutat de J. Gregory în articolul „Three Strikes and They're Out: African-American Boys and American Schools' Responses to Misbehavior", din *International Journal of Adolescence and Youth*, nr 7 (1995), p. 25-34.

4. Poate că cel mai puternic critic al palmei la fund este Murray Strauss care a scris foarte mult despre efectele dăunătoare ale acestui tip de pedeapsă. Cartea lui, *Beating the Devil Out of Them: Corporal Punishment in American Families*, publicată în 1994 (New York: Lexington Books), enumeră problemele cauzate de palma la fund și de alte forme de pedeapsă corporală: risc crescut de depresie și sinucidere, infracționalitate, abuz de substanțe și angajarea în practici sexuale masochiste la maturitate. În carte, Strauss se raportează la rezultatele oferite de *National Family Violence Surveys* din 1975 și 1985, din care au fost extrase aceste statistici. În alt articol intitulat „Spanking by Parents and Subsequent Antisocial Behavior of Children", scris de M. A. Strauss, D. B. Sugerman și J. Giles-Sims și publicat în *Archives of Pediatrics and Adolescent Medicine*, nr. 151 (1997), p. 761-67, Strauss descrie o descreștere în predominanța pedepsei corporale din 1950 încoace, dar pretinde că, până și în ziua de azi, această practică este una obișnuită. Rezultatele unui studiu efectuat pe locuitorii din Ontario, Canada, au fost raportate

în articolul „Prevalence of Child Physical and Sexual Abuse in the Community", scris de H. L. MacMillan și alții și publicat în *Journal of the American Medical Association*, nr. 278 (1997), p. 131-35.

5. Preluat din raportul sociologului Phillip Davis care rezumă mai mult de trei sute de ore de observație la prima mână pe care el și studenții lui de nivel postuniversitar le-au făcut asupra „amenințărilor care apar în mod natural", în special în centrele comerciale mari, între 1989 și 1991. P.W. Davis, „Threats of Corporal Punishment as Verbal Aggression: A Naturalistic Study", în *Child Abuse and Neglect*, nr. 20 (1996), p. 289-304.

6. Preluat din articolul „Children's Misbehaviors and Parental Discipline Strategies in Abusive and Nonabusive Families", de P. K. Trickett și L. Kuczynski, în *Developmental Psychology*, nr 22 (1986), p. 115-23.

7. Această scrisoare a fost adresată rubricii „Întrebați-o pe Beth" și a fost publicată în *Boston Globe* pe 12 septembrie 1997 (D15). Autoarea rubricii i-a dat un sfat excelent acestei mame și a avertizat-o atât cu privire la inutilitatea țipatului la fiii ei, cât și cu privire la efectele dăunătoare ale acestui lucru.

8. Preluat din articolul „Parent-child Behavior in the Great Depression: Life Course and Inter-generational Influences", de G. H. Elder, J. K. Liker și C. E. Cross, în *Life-Span Development and Behavior*, nr. 6 (1984), p. 109-58.

9. Lucrările lui Grazyna Kochanska și ale lui Martin Hoffman ne-au influențat foarte puternic gândirea despre dezvoltarea conștiinței, inclusiv despre rolul diferitelor procese de memorie. Acest lucru este discutat în articolul „Disciplinarea și internalizarea" de M. L. Hoffman, în *Developmental Psychology*, nr 30 (1994): p. 26-28 și de G. Kochanska în „Către o sinteză între socializarea parentală și temperamentul copiilor în dezvoltarea conștiinței", în *Child Development*, nr 64 (1993), p. 325-47.

10. Din cartea *Delinquents on Delinquency* de A. P. Goldstein (Champaign, IL: Research Press, 1990), p. 38.

11. Preluat din articolul „Spanking in the Home and Children's Subsequent Aggression Toward Kindergarten Peers", de Z. Strassberg, K. A. Dodge, G. S. Petit și J. E. Bates, în *Development and Psychopathology*, nr 6 (1994), p. 445-61.

Capitolul patru: Cultura cruzimii

1. Există din ce în ce mai multă literatură de specialitate care tratează băieții care simt cele mai extreme efecte ale culturii cruzimii: cei care sunt, în mod sistematic, hărțuiți sau respinși. Deși respingerea sau

hărțuirea la orice vârstă poate duce la problemele comportamentale cum ar fi agresivitatea sau tristețea, până în clasa a șaptea sau a opta, nivelele ridicate de singurătate devin o trăsătură frapantă a băieților supuși care sunt respinși de colegii lor. În parte, teama de a nu ajunge ca acești băieți este cea care îi face pe toți băieții de vârsta asta să se simtă vulnerabili. Consultați cartea *Aggression in the Schools: Bullies and Whipping Boys* de D. Olweus (New York: Wiley, 1978); lucrarea „Peer Victimisation and Psychosocial Adjustment: Findings with a British Sample" de D. S. J. Hawker și M. J. Bolton (lucrare prezentată la întâlnirea bianuală a Societății pentru cercetări în domeniul dezvoltării copilului, Washington, DC, 3 aprilie 1997); și articolul „Peer Rejection in Middle School: Subgroup Differences in Behavior Loneliness and Interpersonal Concerns" de J. T. Parkhurst și S. R. Asher, în *Developmental Psychology*, nr. 28 (1992), p. 231-41.

2. Aspecte ale acestei probleme sunt discutate de T. Alferi, D. N. Ruble și E. T. Higgins în articolul „Gender Stereotypes during Adolescence: Developmental Changes and the Transition to Junior High School", din *Developmental Psychology*, nr 32 (1992), p. 1129-37. Acești autori observă că, deși maturizarea lor cognitivă crescută ar trebui să le permită o flexibilitate mai mare în felul cum concep sexele, băieții adolescenți devin mai rigizi cu privire la rolurile fiecărui sex, parțial pentru că există o presiune mare pentru a fi atractivi din punct de vedere sexual. Tranziția inițială în tărâmul nou al perioadei de liceu necesită un grad destul de mare de adaptare și rezultatul este creșterea flexibilității gândirii referitoare la rolurile sexelor. Dar primii ani de liceu mai includ și o expunere concomitentă la adolescenții mai mari care au început să iasă la întâlniri. Acest lucru scoate diferența dintre sexe și mai tare în evidență și rigiditatea cu privire la rolul sexelor devine și mai mare pe perioada liceului.

3. Citat din cartea *Manhood in the Making: Cultural Concepts of Masculinity* de D. Gilmore (New Haven: Yale University Press, 1990), p. 15.

4. Pentru mai multe informații despre creșterea ca homosexual, recomandăm *Free Your Mind: The Book for Gay, Lesbian, and Bisexual Youth and Their Allies* de E. Bass și K. Kaufman (New York: HarperCollins, 1996) și *Is It a Choice? Answers to 300 of the Most Frequently Asked Questions about Gays and Lesbians* de E. Marcus (San Francisco: HarperCollins, 1993).

5. Referința completă este *Queer in America: Sex, Media, and the Closets of Power* de M. Signorile (New York: Bantam Doubleday Dell, 1993). El discută experiența sa cu bandele în capitolul al doilea.

6. Preluat dintr-un articol de N. R. Kleinfield intitulat „Friends, from Boys to Men", *New York Times*, 3 iunie 1997, B1.

Capitolul cinci: Tați și fii

1. Acest articol de Patricia Cohen a apărut pe 11 iulie 1998, pe paginile A1 și A15 din *New York Times*.

2. Întâlnirea din 1996 a fost Conferința pe tema implicării tatălui organizată de National Institute of Child Health and Human Development (NICHD), departamentul pentru bunăstarea familiei și a copilului, care a avut loc în Bethesda, Maryland, pe 10 și 11 octombrie.

3. Lucrarea citată a fost „Fathers' Activities and Child Attainments", prezentată la conferință de G. J. Duncan, M. Hill și J. Yeung (la conferința organizată de NICHD, departamentul pentru bunăstarea familiei și a copilului, Bethesda, MD, 10-11 octombrie, 1996). Pentru mai multe informații despre studiul referitor la dinamica veniturilor, consultați *The Panel Study of Income Dynamics*, de M. Hill (Newbury Park CA: Russell Sage, 1992)

4. Referință la articolul „Paternal Involvement with Adolescents in Intact Families: The Influence of Fathers over the Life Course", de K. M. Harris, F. F. Furstenberg Jr. și J. K. Kramer, în *Demography*, nr 35 (1998): p. 201-16.

5. Acesta este continuarea studiului despre tiparele de creștere a copiilor începute în anii '50 de Robert Sears și Eleanor Maccoby. Studiul actual a fost publicat de R. Koestner, C. Franz și J. Weinberger sub titlul „The Family Origins of Empathic Concern: A 26-Year Longitudinal Study", în *Journal of Personality and Social Psychology*, nr. 58 (1990), p. 709-17.

6. Consultați articolul „Fathers, Sons and Daughters: Differential Paternal Involvement in Parenting" publicat de K. M. Harris și S. P. Morgan în *Journal of Marriage and the Family*, nr. 53 (1990), p. 531-44; și articolul „Paternal Involvement with Adolescents in Intact Families: The Influence of Fathers over the Life Course" de K. M. Harris, F. F. Furstenberg Jr. și J. K. Kramer în *Demography*, nr 35 (1998), p. 201-16.

7. Această informație despre schimbările în nivelul de implicare al tatălui în creșterea copilului este luată dintr-un rezumat excelent al studiilor cu privire la implicarea tatălui: „Paternal Involvement: Levels, Sources, and Consequences" de J. H. Pleck, în cartea *The Role of the Father in Child Development*, editor M. E. Lamb (New York: Wiley, 1997), p. 68-103. Alte două surse bune despre cercetările asupra taților pot fi găsite în volumul editat de Michael Lamb în care apare articolul lui Pleck și în cartea lui R. D. Parke, *Fatherhood* (Cambridge, MA: Harvard University Press, 1996).

8. Citat din „Managers as Fathers: Hope on the Homefront", de T. DeLong și C. C. De Long, în *Human Resource Management*, nr 32 (1992), p. 178. Acest articol și altele similare sunt discutate și în cartea *Working*

Fathers: New Strategies for Balancing Work and Family de J. A. Levine și T. L. Pittinsky (New York: Addison-Wesley, 1997), în special capitolul 6.

9. Acest material este un rezumat al paginilor 122-28 din cartea *Identity Youth and Crisis* de E. Erikson (New York: W. W. Norton, 1968).

10. Citat din cartea *Divergent Realities: The Emotional Lives of Mothers, Fathers, and Adolescents* de R. Larson și M. Richards (New York: Basic Books, 1994).

11. Referire la cartea *Adolescent Relations with Mothers, Fathers and Friends* de J. Youniss și J. Smollar (Chicago: University of Chicago Press, 1985).

Capitolul șase: Mamele și fiii

1. Există o literatură voluminoasă în domeniul psihologiei despre caracteristicile și consecințele atașamentului mamă-copil. Multe studii au demonstrat că atașamentul dezorganizat, cum ar fi o legătură mamă-copil nesigură sau instabilă contribuie la probleme în viața de mai târziu a copilului, cum ar fi un comportament perturbator la școală, depresie/anxietate și funcționare cognitivă mai proastă. Câteva din articolele recente pe acest subiect sunt: „Infant Attachment Strategies, Infant Mental Lag, and Maternal Depressive Symptoms: Predictors of Internalizing and Externalizing Problems at Age 7" de K. Lyons-Ruth, M. A. Easterbroks și C. D. Cibelli în *Developmental Psychology*, nr 33 (1997), p. 681-92 și „A Prospective Longitudinal Study of Attachment Disorganization/Disorientation" de E. A. Carslon, în *Child Development*, nr 69 (1998), p. 1107-28.

2. Oamenii de știință știu de mai bine de patruzeci de ani că animalele de laborator care au fost mângâiate și ținute în mâini timp de măcar cincisprezece minute pe zi în perioada imediat următoare nașterii au devenit mai deștepte și mai capabile să facă față stresului. Mai recent a fost demonstrat că mamele șobolani care se angajează în mod natural în activități de lingere și îngrijire a puilor lor o perioadă mai îndelungată au pui care, la maturitate, demonstrează răspunsuri mai sănătoase la stres decât puiul adult al unei mamei șobolan care îl linge și îl îngrijește mai puțin (D. Liu și ceilalți, „Maternal Care, Hippocampal Glucocorticoid Receptors and Hypothalamic-Pituitary-Adrenal Responses to Stress", *Science*, nr 277, 1997, p. 1659-62). Într-un comentariu cu privire la articolul scris de Liu și ceilalți, Robert Sapolsky sugerează că aceste descoperiri sunt relevante în mod direct pentru oameni: „Deși linsul și îngrijirea specifică nu e valabilă în cazul oamenilor, ideea mai largă subliniază importanța experienței timpurii" (R. M. Sapolsky, „The Importance of a Well-groomed Child", *Science*, nr 277, 1998, p. 1620-21).

Capitolul opt: Lupta băieților cu depresia și sinuciderea

1. Conform articolului „The Emergence of Youth Suicide: An Epidemiologic Analysis and Public Health Perspective" de M. Rosenberg, J. Smith, L. Davidson și J. Cohn (*Annual Review of Public Health*, nr 8, 1987, p. 420), rata sinuciderilor în rândul adolescenților (cu vârste cuprinse între cincisprezece și douăzeci și patru de ani) a urcat de la 4% în 1950 la aproape 15% în 1986 (consultați și articolul „On the Nature, Magnitude and Causality of Suicidal Behaviors: An International Perspective" de R. F. Diekstra și N. Garnefski, din *Suicide and Life Threatening Behaviors*, nr 25, 1995, p. 36-37). Între 1979 și 1991, ratele sinuciderilor în rândul tinerilor cu vârste între cincisprezece și nouăsprezece ani au crescut cu aproape 34,5%, dar pentru copiii mai mici (cu vârste între zece și paisprezece ani), în aceeași perioadă, ratele de sinucidere au crescut cu 75% (în articolul „Morbidity and Mortality among U.S. Adolescents: An Overview of Data and Trends", de C. W. Sells și R. W. Blum, în *American Journal of Public Health*, nr 86, 1996, p. 513-19). Rata recentă a sinuciderilor printre băieții cu vârste înspre cincisprezece și nouăsprezece ani aproape s-a triplat, de la 6 la 100 000 în 1965 la 17,8 la 100 000 în 1992 (consultați „Psychiatric Diagnosis in Child and Adolescent Suicide" de D. Shaffer, M. Gould, P. Fisher și alții, în *Archives of General Psychiatry*, nr 53, 1996, p. 339-48).

2. Preluat din articolul „Childhood and Adolescent Depression: A Review of the Past 10 Years. Part I" de B. Birmaher și alții, în *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*, nr 35, 1996, p. 1427-39. Acești autori discută epidemiologia din tulburarea distimică (TD) și din tulburare depresivă majoră (TDM). La un anumit punct în timp, studiile au demonstrat că numărul copiilor cu TDM varia între 0,4% și 2,5%; și între 0,4% și 8,3% la adolescenți. Cifrele pentru TD sunt similare: între 0,6% și 1,7% la copii și între 1,6% și 8% la adolescenți. Predominanța pe viață a TDM la adolescenți (calculată la numărul de adolescenți care raportează dacă au avut sau nu TDM sau dacă suferă în prezent de ea) a fost estimat la 15-20%.

3. Aceste cifre au fost luate din statisticile Centrului național pentru sănătate, „Deaths for 72 Selected Causes, by 5 Year Age Groups, Race and Sex: United States 1979–1995, Trend B", Tabelul 291A (1997).

4. Gary Remafedi, *Death by Denial: Studies of Suicide in Gay and Lesbian Teenagers* (Boston: Alyson Publications, 1997).

5. Consultați „Early Psychosocial Risks for Adolescent Suicidal Ideation and Attempts" de H. Z. Reinherz și alții, în *Journal of the American Academy of Child and Adult Psychiatry*, nr. 34 (1995), p. 599-611.

Capitolul nouă: Alcoolul și drogurile

1. Preluat din articolul „Development of a Risk Profile for Intentions to Use Alcohol among Fifth and Sixth Graders" de J. A. Webb, P. E. Baer și R. S. McKelvey, în *Journal of the American Academy of Child and Adult Psychiatry*, nr. 34 (1995), p. 772-78. Autorii raportează în studiul lor efectuat pe 136 de elevi din clasa a cincea și a șasea din Houston, Texas, că 89% dintre cei de clasa a cincea spun că nu au nicio intenție să bea bere în primii ani de liceu. Cifra aceasta a scăzut foarte puțin la cei de clasa a șasea.

2. Aceste statistici sunt preluate din *Monitoring the Future: National High School Drug Use Survey* de L. B. Johnston, J. Bachman și P. O'Malley (Washington, DC: Institului Național de Prevenire a consumului de droguri. La momentul scrierii acestei cărți erau disponibile informații pentru anii 1976-1995).

3. Raportat în articolul „Male Adolescents Reactions to TV Beer Advertisements: The Effect of Sports Content and Programming Context" de M. D. Slater, D. Rouner, K. Murphy, F. Beauvais, J. Van Leuven și alții, în *Journal of Studies on Alcohol*, nr 57 (1996), p. 425-33.

4. Efectele etanolului asupra creierului sunt evaluate de R. O. Pihl și J. B. Peterson în articolul „Alcoholism: The Role of Different Motivational Systems", în *Journal of Psychiatry and Neuroscience*, nr 20 (1995), p. 372-96.

5. Citat din cartea *Reaching up for Manhood: Transforming the Lives of Boys in America*, de G. Canada (Boston: Beacon Press, 1998), p. 72.

6. Informație preluată dintr-un articol intitulat „A Way of Life at College and One Drunken Death", de William Glaberson, publicat în *New York Times*, ediția Midwest, p. A17, pe 3 noiembrie 1997.

7. Consultați articolul „Teenagers and Alcohol Misuse in the United States: By Any Definition It's a Big Problem", de L. P. Ellickson, K. A. McGuigan, V. Adams, R. M. Bell și R. D. Hays, în *Addiction*, nr 91 (1996), p. 1489-1503.

8. Această informație provine din mai multe surse: cu privire la condusul în stare de ebrietate, consumul excesiv de alcool și bătăile, consultați „Teenagers and Alcohol Misuse in the United States: By Any Definition It's a Big Problem", de L. P. Ellickson, K. A. McGuigan, V. Adams, R. M. Bell și R. D. Hays, în *Addiction*, nr 91 (1996): 1489-1503. Pentru arestările celor aflați sub influența alcoolului, consultați „Juvenile Arrests for Driving Under the Influence, 1995", de H. N. Synder, Foaia de observație a Biroului pentru justiția juvenilă și prevenirea delincvenței (BJJPD) nr 67, Washington, DC: Ministerul Justiției, 1997. Pentru comportament sexual, consultați „Risky Sexual Behavior among Substance-Abusing Adolescents: Psychosocial and Contextual Factors", de L. L. Langer și J. G. Tubman, *American Journal of Orthopsychiatry*, nr 67 (1997), p. 315-22. Pentru riscurile speciale asociate cu începerea consumului de alcool la o vârstă fragedă, consultați „Early Drinking Onset and Its Association with Alcohol Use and Problem Behavior in Late Adolescence" de E. Gruber, R. J. DiClemente, M. M. Anderson și M. Lodico, în *Preventive Medicine: An International Journal Devoted to Practice and Theory*, nr 25 (1996), p. 293-300.

9. Sursele primare pentru această secțiune sunt articolul „Opiod Peptides", de J. C. Froehlich publicat în *Alcohol Health and Research World*, nr 21 (1997), p. 132-35 și articolul „Alcoholism: The Role of Different Motivational Systems", de R. O. Pihl și J. B. Peterson, în *Journal of Psychiatry and Neuroscience*, nr 20 (1995), p. 372-96.

Capitolul zece: Idilă cu o piatră

1. Citate din paginile 145-47 ale cărții lui B. Lefkowitz, *Our Guys: The Glen Ridge Rape and the Secret Life of the Perfect Suburb* (Berkeley: University of California Press, 1997).

Capitolul unsprezece: Mânia și violența

1. Aceste date sunt preluate din raporturile Office of Juvenile Justice and Delinquency Prevention: „Juvenile Offenders and Victims: A Focus on Violence", de H. N. Snyder și M. Sickmund, Pittsburgh, PA, National Center for Juvenile Justice, 1995; „Juvenile Arrests: 1996", de H. N. Snyder, OJJDP Juvenile Justice Bulletin, Washington, DC, U.S. Department of Justice, noiembrie 1997. De exemplu, informații din 1996 arată că din cele 2900 de arestări juvenile pentru crimă sau omor deosebit de grav, în 93% cazuri, făptașii erau băieți. 85% dintre făptașii arestați în 1996 pentru infracțiuni violente – crimă, viol, jaf și atac deosebit de grav – erau băieți.

2. Alan Cowell, „Now, Teenagers Turn to Crime", *New York Times*, 25 martie 1998, E1.

3. O scrisoare publicată în *USA Today* pe 27 martie, 1998, 12A.

4. Sursa principală a acestei informații vine din cartea lui John Archer, *The Behavioral Biology of Aggression* (Cambridge: Cambridge University Press, 1988)

5. Referirea se face la „Male Testosterone Linked to High Social Dominance but Low Physical Aggression in Early Adolescence", de B.

Schaal, R. E. Tremblay, R. Soussignan şi E. J. Susman, *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*, nr 34 (1996), p. 1322-30.

6. Michael, Holley, rubrică în *Boston Globe*, 26 noiembrie, 1998, E1.

7. Dodge a publicat multe studii pe această temă. Două dintre principalele noastre surse sunt: „Social Competence in Children", de K. A. Dodge, G. S. Pettit, C. L. McClaskey şi M. M. Brown, în *Monographs of the Society for Research in Child Development*, seria 213, nr. 51 (1986) şi „Hostile Attributional Bias among Aggressive Boys Are Exacerbated under Conditions of Threat to Self" de K. A. Dodge şi D. R. Somberg, în *Child Development*, nr. 58 (1987), p. 213-24.

8. Trei surse au fost folosit pentru această secţiune despre băutură şi violenţa masculină: „Alcohol Aggression and Violence: Biobehavioral Determinants", de K. A. Miczek, E. M. Weerts şi J. F. DeBold, în cartea *Alcohol and Interpersonal Violence: Fostering Multidisciplinary Perspectives*, editor S. E. Martin (NIAAA Research Monograph 24), Rockville, MD: National Institutes of Health, 1993, p. 83-119; „Alcohol, Serotonin, and Aggression", de R. O. Pihl şi J. B. Peterson, Special Issue: Alcohol, Aggression, and Injury, Alcohol Health and Research World 17 (1993): 113–16; şi articolul „Personality Antecedents of Alcoholism in a National Area Probability Sample", de C. R. Cloninger, S. Sigvardsson, T. R. Przybeck şi D. M. Svrakic, în *European Archives of Psychiatry and Clinical Neuroschience*, nr 245 (1995), p. 239-44.

9. Un rezumat al literaturii de specialitate pe acest subiect poate fi găsit în capitolul „The Neuropsychology of Juvenile Delinquency: A Critical Review of Research and Theory", de T. E. Moffitt, din cartea *Crime and Justice: A Review of Research*, vol. 12, ed. M. Tonry şi N. Morris (Chicago: University of Chicago Press, 1990).

Bibliografie

Cea mai mare parte din ce am spus în această carte vine din experienţa noastră ca terapeuţi de băieţi şi consilieri şcolari, dar am folosit mult şi cercetările ştiinţifice şi alte lucrări de specialitate. Bibliografia care urmează înşiră o listă de cărţi şi articole de cercetare care ne-au influenţat gândirea.

Capitolul unu: Drumul pe care nu l-am ales

Archer, J. "The Influence of Testosterone on Human Aggression." *British Journal of Psychology* 82 1991: 1–28.

Beal, C. R. *Boys and Girls: The Development of Gender Roles*. New York: McGraw Hill, 1994.

Blum, D. *Sex on the Brain: The Biological Differences Between Men and Women*. New York: Viking, 1994.

Bremmer, J. D., P. Randall, T. M. Scott, R. A. Bronen, J. P. Seibyl, et al. „MRI-Based Measurement of Hippocampal. Volume in Patients with Combat-Related Posttraumatic Stress Disorder." *American Journal of Psychiatry* 152 1995: 973–81.

Briggs, J. L. *Never in Anger: Portrait of an Eskimo Family*. Cambridge, MA: Harvard University Press, 1970.

Brody, L. R. "Gender, Emotional Expression, and Parent-Child Boundaries." In *Emotion: Interdisciplinary Perspectives*, ed. R. D. Kavanaugh, B. Zimmerberg, and S. Fein. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum, 1996, 139–170.

Campbell, L., K. J. Anderson, and P. Sanders. "Moderators of Gender Effects on Parents' Talk to Their Children: A Meta-Analysis." *Developmental Psychology* 34 1998: 3–27.

Cervantes, C. A., and M. A. Callanan. "Labels and Explanations in Mother-Child Emotion Talk: Age and Gender Differentiation." *Developmental Psychology* 34 1998: 88–98.

Constantino, J. N., D. Grosz, P. Saenger, D. W. Chandler, R. Nandi, and F. J. Earls. "Testosterone and Aggression in Children." *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry* 32 1993: 1217–22.

Denham, S., D. Zoller, and E. A. Couchoud. "Socialization of Preschoolers'

Emotion Understanding." *Developmental Psychology* 30 1994: 928–36.

Denton, R. K. "Notes on Childhood in a Nonviolent Context." In *Learning Non-Aggression: The Experience of Non-Literature Societies*, ed. A. Monagu. New York: Oxford University Press, 1978, 94–143.

Denton, R. K. "Surrendered Men: Peaceable Enclaves in the Post Enlightenment West." In *The Anthropology of Peace and Nonviolence*, ed. L. E. Sponsel and T. Gregor. London: Lynne Rienner, 1994, 69–108.

Diamond, A. "Rate of Maturation of the Hippocampus and the Developmental Progression of Children's Performance on the Delayed Non-Matching to Sample and Visual Paired Comparison Tasks." *Annals of the New York Academy of Sciences* 608 1990: 394–426.

DiGeorge, A. M. "Disorders of the Gonads." In *Textbook of Pediatrics*, 10th ed., ed. V. C. Vaughn III, R. J. McKay, and W. E. Nelson. Philadelphia: W. B. Saunders, 1975, 1347–54.

Dunn, J., J. R. Brown, and L. Beardsall. "Family Talk about Feelingstates and Children's Later Understanding of Others' Emotions." *Developmental Psychology* 27 1991: 448–55.

Dunn, J., J. R. Brown, and M. Maguire. "The Development of Children's Moral Sensibility: Individual Differences and Emotion Understanding." *Developmental Psychology* 31 1995: 649–59.

Eron, L. D. "Gender Differences in Violence: Biology and/or Socialization?" In *Of Mice and Women: Aspects of Female Aggression*, ed. K. Bjorkqvist and P. Niemela. New York: Academic Press, 1992, 89–97.

Fabes, R. A., N. Eisenberg, and L. Eisenbud. "Behavioral and Physiological Correlates of Children's Reactions to Others in Distress." *Developmental Psychology* 29, no. 4 1993: 655–63.

Fabes, R. A., N. Eisenberg, M. Karbon, D. Troyer, and G. Switzer. "The Relations of Children's Emotion Regulation to Their Vicarious Emotional Responses and Comforting Behaviors." *Child Development* 65 1994: 1678–93.

Fivush, R. "Emotional Content of Parent-Child Conversations about the Past." In *Memory and Affection Development: The Minnesota Symposium on Child Psychology*, ed. C. A. Nelson. Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum, 1993, vol. 26, 39–78.

Fry, D. P. "Intercommunity Differences in Aggression among Zapotec Children." *Child Development* 59 1988: 1008–19.

Hort, B. E., B. I. Fagot, and M. D. Leinbach. "Are People's Notions of Maleness More Stereotypically Framed Than Their Notions of Femaleness?" *Sex Roles* 23 1990: 197–212.

Izard, C., D. Schultz, and B. P. Ackerman. "Emotion Knowledge, Social

Competence, and Behavior Problems in Disadvantaged Children." Paper presented at the biennial meeting of the Society for Research on Child Development, Washington, DC, April 1997, 4.

Kesner, R. P., B. L. Bolland, and M. Dakis. "Memory for Spatial Locations, Motor Responses, and Objects: Triple Dissociation among the Hippocampus, Caudate Nucleus, and Extrastriate Visual Cortex." *Experimental Brain Research* 93 1993: 462–70.

Lamb, M. E., R. D. Ketterlinus, and M. P. Fracasso. "Parent Child Relationships." In *Developmental Psychology: An Advanced Textbook*, 3d ed., ed. M. H. Bornstein and M. E. Lamb. Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum, 1992, 465–518.

Leaper, C., J. Anderson, and P. Sanders. "Moderators of Gender Effects of Parents Talk with Their Children: A Meta-Analysis." *Developmental Psychology* 43 1998: 3–27.

Maccoby, E. E. *The Two Sexes: Growing Up Apart, Coming Together*. Cambridge, MA: Belknap Press of Harvard University Press, 1998.

Maccoby, Eleanor, and Carol Jacklin. *The Psychology of Sex Differences*. Stanford, CA: Stanford University Press, 1974.

McEwen, B. S., J. Angulo, H. Cameron, H. M. Chao, D. Daniels, et al. "Paradoxical Effects of Adrenal Steroids on the Brain: Protection versus Degeneration." *Biological Psychiatry* 31 1992: 177–99.

Oxford Study Edition of the New English Bible. New York: Oxford University Press, 1976.

Pleck, J. H., F. L. Sonenstein, and L. C. Ku. "Masculinity Ideology: Its Impact on Adolescent Males' Heterosexual Relationships." *Journal of Social Issues* 49 1993: 11–29.

Pleck, J. H., F. L. Sonenstein, L. C. Ku, and L. C. Burbridge. *Individual, Family, and Community Factors Modifying Male Adolescents' Risk Behavior "Trajectory."* Washington, DC: The Urban Institute, 1996.

Robarchek, C. A. "Ghosts and Witches: The Psychocultural Dynamics of Semoi Peacefulness." In *The Anthropology of Peace and Nonviolence*, ed. L. E. Sponsel and T. Gregor. London: Lynne Rienner, 1994, 183–96.

Rosenblatt, N. H., and J. Horwitz. "Cain and Abel: Confronting the Beast of Rage Within." In *Wrestling with Angels*, ed. N. Rosenblatt and J. Horwitz. New York: Delacorte, 1995, 52–64.

Sapolsky, R., L. Krey, and B. S. McEwen. "The Neuroendocrinology of Stress and Aging: The Glucocorticoid Cascade Hypothesis." *Endocrinology Review* 7 1986: 284–301.

Shibley, J., E. F. Hyde, and S. J. Lamon. "Gender Differences in Mathematics

Performance: A Metaanalysis." *Psychological Bulletin* 107 1990: 139–55.

Tremblay, R. E., B. Schaal, B. Boulerice, L. Arseneault, R. Soussignan, and D. Perusse. "Male Physical Aggression, Social Dominance and Testosterone Levels at Puberty: A Developmental Perspective." In *Biosocial Bases of Violence*, ed. A. Raine, P. A. Brennan, D. P. Farrington, and A. S. Mednick. New York: Plenum Press, 1997, 271–91.

Turnbull, C. M. "The Politics of Non-Aggression." In *Learning Non-Aggression: The Experience of Non-Literate Societies*, ed. A. Monagu. New York: Oxford University Press, 1978, 161–221.

Weisel, E. "Cain and Abel: The First Genocide." In *Messengers of God: Biblical Portraits and Legends*, ed. E. Weisel. New York: Random House, 1976, 37–68.

Wintre, M. G., J. Polivy, and M. A. Murray. "Self-Predictions of Emotional Response Patterns: Age, Sex, and Situational Determinants." *Child Development* 61 1990: 1124–33.

Capitolul doi: Spini printre trandafiri

Acia, E. A., and K. C. Connors. "Gender Differences in ADHD?" *Developmental and Behavioral Pediatrics* 19 1998: 77–83.

Alexander, K. L., and D. R. Entwisle. „Achievement in the First 2 Years of School: Patterns and Processes." *Monographs of the Society for Research in Child Development* 53 (1988): 2, serial 218.

American Psychiatric Association. *Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders*, 4th ed. (DSM-IV). Washington, DC: American Psychiatric Association, 1994.

Cantwell, D. P. "Attention Deficit Disorder: A Review of the Past 10 Years." *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry* 35 1996: 978–87.

Hallowell, N., and J. Ratey. Driven to Distraction. New York: Pantheon, 1994.

Halpern, D. F. "Sex Differences in Intelligence: Implications for Education." *American Psychologist* 52 1997: 1091–1102.

Huttenlocher, J., W. Haight, A. Bryk, M. Seltzer, et al. "Early Vocabulary Growth: Relation to Language Input and Gender." *Developmental Psychology* 27 1991: 236–48.

Jackson, A. W., and D. W. Hornbeck. "Educating Young Adolescents: Why We Must Restructure Middle Grade Schools." *American Psychologist* 44 1989: 831–36.

Kagan, J., and N. Snidman. "Infant Predictors of Inhibited and Uninhibited Profiles." *Psychological Science* 2 1991: 40–44.

Kohnstamm, G. A. "Temperament in Childhood: Cross-cultural and Sex Differences." In *Temperament in Childhood*, ed. G. A. Kohnstamm, J. E. Bates, and M. K. Rothbart. New York: Wiley, 1989, 483–508.

Luria, A. R. *The Role of Speech in the Regulation of Normal and Abnormal Behavior*. London: Pergamon Press, 1961.

Maccoby, E. E. *The Two Sexes: Growing Up Apart, Coming Together*. Cambridge, MA: Belknap Press of Harvard University Press, 1998.

Rothbart, M. K. "Temperament in Childhood: A Framework." In *Temperament in Childhood*, ed. G. Kohnstamm, J. Bates, and M. Rothbart. New York: Wiley, 1989, 59–73.

Safer, J. W., W. Zito, and L. Fine. "Increased Methylphenidate Usage for Attention Deficit Disorder in the 1990's." *Pediatrics* 98 1996: 1084–88.

Shaywitz, S. E., B. A. Shaywitz, J. M. Fletcher, and M. D. Escobar. "Prevalence of Reading Disability in Boys and Girls: Results of the Connecticut Longitudinal Study." *Journal of the American Medical Association* 264 1990: 998–1002.

Wolraich, M. L., J. N. Hannah, T. Y. Pinnock, A. Baumgaertel, and J. Bown. "Comparison of Diagnostic Criteria for Attention-Deficit Hyperactivity Disorder in a County-Wide Sample." *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry* 35 1996: 319–24.

Capitolul trei: Preţul scump al disciplinei autoritare

Austin, J., B. Krisberg, R. DeComo, S. Rudenstine, and D. Del Rosario. "Juveniles Taken into Custody: Fiscal Year 1993." Washington, DC: Office of Juvenile Justice and Delinquency Prevention, 1995.

Chamberlin, P., and G. R. Patterson. "Discipline and Child Compliance in Parenting." In *Handbook of Parenting Applied and Practical Parenting*, vol. 4, ed. Marc H. Bornstein. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates, 1995, 205–25.

Conger, R., X. Ge, G. H. Elder, F. O. Lorenz, and R. L. Simons. "Economic Stress, Coercive Family Processes and Developmental Problems of Adolescents." *Child Development* 65 1994: 541–61.

Davis, P. W. "Threats of Corporal Punishment as Verbal Aggression: A Naturalistic Study." *Child Abuse and Neglect* 20 1996: 289–304.

Dishion, T. J., T. E. Duncan, M. Eddy, B. I. Fagot, and R. Fetrow. "The World of Parents and Peers Coercive Exchanges and Children's Social Adaptation." *Social Development* 3 1994: 255–68.

Elder, G. H., J. K. Liker, and C. E. Cross. "Parent-Child Behavior in the Great Depression: Life Course and Intergenerational Influences." *Life-Span Development and Behavior* 6 1984: 109–58.

Farrell, Warren. *The Myth of Male Power: Why Men Are the Disposable Sex*. London: Fourth Estate, 1994.

Goldstein, A. P. *Delinquents on Delinquency*. Champaign, IL: Research Press, 1990.

Gregory, J. "Three Strikes and They're Out: African American Boys and American Schools' Responses to Misbehavior." *International Journal of Adolescence and Youth* 7 1997: 25–34.

Hoffman, M. L. "Discipline and Internalization." *Developmental Psychology* 30 1994: 26–28.

Hyman, I. A. *Reading Writing and the Hickory Stick*. Lexington, MA: Lexington Books, 1990.

Kochanska, G. "Children's Temperament, Mothers' Discipline, and Security of Attachment: Multiple Pathways to Emerging Internalization." *Child Development* 66 1995: 597–615.

Kochanska, G. "Toward a Synthesis of Parental Socialization and Child Temperament in the Early Development of Conscience." *Child Development* 64 1993: 325–47.

MacMillan, H. L., et al. "Prevalence of Child Physical and Sexual Abuse in the Community." *Journal of the American Medical Association* 278 1997: 131–35.

Patterson, G. R., B. D. DeBaryshe, and E. Ramsey. "A Developmental Perspective on Antisocial Behavior." *American Psychologist* 44 1989: 329–35.

Schoen, C., K. Davis, C. DesRoches, and A. Shekhdar. *The Health of Adolescent Boys: Commonwealth Fund Survey Findings*. Boston, MA, June 1998.

Strassberg, Z., K. A. Dodge, G. S. Petit, and J. E. Bates. "Spanking in the Home and Children's Subsequent Aggression toward Kindergarten Peers." *Development and Psychopathology* 6 1994: 445–61.

Straus, M. A. *Beating the Devil Out of Them: Corporal Punishment in American Families*. New York: Lexington Books, 1994.

Strauss, M. A., D. B. Sugerman, and J. Giles-Sims. "Spanking by Parents and Subsequent Antisocial Behavior of Children." *Archives of Pediatrics and Adolescent Medicine* 151 1997: 761–67.

Trickett, P. K., and L. Kuczynski. "Children's Misbehaviors and Parental Discipline Strategies in Abusive and Nonabusive Families." *Developmental Psychology* 22 1986: 115–23.

Capitolul patru: Cultura cruzimii

Alferi, T., D. N. Ruble, and E. T. Higgins. "Gender Stereotypes during Adolescence: Developmental Changes and the Transition to Junior High School." *Developmental Psychology* 32 1996: 1129–37.

Anthony, E. *American Manhood: Transformation in Masculinity from the Revolution to the Modern Era*. New York: Basic Books, 1993.

Faludi, Susan. "The Naked Citadel." *The New Yorker*, September 5, 1994, 62–81.

Gilmore, D. *Manhood in the Making: Cultural Concepts of Masculinity*. New Haven: Yale University Press, 1990.

Grossman, D. *On Killing: The Psychological Cost of Learning to Kill in War and Society*. Boston: Little, Brown, 1995.

Hawker, D. S. J., and M. J. Bolton. "Peer Victimisation and Psychosocial Adjustment: Findings with a British Sample." Paper presented at the biennial meeting of the Society for Research on Child Development, Washington, DC, April 3, 1997.

Olweus, D. *Aggression in the Schools: Bullies and Whipping Boys*. New York: Wiley, 1978.

Parkhurst, J. T., and S. R. Asher. "Peer Rejection in Middle School: Subgroup Differences in Behavior Loneliness and Interpersonal Concerns." *Developmental Psychology* 28 1992: 231–41.

Signorile, M. *Queer in America: Sex, Media, and the Closets of Power*. New York: Bantam Doubleday Dell, 1993.

Stapley, J. C., and J. M. Haviland. "Beyond Depression: Gender Differences in Normal Adolescents' Emotional Experiences." *Sex Roles* 20 1989: 295–308.

Wolff, Tobias. *This Boy's Life: A Memoir*. New York: Harper & Row, 1989.

Capitolul cinci. Tați și fii

DeLong, T., and C. C. DeLong. "Managers as Fathers: Hope on the Homefront." *Human Resource Management* 32 (1992): 178.

Duncan, G. J., M. Hill, and J. Yeung. "Fathers' Activities and Child Attainments." Paper presented at the NICHD Family and Child Well-Being Network's Conference on Father Involvement, Bethesda, MD, October 10–11, 1996.

Erikson, E. *Identity Youth and Crisis*. New York: W.W. Norton, 1968.

Harris, K. M., and S. P. Morgan. "Fathers, Sons and Daughters: Differential Paternal Involvement in Parenting." *Journal of Marriage and the Family* 53 1991: 531–44.

Harris, K. M., F. F. Furstenberg Jr., and J. K. Kramer. "Paternal Involvement with Adolescents in Intact Families: The Influence of Fathers Over the Life Course." *Demography* 35 1998: 201–16.

Hill, M. *The Panel Study of Income Dynamics.* Newbury Park: Russell Sage, 1992.

Koestner, R., C. Franz, and J. Weinberger. "The Family Origins of Empathic Concern: A 26-Year Longitudinal Study." *Journal of Personality and Social Psychology* 58 1990: 709–17.

LaRossa, R. *The Modernization of Fatherhood: A Social and Political History.* Chicago: University of Chicago Press, 1997.

Larson, R., and M. Richards. *Divergent Realities: The Emotional Lives of Mothers, Fathers, and Adolescents.* New York: Basic Books, 1994.

Levine, J. A., and T. L. Pittinsky. *Working Fathers: New Strategies for Balancing Work and Family.* New York: Addison-Wesley, 1997.

Osherson, S. *Finding Our Fathers: The Unfinished Business of Manhood.* New York: Free Press, 1986.

Parke, R. D. *Fatherhood.* Cambridge, MA: Harvard University Press, 1996.

Parke, R. D. "Father Involvement: A Developmental Psychological Perspective." Paper presented at the NICHD Family and Child Well-Being Network's Conference on Father Involvement, Washington, DC, October 10–11, 1996.

Pleck, J. H. "Paternal Involvement: Levels, Sources, and Consequences." In *The Role of the Father in Child Development*, ed. M. E. Lamb. New York: Wiley, 1997, 68–103.

Yogman, M. W., and D. Kindlon. "Pediatric Opportunities with Fathers and Children." *Pediatric Annals* 27 1998: 16–22.

Yogman, M. W., D. Kindlon, and F. Earls. "Father Involvement and Cognitive/Behavioral Outcomes of Premature Infants." *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry* 34 1995: 58–66.

Youniss, J., and J. Smollar. *Adolescent Relations with Mothers, Fathers and Friends.* Chicago: University of Chicago Press, 1985.

Capitolul șase: mame și fii

Carslon, E. A. "A Prospective Longitudinal Study of Attachment Disorganization/Disorientation." *Child Development* 69 1998: 1107–28.

Elium, D., and J. Elium. *Raising a Son: Parents and the Making of a Healthy Man.* Berkeley, CA: Celestial Arts, 1994.

Fagot, B. I., and M. Gauvin. "Mother-Child Problem Solving: Continuity through the Early Childhood Years." *Developmental Psychology* 33 1997: 480–88.

Liu, D., et al. "Maternal Care, Hippocampal Glucocorticoid Receptors and Hypothalamic-Pituitary-Adrenal Responses to Stress." *Science* 277 1997: 1659–62.

Lyons-Ruth, K., M. A. Easterbroks, and C. D. Cibelli. "Infant Attachment Strategies, Infant Mental Lag, and Maternal Depressive Symptoms: Predictors of Internalizing and Externalizing Problems at Age 7." *Developmental Psychology* 33 1997: 681–92.

Resnick, M. D., et al. "Protecting Adolescents from Harm: Findings from the National Longitudinal Study on Adolescent Health." *Journal of the American Medical Association* 278 1997: 823–32.

Ross, J. M. *What Men Want: Mothers, Fathers and Manhood.* Cambridge, MA: Harvard University Press, 1994.

Sapolsky, R. M. "The Importance of a Well-groomed Child." *Science* 277 1998: 1620–21.

Silverstein, O., and B. Rashbaum. *The Courage to Raise Good Men.* New York: Penguin Books, 1994.

Capitolul șapte: În interiorul Fortăreței Solitudinii

Askew, S., and C. Ross. *Boys Don't Cry: Boys and Sexism in Education.* Philadelphia: Open University Press, Milton Keynes, 1988.

Cole, P. M., C. Zahn-Waxler, and K. D. Smith. "Expressive Control during a Disappointment: Variations Related to Preschoolers' Behavior Problems." *Developmental Psychology* 30 1988: 835–46.

Davis, T. L. "Gender Differences in Masking Negative Emotions: Ability or Motivation?" *Developmental Psychology* 31 1995: 660–67.

Gjerde, P. F. "Alternate Pathways to Chronic Depressive Symptoms in Young Adults: Gender Differences in Developmental Trajectories." *Child Development* 66 1995: 1277–1300.

Capitolul opt: Lupta băieților cu depresia și sinuciderea

American Psychiatric Association. *Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders*, 4th ed. (DSM-IV). Washington, DC: American Psychiatric Association, 1994.

Anderson, R. N., K. D. Kochanek, and S. L. Murphy. "Report of Final Mortality Statistics." Centers for Disease Control and Prevention/National Center for Health Statistics, vol. 45, June 12, 1997.

Birmaher, B., et al. "Childhood and Adolescent Depression: A Review of the Past 10 Years. Part I." *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry* 35 1996: 1427–39.

Birmaher, B., et al. "Childhood and Adolescent Depression: A Review of the Past 10 Years. Part II." *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry* 35 1996: 1575–83.

Centers for Disease Control and Prevention, National Center for Injury Prevention and Control. "Suicide in the United States 1980–1992." *Violence Surveillance Summary Series*, No. 1, 1995.

Diekstra, R. F, and N. Garnefski. "On the Nature, Magnitude and Causality of Suicidal Behaviors: An International Perspective." *Suicide and Life Threatening Behaviors* 25 1995: 36–57.

Fleming, J. E., and D. R. Offord. "Epidemiology of Childhood Depressive Disorders: A Critical Review." *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry* 29 1990: 571–80.

Moscicki, E. K. "Epidemiology of Suicidal Behavior." *Suicide and Life Threatening Behavior* 25 1995: 22–35.

National Center for Health Statistics. "Deaths for 72 Selected Causes, by 5 Year Age Groups, Race and Sex: United States 1979–1995, Trend B." Table 291A (1997).

Remafedi, Gary. *Death by Denial: Studies of Suicide in Gay and Lesbian Teenagers*. Boston: Alyson Publications, 1997.

Reinherz, H. Z., et al. "Early Psychosocial Risks for Adolescent Suicidal Ideation and Attempts." *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry* 34 1995: 599–611.

Rosenberg, M., J. Smith, L. Davidson, and J. Cohn. "The Emergence of Youth Suicide: An Epidemiologic Analysis and Public Health Perspective." *Annual Review of Public Health* 8 (1987): 420.

Sells, C. W., and R. W. Blum. "Morbidity and Mortality among U.S. Adolescents: An Overview of Data and Trends." *American Journal of Public Health* 86 1996: 513–19.

Shaffer, D., M. Gould, P. Fisher, et al. "Psychiatric Diagnosis in Child and Adolescent Suicide." *Archives of General Psychiatry* 53 1996: 339–48.

Capitolul nouă: Alcoolul şi drogurile

Barros, H. M. T., and K. A. Miczek. "Neurobiological Characteristics of Alcohol-Heightened Aggression." In *Aggression and Violence: Genetic Neurobehavioral and Biosocial Perspectives*, ed. D. M. Stoff and R. B. Cairns. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum, 1996, 237–63.

Canada, G. *Reaching up for Manhood: Transforming the Lives of Boys in America*. Boston: Beacon Press, 1998.

Cloninger, C. R., S. Sigvardsson, T. R. Przybeck, and D. M. Svrakic. "Personality Antecedents of Alcoholism in a National Area Probability Sample." *European Archives of Psychiatry and Clinical Neuroscience* 245 1995: 239–44.

Cloninger, R. C. "Neurogenetic Adaptive Mechanisms in Alcoholism." *Science* 236 1987: 410–16.

Ellickson, L. P., K. A. McGuigan, V. Adams, R. M. Bell, and R. D. Hays. "Teenagers and Alcohol Misuse in the United States: By Any Definition It's a Big Problem." *Addiction* 91 1996: 1489–1503.

Froehlich, J. C. "Opioid peptides." *Alcohol Health and Research World* 21 1997: 132–35.

Gruber, E., R. J. DiClemente, M. M. Anderson, and M. Lodico. "Early Drinking Onset and Its Association with Alcohol Use and Problem Behavior in Late Adolescence." *Preventive Medicine: An International Journal Devoted to Practice and Theory* 25 1996: 293–300.

Johnston, L. B., J. Bachman, and P. O'Malley. "Monitoring the Future: National High School Drug Use Survey." Washington, DC: National Institute on Drug Abuse, 1995.

Langer, L. L., and J. G. Tubman. "Risky Sexual Behavior among Substance-Abusing Adolescents: Psychosocial and Contextual Factors." *American Journal of Orthopsychiatry* 67 1997: 315–22.

Liu, X., and H. B. Kaplan. "Gender-Related Differences in Circumstances Surrounding Initiation and Escalation of Alcohol and Other Substance Use/Abuse." *Deviant Behavior: An Interdisciplinary Journal* 17 1996: 71–106.

Masse, L. C., and R. E. Tremblay. "Behavior of Boys in Kindergarten and the Onset of Substance Use during Adolescence." *Archives of General Psychiatry* 54 1997: 62–68.

Pihl, R. O., and J. B. Peterson. "Alcoholism: The Role of Different Motivational Systems." *Journal of Psychiatry and Neuroscience* 20 1995: 372–96.

Pihl, R. O., and J. B. Peterson. "Alcohol, Serotonin, and Aggression." *Special Issue: Alcohol, Aggression, and Injury. Alcohol Health and Research World* 17 1993: 113–16.

Slater, M. D., D. Rouner, K. Murphy, F. Beauvais, J. Van Leuven, et al. "Male Adolescents' Reactions to TV Beer Advertisements: The Effect of Sports Content and Programming Context." *Journal of Studies on Alcohol* 57 1996: 425–33.

Synder, H. N. "Juvenile Arrests for Driving Under the Influence, 1995." OJJDP Fact Sheet 67, Washington, DC: U.S. Department of Justice, 1997.

Webb, J. A., P. E. Baer, and R. S. McKelvey. "Development of a Risk Profile for Intentions to Use Alcohol among Fifth and Sixth Graders." Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry 34 1995: 772–78.

Capitolul zece: Idilă cu o piatră

Brooks, G. *The Centerfold Syndrome*. San Francisco: Jossey-Bass, 1995.

Camarena, P. M., P. A. Saragiani, and A. C. Petersen. "Gender-Specific Pathways to Intimacy in Early Adolescence." *Journal of Youth and Adolescence* 19 1990: 19–31.

Brooks, G. R., and R. Levant. *Men and Sex*. New York: Wiley, 1997.

Osherson, S. *Wrestling with Love: How Men Struggle with Intimacy*. New York: Fawcett Columbine, 1992.

Lefkowitz, B. *Our Guys: The Glen Ridge Rape and the Secret Life of the Perfect Suburb*. Berkeley: University of California Press, 1997.

Simon, W., and J. Gagnon. "On Psychosexual Development." In *Handbook of Socialization Theory and Research*, ed. D. A. Goslin. Chicago: Rand McNally, 1969.

Capitolul unsprezece: Mânia şi violenţa

Archer, John. *The Behavioral Biology of Aggression*. Cambridge: Cambridge University Press, 1988.

Cloninger, C. R., S. Sigvardsson, T. R. Przybeck, and D. M. Svrakic. "Personality Antecedents of Alcoholism in a National Area Probability Sample." *European Archives of Psychiatry and Clinical Neuroscience* 245 1995: 239–44.

Dodge, K. A., G. S. Pettit, C. L. McClaskey, and M. M. Brown. "Social Competence in Children." *Monographs of the Society for Research in Child Development* 51, no. 2, serial 213 (1986).

Dodge, K. A., and D. R. Somberg. "Hostile Attributional Bias among Aggressive Boys Are Exacerbated under Conditions of Threat to Self." *Child Development* 58 1987: 213–24.

Miczek, K. A., E. M. Weerts, and J. F. DeBold. "Alcohol Aggression and Violence: Biobehavioral Determinants." In *Alcohol and Interpersonal Violence: Fostering Multidisciplinary Perspectives*, ed. S. E. Martin (Research Monograph 24). Rockville, MD: National Institutes of Health, 1993, 83–119.

Moffitt, T. E. "The Neuropsychology of Juvenile Delinquency: A Critical Review of Research and Theory." In *Crime and Justice: A Review of Research*, vol. 12, ed. M. Tonry and N. Morris. Chicago: University of Chicago Press, 1990, 99–169.

Pihl, R. O., and J. B. Peterson. "Alcohol, Serotonin, and Aggression." *Special Issue: Alcohol, Aggression, and Injury. Alcohol Health and Research World* 17 1993: 113–16.

Schaal, B., R. E. Tremblay, R. Soussignan, and E. J. Susman. "Male Testosterone Linked to High Social Dominance but Low Physical Aggression in Early Adolescence." *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry* 34 1996: 1322–30.

Sickmund, M., H. N. Synder, and E. Poe-Yamagata. "Juvenile Offenders and Victims: 1997 Update on Violence." Pittsburgh, PA: National Center for Juvenile Justice, 1997.

Synder, H. N. "Juvenile Arrests: 1996." OJJDP Juvenile Justice Bulletin. Washington, DC: U.S. Department of Justice, November, 1997.

Synder, H. N., and M. Sickmund. "Juvenile Offenders and Victims: A Focus on Violence." Pittsburgh, PA: National Center for Juvenile Justice, 1995.

O conversație cu Dan Kindlon și Michael Thompson

Î: În *cuvântul înainte, spuneți că un catalizator pentru scrierea acestei cărți l-a constituit dorința voastră de a ajuta oamenii să vadă dincolo de suprafața vieților băieților către bogăția des trecută cu vederea și complexitatea vieților lor interioare. Ce altceva a mai contribuit la geneza acestei cărți?*

Dan Kindlon: Îmi vin în minte trei factori. Luam o gustare împreună cu soția mea și o prietenă care lucrează în domeniul editorial și discutam despre succesul cărții lui Mary Pipher, *Reviving Ophelia*. La acel moment, aveam o idee confuză pentru o carte, una născută din anii mei de studiu și discuții cu o mulțime de băieți cu o mulțime de probleme. Discuția noastră s-a orientat spre o posibilă *Reviving Ophelia* pentru băieți. Ce ar defini o carte despre băieții adolescenți? Ce preconcepții și neînțelegeri cu privire la ei merită analizate și demitizate? Soția mea, terapeut și ea, a considerat că o asemenea carte chiar este necesară și a încurajat proiectul.

Al doilea eveniment catalizator a fost o conversație cu Michael Thompson, care lucrează la Belmont Hill, o școală de băieți comparabilă cu cea la care lucrez eu, St. Sebastian. Am vorbit îndelung despre genul de tachinare și cruzime pe care le-am văzut, în mod repetat, la elevii din clasele a șaptea până într-a noua și mai sus. În calitate de consilieri, orbecăiam cu privire la modul de abordare a problemei în stil didactic: cum să facem cu adevărat ceva cu privire la asta la nivel de instituție. Ne-am dat seama curând de complexitatea problemei și de cât de mult timp și dedicare ar fi nevoie pentru a adresa corect problema. Conversațiile care au urmat au devenit un punct de pornire natural al acestei cărți.

Al treilea eveniment s-a petrecut când fiica mea de cinci ani m-a întrebat de ce băieții sunt așa de răutăcioși. Mi-a descris un băiat cu care se jucase și care fusese foarte drăguț cu ea până

venise un alt băiat, moment în care acesta a tachinat-o și a luat-o în râs. Nu am avut un răspuns bun să-i dau, dar asta m-a pus pe gânduri. Ce anume au băieții de îi face capabili să se poarte așa de răutăcios? Statisticile dezvăluie faptul că mult mai mulți părinți sunt înclinați să-și catalogheze fiii ca răutăcioși, spre deosebire de fiice. Această ghicitoare și celelalte două evenimente m-au făcut să încep să mă gândesc la o carte care să se concentreze pe psihologia băieților și pe dezvoltarea lor emoțională.

Î: Haideți să discutăm un moment despre subtitlu. *„A ocroti" sugerează atât fragilitatea,* cât și pericolul în care se află viețile emoționale *ale băieților. Ce alte cuvinte v-au mai venit în minte?*

DK: „Cum să salvezi viața emoțională a băieților" a fost o variantă cu care ne-am jucat o vreme, însă „cum să ocrotești" îmi sună mai bine; sugerează că, cel puțin, există ceva cu care să începi. Cred că mulți oameni cred că băieții pur și simplu nu au capacitatea de a avea o viață emoțională bogată și că ar trebui să-i tratăm diferit – băieții sunt băieți. Alții îi privesc ca pe niște animale sălbatice care trebuie îmblânzite și nu crescute cu dragoste.

Michael Thompson: Există un fel de fenomen cultural care sugerează că fetele au nevoie de protecție în fața băieților, în timp ce băieții au nevoie doar să fie controlați, educați sau instruiți. Noi am vrut să demitizăm această noțiune; voiam un cuvânt care să sugereze foarte bine că și băieții au nevoie de protecție. Când i-am spus subtitlul unei directoare de școală, aceasta mi-a zis: „O, Doamne, acum o să le dai apă la moară tuturor mamelor sufocante". Am râs bine împreună, dar apoi am căzut de acord că, într-adevăr, băieții au nevoie de protecție în cultura noastră.

Î: Ce ne puteți spune despre aluzia religioasă a titlului? Ce *importanță are credința în viața emoțională a unui băiat?*

DK: Asta este o întrebare interesantă. Credința este o chestiune relevantă: dacă un băiat nu este alfabetizat emoțional, dacă nu e în contact cu lumea lui interioară, îi este foarte dificil să se angajeze într-un mod spiritual cu altă lume. Primul pas spre o religiozitate adevărată este să te deschizi pe tine însuți, să fii sincer cu tine însuți și umil în felul în care cred eu că trebuie să fii pentru a fi cu adevărat religios. Pentru că atât de mulți băieți

sunt așa în gardă tot timpul, pentru că simt nevoia să fie duri sau să se protejeze de atacuri psihologice, cred că au greutăți în a se deschide către genul acesta de experiență.

Î: Având în vedere predominanța imaginilor vizuale din mass media la care băieții sunt expuși zilnic, este scopul alfabetizării emoționale *complicat de provocarea alfabetizării? Expresiile acestea nerostite frustrează exprimarea emoțională?*

MT: Ceea ce avem nevoie să îi învățăm pe băieți este că în loc să spună „Sunt furios; nu; urăsc asta", ar trebui să spună „Mă simt rușinat; asta mă face să mă simt prost; asta îmi rănește mândria". Nu e o extindere uriașă a vocabularului. Consilierii din școlile primare au un afiș cu vreo treizeci și două de chipuri diferite care exprimă surprindere, bucurie, mânie, dezamăgire etc. Îl folosesc ca să întrebe „Cum te simți?". Sub fiecare chip există un singur rând. Nu facem literatură aici. E o unealtă vizuală. Vorbim de vocabularul emoțional de bază, în care dacă un băiat ajunge să spună „Mă simt rănit sufletește" și are ocazia s-o spună iar și iar într-un mediu tolerant, atunci poate recunoaște când e rănit sufletește pentru că i s-a validat această emoție. Dacă te simți rănit și nimeni nu-ți dă limbajul necesar și nimeni nu-ți validează cuvântul, atunci după o vreme nu o mai recunoști ca suferință sufletească, ci crezi că e un fel de rușine incipientă care te face furios sau nu mai ești capabil să pui lucrurile în ordinea lor firească; mi s-a întâmplat asta, și mă simt rău cu privire la asta și felul în care mă simt are un nume și alți oameni se simt așa și eu sunt în regulă că simt asta. Asta este psihoterapia: articularea, recunoașterea și validarea experiențelor tale de viață.

DK: Eu cred că aspectele vizuale ale mass mediei și izolarea pot contribui la analfabetismul emoțional. Ce făceau oamenii după cină în familie pe vremurile când nu exista televizorul? Poate că trebuia să te confrunți cu ceilalți, poate că tatăl citea Biblia familiei pentru a iniția o discuție. Exista interacțiune între oameni. Statul în fața televizorului e un mod de a evita conversația; părinții fac asta tot timpul cu copiii lor. Copiii scapă de sub control și în loc să îi disciplineze, părinții dau drumul la televizor pentru a-i liniști. Cred că ne permite să ascundem mai multe decât o făceam înainte. Nu mai avem exercițiul necesar de care avem nevoie pentru a gestiona supărări și frustrări emoționale.

Î: *Găsim în toată cartea aluzii la opere literare. Ce opere de ficțiune ați descoperit care captureză și transmit, în mod sincer, încercările prin care trece un băiat în copilărie?*

MT: Ani de zile toată lumea a ridicat în slăvi cartea lui Salinger, *De veghe în lanul de secară*, ca fiind cartea etalon despre băieți. Nu este. După părerea mea, cea mai bună carte despre băieții adolescenți este *Viața lui Toby* de Tobias Wolff. Și o alta, aproape la fel de minunată ca *Viața lui Toby*, este cea scrisă de fratele mai mare al lui Tobias, Geoffrey, intitulată *Ducele decepției*, din care am citat în cuvântul înainte la *Crescându-l pe Cain. Ducele decepției* este un poem de dragoste pentru un tată catastrofal, în timp ce *Viața lui Toby* este un poem de dragoste la adresa unei mame imperfecte. Îmi mai plac și scrierile lui Richard Ford care tratează copilăria băieților (*Viața în sălbăticie* și *Ziua Independenței*).

DK: Împăratul mușteloor de William Golding este pentru mine de căpătâi în ceea ce privește dinamica grupului de băieți. Este clar o carte care atinge o coardă sensibilă la oameni pentru că îi recunosc autenticitatea.

Am recitit *De veghe în lanul de secară* în timp ce scriam această carte și primul meu gând a fost că s-a irosit pe mine când aveam treisprezece ani. A fost o carte mult mai bună de citit ca adult. Pentru mine e o carte despre cum să gestionezi o pierdere și nu un portret al băiatului adolescent.

Î: Scrierea unei cărți în tandem prezintă o provocare serioasă la noțiunea de bărbat ca figură solitară. Cum ați găsit procesul de co*laborare?*

MT: Dan și cu mine avem seturi de abilități complementare. Doctoratul lui în psihologie e axat pe metodologia cercetării. Este interesat de științele sociale și apreciază exactitatea științifică și adevărul. Eu am tendința de a idealiza cercetările pentru că nu le înțeleg la fel de bine cum o face el. La început mi-a spus: „Michael, nu te încrede așa de mult în cercetări pentru că pot minți". Dan are o minte ageră și limpede care merge direct în inima problemei. El rezumă totul. Eu sunt o pasăre rară; sunt ceea ce se numește un bărbat isteric. Îmi place să vorbesc, îmi place să dau proporții. Am tendința de a exagera. Motto-ul familiei mele este

„Nu lăsa niciodată adevărul să stea în calea unei povești bune". Sunt clinician și povestitor. Dan, metodologul, mi-a respins o tonă de cazuri clinice spunând „Nu sunt suficient de reprezentative", iar eu îi spuneam „Dar acesta este un caz foarte grăitor!". Aproape ne-am omorât unul pe altul pentru că am ajuns la adevăr în două feluri diferite. În cele din urmă, ce cred eu că dă forță cărții este faptul că e scrisă de doi bărbați atât de diferiți din punct de vedere stilistic, care au baze diferite și, totuși, care sunt perfect de acord cu privire la problemele legate de doctrina de a crește băieții.

Î: Într-adevăr, experiența voastră profesională combinată constituie *mare parte din* Crescându-l pe Cain, *dar cât de mult v-ați inspirat din propriile voastre experiențe ca fii?*

DK: Mult. Și eu, și Michael. A fost o călătorie foarte interesantă; nu m-am așteptat să fiu schimbat în felul în care am fost. Sincer vorbind, a fost ca și cum aș fi făcut terapie: ești forțat să te confrunți cu chestiuni din propriul tău trecut. Și vorbesc doar de mine acum, dar au fost, în mod ironic, moduri nu prea alfabetizate emoțional în care am gestionat acele momente. Deseori am fost forțați să ne confruntăm cu multe din chestiunile prezente în carte și să recunoaștem că mereu vom fi fiii tații noștri. Chiar ne-a deschis mințile în multe feluri.

MT: Îmi amintesc din nou de ceea ce spune Geoffrey Wolff în *Ducele decepției*: „mintea mea nu e niciodată goală de tatăl meu".

Î: Și-a găsit această carte drumul spre mâinile tații?

MT: Așa cred. Deși mulți bărbați poate nu o vor lua de pe raft, multe femei au venit la mine după lecturi sau seminarii ca să-mi spună că soții lor citesc acum cartea. Spre deosebire de multe cărți care sugerează că bărbații de vârstă mijlocie sunt niște cazuri emoționale pierdute și că mamele sunt cele care trebuie să schimbe viețile fiilor lor, *Crescându-l pe Cain* pledează pentru o abordare echilibrată a implicării parentale.

DK: Atunci când scrii o carte, primul lucru pe care ți-l spun cei din industria cărții e că bărbații nu cumpără cărți, așa că trebuie să scrii pentru femei. Cu toate acestea, am făcut toate eforturile

să mă asigur că *Crescându-l pe Cain* este o carte pe care o pot citi și bărbații, și băieții. Nu am vrut să pierd asta din vedere pentru că multe din cercetările pe care eu le-am făcut au fost pe tema rolului tații și al familiilor. Bărbații sunt prea des marginalizați; nu sunt lăsați să se implice și nici nu se implică în educația copiilor și asta este atât în detrimentul familiilor, cât și al tații. Capitolul pe care l-am scris despre tați și fii este cel de care tind să fie foarte mișcați bărbații atunci când îl citesc. Am fost încântat de reacția pe care bărbații au avut-o la această carte și, în special, la acel capitol. Poate că cel mai important loc din care va veni catalizatorul pentru schimbare este chiar relația tată-fiu. Dacă tații servesc drept model pentru o maturitate alfabetizată emoțională, și fiii le vor călca pe urme.

Î: În timp ce militați pentru rolul nou al tații, păreți să acordați mamelor rolul obișnuit de protectoare și, pentru a vă cita, de „*profesoare de înțelegere emoțională*". *Oare această abordare nu perpetuează stereotipul pe care sperați să-l eliminați sau avem aici un fel de paradox?*

MT: E un paradox în acest fel: Dan și cu mine am vrea să îi vedem pe tați că fac mai mult din munca emoțională de a-și crește fiii. Am vrea să vedem o implicare mai echilibrată a părinților în viața băieților, dar adevărul gol-goluț e că mamele fac treaba asta. Dacă treaba e bine făcută acum, e făcută de mame. E important să subliniem asta.

DK: Experiența majorității bărbaților adulți și a băieților este că principalul lor profesor de emoții este o femeie. Nu e nimic rău în asta, dar și bărbații ar trebui să joace un rol, mai ales pentru băieți, pentru că aceștia se vor forma urmând mai mult modelul tații și nu al mamelor. Și dacă îl văd pe tată că e un tată care nu poate greși, care nu recunoaște că greșește și nu-și exprimă emoțiile, se vor forma după el într-o anumită măsură. Cu toate acestea mamele ar trebui să continue să joace rolul pe care l-au jucat și până acum pentru că ele sunt principalele îngrijitoare ale copiilor.

Î: Ce lumină poate Crescându-l pe Cain *să arunce asupra tragediei de la Littleton? Asta dacă poate.*

MT: Cred că ***Crescându-l pe*** Cain este un ghid care dezvăluie de ce un băiat poate deveni retras, furios, sinucigaș și poate simți că trebuie să iasă și să elimine pe oricine care nu-l crede puternic. Știm că băieții aleg des soluții violente la probleme complexe și trebuie să ne confruntăm cu această realitate – și cu ce o precede – pentru a o schimba. Acei copii din Colorado erau morți vii. Au omorât ca să fie considerați puternici; a fost un fel de demonstrație sinucigașă de bărbăție.

Î: Pe tot parcursul cărții apare o critică la adresa instituțiilor și normelor culturale care îi *reduc pe acești băieți la o definiție îngustă, dacă nu mortală, a masculinității. Ce fel de schimbare e posibilă având în vedere vechimea și omniprezența problemei?*

DK: M-a sunat azi dimineață directoarea de admiteri de la o școală privată, care tocmai citise cartea. Mi-a spus așa: „Acum încep să îi văd în mod diferit pe băieții ăștia care vin în biroul meu și au tendința de a fi bosumflați și monosilabici în răspunsuri. Îi consideram niște nesimțiți, niște oameni pe care nu îi vrem, dar apoi am început să mă gândesc la câteva dintre cauzele acestor comportamente". Iată o femeie care îi va vedea pe băieți în mod diferit, o femeie într-o poziție de putere care va schimba viețile băieților. Așa că eu cred că această carte e un mod de a schimba percepțiile. Michael și cu mine am realizat că schimbarea e deseori înfăptuită prin schimbarea lentilei prin care vezi lumea. Când începi să îi vezi pe băieți și pe bărbați în mod diferit și vezi care sunt motivațiile lor reale și nu cele pe care le intuiești tu, atunci îi tratezi diferit. Cred că deoarece această carte schimbă percepții, ea este un fel de intervenție asupra sănătății publice în sine.

Î: În ciuda statisticilor sumbre despre dezvoltarea băieților și a unui exces de știri negative în mass media, Crescându-l pe Cain *are un ton optimist. Pe ce se bazează optimismul vostru?*

DK: Ca terapeut trebuie să fii optimist. Trebuie să crezi că schimbarea e posibilă, altfel n-ai putea să-ți faci treaba. Eu cred că noi doi am văzut destui copii care vin la noi în suferință și pleacă, fără să știe că schimbarea adevărată chiar e posibilă. Și cartea aceasta pe asta se bazează.

Întrebări și subiecte pentru discuții în grupurile de lectură

1. Cu ce preconcepții despre băieți ați deschis ***Crescându-l pe*** *Cain*? În ce măsură au fost presupunerile voastre modelate de experiența la prima mână, de descrierile din mass media, de stereotipurile sau, cum le numesc autorii, arhetipurile culturale? Care dintre perspectivele voastre au fost cel mai mult puse sub semnul întrebării, dacă nu chiar schimbate, de această carte? De ce?

2. Kindlon și Thompson declară că toți băieții se nasc cu potențial emoțional. Care sunt obstacolele care îi împiedică să-și exprime varietatea și complexitatea vieților lor emoționale? Cum construiește cultura noastră asemenea bariere? Diferă încercările prin care trece un băiat în ziua de azi de cele cu care se confruntau băieții cu o generație sau două în urmă?

3. Autorii își exprimă rezervele reale cu privire la reducerea dezvoltării băieților la conflictul „natură versus cultură". În ce constă dezaprobarea lor față de această abordare?

4. Proveniența socială și rasa nu ies în evidență ca fiind probleme importante în examinarea provocărilor cu care se confruntă băieții. Ce greutate ați da voi acestor factori referitor la dezvoltarea băieților? Ce provocări trec dincolo de rasă și clasa socială și care sunt exagerate de acești factori?

5. Unii critici au considerat ***Crescându-l pe*** *Cain* ca făcând parte dintr-o așa zisă mișcare a băieților care s-a ridicat ca reacție la mișcare fetelor, generată de cartea *Reviving Ophelia* a lui Mary Pipher. Sunteți de acord cu această viziune? Ce modificări culturale ajută la crearea unei asemenea situații? Care sunt argumentele pro și contra acestor mișcări?

6. În subcapitolul „Un dosar de necazuri previzibile", Dan Kindlon concluzionează că e de o importanță vitală să îi ajutăm pe băieți să își mențină un respect de sine sănătos. De ce investește atât de mult în respectul de sine? Ce amenințări la adresa respectului de sine întâlnesc des băieții și cum le gestionează ei? Ce pot face părinții și educatorii pentru a-i asista în aceste încercări?

7. Michael Thompson scrie că „ușurința în exprimarea verbală îmbunătățește controlul impulsurilor". Ce relație există între ușurința de a verbaliza lucrurile și „alfabetismul emoțional"? Ce activități inhibă sau dezvoltă capacitatea unui băiat de a se exprima? Ce alte forme de exprimare, în afară de limbaj, folosesc băieții pentru a se exprima? Discutați dezavantajele și beneficiile fiecăruia.

8. Care dintre problemele dificile cu care se confruntă băieții din ziua de azi le oglindesc pe cele din cultura adulților? Ce conexiune remarcați între cele două lumi? De exemplu, viziunea adulților că medicamentele sunt panaceu afectează felul în care îi abordăm pe băieți și problemele lor?

9. Ce se află în spatele dezaprobării fără echivoc a autorilor cu privire la disciplinarea aspră? Cum se compară pedeapsa corporală cu pedeapsa verbală? Diferă repercusiunile celor două tipuri de pedepse? În ce fel? Este sexul copilului un determinant pentru felul de disciplinare pe care îl primește? Ar trebui să fie? Ce anume caracterizează disciplinarea constructivă?

10. Explicați „cultura cruzimii" pe care Kindlon și Thompson o declară ca fiind prezentă și virulentă. Ce contribuie și ce perpetuează o asemenea cultură? De ce sunt băieții implicați și prinși în țele acestei culturi mai des decât fetele? Este „cultura cruzimii" un fenomen specific american?

11. Cum diferă rolul „alfabetismului emoțional" în relațiile tată-fiu și mamă-fiu? Ce distincții par să fie fixate sau deschise redefinirii? Ar fi valoroasă păstrarea acelor deosebiri care disting o relație de alta?

12. De ce izolarea, mai ales genul de izolare disperată și amenințătoare, pare să ademenească mai mult băieții decât fetele? Ce anume îi lasă pe băieți pierduți în labirintul eului lor și ce îi ajută să se miște prin el către alții? Ce poate face un părinte ca să distingă între o retragere plină de sens în singurătate de o cădere dăunătoare, neajutorată în depresie?

13. Kindlon și Thompson argumentează că analfabetismul emoțional și dorința de a fugi de izolarea emoțională încep să explice ispita pe care o prezintă alcoolul și drogurile pentru băieții adolescenți. Discutați argumentația lor. Ce alte probleme apar atunci când viața emoțională a unui tânăr este fracturată, obturată sau redusă la tăcere? Acceptați importanța sporită pe care autorii o dau vieții emoționale a băieților?

14. Cum poate relația unui băiat cu mama lui să pună bazele interacțiunilor lui cu fetele în adolescență? Ce alți factori contribuie la așteptările și înțelegerea nativă cu care el începe o relație intimă?

15. Cum funcționează violența, agresivitatea și mânia ca formă de expresie pentru unii adolescenți? Ce îi conduce de la un limbaj al cuvintelor la un limbaj al acțiunii? Cum perpetuează societatea noastră problema, prin faptul că este reținută să accepte complexitatea cauzelor din spatele violenței? Ce semnificație ar trebui să dea cineva tipului de violență întâlnit în divertisment – în filme, în jocurile video, în muzică, în sport – populare printre băieți în ziua de azi?

16. În ultimul lor capitol, Kindlon și Thompson scriu „Ceea ce au nevoie băieții, mai presus de toate, este să fie văzuți din altă perspectivă decât o cere tradiția". Descrieți perspectiva convențională. În ce feluri redefinește ***Crescându-l pe*** *Cain* o asemenea perspectivă? Ce mituri despre băieți au fost desființate sau puse la îndoială de lectura acestei cărți? Care au rămas în continuare?

17. Recunoscând dezavantajele unei liste simple, Kindlon și Thompson încheie totuși cu șapte sugestii pentru creșterea băieților. Recunoscând caracterul arbitrar al unei liste de zece puncte, mai adăugați trei sugestii și explicați modificările.

Interviul și întrebările au fost pregătite de Ron Fletcher, profesor de engleză la Liceul Boston College. În prezent, lucrează la primul său roman.

Notă:

Cu excepția lui Casey Johnson, a lui Alex Sehn, a lui Ethan, Tyle și Susan, niciunul dintre numele care apar în studiile de caz și în istorioarele prezentate nu sunt reale și, pentru a proteja și mai mult intimitatea persoanelor implicate, au fost schimbate și anumite detalii care puteau fi identificate. Mai mult, unele dintre studiile de caz și istorioarele despre băieții prezentați în *Crescându-l pe Cain* sunt bazate pe detalii luate de la mai mulți băieți diferiți.

CUPRINS

Prefață la ediția necartonată 5
Cuvânt înainte 8

CAPITOLUL UNU: Drumul pe care nu l-am ales 19
CAPITOLUL DOI: Spini printre trandafiri 46
CAPITOLUL TREI: Prețul mare al disciplinei autoritare 86
CAPITOLUL PATRU: Cultura cruzimii 115
CAPITOLUL CINCI: Tați și fii 142
CAPITOLUL ȘASE: Mame și fii 169
CAPITOLUL ȘAPTE: În interiorul fortăreței solitudinii 204
CAPITOLUL OPT: Lupta băieților cu depresia și sinuciderea 225
CAPITOLUL NOUĂ: Alcoolul și drogurile:
un mod de a umple golurile emoționale 248
CAPITOLUL ZECE: Idilă cu o piatră 270
CAPITOLUL UNSPREZECE: Mânia și violența 303
CAPITOLUL DOUĂZECE: Nevoile băieților 329

Mulțumiri 356
Note 359
Ghidul cititorului 388
Întrebări și subiecte pentru discuții în grupurile de lectură 395

EDITURA HERALD

OP.10 - CP.33 Sect. II Bucureşti
Tel: 021.319.40.60, 021.319.40.61
Fax: 021.319.40.59, 021.319.40.60
Mob: 0744.888.388, 0745.050.020
website: www.edituraherald.ro
e-mail: office@edituraherald.ro